

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

ÄIDIN RAJAT

Mediateknologinen toimijuus työelämän
tietokoneistumisesta sosiaalisen median
aikakaudelle

Suvi-Sadetta Kaarakainen

Turun yliopisto

Humanistinen tiedekunta
Historian, kulttuurin ja taiteen tutkimuksen laitos
Kulttuurihistoria
Tohtoriohjelma Juno

Työn ohjaaja(t)

Professori Hannu Salmi
Kulttuurihistoria
Turun yliopisto

Professori Jaakko Suominen
Digitaalinen kulttuuri
Turun yliopisto

Tarkastaja(t)

Dosentti Marja Vehviläinen
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Tampereen yliopisto

Dosentti Johanna Uotinen
Filosofinen tiedekunta
Itä-Suomen yliopisto

Vastaväittäjä

Dosentti Marja Vehviläinen
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Tampereen yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

ISBN 978-951-29-8540-1 (Sähköinen)
ISSN 0082-6987 (Print)
ISSN 2343-3191 (Online)
Painosalama Oy, Turku, Suomi 2021

TURUN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta

Historian, kulttuurin ja taiteen tutkimuksen laitos

Kulttuurihistoria

KAARAKAINEN, SUVI-SAETTA: Äidin rajat – Mediateknologinen toimijuus työelämän tietokoneistumisesta sosiaalisen median aikakaudelle

Väitöskirja, 255 sivua, 6 liitesivua

Tohtoriohjelma Juno

Syyskuu 2021

TIIVISTELMÄ

Kulttuurihistorian alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa tutkitaan äitien mediateknologisen toimijuuden muotoutumista Suomessa 1980-luvulta 2010-luvulle työelämän, (perhe)arjen ja kulttuuristen määritysten konteksteissa.

Aineistona toimii äitien kirjoittamat teknologiakertomukset. Kontekstoivana aineistona toimii mediajulkisuuden kuvasto teknologiaa käyttävistä äideistä. Kulttuurihistoriallisen analyysin avulla tehdään näkyväksi sosiaalisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia rajoja, joiden varassa äitien mediateknologinen toimijuus muotoutui sekä sitä, miten äidit itse tuottivat toimijuuttaan suhteessa niihin.

Työelämäkontekstissa äitien toimijuus määrittyi 1980-1990-luvuilla äitiyslomien ja kotiäitivuosien aiheuttamien katkosten kautta. Ne määrittivät äitien mahdollisuuksia pysyä mukana teknologisoituvassa työelämässä aikana, jolloin kotien tietokoneistuminen ei ollut laajaa. Teknologian kehittyessä katkosten merkitys muuttui ja syntyi uusia työn ja perhe-elämän yhdistämisen tapoja.

Arjessa äitien toimijuus laajeni internetin myötä, kun arkiset käytänteet helpottuivat ja vertaistuen ja -tiedon merkitys kasvoi. Se mursi asiantuntijatiedon ja sukupolvien välisen tiedon asemaa. Kehityksen myötä äitien arkea alkoi rajata oman mediateknologian käytön monitorointi ja uudet kasvatukselliset kysymykset. Arkea alkoi myös kuormittaa digitaalinen metatyö.

Mediateknologisen toimijuuden kulttuurisia määriä tuotetaan mediajulkisuuden humoristisissa nettiäitikuvastoissa ja vanhemmuuden asiantuntijoiden lausunnoissa, joissa kysymys äitien mediateknologian käytöstä on muodostunut ennen kaikkea moraaliseksi. Äidit itse kertoivat mediateknologi-an käytöstään hyvän äitiyden ja hyvän mediateknologian käyttäjän kulttuurisia puhetapoja mukailemalla.

Tutkimus osoittaa, että samalla kun äitien toimijuus mediateknologioiden ansiosta on laajentunut, ovat toimijuuden moraaliset rajat entisestään tiukentuneet. Tähän sisältyy äititoimijuuden kohdalla mediateknologisen kehityksen paradoksi: laajan näkyvyyden ja osallisuuden vuoksi äidit ovat myös laajemman arvioinnin ja arvostelun kohteita.

Asiasanat: äitiys, mediateknologia, toimijuus, työelämä, arki, kulttuurisen määriykset, teknologiakertomukset

UNIVERSITY OF TURKU

Faculty of Humanities

School of History, Culture and Arts Studies

Department of Cultural History

KAARAKAINEN, SUVI-SADETTA: Boundaries of Motherhood – Media

Technological Agency from the Computerization of Working Life for the Era of
Social Media

Doctoral Dissertation, 255 pp.

Doctoral Programme Juno

September 2021

ABSTRACT

This dissertation examines how the media technological agency of mothers has formed in Finland from 1980s to early 2010s in contexts of working life, everyday (family) life and cultural definitions.

The main source material consists of autobiographical technology stories written by mothers. Contextual material utilizes an imagery of media publicity about mothers and media technology. Through cultural-historical analysis, the research reveals the social, cultural and societal boundaries of mothers' media technology agency, as well as how mothers themselves produce their agency in relation to these boundaries.

In the context of working life, the boundaries were caused by maternity leaves and housewife years in the 1980s and early 1990s. In the late 2000s social media began to enable new forms of work for mothers.

From the 1990s the internet offered opportunities in everyday (family) life making everyday practices easier. The importance of peer support and peer information increased. The transition broke the power of expert knowledge and intergenerational transmission of information. At the same time, developments brought new demands to mothers' daily lives: monitoring their own media technologies' usage amounts and new forms of parenting. While technology made everyday life easier, it also created new practices of digital meta-work.

Cultural definitions of mothers' media technology agency were produced in imagery of media publicity: the humorous stereotype of online mothering and in parenting experts' opinions about mothers' use of media technology. In these definitions the use of mothers' media technology became above all moral. The mothers themselves told about their use of media technology by conforming to these cultural expectations of being a good mother and a good media technology user.

This research shows that while mothers' agency has expanded with media technologies, the moral boundaries of agency have further tightened. In the case of maternity there is a paradox caused by media technology development: due to their wide visibility and inclusion, mothers are also subject to wider evaluation and criticism.

Keywords: motherhood, mothers, media technology, agency, working life, everyday life, cultural definitions

Kiitokset

Matka epämääräisen tutkimusidean kanssa epäroivästä jatko-opiskelijasta väitöstutkimuksen tehneeksi tutkijaksi on ollut pitkä ja vaiheikas. Se on kulkenut monien paikkojen kautta, monissa eri elämäntilanteissa ja monien matkakumppaneiden kanssa. Kaikilla paikoilla, elämäntilanteilla ja ihmisillä on ollut oma merkityksensä tutkimuksen valmistumiselle ja myös matkan aikana tutkijana ja ihmisenä kasvamiselle. On siis syytä kiitoksiin.

Ilman asiantuntevaa ohjausta ei yksikään väitöstutkimus valmistu. Ilman empaattista, mutta eteenpäin työntävää ohjausta väitöstutkimuksen teko olisi ollut omalla kohdallani mahdotonta. Onnekseni olen saanut matkallani tätä kaikkea. Aivan ensimmäisenä haluankin kiittää ohjaajiani professori Hannu Salmea ja professori Jaakko Suomista. Hannun tavassa ohjata ja kohdata ihmisiä yhdistyy kulttuurihistorian laaja-alainen asiantuntemus ja empaattisuus tavalla, joka haakee vertaistaan. Hannu on jaksanut kannustaa ja rohkaista silloinkin, kun oma usko tekemiseen ja jaksamiseen on ollut täysin nollissa. Hän myös ymmärsi työni merkityksen silloinkin, kun se oli itseltäni aika ajoin täysin hukassa. Jaakon ohjattavana olen saanut ammentaa hänen digitaalisen kulttuurin ja mediateknologian historian asiantuntemuksestaan, joka yhdistyi hienovaraisesti, mutta päättäväisesti tapaan, jota kutsun ”pulinat pois ja hommiin” -ohjausmetodiksi. Ilman tätä eteenpäin työntävää voimaa olisin jäänyt vielä useammin jumiin välillä aivan triviaaleihinkin tutkimuksellisiin pohdintoihin tai muuttuvien elämäntilanteiden näennäisiin loukkoihin. Kiitos, että olette alojenne huippuja, kiitos, että jaksotte, kiitos, että uskoitte.

Lämpimät kiitokset osoitan väitöstutkimukseni esitarkastajille dosentti Johanna Uotiselle ja myös vastaväittäjäkseni suostuneelle dosentti Marja Vehviläiselle. Asiantuntevien, perusteellisten ja myös tutkimukseni merkityksen tunnistavien lausuntojenne pohjalta työni viimeistely oli mutkatonta.

Kulttuurihistorian oppiaineen perinteikkään pyöreän pöydän asiantuntevaa raatia professori Marjo Kaartista, professori Marja Jalavaa ja dosentti Maarit Leskelä-Kärkeä, jotka kommentoivat työtäni ennen esitarkastusta, kiitän tarkkanäköisistä huomioista, joiden avulla sain jäsenettyä työtäni selkeämmäksi kokonaisuudeksi.

Samalla haluan kiittää koko oppiainetta vireästä ja tutkimuksen moninaisuutta arvostavasta tutkimusympäristöstä.

Tutkimusmatkoja ei tehdä ilman rahoitusta. Oman matkani kolmesta ensimmäisestä vuodesta, jolloin sain keskittyä tutkimukseen työsuhde-eduista nauttien, kiitän Turun yliopiston UTUGS-tutkijankoulutusta. Kiitoksen ovat ansainneet myös ensimmäiset UTUGS:n ja Junon tohtorikoulutettavat, joiden kanssa jaoin Teutorin työskentelytilat ensimmäisinä vuosina. Erityisesti haluan kiittää Maija Lundgrenia, Jouni Teittistä, Sade Kondelinia ja Elli Lehikoista, joiden kanssa jaoin työtilan musiikkitieteen entisessä kirjastossa. Kiitos rennosta menosta ja erityisesti siitä, että kanssanne sai purkaa tunteja tutkimuksen teosta, mutta myös muista elämän kiemuroista.

Suomen Kulttuurirahastoa ja tohtoriohjelma Junoa kiitän tutkimukseni valmiiksi saattamisen ja viimeistelyn mahdollistaneista apurahoista.

Koko matkalle ei olisi tullut lähdeyttä ilman teknologiakertomuksiaan kertoneita äitejä. Kiitän sydämeni pohjasta kaikkien aineistojeni kirjoittajia jakamistaan tarinoista, kokemuksista ja ajatuksista. Erityisesti haluan kiittää blogikeräykseeni osallistuneita luottamuksesta.

Tärkein tutkimusyhteisö tutkimusmatkani aikana on ollut kulttuurihistorian oppiaineen populaarikulttuurin ja mediateknologian tutkimusryhmä, jossa sain aina uusia näkökulmia avaavaa palautetta ja rakentavia kehittämissuhteita tutkimukselleni. Ryhmän rentoa ja turvallista ilmapiiriä olivat vuosien aikana vuorollaan luomassa ryhmän vetäjät Hannu Salmi, Paavo Oinonen, Kimi Kärki, Kari Kallioniemi, Anu-Hanna Anttila ja Silja Laine. Kiitos arvokkaasta työstänne. Tutkimusryhmäläiset vaihtuivat niin ikään vuosien varrella, mutta kokoonpanosta riippumatta tunnelma pysyi katossa. Kiitos Maiju Kannisto, Rami Mähkä, Pekka Kolehmainen, Niko Heikkilä, Noora Kallioniemi, Laura Saloluoma, Anna-Elina Hintikka, Marika Ahonen, Ralf Kauranen, Petri Paju, Heidi Hakkarainen, Mila Oiva, Marja Pallassalo ja kaikki muut, oli ilo tehdä matkaa yhdessä!

Toinen tärkeä tutkimusyhteisö matkallani on ollut Jaakko Suomisen luotsaama Digin tutkijaseminaari, johon kuului myös usein vuoden kohokohtana Jaakon kotikesäseminaari. Kiitos Jaakko tästäkin ja kiitos myös ryhmässä mukana olleet Petri Saarikoski, Sira (ent. Sari) Östman, Pauliina Tuomi, Johannes Koski, Anna Haverinen, Anne Holappa, Lilli Sihvonon, Markku Reunanen, Pirita Ihamäki, Riikka Turtiainen ja Anna-Kaisa Sjölund tekstieni kommentoinnista, keskusteluista ja kaikesta jaetusta tiedosta fb-ryhmässä. Erikseen haluan kiittää Siraa tutkimuksellisesta inspiraatiosta teknologian kulttuurisen omaksumisen soveltamisessa. Erityiskiitos myös Annelle, josta tuli tutkimusmatkan aikana tärkeä vertaistuki ja ystävä.

Tutkimusmatkani alussa ajatuksia kirkasti myös Sukupuoli, kirjoittaminen ja tekstuaalisuus -tutkimusryhmä. Kiitos Maarit Leskelä-Kärki ja Kirsi Tuohela

ryhmän ammattitaitoisesta vetämisestä ja kannustavasta ilmapiiristä. Kiitos myös kanssaosallistujat Ilana Aalto, Anu Salmela, Anna-Leena Perämäki, Elina Virtanen, Sari Hartikainen ja kaikki muut!

Matkani tutkijaksi olisi tyssännyt monta kertaa ilman siskoani Meri-Tuulia Kaarakaista, joka on toiminut ansiokkaasti paitsi isosiskona myös ammatillisena mentorina, suunnannäyttäjänä ja yhteistyökumppanina. Meri-Tuulia osasi sanoittaa akateemisen työn haasteiden syyt ja neuvoa, miten niiden kanssa on mahdollista pärjätä juuri silloin, kun olin ensimmäisen kerran vähällä jättää matkan kesken. Kiitos, että sillä hetkellä autoit jatkamaan. Kiitos myös käsikirjoitukseni oikolukemisesta, yhteistyöstä, kaikesta esimerkistäsi tutkijana ja elämässä ylipäätään, kiitos sisaruudesta.

Kollegoista voi tutkimusmatkan aikana parhaassa tapauksessa tulla myös hyviä ystäviä. Olen onnekas, että omalle kohdalleni heitä on osunut useita. Juuri tämän tutkimuksen valmistumisen kannalta erityismaininnan ansaitsevat Maiju Kannisto ja Mari Lehto.

Maiju otti minut kokeneempien siipiensä suojaan välittömästi, kun kävelin epävarmana uutena jatko-opiskelijana ensimmäiseen popteknoryhmän tapaamiseen. Maijulta olen oppinut paljon tutkimustyöstä, asennoitumisesta sen epävarmuuteen ja etenkin sen, että asiasta kuin asiasta on mahdollista löytää hopeareunus. Maiju myös oikoluki käsikirjoitukseni osia ennen esitarkastusta. Kiitos Maiju, että annoit tuulta omien siipieni alle, kiitos avusta, kiitos ystävydestä.

Mari puolestaan otti yhteisten tutkimusintressien innoittamana yhteyttä, pyysi kahville puhumaan teknologiasta ja äideistä ja loppu on historiaa. Marin kanssa olen istunut pitkiä lounaita, kirjoittanut yhteisartikkeleita, osallistunut konferensseihin (majoittuen eritasoisissa hotelleissa Helsinki-Vantaan Hiltonista aina pariisilaisen slummin liepeille), suunnitellut uraa, treenannut, jakanut äitinä ja tutkijana olemisen sietämätöntä keveyttä ja raskautta – ja mikä parasta – puhunut elämästä ja nauranut. Kiitos inspiraatiosta tutkimuksessa ja elämässä, olet ehkä parasta, mitä tutkimusmatkallani tapahtui.

Väitöstutkimukseni viimeistelyvaiheessa työskentelin HKT-laitoksen uusissa tiloissa Arcanumissa. Vaikka työskentely jäi koronan takia katkonaiseksi, ehdin saada monet kahviseurat ja kollegiaaliset vertaistuet huonekavereiltani Heta Lähdesmäeltä, Niina Siivikolta, Topi Artukalta, Mari Välimäeltä, Juha Isotalolta ja Annastiina Mäkilältä, kiitos niistä! Haluan kiittää myös tiloissa välillä vierailutta tähteä Anna-Leena Perämäkeä taukosiiderin toimittamisesta, pitkän kirjoituspäivän päätteeksi nautituista viineistä, kaikesta tsemplistä, vertaistuesta ja ystävydestä tutkimuksen loppumetreillä. Kiitos myös käsikirjoitukseni oikolukemisesta.

Tutkimusmatka vaatii paljon energiaa, mikä tarkoittaa tietenkin runsaita ja pitkiä lounaita. Useimmiten niistä piti huolen Lounashuutelutrinkliläiset Maiju, Heta, Niina, Anna-Leena, Annastiina ja Reeta. Ruokaseuran lisäksi kiitos arvokkaasta

vertaistuesta, tsemppihannusta ja vuosien varrella tyhjennetyistä skumppapulloista. Lounaita syötiin usein myös Heidin ja Maijun kanssa – samalla parantui maailma ja etenkin äitiys, kiitos että parantui!

Matkanteko vaatii leivän rinnalle myös sirkushuveja. Monet iloiset juhlat ja after workit olisi jäänyt kokematta ilman kulttuurihistorian ja Sirkkalan viihdeosastoja. Joskus tuntui, että matkanteko on enemmän juhlaa kuin työtä, mikä on tietenkin aina merkki onnistuneesta matkasta. Kiitos kanssajuhlijoille, ihan kaikille!

Kun matkaa teki kolmen lapsen yksinhuoltajana, aiheutti se välillä arjessa pientä säätöä. Lämmin kiitos Päiville, joka piti lapsistani huolta tutkimusmatkani ollessa aivan alussa. Olit elintärkeä yksinolevalle äidille ja teit arjestamme monin verroin sujuvampaa. Kiitoksen ovat niin ikään ansainneet lukuiset lasteni kavereiden vanhemmat ja jalkapallovalmentajat, jotka mahdollistivat työpäivien venymisen, kuskaukset ja yökyläilyt aina, kun tarve vaati. Kiitos myös Anulle ja Marialle, että Lauralla on aina ollut toinen koti mihin tulla.

Vaikka matka olisi miten kiinnostava ja mielekäs, on sieltä tärkeää palata välillä kotiin. Etenkin silloin, kun se käy raskaaksi. Olen onnekas siinäkin, että koteja, joihin palata, on ollut monia.

Yksi niistä on siellä, minne ikinä kalkkunalauma kokoontuukaan. Leena, Taru, Hanna-Leena, Satu, Tanja, Essi, Merja ja Päivi teitä saan kiittää paljosta: lapsuuden ja teinivuosien aikana muodostuneet ystävyydet ovat olleet turvasatama, peruskallio, olkapää – kaikkea turvallista, pysyvää ja kestävää. Kiitos, että olette olleet – välillä etäämmällä, välillä lähempänä – mutta aina olemassa.

Toinen koti on siellä, missä skumppaa odotellaan. Nyt sitä vihdoinkin saa. Kiitos Satu ja Jori kaikesta kannustuksesta ja myötäelämisestä. Kiitos erilaisten ystävien luontoretkestä, kalliokahveista ja tiedätte kyllä mistä muustakin kalliolla tapahtuvasta toiminnasta. Satua kiitän aivan erityisestä ystävyydestä, joka hyväksyy ja antaa tilaa, mutta on myös aina valmiina, kun sille on tarve.

Koti on sielläkin, missä fudisäidit kohtaavat. En koskaan ollut äiti-lapsikerhoilija ja ensimmäiset vuodet äitinä olivat tosi yksinäisiä. Vastoin kaikkia odotuksia löysin itseni lopulta jalkapallokentän laidalta muiden fudisvanhempien joukosta ja vielä suuremmin vastoin kaikkia odotuksia löysin heidän joukostaan elämäni valot Eilan ja Riikan. Kiitos, että jaksatte väsymättömästi kuunnella, tukea ja auttaa kaikissa elämän karikoissa, mutta myös fiilistellä silloin, kun hyviä asioita tapahtuu. Riikkaa kiitän myös ammatillisista vinkeistä ja uusien suuntien pohdintoista uuden elämänvaiheen kynnyksellä.

Lapsuudenkoti on aina tietenkin se merkityksellisin ja sinne, *mistä kaikki alkoi* voi onneksi aina palata, vaikka fyysinen paikka olisi vaihtunut vuosien saatossa. Maailmassa ei ole sanoja, jotka kyllin kuvaisivat kiitollisuuttani omaa äitiäni kohtaan, mutta jotain on yritettävä. Äiti, kiitos, että olet auttanut taloudellisesti silloin, kun on ollut tiukkaa. Kiitos, että olet hoitanut lapsia, antanut mahdollisuuden

lomaan ja lepoon. Kiitos, että olet kärsivällisesti uskonut tähän matkaani, vaikei se aina niin hyvältä näyttäneykään. Ilman sinua ei mistään olisi tullut yhtään mitään – pidit meidät hengissä. Kiitos.

Kaikkien tärkein koti on jo vuosia ollut se, jonka jaan suidenpoikasten kanssa. Laura, Tyrsky ja Pyry, olette kasvaneet yksi melkein aikuiseksi, kaksi teineiksi äidin tutkimusmatkan aikana. Olette joutuneet kestäämään ajatuksissaan olevaa äitiä, poissaolevaa äitiä ja stressaantunutta äitiä. Olette oikeutetusti välillä kyseenalaistaneet tutkimusmatkani mielekkyyden. En ole aina ollut äideistä parhain, mutta onneksi te olette aina olleet lapsista parhaita. Olen ikuisesti kiitollinen kaikesta siitä, mitä yhdessä olemme kokeneet. Pian koittaa se hetki, kun joudun päästämään teidät lopullisesti vuoron perään omille tutkimusmatkoillenne. Toivon, että olen omallani osoittanut, että isojakin asioita kannattaa tavoitella ja että isojakin asioita voi saavuttaa, jos vastoinkäymisistä huolimatta tekee töitä niiden eteen ja löytää rinnalleen oikeita matkakumppaneita. Toivon, että olen omallani osoittanut, että elämä tarjoaa rajattomasti mahdollisuuksia. Niihin on vain uskallettava tarttua. Tarttukaa mahdollisuuksiin, tavoitelkaa isoja, etsikää omat ihmisenne! Ja palatkaa kotiin, aina kun siltä tuntuu.

Tutkimusmatkani viimemetrien alkaessa löysin vielä aivan uudenkin kodin. Kirjaimellisesti. Kiitos Ismo, että jaat sen kanssani. Jouduit hyppäämään ns. syvään päätyyn keskelle uusperhearkea ja väitöstutkimuksen hurjinta viimeistelyä. Ehkä oli johdatusta, että löysin juuri sukeltajan. Kun kaiken keskellä on välillä ollut tunne, että pinnalla on vaikea pysyä, voi kanssasi turvallisesti sukeltaa myös pinnan alle. Kiitos kaikesta kärsivällisyydestä, kiitos siitä, että olet pitänyt huolen akkujeni lataamisesta, kiitos huviretkistä kauas ja lähelle. Kiitos rakkaudesta ja siitä, että elämä voi olla yhtä seikkailua tästä eteenpäinkin, vaikka tutkimusmatkani nyt päättyy.

Kotona 1.7.2021

Suvi-Sadetta Kaarakainen

Sisällysluettelo

Kiitokset	6
Sisällysluettelo	12
1 Johdanto	15
1.1 Tutkimusasetelma: Äidin rajat.....	15
1.1.1 Teknologian kulttuurihistoriallisen tutkimuksen ja äitiyden kulttuurisen tutkimuksen rajapinnoilla.....	18
1.1.2 Teknologinen toimijuus kulttuurisena omaksumisprosessina.....	23
1.1.3 Äitiys määrittäjänä ja määrittelynä.....	28
1.2 Teknologiakertomukset, aikalaisaineisto ja aineiston lukemisen tavat.....	30
1.2.1 Tietokone – isäntä vai renki 1995.....	33
1.2.2 Yksi päivä mediaa vuonna 2001.....	35
1.2.3 Teknoäidit-blogiaineisto 2013.....	36
1.2.4 Mediajulkisuuden nettiäitiekuvasto.....	38
1.2.5 Äidit teknologiakertojina.....	40
1.2.6 Aineiston lukemisen tavat.....	43
1.3 Tutkimuksen rakenne ja teknologisen toimijuuden kontekstit ..	46
1.3.1 Työelämä.....	46
1.3.2 Arki.....	48
1.3.3 Mediajulkisuus ja kulttuuriset määritykset ..	51
2 Äidit teknologisoituvassa työelämässä	53
2.1 Kamppailu teknologista eriarvoisuutta vastaan ..	55
2.1.1 Osaamisen ongelma.....	55
2.1.2 Osaamisen arvo ja sen saavuttaminen ..	64
2.2 Työn ja perheen yhteydet.....	77
2.2.1 Etätyön intensiiviset merkitykset.....	77
2.2.2 Haaveammattina äitibloggari ..	88
3 Mediateknologian täyttämä arki	96
3.1 Ajan arkiset jäsennykset ..	98
3.1.1 Aikapula.....	98
3.1.2 Oma aika ..	104
3.2 Arjen mediateknologiset käytännöt.....	112
3.2.1 Arjen yhteydet ..	112
3.2.2 Arjen vertaisyhteisöt.....	119
3.2.3 Arjen tietäminen ..	125

3.2.4	Arjen helpottaja?	134
3.2.5	Media-arki lasten kanssa	145
3.2.6	Arjen performatiot.....	157
4	Kulttuuristen määritysten (itse)reflektioita.....	167
4.1	Reflektioita määrittelyvallan verkostossa.....	169
4.1.1	Aidon läsnäolon hyve ja huono omatunto	169
4.1.2	Asiantuntijat ja muut äidit rajojen vetäjinä	175
4.1.3	Äidin tunnustuksia	181
4.2	Kulttuurisiin narratiiveihin sopeutuminen	187
4.2.1	Hyvä äiti ja hyötykäyttö	189
4.2.2	Nettielämän ja ”oikean” elämän tasapaino	193
4.2.3	Epäkorrektista nettiäidistä erottautuminen	198
5	Lopuksi - Rajoille ja niiden yli	209
	Lähteet.....	221
	Liitteet.....	250

Taulukkuuettelo

Taulukko 1.	Teknologian kulttuurinen omaksuminen.....	24
Taulukko 2.	Äitien mediateknologisen toimijuuden muotoutuminen kulttuurisena omaksumisprosessina.....	25
Taulukko 3.	Äitien mediateknologisen toimijuuden muodostuminen työelämän kontekstissa.....	204
Taulukko 4.	Äitien teknologisen toimijuuden muodostuminen arjen kontekstissa.....	207
Taulukko 5.	Äitien teknologisen toimijuuden muodostuminen kulttuuristen määritysten kontekstissa.....	209

1 Johdanto

1.1 Tutkimusasetelma: Äidin rajat

Kun tulin ensi kertaa raskaaksi 2000-luvun puolivälissä, sain äitiysneuvolan terveydenhoitajalta neuvon olla menemättä internetiin ”lukemaan raskauteen liittyviä juttuja”. Neuvo oli yllättävä, koska olin odottanut kuulevani raskaudenseurantaan liittyviä asioita ja hyvällä tuurilla sydänäänit. Terveydenhoitajan sanat yllättivät myös siksi, ettei ”juttujen lukeminen” netistä ollut tullut mieleenikään. Käytin tuolloin internetiä lähinnä asioiden hoitamiseen ja opiskeluun. Uuden asian edessä odotin saavani kaiken tarvittavan tiedon ammattilaisilta neuvolasta. Terveydenhoitajan netin käyttöä kommentoivat sanat liittyivät oman aikansa asiantuntijatiedon murrokseen, joka kytkeytyi internetin mahdollistamaan tiedon laajamittaiseen levitykseen ja sen tuottamisen pirstaloitumiseen. Äitiyshuollon ammattilaisten keskuudessa oli jo 2000-luvun alussa herätty pohtimaan internetin mahdollisuuksia osana neuvontatyötä, mutta myös kokemuspohjaisen tiedon leviämisen aiheuttamia haasteita vanhemmuuden asiantuntijatiedolle.¹ Myös esimerkiksi keskustelupalstoja koskenut negatiivissävytteinen uutisointi vahvisti netistä saadun tiedon huonoa mainetta, mikä oli omiaan syventämään ammattilaisten kriittistä suhtautumista netin tarjoamaa tietoa kohtaan. Terveydenhoitaja kuului myös itseäni huomattavasti varttuneempaan sukupolveen, joten myös hänen henkilökohtainen suhteensa nettiin saattoi vielä hakea muotoaan.

Reaktioni terveydenhoitajan neuvon oli päinvastainen: kiinnostuin, minkälaiselta raskauteen tai äitiyteen liittyvältä tiedolta minua haluttiin suojella. Tutustuttuani vanhemmuusaiheisiin keskustelupalstoihin ja niiden tarjoamaan kokemustietoon, vertaistukeen ja viihteeseen terveydenhoitajan sanat alkoivat ärsyttää. Tein aiheesta aloituksen keskustelupalstalle ja sain kuulla, ettei kokemukseni ollut ainutlaatuinen. Myös muita äitejä oli varoiteltu netin vaaroista: sen välittämästä väärästä tiedosta ja pelottelusta muun muassa

¹ Kouri, Saarikoski, Jauhiainen, Heiskanen & Kulin 2001.

synnytyskomplikaatioilla ja imetyksen vaikeudella. Ajan myötä terveydenhoitajan sanat unohtuivat ja netistä äitiyspalstoineen ja blogineen tuli itsestään selvä osa odotusaikaa ja pikkulapsivuosia. Mediateknologisen toimijuuteni voi sanoa laajentuneen äidiksi tulon myötä. Asioiden hoitamisen rinnalle tuli äitiysblogeja, keskustelupalstoja, vertaisryhmiä – vertaistukea, viihdettä ja ajankulua.

Äitiystutkimuksesta on löydettävissä traditio, jossa tutkimusaihe valikoituu omien kokemusten perusteella tai oman äitiyden myötä syntyneitä kokemuksia ainakin reflektoidaan tutkimusaiheen valintaa perusteltaessa.² Omasta äitiysneuvolakokemuksestani ja siitä seuranneesta toiminnasta huolimatta oman vaitöstudiumukseni aihe ei ensisijaisesti valikoitunut niiden perusteella. Ennemminkin voi sanoa, että kokemus sai nykyisen merkityksensä vasta, kun aloin kiinnostua äiteihin kohdistetusta puhuttelusta tutkimuksellisesti. Ymmärsin, että yleiset käsitykset äitiydestä asettavat odotuksia äitisubjekteille, joiden toimijuutta ohjailaan monin tavoin esimerkiksi asiantuntijapuheessa. Toisaalta kokemus on myös esimerkki siitä, miten suhteemme mediateknologioihin muodostuvat moninaisissa yhteyksissä tietynlaisissa omaksumisprosesseissa.

Tultaessa 2020-luvulle äitejä ei enää varoitella neuvoloissa netin vaaroista. Nyt vanhemmuuden asiantuntijat ohjaavat äitejä mediajulkisuudessa. Heidän lausuntonsa perustuvat esimerkiksi kiintymyssuhdeteoriaan, jonka mukaan liiallinen mediateknologian käyttö vahingoittaa äidin ja lapsen vuorovaikutusta. Käyttö haittaa lapsen kehitystä ja rajoittaa myös lapsen oikeutta yksityisyyteen, jos vanhempi (äiti) jakaa kuvia ja taltioi lapsensa elämää esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.³ Äitien mediateknologian käytöstä on ammennettu aiheita myös mediajulkisuuden äitisesityksiin erilaisissa nettikirjoituksissa, sketsisarjoissa, viihteellisissä paneeliohjelmassa ja jopa populaarimusiikissa. Myös nämä omalta osaltaan piirtävät niitä rajoja, joiden varassa äitiyttä ja äitien mediateknologiasuhteita ymmärretään. Luonnollisesti oma äitiytteni vaikutti siihen, että aloin ylipäättään seurata mediajulkisuudessa tuotettuja äitisesityksiä. Ilman omaa kokemustani en olisi myöskään kiinnittänyt huomiota mediateknologian ja äitiyden suhdetta määrittävään ambivalenssiin: mediateknologia on avannut äideille uusia osallistumismahdollisuuksia, uusia äitiyden asemia, sosiaalisia rooleja ja osallisuuden muotoja, mutta samalla se on asettanut äidit uudenlaisen arvioinnin, arvostelun ja ohjailun kohteiksi.

Tätä ambivalenttia vyyhtiä halusin lähteä purkamaan. Tarkensin tutkimukseni näkökulmaksi äitiyteen liittyvien yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja kulttuuristen odotusten muodostamat rajat äitien mediateknologiselle toimijuudelle. Tutkimukseni tekee näkyväksi reunaehdoja, jotka määrittelevät äitien

² Esim. Bassn, Honey & Kaplan 1994; Jokinen 1997; Nousiainen 2004; Berg 2008.

³ Kaarakainen & Lehto 2018; ks. myös luvut 3.2 ja 4. tässä tutkimuksessa.

mahdollisuuksia toimia digitalisoituvassa maailmassa. Lisäksi tutkin, miten äidit itse rakensivat toimijuuttaan näiden ehtojen puitteissa ja niiden avulla. Tarkastelen äitiyden ja mediateknologian suhdetta työelämän laajamittaisesta tietokoneistumisesta nykypäivän sosiaalisen median läpäisemään kulttuuriin ajanjaksolla, joka ulottuu 1980-luvulta 2010-luvulle. Päälähteistöni muodostuu äitien teknologiakertomuksista, joiden kautta on hahmotettavissa edellä kuvaamani kaksijakoinen tilanne.

Teknologiakertomukset ovat äitien kolmella eri vuosikymmenellä tuottamia ja kolmen erilaisen (kilpa)kirjoituskeruun kontekstissa syntyneitä kirjoituksia. Päälähteistön lisäksi käytän täydentävänä tausta-aineistona mediajulkisuuden tekstejä ja audiovisuaalisia esityksiä: lehtikirjoituksia, valistuskampanjamateriaalia, televisio-ohjelmia, populaarimusiikin sanoituksia, keskustelupalstojen kirjoituksia ja blogitekstejä. Tämän taustalähteistön avulla teen näkyväksi sen, miten äitiyden suhde mediateknologioihin on myös medioitunut⁴ ilmiö, jossa tuotetaan äitien toimijuutta määritteleviä puhetapoja. Ne osaltaan ohjasivat äitien mediateknologiasta kertomisen tapoja, mutta asettivat (ja asettavat) myös hyväksytyt ja ei-hyväksytyt äititoimijuuden rajoja, joita vasten tavalliset äidit arvioivat omaa toimintaansa.

Analysoimalla äitien teknologiakertomuksissa paikantuneita äitiyden ja mediateknologian yhteyksiä ja niiden merkityksiä sekä mediajulkisuuden kuvastoa äideistä ja mediateknologiasta vastaan tutkimuskysymykseeni:

Miten äitien mediateknologinen toimijuus on muodostunut Suomessa 1980-luvulta 2010-luvulle?

Vastaan pääkysymykseen kolmen alakysymyksen avulla:

Mitkä yhteiskunnalliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat rajanneet toimijuutta? Miten äitien oma mediateknologiaa koskeva kerronta rakentaa heidän toimijuuttaan?

Miten äitien mediateknologian käyttöä rajanneet tekijät ovat (aineistoni perusteella) muuttuneet?

⁴ Medioituneella ilmiöllä tarkoitan sitä, miten mediajulkisuudessa erilaisissa kuvastoissa tuotetaan käsityksiä äitiydestä ja äitien suhteesta mediateknologiaan. Ajatukseni perustuu Johan Fornäsin määritelmään medioitumisesta tilanteena, jossa ihmisten elämä on yhä enemmän kietoutunut mediaan: niiden käyttöön, tuotantoon, niiden välittämään tietoon ja niitä käsittelevään keskusteluun. Fornäs 1998; 1999. Ks. myös Suominen 2009, 120.

Alakysymysten avulla pääsen kiinni teknologisen toimijuuden eri tasoihin. Ensimmäisen alakysymyksen kautta pääsen kiinni äitiyttä määritteleviin yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin odotuksiin ja käytänteisiin, jotka määrittelevät reunaehdoja toimijuudelle myös suhteessa mediateknologioihin. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi työelämä, vanhempainvapaajärjestelmä, äitiyshuolto, vanhemmuuden asiantuntijapuhe, perhe ja muut lähisuhteet sekä populaarikulttuurin äitikuva. Toisen alakysymyksen avulla tavoitan äitien mediateknologian käyttötapoja ja niiden merkityksiä, joissa rakentuu teknologisen toimijuuden subjektiivinen taso: miten yksilöt käyttävät ja kokevat mediateknologiaa ja miten he siitä kertovat. Äitiys yhtenä yhteiskunnan tiukkarajaisimmista sosiaalisista kategorioista⁵ kohtaa monenlaisia pakkoja, odotuksia ja velvoitteita monilta eri tahoilta, jotka ohjaavat tai pyrkivät ohjaamaan äitien toimintaa.⁶ Näiden kahden tason välisessä jännitteisessä suhteessa rakentuu teknologinen toimijuus. Toimijuuden rakentuminen sisältää ajatuksen sen konstruktiivisesta luonteesta: toimijuus on jotain, mikä ei *vain ole*, vaan se syntyy ja muotoutuu ajallisissa ja tilanteisissa konteksteissaan, mutta on myös jatkuvassa muutoksessa.⁷ Tätä muutosta pyrin hahmottamaan kolmannen alakysymyksen avulla.

1.1.1 Teknologian kulttuurihistoriallisen tutkimuksen ja äitiyden kulttuurisen tutkimuksen rajapinnoilla

Väitöstutkimukseni näkökulma on kulttuurihistoriallinen ja se sijoittuu teknologian kulttuurisen tutkimuksen ja äitiyden kulttuurisen tutkimuksen kentille. Seuraavaksi esittelen oman näkökulmani tutkimukselliset traditiot Suomessa sekä näiden kahden tutkimusalan pääpiirteet ja sen, miten oma tutkimukseni sijoittuu niiden toisiaan leikkaaville rajoille.

Mediateknologioita käsitellyt kulttuurihistoriallinen tutkimus Suomessa on pyrkinyt avaamaan sellaisia teknologisen historian prosesseja, jotka rikastavat menneisyyden tuntemusta suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin sekä sen eri toimijoiden teknologiakokemuksista ja merkityksistä. Keskeistä on ollut myös sen

⁵ Sosiaalisella kategorialla tarkoitan ryhmää, jota määritellään tietyn yhteiskunnallisin sekä kulttuurisin käytäntein esimerkiksi lainsäädännöllä tai kulttuurisilla odotuksilla. Ryhmää, joka yhdistää jäseniään ikään kuin ylhäältä päin annetuilla määrityksillä tiettyjen piirteiden tai ominaisuuksien perusteella, mutta ei edellytä yksilötason identifioitumista. Määritys mukaillee Antakin & Widdicomben ajatusta sosiaalisesta kategoriasta. Heidän mukaansa kategoria muodostuu ihmisten keskinäisiä suhteita käsittävän tiedon kautta, jonka varassa ymmärrys itsestä, muista ihmisistä ja yhteiskunnasta rakentuu. Tiettyyn kategoriaan joko itse asettuu tai siihen tullaan asetetuksi muiden toimesta.

⁶ Hiitola 2015; 18–19; Berg 2008, 15; Jallinoja 2006; Jokinen 2005.

⁷ Ks. esim. Hackingin 2009.

purkaminen, mitä nämä kokemukset kertovat laajemmin kulttuurisesta, sosiaalisesta ja materiaalisesta menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuuksista.⁸ Deterministisen⁹ otteen sijaan kulttuurihistoriallisessa tutkimuksessa on haluttu korostaa mediateknologian historian moniäänisyyttä. Välttämättömyyksien ja edistyskäsityksen sijaan on haluttu nostaa esiin myös ilmiöitä, jotka ovat kadonneet, keskeytyneet, olleet marginaalissa tai vaikuttaneet liian itsestään selviltä tutkimuksen kohteiksi.¹⁰ Tähän traditioon oma näkökulmani asettuu purkamalla sitä, miten teknologiasuhteiden muodostaminen on riippuvainen myös niistä sosiaalisista ja kulttuurisista kategorioista, joihin meidät yhteiskunnan toimijoina sijoitetaan tai sijoitumme. Näillä kategorioilla on vaikutusta myös siihen, miten itse arvioimme itseämme suhteessa ympäröivään maailmaan. Teknologian kulttuurisen omaksumisen prosessit yhdistyvät teknologian kulttuurihistorian tutkimukseen siinä, miten äitien teknologiasuhteet ovat syntyneet ja muovautuneet tietyissä ajallisissa konteksteissaan.

Äitiyden odotukset tai äitiyteen liittyvät yhteiskunnalliset käytänteet eivät ole muuttumattomia, vaan ne heijastavat aina omaa aikaansa. Historiallisilla hetkillä ajassa on niin ikään ollut vaikutuksensa siihen, miten mediateknologiaa on ollut mahdollista kohdata, kokea ja määritellä, ja myös siihen, miten siitä on ollut mahdollista kertoa. Kulttuurihistorioitsija Kari Immosen mukaan historian läsnäolo tarkoittaa tietoisuutta siitä, että kulloisetkin nykyajat muotoutuvat erilaisten aikojen kerrostumina, joiden tunteminen on edellytys myös kyvyille suuntautua tulevaan.¹¹ Kulttuurihistoriallisen tutkimuksen keskeisiä pyrkimyksiä on löytää niitä käyttäytymisen ja toiminnan muotoja, joita ihmiset ovat kehittäneet selvittääkseen materiaalisesta ja sosiaalisesta ympäristöstä asettamien haasteiden ympäröimänä – se ”yleisyys, joka konkretisoituu yksityisessä”.¹² Äitien teknologiakertomukset toimivat tutkimuksessani sinä yksityisenä, jonka kautta on mahdollista paikantaa yleisempiä yhteyksiä, joissa ympäristön asettamat haasteet ja odotukset – äitien teknologisen toimijuuden rajat ja reunaehdot – tulevat näkyviksi. Äitien teknologinen toimijuus on kiinteästi yhteydessä äitiyden määrittelyprosesseihin,

⁸ Kannisto 2018; Salmi, Paju, Parikka, Saarikoski, Sihvonen & Suominen 2006; Oinonen 2004; Suominen 2003.

⁹ Teknologinen determinismi on ajattelutapa, jonka mukaan yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset ovat ensisijaisesti teknologisen kehityksen aiheuttamia. Ajattelua määrittää syy-seuraussuhde. Hieman lievempi käsitys huomioi myös taloudellisten, yhteiskunnallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutuksen muutokseen. Tämän ajattelutavan mukaan teknologia tarjoaa mahdollisuuksia, joiden joukosta erilaisissa sosiaalisissa prosesseissa todellisuudeksi valikoituu jokin. Karvonen 1999, 82.

¹⁰ Salmi 2006a, 10–11.

¹¹ Immonen 1996.

¹² Immonen 2001. Ks. myös Anttila 2011; Leskelä-Kärki 2006; Kaartinen & Korhonen 2005; Korhonen 2002.

jotka usein arkipäiväisinä tai äitien omia kokemuksia poissulkevana lausumina esimerkiksi vanhemmuuden asiantuntijapuheessa jäävät purkamatta. Näissä määrittelyprosesseissa tuotetaan normatiivisia äitiyden ihanteita, jotka koskettavat osaltaan kaikkia naisia huolimatta siitä, ovatko he itse äitejä vai eivät.¹³ Äitiyden sosiaalista kategoriaa määritteleviä yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja kulttuurisia käytänteitä ja puhetapoja purkamalla, myös mediateknologisen toimijuuden näkökulmasta, on mahdollista nostaa esiin vaihtoehtoisia äitiyden ymmärtämisen tapoja ja tehdä tilaa myös yksilöllisemmille vanhemmuuden tulkinnoille. Samalla tutkimukseni näkökulma muistuttaa, miten tärkeää on juuri tässä ajassa ymmärtää erilaisia ihmisen toimintaa määrittäviä tekijöitä sen taustalla, miten ihmisten on mahdollista käyttää ja hyödyntää erilaisia teknologioita osana jokapäiväistä elämäänsä yhä kokonaisvaltaisemmin digitalisoituvassa maailmassa.

Mediateknologian roolia ja kulttuurista omaksumista ei ole aiemmin tutkittu äitiystutkimuksen kentällä. Äitiyttä on Suomessa tutkittu muun muassa yhteiskunnallisena, historiallisena, elämäkerrallisena, filosofisena, asiantuntijoiden määrittämänä ja sosiokulttuurisena ilmiönä ja ilmentymänä. Tämän yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti painottuneen tutkimuskentän teemoja ja näkökulmia ovat olleet äitiyden kulttuuriset kuvat, ideaalit, myytit, uskomukset, yhteiskunnalliset määritykset, sääntely ja käytänteet, kokemukset, ruumiillisuus ja psykososiaaliset merkitykset, kielletyt tunteet, mediakuvastot ja äitien asema työelämässä.¹⁴

Suomalainen äitiystutkimus ja sen suhde äitiyden käsitteellisiin ulottuvuuksiin on myötäillyt kansainvälisiä tutkimussuuntauksia. Äitiystutkimuksen ensimmäisiä painopisteitä oli patriarkaattisen äiti-ihanteen purkaminen aikana, jolloin moderni ydinperheideologia vielä satoi äidin kotiin ja legitimoï naisen aseman ja yhteiskunnallisen tehtävän – äitiyden ja perheen – kautta.¹⁵ 1960-luvulta lähtien feministisen teorian piirissä alettiin purkaa tämän ideologisen äitiyden juuria korostamalla, että ihannoiva kuva äidistä ei kohdannut äitien kokemuksia. Äitiyden

¹³ Ks. esim. Berg 2008.

¹⁴ Ks. esim. Nätkin 1997; Helén 1997; Jokinen 1997; Naskali 1998; Vuori 2001; Katvala 2001; Berg 2008; Kempe, Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2008; Salmi & Lammi-Taskula 2014a; Salmi & Lammi-Taskula 2014b; Hiitola 2015; Lehto & Kaarakainen 2016; Kaarakainen & Lehto 2018; Mustomäki & Sihto 2019; Rokkonen 2020. Niin aiheet kuin lähestymistavatkin eroavat tässä tutkimusperinteessä sosiaalitieteiden äitiystutkimuksen perinteistä, joissa tutkimuksen kohteena on usein subjektiivisen äitiyden toteuttaminen suhteessa lapseen, siihen liittyvät kokemukset ja tunteet tai esimerkiksi vanhemmuuden tuen muodot. Tästä tutkimusperinteestä lisää esim. Forsberg 2003; Nousiainen 2004; Cacciatore & Janhunen 2008.

¹⁵ Berg 2008, 19; Nätkin 1997, 12–13.

ymmärtäminen subjektiivisena ja äitien omien kokemusten korostaminen olivat tärkeä lisä myytin purkamisessa ja äitiyden sosiaalisen todellisuuden muutoksessa.¹⁶

Myytin purkamisen tarve kiinnittyi voimakkaasti äitien yhä yleistyvempään työssä käyntiin ja tarpeeseen löytää tasapaino työelämän ja äitiyden välillä sekä vanhemmuuden tasavertaisempaan jakamiseen. Tähän liittyen 1970- ja 1980-luvuilla etenkin feministisessä tutkimuksessa kiinnitettiin paljon huomiota yksityisen ja julkisen (toiminta)alueen väliseen rajanvetoon.¹⁷ Myös Suomessa alettiin 1960-luvulta lähtien vaatia äideille yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia palkkatyöhön ja koulutukseen kuin miehillä. Äitien työelämään siirtyminen ei kuitenkaan ollut Suomessa niin iso murros kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Kotiäitiydellä ja sen ihanteella ei ole ollut suomalaisessa yhteiskunnassa samanlaista perintöä: 1970-luvulla jo joka toinen suomalaisnainen työskenteli kodin ulkopuolella. Hyvinvointivaltioprojektissa kehitys merkitsi kuitenkin siirtymistä maternalismista¹⁸ palkkatyöäitiyssopimukseen.¹⁹

Sosiologisessa ja psykoanalyttisessa tutkimuksessa huomio kiinnittyi 1980-luvulla äitikuvaston yhä liian hallitsevana pidettyyn jyrkkyyteen. Psykoanalyttisten teorioiden mukaan yksilöiden kuvat äidistä sisälsivät sellaisia ihmisen varhaisimpiin kokemuksiin pohjautuvia prosessoimattomia ominaisuuksia, jotka estivät äitejä ajattelemasta toisin. Koska äiti oli niin sidoksissa suhteessa lapseen, äitikuvalla oli aivan uniikki ja historiaton olemuksensa. Tämän suhteen purkaminen ja sitä ylläpitävien sosiaalisten järjestelmien ja kulttuuristen myyttien uudelleen jäsentäminen oli tutkimussuuntauksen tärkein tehtävä.²⁰

Tarjolla olleet äitikuvastot alkoivat 1980-luvulle tultaessa käydä auttamatta liian ahtaiksi eivätkä (äiti)utkijat enää tunnistanee itseään tarjolla olevista äitikuvastoista.²¹ Rosi Baraidottin mukaan ahtaus johtui edelleen toisiaan toistavista äitiyden representaatioista, joissa ei ollut riittävästi tilaa äitiyden itseilmaisulle.²² Tämä johti 1980-luvun kuluessa ennennäkemättömään kiinnostukseen äitejä

¹⁶ Bassin, Honey & Kaplan 1994.

¹⁷ Ks. esim. Rosaldo & Lamphere 1974; Elshtain 1981; Chodorow 1974.

¹⁸ Maternalismi viittaa 1900-luvun alkupuoliskon naiskäsitukseen, naispoliittiseen toimintaan ja sukupuolisopimukseen. Maternalismi korosti erityisesti naisen äiti-identiteettiä, jonka tärkeimpänä arvona oli kodista ja lapsista huolehtiminen. Naisen ”oikeana” tehtävänä nähtiin uusien kansalaisten synnyttäminen, kasvattaminen ja näiden hyvinvoinnista huolehtiminen. Maternalismi pitää sisällään myös laajemmin ajatuksen velvollisuudesta muiden ihmisten huolehtimiseen. Naisten kansalaisvelvollisuus oli sivistää ja kasvattaa myös oman perheen ulkopuolisia kansalaisia. Anttonen 1997, 175–176, 182, 186.

¹⁹ Vuori 2010, 117.

²⁰ Chodorow 1982.

²¹ Jokinen 1996, 16.

²² Braidotti 1989, 99.

kohtaan niin tutkimuksessa kuin populaarimassakin keskustelussa.²³ Puheen lisääntymisestä ja monipuolistumisesta huolimatta jatkui huoli, että äideistä ja äitiydestä puhuttaessa, jostakin hyvin olennaisesta vaiettiin. Äidin rooli tunnustettiin ja tunnustettiin moninaisista äitisesityksistä huolimatta tiukkarajaisemmaksi kuin naisen yleensä. Depatin keskiössä olivatkin useimmiten äitiyden mahdollisuuksien rajat.²⁴

Tultaessa 1990-luvulle alkoi tutkimuksessa korostua äitiyden kokemukset. Suomalaisen äitien väsymyskokemuksia tutkinut Eeva Jokinen ja äitiyden määrittelykamppailua tutkinut Ritva Nätkin viitoittivat tietä tuleville äitiystutkijoille avatessaan tutkimuksillaan erityisesti sitä, mistä kaikesta äitiydessä helposti vaiettiin.²⁵ Vuosikymmenen aikana alettiin tutkimuksessa kiinnittää huomiota entistä enemmän myös äitiyden representaatioihin ja niiden purkamiseen.²⁶ 2000-luvulla suomalaisen tutkimuksen keskiöön nousivat äidit, jotka eivät täyttäneet äitiyden perinteisiä kulttuurisia ehtoja: lapsistaan erossa asuvat äidit²⁷, yksinhuoltajat²⁸ ja sosiaalihuollon piirissä olevat äidit.²⁹

Samalla kun äitiyttä alettiin tarkastella marginaalista, siirtyi tutkimuksellinen kiinnostus yhä enenevässä määrin lapsiin, lapsuuteen, perheen välisiin suhteisiin ja isään. Äitiyden sijaan koko perhe tuli uudelleen arvioimisen kohteeksi etenkin kriittisen perhetutkimuksen piirissä. Kriittisessä perhetutkimuksessa haluttiin nostaa esiin perhe-elämää muovaavia ideologisia ja yhteiskunnallisia prosesseja, kun tavoitteena oli purkaa ja uudelleen järjestää kaavamaisista ydinperheajattelua sekä ottaa huomioon uudenlaisia perhe-elämää koskettavia ilmiöitä.³⁰ Kriittinen perhetutkimus ja etenkin isyyden nouseminen tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteeksi on ikään kuin sulauttanut äitiyden osaksi laajempaa vanhemmuuden problematiikkaa. Tästä johtuen äitiys itsessään ei ollut Suomessa erityisen suosittu tutkimuksen aihe aloittaessani omaa väitöstutkimustani 2010-luvulla. Tutkimusprojektini aikana on kuitenkin myös tutkimuksen kentällä herätty uudelleen pohtimaan äitiyden sosiaalisen kategorian erityisyyttä ja siihen liittyviä

²³ Kaplan 1992; Bassin, Honey & Kaplan 1994.

²⁴ Nopola 1991; Jokinen 1996, 13–15.

²⁵ Jokinen 1996; Nätkin 1997.

²⁶ Bassin, Honey & Kaplan 1994; Lichtenstein 1994; Honey 1994; Kaplan 1994; Kaplan 1992.

²⁷ Nousiainen 2004.

²⁸ May 2001.

²⁹ Berg 2008; Hiitola 2015.

³⁰ Forsberg & Nätkin 2003; Jallinoja 2006; Sevón & Notko 2008.

sosiaalisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia normeja muun muassa työelämän³¹, sallittujen tunteiden³² ja sosiaalisen median konteksteissa.³³

Äitiyden ja teknologian suhdetta on sivuttu monissa äitiyteen liittyvissä tutkimuksissa niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. Suhdetta on teknologian tutkimuksen piirissä tutkittu esimerkiksi kodintekniikan yhteydessä³⁴, mutta useammin näkökulma on etenkin mediateknologian kohdalla ollut yleisemmin perheen ja mediateknologian yhteyksissä tai perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa.³⁵ Äitiyden ja teknologian suhde on implisiittisesti läsnä myös, kun tutkimuksen kohteena on ollut esimerkiksi äitiyden ja työn yhteensovittaminen, mutta näkökulma ei ole ollut mediateknologisen toimijuuden muotoutumisessa, eikä edes teknologisoitumisen vaikutuksissa äitien asemaan työelämässä, vaan yleisemmin yhteiskunnan rakenteiden tai arvojen vaikutuksissa äitien työelämäasemiin.³⁶ Sosiaalisen median äitikuvastoja on myös tutkittu etenkin kansainvälisessä tutkimuskentässä runsaasti. Näissä tutkimuksissa näkökulmat ovat olleet muun muassa siinä, miten äitiyden normeja tuotetaan sosiaalisessa mediassa, miten sosiaalisen median äitikuvastot voivat murtaa äitimyyttä tai miten sosiaalisen median mahdollistamat uudet työn muodot syntyvät ja luovat uudenlaisia ansaintamalleja.³⁷ Omassa tutkimuksessani keskeiseksi nousee kysymys siitä, miten sosiaalinen kategoria – äitiys – luo reunaehtoja sille, miten mediateknologiaa kulttuurisesti omaksutaan ja määrittelee sitä, mitkä tahot omaksumiseen vaikuttavat tai pyrkivät vaikuttamaan.

1.1.2 Teknologinen toimijuus kulttuurisena omaksumisprosessina

Tutkimukseni keskeinen käsite on mediateknologinen toimijuus. Teknologisella toimijuudella tarkoitan suhdetta äitien ja mediateknologian välillä, jossa määrittävät ne toiminnan mahdollisuudet, joita äideillä on ollut mediateknologiaa omaksuessaan. Toimijuuden tutkimuksessa pyritään purkamaan yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen problematiikkaa. Tätä on pyritty selvittämään muun muassa kysymällä, miten yksilön toimintamahdollisuudet määrittävät suhteessa

³¹ Rokkonen 2015 & 2020.

³² Mustomäki & Sihto 2019.

³³ Lehto 2019a & 2019b.

³⁴ Ks. esim. Pantzar 2000, 41–64; Cowan 1983.

³⁵ Ks. esim. Lull 1990; Silverstone 1994; Jokinen 2004; Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015.

³⁶ Ks. esim. Rokkonen 2020; Rokkonen 2015; Salmi & Lammi-Taskula 2014a; Salmi & Lammi-Taskula 2014b; Kempe, Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2008.

³⁷ Ks. esim. Lehto 2019a; Lehto 2019b; Archer 2019; Abetz & Moore 2018; Orton-Johnson 2017; Archer & Harrigan 2016; Friedman 2013; Morrison 2010; Lopez 2009; Korsgaard 2007.

yhteiskuntaan tai sen vallitseviin kulttuurisiin rakenteisiin, miten ihmiset voivat itse määrittää toimintaansa tai miten tehdä valintojaan, ja miten erilaiset sosiaaliset tai taloudelliset tekijät ohjaavat ihmisten toimintaa.³⁸ Näihin kysymyksiin sisältyy olennaisena myös sen pohtiminen, minkälaisiin sosiaalisiin kategorioihin ihmiset asetetaan tai he asettuvat ja minkälaisia ideologisia puhutteluja he niissä kategorioissa kohtaavat. Minna Saariketo kiteyttää toimijuuden tutkimuksessa olevan kyse yksinkertaisesti ihmisenä olemisesta ja sen ehdoista.³⁹ Ehdot eivät ole vain rajoituksia vaan niiden kääntöpuolena on aina myös mahdollisuuksia ja nämä yhdessä ovat tiettyyn aikaan ja tilanteeseen kytkeytyen rakenteiden ohjaamia. Rakenteet ohjaavat joko estäen ja rajoittaen tai vapauttaen ja mahdollistaen yksittäisten ihmisten ja ihmisryhmien toimintaa.⁴⁰

Äitien toimijuuden rakentumisen suhteessa mediateknologioihin ymmärrän omanlaisenaan teknologian kulttuurisen omaksumisen prosessina. Teknologian kulttuurisella omaksumisella teknologian historioitsijat Mikael Hård ja Andrew Jamison tarkoittavat teknologisten uutuuksien inhimillisen haltuunoton prosesseja. Prosessien aikana teknologia nivoutuu osaksi ihmisten elämää ja sitä pystytään hyödyntämään halutulla tavalla.⁴¹ Älykkäistä teknologioista on tullut paitsi arkinen välttämättömyys, myös itsestäänselvyys. Mediateknologia – tietokoneet, älypuhelimet, tabletit, netti ja sosiaalinen media sisältöineen – on kulttuurisesti omaksuttu. Tutkimuksia siitä, miten teknologian kulttuurinen omaksuminen on tapahtunut jonkin tietyn teknologian, käyttäjäryhmän, käyttökontekstin tai käyttötavan näkökulmasta Suomessa ja länsimaissa on julkaistu melko runsaasti.⁴² Kulttuurisen omaksumisen lisäksi näitä prosesseja on kuvattu kotoutumisen, kotouttamisen ja domestikaation käsittein.⁴³ Kulttuurisen omaksumisen prosessit ovat monitasoisia ja niihin osallistuu monia eri toimijoita aina itse teknologioista, laitteiden kehittäjistä, valmistajista ja markkinoijista poliittisiin toimijoihin ja päätöksentekijöihin. Myös käyttäjien ja yhteisöjen arki, mediateknologian päivittäinen käyttö ja siihen liittyvät merkitykset sekä niitä arvioivat ja esittelevät julkiset keskustelut ovat kiinteä osa kulttuurisen omaksumisen prosesseja.⁴⁴

³⁸ Saariketo 2020, 64.

³⁹ Saariketo 2020, 64. Ks. myös Gardner 2004, 1; Hacking 2004, 287; Hitlin & Elder 2007, 185.

⁴⁰ Giddens 1984, 9; Jyrämä 2007, 203; Jäppinen 2015, 53.

⁴¹ Hård & Jamison 2005, 14.

⁴² Lie & Sørensen 1996; Pantzar 2000; Haddon 2003; Suominen 2003; Uotinen 2003; Uotinen 2005; Peteri 2006; Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009; Ayass & Gerhardt; Chaiwo & Coughlin 2014; Aaltojärvi 2014; Ylipulli 2014; Sanakulov 2019; Saariketo 2020.

⁴³ Peteri 2006; Suominen 2003; Pantzar 2000; Haddon 2003; Lie & Sørensen 1996.

⁴⁴ Suominen 2009, 9; Suominen, Östman, Saarikoski & Turtiainen 2013; Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009; Hård & Jamison 2005.

Taulukossa 1 kuvataan Jamison ja Hårdin omaksumisprosessin jaottelua eri tasoille Jaakko Suomisen suomennoksena.

Suominen muistuttaa, ettei kysymys kulttuurisesta omaksumisesta ole yksiselitteinen tai yksitulkintainen, vaan se sisältää yksityisiä ja yleisiä tasoja sekä niiden välimuotoja, joissa käyttäjäpositiot, suhtautumistavat ja toiminnan tavat vaihtelevat. Se ilmenee erilaisina teknologiasta kertomisen ja kuvaamisen käytäntöinä, mutta myös kuvittelemisen, suunnittelun ja käytön tapoina.⁴⁵ Alla olevassa taulukossa esiintyvien tasojen painoarvo kulttuurisen omaksumisen prosessissa vaihtelee myös sen mukaan, mitä ilmiötä, käyttäjäryhmää tai teknologista innovaatiota kuvataan.⁴⁶

⁴⁵ Suominen 2007.

⁴⁶ Ks. esim. Östman 2015, 25.

Taulukko 1. Teknologian kulttuurinen omaksuminen. (Hård & Jamison 2005, 14. Suomentokset Suominen 2007.)

Analyttinen taso (toiminnan perspektiivi)	Ilmiöiden taso = tutkimuksen kontekstit & ajallinen muutos (teknologian rakentuminen osaksi jokapäiväistä elämää)		
	Faktat ja artefaktit	Järjestelmät	Rakenteet
Diskursiivinen taso sisäistyminen, kaltaistuminen	Merkitykset tutustuttaminen, tuttuuntuminen	Kielioppi järjestyminen, jäsentyminen	Kieli transformaatio, muodonmuutos
Organisatorinen taso välittäminen, välittyminen, sovittaminen,	Liikkeet levitys, kylväminen”	Instituutiot sisällyttäminen, yhdistäminen, institutionaalistuminen	Säännöt, lait ammattillistaminen, erikoistuminen
Käytännöllinen taso käyttö	Käytös, identiteetti sisäistäminen, omaksi tekeminen	Rutiinit kotouttaminen, kesyttäminen	Menettelyt, tavat tottuminen, totuttaminen, tavallistuminen

Omassa aineistossani teknologian omaksuminen osaksi jokapäiväistä elämää (ilmiöiden taso) tapahtui kolmessa eri kontekstissa: työelämässä, (perhe)arjessa ja mediajulkisuuden tuottamisissa ja välittämissä kulttuurisissa määrittelyissä. Se, miten analyttisen tason perspektiivit hahmottuivat, määrittyi kontekstin mukaan.⁴⁷ Taulukossa 2 kuvaan kulttuurisen omaksumisen prosessia ja sen eri tasoilla äitien mediateknologisen toimijuuden muodostumiseen vaikuttaneita keskeisiä yhteyksiä tutkimusajanjaksolla. Nämä yhteydet saivat ajassa muuttuvia muotoja, sisältöjä ja merkityksiä äitien teknologiakertomuksissa.

⁴⁷ Kuvaan prosessin erikseen kussakin kontekstissa taulukkomuodossa tutkimuksen loppuluvussa 5.

Taulukko 2. Äitien mediateknologisen muotoutuminen kulttuurisena omaksumisprosessina.

Analyttinen taso (toiminnan perspektiivi)	Ilmiöiden taso = tutkimuksen kontekstit & ajallinen muutos (teknologian rakentuminen osaksi jokapäiväistä elämää)		
	1980–1990-luku	1990–2000-luku	2010–luku
Organisatorinen taso: välittäminen, välittyminen, sovittaminen	- Teknologinen kehitys - Työelämän muutokset - Arjen käytännöt - Äitiyden kulttuuriset odotukset	- Teknologinen kehitys - Työelämän muutokset - Arjen käytännöt - Äitiyden kulttuuriset odotukset	- Teknologinen kehitys - Työelämän muutokset - Arjen käytännöt - Äitiyden kulttuuriset odotukset
Käytännön taso: käyttö	Mediateknologian kohtaaminen: käyttäminen, merkityksellistäminen	Mediateknologian käyttäminen: teknologian vakiintuminen arkeen	Mediateknologian leviäminen: arjen digitalisoituminen
Diskursiivinen taso: sisäistyminen, kaltaistuminen	Henkilökohtaisen suhteen muodostuminen suhteessa ajan kulttuuriin puhetapoihin ja siitä kertominen	Henkilökohtaisen suhteen muodostuminen suhteessa ajan kulttuuriin puhetapoihin ja siitä kertominen	Henkilökohtaisen suhteen muodostuminen suhteessa ajan kulttuuriin puhetapoihin ja siitä kertominen

Digitaalisen kulttuurin tutkija Sari Östman on tutkimuksessaan tarkastellut sosiaalisen median julkaisualustoilla tapahtuvan elämäjulkaisijuuden⁴⁸ kulttuurista omaksumista teknologian kehityksen ja elämäjulkaisijan suhteen prosessina. Haastattelu- ja verkkoaineistojen sekä teknologisen kehityksen analyysillä Östman esittää elämäjulkaisijuuden kulttuurisen omaksumisen kolmivaiheisen prosessin. Elämäjulkaisija vaiheittain omaksuu käyttämiensä tekniikoiden ja ilmaisujen, sosiaalisten käytäntöjen ja normien sekä toiminnan merkityksellisyyden niin, että

⁴⁸ Östmanin kehittämä elämäjulkaisijuus tarkoittaa omaelämäkerrallisen sisällön julkaisemista sosiaalisen median kanavilla ja blogeissa, jolla on myös identiteettityön merkitys julkaisijalleen.

elämäjulkaisemisesta lopulta tulee osa identiteettiä.⁴⁹ Myös äitien teknologinen toimijuus on muodostunut tietynlaisen omaksumisprosessin syventymisen kautta. Alussa uudet teknologiat tulivat tutuiksi työelämässä tai kodeissa, niitä opittiin käyttämään ja hyödyntämään ja niiden varaan rakentui merkityksellisiä käytänteitä äitien elämässä. Ne myös toivat äitien arkeen uudenlaisia kasvatuksellisia kysymyksiä. Kiinnostavaa tässä prosessissa on se, miten äitien mediateknologioiden käytöstä muodostui mediajulkisuudessa eri tahojen määrittelemä kohde, jota toisaalla kommentoitiin huumorin ja toisaalla huolen ja ohjauksen kautta.

Neuvottelu on osa kaikkia teknologian kulttuurisen omaksumisen prosesseja. Siinä yhdistyvät teknologia, käyttäjä, käytön yhteiskunnalliset, kulttuuriset, sosiaaliset ja materiaaliset kontekstit sekä yleisemmät yhteiskunnassa vallitsevat kulttuuriset puhetavat teknologiasta tai sen kohtaamasta ihmisryhmästä tai ilmiöstä.⁵⁰ Äitien kohdalla heidän tuottamissaan teknologiakertomuksissa neuvotteluja käytiin työelämän, perhearjen ja äitiyden kulttuuristen puhetapojen konteksteissa, mistä muodostui omaleimainen teknologian kulttuurisen omaksumisen prosessi. Yhteiskunnalliset työelämän reunaehdot, arkiset vastuut kodin ja perheen hoitamisesta sekä perheen sosiaaliset järjestykset, kulttuurinen äitiyspuhe, kasvatusasiantuntijuus, mediateknologian kehitys ja siihen liittyneet kulttuuriset puhetavat aiheuttavat jatkuvaa rajanvetoa, neuvottelua ja kamppailuakin siitä, mikä on mahdollista ja oikein, kun mediateknologia tulee äitiyden elämänalueelle.

1.1.3 Äitiys määrittäjänä ja määrittelynä

Mitä sitten on se *äitiys*, joka määrittää äitejä myös yksilöinä? Äitiyden kulttuurisia odotuksia väitöstutkimuksessaan tutkinut Kristiina Berg lähtee purkamaan äitiyden käsitettä muistuttamalla Ann Dallyihin viitaten, että äitiys ilmiönä on keksitty, vaikka äitejä onkin ollut aina.⁵¹ Käsitteellistettäessä äitiyttä on tavallista tehdä ero institutionaalisen äitiyden ja äitiyden subjektiivisen kokemuksen välillä. Institutionaalinen äitiys pitää sisällään ajatuksen, että äitiys sosiaalisena kategoriana on laillisesti tunnistettu, ja että siihen liittyy tiettyjä kulttuurisia sääntöjä, jotka määrittelevät äitejä myös yksilöinä tietyn normein, odotuksin ja edellytyksin.⁵² Näiden lisäksi ideologisella äitiydellä viitataan puhetapoihin, jotka tuottavat yleisiä käsityksiä oikeanlaisesta äitiydestä – myyttejä, uskomusjärjestelmiä ja odotuksia.⁵³

⁴⁹ Östman 2015, 232.

⁵⁰ Suominen 2009.

⁵¹ Berg 2008, 19.

⁵² Berg 2008, 20.

⁵³ Berg 2008; Katvala 2001; Kaplan 1992; Phoenix, Woollett & Lloyd 1991.

Eeva Jokinen käytti äitien väsymiskertomuksia tutkiessaan käsitettä *Äiti* – isolla äkirjaimella – viitatessaan sosiaalisesti ja symbolisesti kiteytyneeseen kuvaan äideistä.⁵⁴

Viittaan juuri näihin ideologisella tasolla äiteihin liitettyihin kulttuurissa vallitseviin odotuksiin, määrittelyihin ja normeihin, kun omassa tutkimuksessani puhun äitiydestä. Näkemykseni mukaan myös institutionaalinen äitiys on osa niitä. Näin ollen äitiys sisältää paitsi lailliset, ammatilliset ja teoreettiset käytänteet (esimerkiksi ammatillisissa käytännöissä annetut ohjeet tai äiteihin liittyvän tutkimuksen teoretisoinnit ja tulkinnot) myös kulttuuriset puhettavat odotuksineen, mitkä tuottavat normeja ja rajoituksia (esimerkiksi naistenlehtien tai sosiaalisen median äitiekuviaukset) äitien toiminnalle. Myös äidit itse osallistuvat näiden puhetapojen tuottamiseen ja uusintamiseen. He osallistuvat myös niiden muuttamiseen, kun toteuttavat omaa äitiyttään tai osallistuvat äideistä käytävään keskusteluun.⁵⁵ Johdannon alussa kertamani äitiysneuvolan terveydenhoitajan ohjeistus netinkäyttöön liittyen on esimerkki institutionaalisesta puheesta, jonka tarkoitus oli ohjata toimintaani. Oman reaktioni ohjeistukseen voi sen sijaan nähdä puhetta vastaan asettumisena ja sen kautta pyrkimyksenä muuttaa vallitsevaa puhetapaa.

Selkeyden vuoksi käytän äitiydestä puhuessani usein myös käsitteparia *kulttuuriset odotukset*. Viittaan äitiyden kulttuurisilla odotuksilla käsitteellisen äitiyden sisältämiin, melko abstrakteihin ulottuvuuksiin, enkä siis silloin tarkoita tietyn äitisubjektin toteuttamaa äitiyttä. Kristiina Berg on määritellyt kulttuuriset odotukset diskursiivisissa käytännöissä tuotetuiksi toisinaan implisiittisiksi, toisinaan eksplisiittisiksi ajattelutavoiksi, joita äiteihin liitetään. Kulttuuriset odotukset vertautuvat Hårdin ja Jamisonin teknologian kulttuurisen omaksumisprosessin diskursiiviseen tasoon, jolla teknologiaa merkityksellistetään erilaisissa kielellisissä ja symbolisissa puhumisen tavoissa. Leimallista kulttuurisille odotuksille on, että ne sisältävät valtaa ohjata ja rajoittaa äitien toimintaa.⁵⁶ Satu Katvala käyttää omassa tutkimuksessaan käsitettä *äitiyden uskomukset*, kun viittaa samantapaisiin ajatustapoihin, käsityksiin ja mielikuviin, joita ihmisillä on äideistä ja äitinä toimimisesta yleisesti. Niin kulttuuriset odotukset kuin uskomuksetkin vaikuttavat enemmän tai vähemmän tiedostettuina siihen, miten yksittäisiin äiteihin suhtaudumme.⁵⁷

Eri äitiyden ulottuvuuksia – subjektiivista äitinä toimimista tai institutionaalista, ideologista tai kulttuurista ulottuvuutta – koskevien tutkimusperinteiden suhde

⁵⁴ Jokinen 1997, 17.

⁵⁵ Vrt. Berg 2008, 20.

⁵⁶ Berg. 2008, 20.

⁵⁷ Katvala 2001, 9.

äitiyteen ja naistoimijuuteen on ollut jännitteinen. Etenkin feministisessä tutkimuksessa toisessa ääripäässä naiset on nähty holhouksen, sääntelyn ja kontrollin uhreina, kun taas toisessa ääripäässä äiti on ollut vahvasti aktiivinen toimija.⁵⁸ Itse en määrittele äitejä kontrollin ja ulkoisen määrittelyvallan uhreina, vaan näkemykseni on, että äitien toimintaan kohdistuvat rajoittavat käytänteet tai puhutavat ovat häilyviä ja että äideillä on mahdollisuus itse vaikuttaa siihen, miten ne määrittävät heitä subjekteina. Näin ollen äitien mediateknologinen toimijuus ja sen rajat määrittyvät ulkoisten tekijöiden ohella myös äitien omassa toiminnassa ja siitä kertomisen tavoissa, kuten tässä tutkimuksessa tulen osoittamaan.

1.2 Teknoliakertomukset, aikalaisaineisto ja aineiston lukemisen tavat

Päälähteeni muodostavat kolme äitien teknologiakertomuskokoelmaa eri vuosikymmeniltä. Kaksi niistä on kilpakirjoitusaineistoa vuosilta 1995 ja 2001 ja yksi itse keräämäni blogikyselyaineisto vuodelta 2013. Seuraavaksi puran kilpakirjoitusaineistojen ja niitä täydentämään keräämäni Blogi-aineiston luonnetta tutkimusaineistoina. Eriteltyäni niiden analyysille ja tulkinnalle tarjoamia mahdollisuuksia mutta myös sille asettamia rajoituksia kuvaan erikseen kunkin kertomustyypin erityispiirteineen. Kolmen keskenään erilaisen ja eri aikakausia kuvaavan kertomusaineiston hyödyntäminen kulttuurihistoriallisessa tutkimuksessa tai laajemmin historiallisessa kulttuurintutkimuksessa on metodologisesti uusi tapa yhdistää analyysissa erilaisia ajallisia ja kerronnallisia tasoja. Aineistotyyppien erilaisuus tuo myös kokemuksen ja merkitysten rakentumisen tavat ja yhteydet monimuotoisemmin esiin. Aineistojen lukemisen tapaa kuvaan konkreettisemmin aivan luvun lopussa.

Aineistojeni sijoittuminen eri vuosikymmenille aiheutti käsitteellisen ongelman. Kaikissa niissä teknologiasta puhutaan oman aikansa termein, niin kirjoituskutsuissa kuin äitien teknologiakertomuksissakin. Tietotekniikasta tai ATK:sta on kolmessakymmenessä vuodessa siirrytty tietoteknologian, informaatioteknologian ja tieto- ja viestintäteknologian kautta digitaalisuuteen, sosiaaliseen mediaan, mobiiliteknologiaan ja älylaitteisiin. Tämä jo itsessään osoittaa, miten nopeaa teknologinen kehitys on ollut ja miten eri tavoin mediateknologiat siten sijoittuvat arkeemme myös kielellisesti. Käytän koko kirjavaa teknologiakäsitteistöä silloin, kun se viittaa alkuperäislähteisiin tai nousee suoraan niistä. Viitatessani teknologiaan yleisesti käytän mediateknologian käsitettä, sillä se pitää sisällään niin teknisen laitteen kuin sen sisällöt ja niistä muodostuvat laajemmat ilmiöt.

⁵⁸ Katvala 2001; Bassin, Honey & Kaplan 1994.

Erilaisilla kilpikirjoitusaineistoilla on vakiintunut sija suomalaisessa kulttuurin, folkloristiikan, etnologian ja historian tutkimuksessa.⁵⁹ Kilpikirjoitusten kautta on mahdollista tutkia ihmisten kokemuksia ja tulkintoja elämästä kulloisenkin teeman puitteissa, mutta ne asettavat tutkijalle myös metodologisia erityiskysymyksiä: miten ja mistä kilpikirjoitukset voivat kertoa? Jaakko Suomisen mukaan mediateknologiaan liittyvät kilpikirjoitukset ovat jälkiä syntyhetkiensä mediateknologisten merkitysten vuorovaikutteisista muotoutumisen prosesseista, joiden kautta voi tutkia niin keruun järjestäjien kuin vastaajienkin käsityksiä mediateknologiasta.⁶⁰ Kilpikirjoitusaineistot muodostuvat keruun tai kilpailun järjestävän tahon kiinnostuksen kohteiden, esittämien kysymysten ja antamien vastausohjeiden varassa, jolloin keruukutsut sisältöineen pitävät sisällään tietynlaisia käsityksiä ja oletuksia ihmisten suhteesta keruun teemana olevaan asiaan. Tämä myös aiheuttaa yhden kilpikirjoituksille tyypillisen ongelman tutkimusaineistona: kilpikirjoitusten keruukutsut tai vastausohjeet vaikuttavat siihen, miten sen aiheesta kerrotaan.⁶¹ Jaakko Suomisen mukaan keruukutsuissa asetetaan valmiita vastaamisen strategioita, joita kilpikirjoituksiin osallistuvat usein myötäilevät, vaikka heitä kehoitettaisiin kertomaan asiasta omalla ainutlaatuisella tavallaan.⁶² Näin vastausten muodon ja sisällön voi ajatella olevan ulkopuolelta ohjattua ja sen ”todistusarvon” tutkittavasta ilmiöstä yleisemmin heikentyvän.

Naisten omaelämäkertojen lajitietoisuutta tarkastelleen Anna Makkosen mukaan kilpikirjoitusten ohjeiden vaikutusta on kuitenkin vaikea täysin arvioida vastaavan, ilman ohjeistusta muodostuneen vertailuaineiston puuttuessa.⁶³ Kulttuurihistorioitsija Ilana Aallon mukaan näennäisesti keruuohjeiden inspiroimilta näyttävät kirjoitusten piirteet saattavatkin mukailta puhetapojen kulttuurisia mallistoja, jotka muotoilevat vastauksia mutta myös itse ohjeita.⁶⁴ Kysyjien ja heidän esittämiensä kysymysten ja vastaajien ja heidän vastaustensa suhdetta on jatkuvasti luettava ristiin analyysia tehdessä, mutta Aallon tapaan katson, että kulttuurissa vaikuttavat puhettavat ja käsitykset niin mediateknologiasta kuin äitiydestäkin lävistivät aineistoja kokonaisvaltaisemmin kuin keruukutsuissa annetut ohjeistukset

⁵⁹ Kilpikirjoitusaineistot ovat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tai sen yhdessä muiden yhteistyötahojen kanssa keräämiä johonkin tiettyyn teemaan kohdistuvia tavallisten ihmisten kokemuksia kokoavia keruita. SKS:n arkiston perinteen ja nykykulttuurin kokoelmaan (ent. Kansanrunousarkisto) on tallennettu yli 200 kilpikirjoitusaineistoa. Näihin aineistoihin perustuvia tutkimuksia ovat esim. Aalto 2012; Suominen 2011; Mikkola 2009; Pöysä 1997, 2006; Fingerroos 2004; Apo 2001; Vilkkö 1997; Peltonen 1996; Makkonen 1993.

⁶⁰ Suominen 2011, 249.

⁶¹ Suominen 2011, 236.

⁶² Suominen 2011, 235–236.

⁶³ Makkonen 1993, 15.

⁶⁴ Aalto 2012, 43.

tai yksittäiset kysymykset. Tietokone – isäntä vai renki sekä Yksi päivä mediaa - kilpakiljoitusten tarkemmassa esittelyssä tuonnempana olen nostanut esiin keskeisimmät oletetusti äitien teknologiakertomuksia ohjanneet keruukutsujen antamat ohjeistukset ja kysymykset, mutta tarkemmin pureudun niiden väliseen suhteeseen analyysiluvuissa. Blogi-aineiston esittelyssä puran tarkemmin esittämieni teemojen ja kysymysten ja vastausten välistä suhdetta yleisesti myös Blogi-aineiston osalta. Keruukutsut sekä oman Blogi-aineistoni teemakysymykset ja vastausohjeet ovat liitteinä työn lopussa.

Suomisen tavoin katson, että mediateknologioihin liittyvät kilpakiljoitukset ovat osa teknologiakulttuuria ja mediaymmärrystä.⁶⁵ Niin kilpakiljoituksen järjestämisessä, keruukutsuissa kuin vastauksissakin kiteytyy oman aikansa käsityksiä mediateknologioista ja niiden roolista ihmisten arjessa.⁶⁶ Kaikkia aineistojani yhdistää se, että niissä kokemuksia mediateknologiasta kerrotaan muistelun, nykyhetken kuvauksen ja tulevaisuuskuvioiden kautta. Ne avaavat siten laajan ja ainutlaatuisen ajallisen perspektiivin niin äitien kokemuksiin ja käsityksiin teknologiasta kuin mediateknologian kehitykseenkin Suomessa. Suomisen mukaan teemakiljoituksia tulkittaessa on keskeistä huomioida niiden keruuajankohta, sillä se vaikuttaa niin keruukutsun kysymyksenasetteluun kuin vastaamisen tapoihinkin.⁶⁷ Äitien tuottamien teknologiakertomusten laajaa aikaperspektiiviä on luettava ensisijaisesti suhteessa kunkin keruun aikalaiskontekstiin. Näin on mahdollista tavoittaa kullekin ajalle ominaiset piirteet ja ”todellisuudet”, joiden puitteissa äidit tuottivat kertomuksia.

⁶⁵ Mediaymmärryksen käsitettä käyttäessään Suominen viittaa mediatutkija Susanna Paasonen määritelmään, jossa mediaymmärrys tarkoittaa ”tapoja hahmottaa median sisältöjä, käyttöä ja kokemuksia, medioiden välisiä yhteyksiä ja niiden muuttuvia asemia mediakulttuurissa”. Paasonen 2006, 23; Suominen 2011.

⁶⁶ Suominen 2011, 233–234.

⁶⁷ Suominen 2011, 236.

1.2.1 Tietokone – isäntä vai renki 1995

Tietokone – isäntä vai renki -kirjoituskilpailu (myöhemmin Tietokone-aineisto) toteutettiin Toimihenkilöjärjestöjen sivistysliiton ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston yhteistyössä vuonna 1995. Kilpailussa haluttiin kerätä ihmisten kokemuksia tietokoneistumisen vaikutuksista. Kilpailun kokonaissato oli 700 liuskaa tekstiä 124 vastaajalta. Naisia vastaajista oli 83, joista tunnistettavasti äitejä oli 40. Aineisto tarjosi ainutlaatuisen muistitietoaineiston äitien ja mediateknologian suhteen tutkimiseen, sillä kilpailuun vastanneet äidit merkityksellistivät tietokoneistuvaa elämää omaehtoisesti myös äitiydestään käsin. Tietokone-aineistoa säilytetään SKS:n arkiston perinteen ja nykykulttuurin kokoelmassa (ent. Kansanrunousarkisto). Sain arkistolta luvan digitoida valokuvaten ne kilpailun vastauksista, jotka tarvitsin väitöstutkimukseeni. Valokuvasin aineiston omalla henkilökohtaisella kamerallani ja siirsin tiedostot yliopiston verkkopalvelimelle omaan verkkokansioon. Tulostuksen jälkeen digitaalinen versio aineistosta tuhottiin. Tulostettua versiota aineistosta säilytetään asianmukaisesti suojattuna omassa arkistossani ja se tuhotaan väitöstutkimuksen hyväksymisen jälkeen.

Vastauksia ei ole arkistojan taholta koodattu muutoin kuin merkitsemällä sivunumerot 1–700. Viitatessani Tietokone-aineiston vastaajiin käytän merkintää SKS KRA (arkistotunniste), TIR1995 (Tietokone isäntä vai renki vuonna 1995) sekä Äi (äiti) ja satunnaisesti annettua järjestysnumeroa yhdestä 40:een, esimerkiksi näin: SKS KRA TIR1995Äi32. Näin näkyviin tulee aineisto ja keruuvuosi sekä se järjestysnumero, jonka olen itse antanut vain äideistä koostuvalle osalle koko aineistosta. Lähdeluetteloon olen merkinnyt kunkin vastaajan perään vastauksen sivunumerot, joiden avulla kyseinen vastaaja on mahdollista paikantaa koko aineistosta. Tunnistettavia henkilötietoja ei missään vaiheessa ole käytetty väitöstutkimuksen käsikirjoituksen osana. Kaikki sitaatteina käytetyt vastaukset on anonymisoitu.

Tietokone-aineisto syntyi aikana, jolloin Suomesta rakennettiin kovaa vauhtia tietoyhteiskuntaa. Virallisten tietoyhteiskuntastrategioiden aikana 1990-luvun alkuvuosina tietoyhteiskunta rakentui kulttuurisesti myös muissa yhteiskuntaa ja kulttuuria läpäisseissä diskursseissa – mediassa, ihmisten arkipuheessa, taiteessa ja tieteessä. Eri tasoilla tietoyhteiskunta kietoutui kotitietokoneiden ja internetin yleistymiseen, talouden ja yhteiskunnan rakenneuudistuksiin ja demokratian uudelleen arviointiin. Näissä tulevaisuuden visioissa ”Tiedon valtatie” johti tietoyhteiskunnan kukoistukseen, jossa koko yhteiskunta ja kulttuuri olivat

uudelleenjärjestäytyneet.⁶⁸ Tähän tietoyhteiskunnan diskursiivisen rakentumisen aikaan sijoittui myös Tietokone – isäntä vai renki -kirjoituskilpailu. Suomisen mukaan erilaisia mediateknologioihin liittyviä kilpakirjoituskeruita ovat motivoineet ajalliset katkokset – vuosijuhlat tai jonkin aikakauden koettu loppuminen.⁶⁹ Tietokone-aineiston kohdalla motiivina toimi ehkä pikemminkin ajatus jonkin uuden aikakauden alkamisesta.

Kirjoituskilpailun kutsussa sitoutettiin kaikki suomalaiset uuteen tietokoneaikaan toteamalla, että ”tietokoneet vaikuttavat kaikkien suomalaisten elämään” ja että ”ne ovat muuttaneet tapojamme ja tottumuksiamme niin työssä kuin vapaa-ajallakin.” Painotus kutsussa esitetyissä kirjoitusteemoissa oli työelämällä, minkä takia myös aineistoni äidit kirjoittivat eniten teknologiasuhteestaan työn kontekstissa. Tietokoneistunutta työelämää pyydettiin pohtimaan monista eri näkökulmista, kuten odotusten, pelkojen, työn tekemisen tapojen muuttumisen, työpaikan ihmissuhteiden, oivaltamisen ja laitteiden aiheuttamien yllätysten tai ongelmien kautta. Myös perhe-elämän ja tietokoneen suhteeseen viitattiin kirjoituskutsussa: ”Liittyvätkö omat tai perheesi harrastukset atk-laitteisiin tai ohjelmiin? Miten tietokoneet vaikuttavat elämääsi kotona? Vietätkö vapaa-aikaa atk-friikkien parissa? Surffaileeko joku perheenjäsenistäsi internetissä? Onko joku tuttavasi hurahtanut harrastukseen kokonaan?” Perhe-elämän kohdalla kysymykset olivat kuitenkin ylimalkaisia työelämään liittyviin kysymyksiin verrattuna, eikä perhe-elämän kuvaaminen saanutkaan vastauksissa yhtä suurta roolia kuin työelämän.⁷⁰ Vain kahdeksan keruukutsussa esitetystä kysymysryppästä liittyi perhe-elämään tai muuhun arkeen työelämän ulkopuolella. Tietotekniikka esitettiin perheiden kontekstissa harrastuksena, mikä kertoo sen vakiintumattomuudesta kotien arjessa vielä 1990-luvun puolivälissä.⁷¹

Tietokone-aineistoa on Suomisen lisäksi tutkimuksissaan hyödyntänyt muun muassa perinteentutkija Jyrki Pöysä, joka on tarkastellut aineistoa kilpakirjoituksen narratiivisten ulottuvuuksien sekä ajan ja tilan näkökulmista keskittyen ensisijaisesti tekstien muotoon retrospektiivisenä muisteluna ja kilpakirjoitusten metodologiaan.⁷² Pöysä piti aineiston suurimpana arvona juuri tekstien kokemuksellisuutta, jonka kautta tietokoneiden käyttöönnoton merkitykset tulevat näkyviin yksityisen ihmisen kulttuurisessa sopeutumisprosessissa. Näin kilpakirjoitusaineisto vertautuu Pöysän mukaan suulliseen muistitietoon, jonka kautta päästään kiinni subjektiivisiin kuvauksiin menneisyyden kokemuksista.⁷³ Oman luentani kautta, johon palaan

⁶⁸ Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009; Ekholm, Haasio & Heinisuo 1995.

⁶⁹ Suominen 2011, 242.

⁷⁰ Tietokone – Isäntä vai renki -aineiston vastausohjeet, LIITE 1.

⁷¹ Ks. myös Suominen 2011, 243–244.

⁷² Pöysä 2003, 150–151; Pöysä 2015.

⁷³ Pöysä 2003, 151.

myöhemmin, katson, että aineiston suurin arvo on näissä subjektiivisissa kokemuksissa ja niiden kautta avautuvissa laajemmissa kuvauksissa oman aikansa mediateknologisesta kulttuurista yhteiskunnassa. Rinnastaessaan Tietokone-aineiston muistitietoon Pöysä vaikuttaa ajattelevan, että vahvasti retrospektiivistä aineistoa ei voida pitää varsinaisena aikalaislähteenä. Itse näen, että vaikka myös äitien teknologiakertomukset aineistossa sisälsivät muistelukohtauksia tai jopa rakentuivat täysin muistelun varaan, ne silti kertoivat myös kirjoitushetkeen paikannettavia käsityksiä tietoteknistyvistä elämästä. Ajallinen kerrostuneisuus ei siten vähennä aineiston arvoa aikalaislähteenä, vaan päinvastoin tekee näkyväksi, miten ihmisten tavat kertoa kokemuksiaan sisältävät aina ajallisia kerrostumia, mikä tekee kokemuksestani tuki kompleksista mutta myös menneisyyden tutkimuksen kannalta rikkaampaa.

1.2.2 Yksi päivä mediaa vuonna 2001

Yksi päivä mediaa vuonna 2001-kirjoituskilpailu järjestettiin yhteistyössä YLE:n Yleisötutkimuksen, Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston kanssa. Aineisto kerättiin syysalvella 2001 Yle:n teksti-tv:ssä, televisio- ja radiokanavilla sekä 30:ssä eri sanomalehdessä esitetyn kirjoituspyynnön avulla. Ihmisiä pyydettiin kertomaan median käytöstään yhden päivän (torstain 29.11.2001) aikana. Kilpailun tavoitteena oli selvittää, mikä rooli eri medioilla on päivän aikana heidän elämässään, herättääkö media keskustelua kotona tai töissä ja onko media yksityinen vai sosiaalinen kokemus. Sähköisiä mediapäiväkirjoja oli 751, joista analyysini kohteena on 66 äitivastaajan kirjoitusta. Aineisto on mediateknologian kuvauksina sirpaleisempi kuin Tietokone – isäntä vai renki -aineisto. Mediaa tai mediateknologioita kuvataan osana arkipäivää, ei laajemmin osana elämää tai teknologista muutosta. Sen kautta on kuitenkin mahdollista tarkastella mediateknologian sijoittumista äitien arkipäivään, sen merkityksiä ja arkisia mediateknologisia käytäntöjä.

Media-aineistoa säilytetään Yhteiskuntatieteellisessä tietoaarkistossa. Tietoaarkisto myönsi luvan aineiston käyttöön tutkimustarkoituksessa. Seuloin ja tallensin aineistosta äitivastaajien kirjoitukset yliopiston verkkopalvelimelle omaan henkilökohtaiseen verkkokansioon ja tulostuksen jälkeen tiedosto tuhottiin. Tulostettua versiota aineistosta säilytetään asianmukaisesti suojattuna henkilökohtaisessa arkistossani ja se tuhoetaan väitöstutkimuksen hyväksymisen jälkeen. Aineistosta mahdollisesti tunnistettavissa olevia henkilötietoja ei ole missään vaiheessa käytetty väitöstutkimuksen käsikirjoituksen osana. Kaikki sitaatteina käytetyt vastaukset on anonymisoitu.

Media-aineiston aineistonumero Yhteiskuntatieteellisessä tietoaarkistossa on FSD 1306. Vastaajat on koodattu sattumanvaraisesti järjestysnumeroin yhdestä

751:een siten, että ensimmäisenä lukuna on nolla. Olen säilyttänyt saman numeroinnin viittauksissani, mutta lisännyt arkistonumeron (FSD1306) ja numeroinnin eteen liitteet YPM2001 (Yksi päivä mediaa vuonna 2001) ja Äi (äiti), esimerkiksi siis tähän tapaan: FSD1306 YPM2001Äi0751. Näin aineistoviittauksista on luettavissa virallinen aineistotunnus, aineisto, sen keruuvuosi ja alkuperäisen koodiston mukainen järjestysnumero, jonka avulla kyseinen vastaus on helppo halutessaan paikantaa koko aineistosta. Viitatessani koko aineistoon tekstissä, käytän siitä nimitystä Media-aineisto ja viitatessani koko aineiston äiteihin yleisesti puhun mediaäideistä. Järjestysnumeron lisäksi vastaajista ilmoitettiin ikä, asuinpaikka maakuntatasolla sekä ammatti. Näitä taustatietoja käytän viittauksissa, mikäli ne ovat mielestäni olleet oleellisia vastauksen sisällön kannalta. Myös tällöin olen pitänyt huolen siitä, ettei yksittäisiä vastaajia ole mahdollista tunnistaa sitaateista tai niiden tulkinnasta.

Media-aineisto sijoittuu aikaan, jolloin mediaympäristö koki perustavanlaatuisia mullistuksia uusien verkkoteknologioiden myötä. Vuonna 2001 internet oli vielä yksi osa laajempaa mediaympäristöä, ei siihen sulautunut kuten nykyään. Teknologioiden läpäisemästä kulttuurista ja yhteiskunnasta oli kuitenkin visioitu jo pitkään, mikä herätti kysymään ”millainen rooli lehdillä, radiolla, televisiolla, kirjalla, Internetillä ja muulla mediallylla on suomalaisten arkipäivässä digitaalisen aikakauden kynnyksellä?”⁷⁴ ja keräämään kansalaisten kokemuksia ja kertomuksia median merkityksistä. Ikääntyneiden informaatiokäyttäytymistä koskevassa tutkimuksessaan Raimo Niemelä käytti Yksi päivä mediaa -aineiston ikääntyneiden vastaajien päiväkirjoja yhtenä aineistonaan tarkastellessaan ikääntyneiden mediarepertuaarien muutoksia elämäntietä aikana sekä arkisia informaatiokäytäntöjä. Niemelän mukaan etenkin vanhempien vastaajien mediapäiväkirjat rakentuivat narratiivisena elämäntarkasteluna siitä huolimatta, että keruun tarkoitus oli kerätä mediakokemuksia vain yhden tietyn päivän osalta.⁷⁵ Myös äitien vastauksissa osa kirjoittajista kuvasi median käyttöönsä yhtä päivää laajemmassa perspektiivissä, mikä toi myös Media-aineistoon retrospektiivistä luonnetta. Pääosin päiväkirjat kuitenkin noudattivat tehtävänantoa ja niissä kuvattiin torstain 29.11.2001 median käyttöä, mutta yleiseen käyttöön tai median geneerisiin merkityksiin viitattiin lähes kaikissa vastauksissa.

1.2.3 Teknoäidit-blogiaineisto 2013

Tavoittaakseni laajemman ajallisen perspektiivin äitien teknologiasuhteen tarkasteluun täydensin olemassa olevia keruuaineistoja omalla blogikeräyksellä

⁷⁴ Yksi päivä mediaa vuonna 2001-aineisto, vastausohjeet LIITE 2.

⁷⁵ Niemelä 2006, 69.

(teknoaidit.blogspot.fi). Keruu tapahtui vuonna 2013. Pyysin äitejä kertomaan teknologian merkityksistä osin kirjoituskilpailuvastauksissa nousseiden teemojen mutta myös 2010-luvun mediateknologisen kehityksen avaamien uusien mahdollisuuksien kautta. Keruussa esitetyt teemat olivat tietoteknologian käyttö äitiyden kontekstissa, kodin teknologiaympäristö, vertaistuki ja tietoteknologiaan liittyvät pelot ja toiveet. Pyysin vastaajilta seuraavat taustatiedot: ikä, asuinpaikka, lasten lukumäärä ja syntymävuodet, koulutus, ammatti ja siviilisääty. Kaikki vastaajat eivät antaneet taustatietoja ollenkaan ja jotkut vain osan niistä. Jos taustatiedot olivat tulkintani kannalta merkittäviä, tuon ne esiin analyysin yhteydessä. Aineistosta mahdollisesti tunnistettavissa olevia henkilötietoja ei ole missään vaiheessa käytetty väitöstutkimuksen käsikirjoituksen osana. Kaikki sitaatteina käytetyt vastaukset on anonymisoitu, mikäli niissä esiintyi vastaajan tai hänen läheistensä nimiä.

Blogiaineisto on kerätty ennen yleisen tietosuojasetuksen (GDPR) voimaantuloa, mutta sen vaatimat rekisterinpitovelvoitteet otettiin huomioon asetuksen tullessa voimaan. Aineistonkeruun aikana sähköpostivastauksista syntynyt rekisteriksi tulkittavissa olevat sähköpostikansiot on tuhottu ja aineisto tulostettu vain paperiversioksi, johon ei ole liitetty henkilötietoja kuten nimiä tai sähköpostiosoitetta. Kaikessa aineiston käsittelyssä on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita.⁷⁶ Aineistoa säilytetään asianmukaisesti henkilökohtaisessa arkistossani.

Keruuajana tutkimusasetelmani oli vielä hyvin toisenlainen kuin millaiseksi se on koko tutkimusprosessin aikana muotoutunut, eivätkä teemat siksi vastaa analyysin jälkeistä lopullisen tutkimuksen rakenteellista jaottelua. Suurin osa vastauksista oli hyvin seikkaperäisiä, omaan elämään jäsenneiltyjä pohdintoja esitetyistä teemoista, mutta mukaan mahtui myös lyhyempiä muutaman rivin vastauksia yksittäisiin kysymyksiin.

Blogikeräykseen osallistui yhteensä 33 äitiä. Äideistä 23 vastasi kaikkiin neljään teemaan, kaksi kolmeen, kolme kahteen ja kolme vain yhteen esitetyistä teemoista. Viitatessani yleisesti koko blogikeräyksen kerryttämään aineistoon käytän termiä Blogi-aineisto ja sen vastaajista nimitystä blogiäidit. Olen koodannut vastaajat saman logiikan mukaan kuin kahdessa muussakin aineistossa: ensin aineisto ja vuosi, sen jälkeen viittaus äitivastaajaan ja satunnaisesti annettu järjestysnumero, esimerkiksi näin: BLOG2013Äi32.

Alun perin keruun piti tapahtua sosiaalisen median käytäntein, vuorovaikutuksessa osallistujien kanssa keruuta varten luomani blogin kommenttiosuuksissa. Tässä sorruin sosiaalisen median helposti luomaan illuusion, että kaikki, mitä tekee sosiaalisen median alustoilla alkaa ikään kuin itsestään toimia

⁷⁶ Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013.

sosiaalisen median logiikalla. Kuvittelin, että vuorovaikutus, sosiaalisuus ja tiedon leviäminen kulovalkean tavoin olisi jotenkin automaattisesti saavutettavissa. Todellisuus osoittautui aivan toiseksi. Yksikään osallistujista ei käyttänyt tätä ohjeistuksessa tarjottua tapaa kokemustensa kertomiseen. Kahta kirjepostina tullutta vastausta lukuun ottamatta kaikki osallistujat lähettivät kertomuksensa sähköpostilla. Jälkeen päin ajatellen koen, että keruu onnistui jopa paremmin, kun alkuperäinen ajatukseni epäonnistui. Sähköpostitse lähetetyt vastaukset olivat luultavimmin laajempia ja tarkemmin jäsenneiltyjä kuin mitä blogin kommenttiosuuksiin tulleet vastaukset olisivat olleet. Näin koko aineistosta, Tietokone-aineistosta ja Media-aineistosta sekä Blogi-aineistosta, muodostui yhtenäisempi kokonaisuus.

Blogi-aineiston äidit kirjoittivat kokemuksiaan annetussa äitiyden kontekstissa, äitiytensä kautta, toisin kuin kahdessa muussa aineistossa. Myös Blogi-aineiston vastauksista osa sisältää retrospektiivistä muistelua. Jo aikuisten lasten äidit muistelivat usein omien lasten pikkulapsivuosia ja nuoremmat äidit pohtivat mediateknologian roolia myös lapsuudessaan tai nuoruudessaan tai aikana ennen äidiksi tuloa. Paitsi että blogiäidit kertoivat suhteestaan mediateknologiaan äitiyden kontekstissa, he kertoivat siitä myös nykyisen sosiaalisen median läpäisemässä arjessa ja vanhemmuuspuheen jokapaikkaisessa todellisuudessa.⁷⁷ Tämä aikalaiskuva hahmottuu tutkimuksen aikana ja muodostuu myös tietynlaiseksi tutkimustulokseksi, jota kuvaan tarkemmin vasta loppuluvussa.

1.2.4 Mediajulkisuuden nettiäitiekuvasto

Kuten sanottu, tutkimukseni ei kohdistu ainoastaan äitien mediateknologiakokemuksiin, vaan erityisesti niiden kautta luettavissa oleviin toimijuuden rajoihin. Käytin kontekstoivina lähteinä myös mediajulkisuuden kuvastoa päästäkseni käsiksi siihen, miten äitiyden ja mediateknologian suhdetta on määritelty erilaisissa julkisissa puhetavoissa. Mediajulkisuudella tarkoitan mediateknologioiden välittämää julkista puhetta, jonka kautta käsitykset mediateknologioista ja sen käyttäjistä muodostuvat: ne ovat erilaisia tekstuaalisia ja kuvallisia esityksiä ”nettiäideistä” sekä niiden kautta syntynyttä keskustelua.⁷⁸ Viitataan siis mediajulkisuuden käsitteellä tilanteeseen, jossa käsityksemme, ymmärryksemme ja arkitotuutemme ympäröivästä maailmasta rakentuvat sellaisten medioiden välityksellä, jotka ovat ihmisten vapaasti tavoitettavissa.

Ajanjakso, jota mediajulkisuuden kautta tarkastelen, sijoittuu 2010-luvulle, jolloin siihen sisältyvät myös valtavirtaistuneet sosiaalisen median kanavat. Vaikka

⁷⁷ Ks. Kaarakainen & Lehto 2018; Lehto & Kaarakainen 2016; Aalto 2012.

⁷⁸ Vrt. Suominen 2003, 14.

sosiaalisen median sovellukset vaativat jonkinlaisen kirjautumisen, eikä kaikkiin sisältöihin ole vapaata pääsyä, voi sosiaalisen median 2010-luvulla katsoa jo saavuttaneen niin vakiintuneen roolin osana suomalaista mediaympäristöä, että siellä julkaistujen sisältöjen ja niistä käytävän keskustelun voi lukea osaksi mediajulkisuutta. Mediajulkisuuden intermediaalisuus⁷⁹ myös kierrättää samoja sisältöjä ja osin keskustelujakin kaikilla julkisilla (verkko)media-alustoilla mutta myös rajatumilla foorumeilla.

Äitiyden määrittelyä suhteessa kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin tai materiaalsiin ilmiöihin – kuten mediateknologiaan – tapahtuu monenlaisissa ammatillisissa, poliittisissa, moraalisisissa, tieteellisissä, kuvallisissa ja tekstuaalisissa puitteissa.⁸⁰ Mediajulkisuuden kuvastot äideistä mediateknologian käyttäjinä voi jakaa karkeasti kahteen erilaiseen puheen muotoon: asiantuntijapuheeseen ja populaarikulttuurin tuottamaan kuvaan ”nettiäideistä”. Kumpaakin luen tietynlaisena toimijuuden määrittelyvaltana, sillä molemmat puheen tasot ovat keskeisiä äitien teknologisen toimijuuden määrittelijöitä muodostaessaan raameja hyväksyttävälle tai ei hyväksyttävälle äitiyden toteuttamiselle.

Johanna Hiitolan mukaan äitiyden määrittelyä tapahtuu erityisesti psykososiaalisessa tiedontuotannossa, jossa yhdistyvät psykologinen ja sosiaalinen asiantuntijoiden tiedontuottamisen tapa. Sen tarkoituksena on ohjata vanhempien ymmärrystä hyvästä vanhemmuudesta.⁸¹ Tiedontuotantoa tapahtuu erityisesti institutionaalisissa käytännöissä, mutta tulkintani mukaan myös esimerkiksi mediassa, joka toimii välineenä sen levittämiseksi. Psykososiaalinen tieto sisältää ajatuksen sen kontrolloivasta luonteesta niin sanottuna suostuttelevana hallintana.⁸² Mediajulkisuuden äitikuvastot ja asiantuntijalausunnot mediassa voidaan nähdä samankaltaisina mekanismeina, jotka asettavat rajoja hyväksyttävälle äitydelle ja ohjaavat äitejä – ei pakottaen ja suoraan, vaan vihjaillen ja suostutellen.

Äitien mediateknologian käyttöä kommentoivan asiantuntijapuheen aineisto koostuu muun muassa aikakauslehtien, iltapäivälehtien ja päivälehtien (netti)artikkeleista ja niissä esiintyneistä asiantuntijalausunnoista. Yhteensä 40 mediatekstiä käsittävä aineisto on kerätty vuonna 2018 mediatutkija Mari Lehdon kanssa kirjoittamaani artikkelia *Lähisuhdeväkivaltaa ja muita kertomuksia – Äitien älylaitteiden käyttö mediajulkisuudessa* varten. Aineiston kirjoitukset edustavat kolmea erilaista tyyppiä: mielipidekirjoituksia, asiantuntijalausuntoihin nojaavia

⁷⁹ Intermediaalisuudella tarkoitetaan medioiden välisiä suhteita, joissa mediasisältöjä kierrätetään. Kiinnittämällä huomiota medioiden välisiin intermediaalisiin suhteisiin pääsee myös käsiksi niiden historialliseen kontekstiin. Lisää intermediaalisuudesta ks. esim. Herkman 2012, 14; Herkman 2010; Herkman 2008.

⁸⁰ Berg 2008, 15.

⁸¹ Hiitola 2015, 41.

⁸² Hiitola 2015, 44.

artikkeleita sekä valistuskampanjoihin liittyvää uutisointia. Aineiston kerääminen alkoi väitöstutkimuste taustamateriaaliksi vuonna 2013, jolloin ensimmäisiä vanhempien älylaitteiden käyttöä kommentoivia uutisia alkoi esiintyä medioissa. Artikkelia varten teimme aihepiiriin liittyvät spesifimmät haut Sanoma-konsernin Sanoma-arkistosta (6 osumaa) ja Googlestä (34 osumaa).⁸³

Populaarikulttuurin nettiäitiekuvaston aineisto koostuu vuosina 2011–2018 väitöstutkimuksen taustamateriaaliksi keräämästäni aineistosta. Siihen sisältyy avointen keskustelupalstojen keskusteluja⁸⁴, verkkolehtikirjoituksia, nettiuutisia, televisio-ohjelmia ja populaarimusiikin sanoituksia. Kaikilla näillä areenoilla nettiäiti seikkailee. Yhteistä representaatioille on, että ne kuvaavat nettiäidin naurunalaisen ja riitaisan hahmon muodossa. Tämän kaltainen äitiyden kuvasto suhteessa mediateknologiaan ei ainoastaan tarjoa yleisöille viihdettä, vaan liittyy olennaisesti rajan vetoon siitä, miten ja ketkä määrittelevät hyväksyttävän äitiyden reunaehdoja. Koska äitien mediateknologian käyttöä kommentoidaan näissä kuvastoissa huumorin keinoin, puran analyysini kautta sitä, miksi mediateknologiaa käyttävästä äidistä on tullut tietynlainen humoristinen mediajulkisuuden hahmo ja miten sitä on rakennettu.

1.2.5 Äidit teknologiakertojina

Äitien teknologiakertomukset ovat yhtä aikaa kokemuksellisia, toiminnallisia ja kerronnallisia tulkintoja mediateknologioiden käytöstä, rooleista ja merkityksistä, mutta kertovat omaa tarinaansa myös niistä yhteiskunnallisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ajallisista konteksteista, joissa kohtaamiset tapahtuivat. Teknologiakertomuksia ei voi lukea edustavana otoksena kaikkien äitien yleisestä mediateknologioiden käytöstä, eikä se ole tutkimukseni tarkoitukseen. Ihmisillä on henkilökohtaisten taustojen, elämäntilanteiden ja persoonallisuuksien ansiosta erilaisia mahdollisuuksia muodostaa suhdettaan ympäröivään maailmaan ja erilaisiin ilmiöihin sekä toimintaansa ohjaaviin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin.⁸⁵ Sosiaalisena kategoriana äiteihin kuitenkin kohdistuu subjektiivisista orientoitumisista riippumatta erilaisia käytäntöjä ja/tai puhuttelun tapoja. Tämän vuoksi on perusteltua väittää, että yksittäisten kirjoittajien kokemuksista on

⁸³ Hakulausekkeina käytimme ”vanhemmat ja älylaitteet”, ”vanhemmat ja älypuhelimet”, ”vanhemmat ja kännykät”, ”äidit ja älylaitteet”, äidit ja älypuhelimet”, äidit ja kännykät”, ”isät ja älylaitteet”, ”isät ja älypuhelimet” sekä ”isät ja kännykät” -lausekkeita.

⁸⁴ Keskustelupalstojen keskustelut toimivat taustoittavana ja kontekstualisoivana taustamateriaalina sen suhteen, mistä tutkimusaiheeseeni liittyvistä teemoista keskustelua on käyty. En analysoi yksittäisiä keskustelupuheenvuoroja, jolloin tutkimuseettisistä näkökulmista niiden tuottajat voisivat joutua tietämättään tutkimukseni kohteeksi.

⁸⁵ Ks. Katvala 2001.

luettavissa sellaisia toimijuutta mahdollistavia ja rajaavia tekijöitä, jotka koskettavat äitejä myös yleisemmin riippumatta siitä, miten he yksilöinä käyvät neuvottelua tai toimivat näiden rajojen puitteissa.⁸⁶ Kysymyksenasetteluni kannalta ei ole oleellista se, ettei aineistoni ole kvantitatiivisen tutkimuksen ehdoin edustava, eikä sekään, ettei sen sisällöllisistä ja määrällisistä esiintyvyyksistä voi välttämättä tehdä ”kaikki äidit” -yleistyksiä. Hilikka Helsti toteaa osuvasti, ettei ole tärkeää, ovatko kaikki mahdolliset ihmisryhmät päässeet kertomaan kaikki mahdolliset aiheeseen liittyvät kokemuksensa – variaatioita ilmenee silti yllin kyllin ja yksikin kertomus voi olla tutkimuksen arvoinen.⁸⁷ Aineistossani tulee myös esiin äitiyksien moninaisuus ja moniäänisyys, mikä on yksi laadullisen tutkimuksen tärkeä anti. Suhtaudun äitien teknologiakertomuksiin niin, että jokainen kokemus on ainutkertaisuudessaan arvokas ja tutkimuksen arvoinen. Samalla pyrin löytämään jokaisesta ainutkertaisesta kokemuksesta tai siitä kertomisen tavasta jotain yleisemmin äiteihin ja äitiyteen liittyviä määrittelyn, rajojen tai jopa säätelyn muotoja, joilla on ollut oma osuutensa mediateknologioiden omaksumisessa.

Tästä huolimatta on aineiston lukemisen tavoissa otettava huomioon ne erityisyydet, jotka aineiston tuottajiin liittyy. Seuraavaksi pohdin sitä, keitä aineistoni äidit olivat ja minkälaisia tulkinnan rajoja se asettaa. Kolmea erillistä aineistoani yhdistää kaksi piirrettä. Ensinnäkin kaikissa kokemuksista kerrottiin nykyhetken kokemusten kuvaamisen lisäksi myös muistelun kautta, minkä ansiosta yksittäinen kertomus avaa kertomishetkeä laajemman aikaperspektiivin. Tämän lisäksi yhteistä aineistoille on, että niissä äidit kertoivat suhteestaan teknologiaan kirjoittamalla. Jo kilpikirjoituksiin osallistuminen edellyttää osallistujaltaan tietynlaista kirjallista harrastuneisuutta, joka asettaa aineistojeni äidit tiettyyn alakategoriaan.⁸⁸ Foucault’laisittain ajatellen ihminen asettuu tiettyyn subjektiin erilaisissa tilanteissa tai yhteyksissä. Teknologiakertomuksissaan äidit asemoivat itsensä erilaisia keinoja hyödyntäen mediateknologiaa käyttäviksi ja merkityksellistäviksi toimijoiksi.⁸⁹ Näissä yhteyksissä kirjoittavat äidit loivat erityisen teknologiasuhteen paitsi itseensä ja käyttämäänsä mediateknologiaan myös ympäröivään maailmaan. Näin syntyi Foucault’n määrittelemän itsetekniikan kaltaisia prosesseja, joiden yhteydet toimijuutta määrittäviin valtasuhteisiin olivat epäilemättä hyvin toisenlaisia kuin äideillä, jotka eivät ole kirjallisesti tai teknologisesti erityisen orientoituneita.⁹⁰ Aineistoni äidit eivät silti olleet homogeeninen joukko, vaikka heitä yhdistikin kirjoittaminen ja

⁸⁶ Ks. Esim. Hiitola 2015; 18–19; Berg 2008, 15; Jallinoja 2006; Jokinen 2005.

⁸⁷ Helsti 2005, 152.

⁸⁸ Ruohomaa 2002, 9.

⁸⁹ Foucault 2014.

⁹⁰ Ks. esim. Harni 2014.

mediateknologioiden välityksellä itsestä kertomisen luonteikkuus. Jokaisessa aineistossa oli taustoiltaan hyvin erilaisia äitejä: niin iältään, lapsiluvultaan, perhemuodoltaan, ammatiltaan, asuinpaikaltaan kuin koulutukseltaankin.

Aineistoni äitejä yhdisti myös se, että he kuvasivat mediateknologiaa jollain tavalla äitiytensä kautta. Näin ollen voi olla, että Tietokone- ja Media-aineistoihin vastanneiden joukossa oli myös sellaisia äitejä, jotka eivät niin tehneet ja jäivät sen takia tunnistamatta. Tapa tunnustautua äidiksi saattoi olla yksi virke: ”Seuraavien kymmenen vuoden aikana paperityön ja muistamisen määrä lisääntyi jatkuvasti, Suomi eli kasvun ja rakentamisen aikakautta. Minäkin menin naimisiin, sain lapsen ja rakensimme omakotitalon,”⁹¹ kuten Tietokone-aineiston toimistotyöläisäiti kuvasi, kuin ohimennen huomauttaen. Toinen ääripää oli asettua äitipositioon kerronnassa käyttämällä minä-muodon sijaan äiti-muotoa. Toisinaan äitiys tuotiin esiin sijoittamalla mediateknologian kehitysvaiheita oman äitiyden kontekstiin: ”Poikani on nyt kuuden, joten olen elänyt tietokoneaikaa seitsemän vuotta. Pyhä luku. Ja sinä aikana tietokone on työntynyt joka paikkaan.”⁹² Yleisin tapa oli jotain tältä väliltä, puhua äitiydestä tai lapsista osana elämänkulkua laajemmin tai arkipäiväisinä kuvauksina. Tästä kertomisen moninaisuudesta johtuen on pitänyt koko ajan aineistoa lukiessa kiinnittää huomiota siihen, onko kokemus lähtökohtaisesti kertojan mielestä tietynlainen juuri siksi, että hän on äiti, vai ovatko kokemuksen kautta näyttäytyvät ”äidin rajat” lähtökohtaisesti omaa tulkintaani.

Se, että äidit kertoivat kokemuksiaan mediateknologiasta äitiyden kautta silloinkin, kun siihen ei kirjoituskutsussa ohjeistettu (Tietokone- & Media-aineistot), ei ole sinällään mitään kovin erikoista. Muistelukerronta on diakronista ja retrospektiivistä, jolloin se helposti liittyy yksilön tai yhteisön suuriin kokemuksiin.⁹³ Ulla-Maija Peltonen on määritellyt muistelukerronnan prosessiksi, jonka aikana menneisyys rakennetaan uudelleen kerronnan avulla. Muistelukerrontaa laajempi käsite kokemuksekerronta sen sijaan ei aina ole diakronista, mutta samalla tavalla se kiinnittyy kertojan elämän merkityksellisiin tapahtumiin.⁹⁴ Kokemuksekerronta noudattaa usein kertojaposition liittyviä kulttuurisia malleja, mutta on sisällöltään yleensä yksilöllistä.⁹⁵ Koska tarkoitukseni oli tarkastella sitä, millaisten rajaavien tekijöiden tai mahdollisuuksien vallitessa äidit ovat voineet omaksua mediateknologiaa kulttuurisesti, hylkäsin ajatuksen analysoida vain sellaisia tekstejä, joissa kerronta kiinnittyi äitiyteen selkeästi – joissa kerrottiin itsestä äitinä. Niinpä keräsin aineistosta kaikki sellaiset kirjoitukset, jotka

⁹¹ SKS KRA TIR1995Äi37.

⁹² SKS KRA TIR1995Äi35.

⁹³ Salmi-Niklander 2006, 200.

⁹⁴ Peltonen 1996, 27; Koski & Ukkonen 2007.

⁹⁵ Koski & Ukkonen 2007, 3.

olivat jollain tavalla tunnistettavissa äitien kirjoittamiksi – äitiys mainittiin joko vastaajatiedoissa tai kertomuksissa jollain edellä kuvaamalla tavalla ”tunnustauduttiin” äidiksi. Blogi-aineiston osalta äitinä kirjoittaminen oli oletettu lähtökohta.

Tutkimuseettisesta näkökulmasta olin epävarma, voinko tällaisesta lähtökohdasta tehdä oikeutta Tietokone- ja Media-aineistojen kertojille ja heidän henkilökohtaisille kertomisen motiiveilleen. Myös keruiden taustalla vaikuttivat aivan muut motiivit kuin äityden ja mediateknologian suhteen kokemusten kerääminen. Suominen mukaan mediateknologioita koskevien keruiden taustalla oli ensinnäkin keruuperinteen siirtyminen nykyperinteen ja kokemuksellisuuden suuntaan. Toiseksi ne ovat kertoneet siitä, miten keskeisiksi mediateknologiset innovaatiot modernissa elämässä käsitetään. Kolmanneksi kyse on ollut mediateknologisen kehityksen tietystä vaiheesta, jolloin siitä on tullut osa kollektiivista muistia ja kulttuuriperintöä.⁹⁶ Ratkaisun tulkintani ongelmallisuudelle puki lopulta sanoiksi Marja Vehviläinen naisten tietoteknistä asiantuntijuutta käsittelevässä kirjoituksessaan: ”Pyrin kunnioittamaan kirjoittajien omia ajatuksia ja merkityksiä, mutta luon samalla omaa tarinaani suomalaisen tietotekniikan sukupuolesta, tarinaa jota kirjoittajat eivät itse asettuneet kertomaan”.⁹⁷ Äidit eivät siis kirjoituskilpailuihin vastatessaan varsinaisesti asettuneet kertomaan siitä, miten äityttä koskettavat yhteiskunnalliset, sosiaaliset tai kulttuuriset määritelmät, odotukset tai käytänteet rajoittivat heidän teknologiasuhteensa muodostumista, mutta tulivat niin tehneeksi samalla kun kertoivat omaa tarinaansa tietokoneista tai mediasta ja niiden merkityksistä.

Kuten jo aiemmin aineistojen esittelyssä mainitsin, olen nimennyt äidit aineistojen mukaan tietokoneäideiksi (Tietokone – Isäntä vai renki), mediaäideiksi (Yksi päivä mediaa vuonna 2001) ja blogiäideiksi (Teknoäidit-blogi). Jako on tekninen, eikä pidä sisällään määrittelyä siitä, miten ja mistä he kirjoittivat. Samalla logiikalla viitatessani aineistoihin laajemmin puhun Tietokone-aineistosta, Media-aineistosta sekä Blogi-aineistosta.

1.2.6 Aineiston lukemisen tavat

Suominen on todennut, että teknologian tutkimuksen kentällä kiinnostus teknologian alkuvaiheisiin herää sen yleistyttyä ja asetuttua itsestään selväksi osaksi arkea.⁹⁸ Havainto vertautuu Foucault’n ajatukseen genealogisesta historiantutkimuksesta – nykyisyyden historiasta – jossa tunnustetaan menneisyyden tarkastelu nykyajasta

⁹⁶ Suominen 2011, 250.

⁹⁷ Vehviläinen 1996, 146; vrt. Stanley & Wise 1990.

⁹⁸ Suominen 2009, 16.

käsin. Menneisyyttä tutkitaan, jotta ymmärrettäisiin paremmin nykyisyyttä, ei menneisyyden itsensä takia.⁹⁹ Oman luentani lähtökohta sijoittuu tähän historian tutkimuksen perinteeseen, kuten jo tutkimusongelmaa kuvatessani toin esiin. Kiinnostus äitien ja mediateknologian suhteeseen heräsi toisaalta menneisyyden lähteitä lukemalla, toisaalta havainnoimalla senhetkessä nykyhetkessä näkyneitä mediateknologioihin kytkeytyvää äitiyskulttuuria ja äitien mediateknologian käyttöön liittyviä puhetapoja. Näin ollen enemmän kuin sitä, mitä menneisyydessä tapahtui, luen aineistoani sen kautta, mitkä menneisyyden tapahtumat ovat johtaneet nykyhetkeen ja miten ne ovat siihen johtaneet. Pysin tekemään näkyväksi sen, miten äitien teknologinen toimijuus on historiallisesti rakentunut. Kuten tutkimusongelmaa kuvatessa toin esiin, olen joutunut huomioimaan tulkintaa tehdessäni myös oman suhteeni tutkimusaiheeseen, sillä esiyymmärrykseni aiheesta on syntynyt oman kiinnostukseni ja äitiyskeskustelujen seuraamisen, mutta myös oman äitiyteni kautta.¹⁰⁰ Käytännössä tämä tarkoitti jatkuvaa oman tulkinnan reflektointia, jotta olen tunnistanut omien ennakkokäsitysteni ohjauksen. Olen pyrkinyt tuomaan tämän esiin tekstissä silloin, kun se on vaikuttanut lopulliseen tulkintaani.

Kirjoituskilpailuvastaukset ja Blogi-aineisto ovat äitien itsensä tuottaman kokemuskerronnan taso, jota läpi tutkimuksen luen kulttuurihistorialle tyypilliseen tapaan peilaten kirjoittamisen ajankohtana vallinneisiin ja muistelun kautta piirtyviin tiettyihin ajallisiin sosiaalisiin, yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin sekä materiaalsiin konteksteihin. Aineiston analyysissä lähdin liikkeelle siitä, mistä äidit kirjoittivat, kun he kuvasivat suhdettaan mediateknologiaan. Analyysini perustana oli teemoitteleva lähiluku¹⁰¹, jonka aikana keräsin teknologiakertomuksista toistuvia teemoja, joista muodostuivat tutkimuksen päälukujen kontekstit: työelämä, arki sekä äitien mediateknologian käyttöön liittyvät kulttuuriset puhetavat. Tämän jälkeen aloin tarkemmin tutkia niitä konkreettisia kertomisen tapoja ja mediateknologian kohtaamisen paikkoja: yhteyksiä, joissa äidit kertoivat mediateknologian käytöstä ja sen merkityksistä.

Vielä tässä vaiheessa tietyt näkökulmat tulkinnalle eivät olleet selvillä, vaan pyrin keräämään mahdollisimman paljon ja mahdollisimman yksityiskohtaisia kertomuksia päästäkseni selville, mistä kaikesta äidit kirjoittivat työelämään, arkeen ja kulttuurisiin puhetapoihin liittyen. Melko nopeasti näihin kolmeen kontekstiin sijoitetuista aineistositaateista alkoi nousta tiettyjä toistuvia aihepiirejä tai kertomisen tapoja, joiden mukaan päälukujen alaluvut muodostuivat. Yhteyksiä,

⁹⁹ Foucault 1995.

¹⁰⁰ Ks. esim. Aalto 2012, 60.

¹⁰¹ Ks. esim. Kaarakainen & Lehto 2018; Lehto & Kaarakainen 2016, 89; Kannisto 2016; Aalto 2012; Keinonen 2008, 2011.

joissa äidit kertoivat mediateknologiasta, analysoin aihepiireittäin kiinnittämällä huomiota niiden syntyprosesseihin (miten kokemuksen kuvaamaan tilanteeseen oli päädytty ja miksi), kerronnan tapoihin (mistä kerrotaan, miten kerrotaan, miksi kerrotaan), merkityksiin sekä toimijuuden kuvauksiin (miten toimitaan, miksi toimitaan juuri niin, mitkä asiat siihen vaikuttivat).

Tietyn aiheen määrällinen esiintyvyys ei toiminut perusteena sen asettamiseksi omaksi alaluvukseen, vaan sen sijaan annoin painoarvoa sille, miten tietyistä aiheesta kerrottiin. Näin alaluvut muodostuivat merkitysten perusteella. Esimerkiksi internet esiintyi teknologiakertomuksissa aiheena kaikkein yleisimmin, mutta sen merkitykset muun muassa ajassa kiinni pysymisen, oman ajan viettämisen tai asioiden helpottamisen muodossa olivat kertomuksissa oleellisempia kuin itse teknologia. Määrällisin perustein olisi ollut muutenkin vaikea tehdä tulkintaa suhteellisen pienellä aineistolla. Mainitsen kuitenkin analyysissa monin kohdin, esiintyivätkö merkityksenannot aineistossa usein tai yleisesti, tai oliko kerronta koko aineistoon nähden tyypillistä. Tämä tarkoittaa, että tietty tapa kertoa, muistella, käyttää tai merkityksellistää mediatekologiaa oli kertomuksissa toistuvaa. Luentaani voi kutsua historiallistavaksi analyysiksi, sillä keskeistä siinä oli kiinnittää huomiota erilaisiin ajallisiin viittaussuhteisiin niin mediateknologian kehityksessä, siihen liittyvissä puhetavoissa kuin myös äitiyden kulttuurisissa käsityksissä.¹⁰²

Pyrin siis äitien kokemusten kautta tavoittamaan laajemman sosiokulttuurisen tason äitien teknologisen toimijuuden muotoutumisprosessissa. Sosiokulttuurinen taso pitää sisällään yleisiä, mutta samalla hyvin abstrakteja yhteiskunnan historiallisia ja kulttuurisia tapoja ajatella ja ymmärtää äitiyttä. Analyysissä tasot limittyvät toisiinsa, mutta niiden luenta on tapahtunut kahdella tasolla. Äitiyden uskomuksia kolmen sukupolven kokemuksissa tutkinutta Satu Katvalaa mukaillen olen ensin lukenut aineistoni perustasoa: kokemusten (ja muistojen) kerrontaa ja niiden kautta välittyviä merkityksenantoja. Perustason rinnalla on koko ajan kulkenut kerronnan luenta toisella tasolla: mitä kokemukset kertovat äitiyteen liittyvistä yhteiskunnallisista, sosiaalisista ja kulttuurisista reunaehdoista.¹⁰³

Populaarikulttuurin kuvastoa nettiäidistä analysoin niin ikään ensin kiinnittämällä huomioni siihen, miten äidit ja mediateknologia kuvataan, missä yhteydessä ja minkälaisia merkityksiä aiheelle kuvastossa annetaan. Toisaalta tulkintani muodostuu myös sen kautta, minkälaisia merkityksiä se tuotti. Tällä tasolla luin nettiäitiekuvastoa niin ikään äitiyteen liittyviä kulttuurisia puhetapoja vasten: miten se tuotti tai toisti niitä, vai asettuiko mahdollisesti niitä vastaan muodostaen jonkin uuden kulttuurisen puhetavan. Toista mediajulkisuuden muotoa, asiantuntijapuhetta, analysoin hyvin samalla logiikalla kuin äitien

¹⁰² Ks. esim. Kannisto 2016; Nivala & Mähkä 2012; Keinonen 2011; Suominen 2011.

¹⁰³ Katvala 2001, 11.

teknologiakertomuksiakin. Muodostettuani käsityksen siitä, ketkä asiantuntijoina toimivat etsin teksteistä sen, mistä ja miten he puhuivat puhuessaan äitien älylaitteiden käytöstä. Tämän jälkeen kiinnitin huomioni niihin tapoihin, joilla puheessa pyrittiin ohjailemaan tai hallitsemaan äitien älylaitekäyttöä.

1.3 Tutkimuksen rakenne ja teknologisen toimijuuden kontekstit

Tutkimukseni jakaantuu kolmeen pääluokkaan, joissa äitien teknologisen toimijuuden muotoutumista analysoidaan. Työelämä, arki sekä äitien mediateknologian käytön kulttuuriset määrittymiset sisälsivät kukin omassa kontekstissaan erityisiä ja niille tyypillisiä äitien toimijuutta rajaavia käytäntöjä ja toisaalta niitä erilaisia merkityksiä, joita äidit kertomuksissaan antoivat mediateknologioille. Se, mistä mediateknologioista puhutaan, minkälaisesta käytöstä ja käytön mahdollisuuksista kerrotaan ja mitä merkityksiä sille annetaan vaihtelee luvuittain. Luvut sisältävät näin ollen omat tutkimukselliset ja teoreettiset viitekehysensä, joskin ne ovat osin myös päällekkäisiä. Toimijuuden yhteiskunnallinen, kulttuurinen ja sosiaalinen muotoutuminen lävistivät kaikkia konteksteja. Myös aineistojen painottuminen vaihteli kontekstista riippuen. ”Äidin rajat” ja niiden tulkinta piirtyvät eri tavoin eri konteksteissa. Seuraavaksi kuvaan näitä painotuksia tarkemmin kunkin kontekstin osalta.

1.3.1 Työelämä

Ensimmäinen pääluokka keskittyy työelämään ja työelämäkuvauksiin äitien teknologiakertomuksissa. Näin äitien teknologisen toimijuuden kontekstina toimii 1980-luvulla laajamittaisemmin alkanut työelämän teknologisoituminen. Työelämän teknologisoitumisella tarkoitan erityisesti mikrotietokoneiden tuloa työpaikoille, mikä muutti aiempia manuaalisia työntekemisen tapoja erityisesti toimisto- ja palvelualoilla. Tietokoneistuminen ja tuotantoprosessien automatisointi alkoivat myös teollisuuden alalla yleistyä samoihin aikoihin¹⁰⁴, mutta oman aineistoni äidit työskentelivät aloilla, joilla mikrotietokoneesta tuli pääasiallinen työskentelyväline 1980-luvun kuluessa: toimistotyössä, palvelualoilla, tutkijoina, toimittajina. Tultaessa 2010-luvulle työelämän teknologisoituminen on yhä käynnissä oleva prosessi, jonka vaiheita aineistoni kautta hahmotan. Aineistot painottuvat luvussa siten, että 1980- ja 1990-lukujen teknologisoituvaa työelämää

¹⁰⁴ Ks. esim. Bergholm 2016; Siltala 2004.

käsittelem Tietokone-aineiston äitien kokemusten ja muisteluiden kautta. Viimeisessä etätyötä ja uusia työn muotoja käsittelevässä alaluvussa sen sijaan painottuvat Media- ja Blogi-aineistot. Tutkimuksellisina ja teoreettisina viitekehyksinä luvussa toimivat yleisempi työelämä tutkimus, joka painottuu aikalaistutkimuksena¹⁰⁵ sekä täsmällisemmin prekarisaatiotutkimus ja affektintutkimus.

Prekarisaatio on käsitetty yhteiskunnallisena prosessina, jossa keskeisenä tekijänä on työmarkkinoiden ja työelämän epävarmaistuminen, jonka myötä syntyy uusi luokka – prekariaatti. Laajempi käsitys prekarisaatiosta ei näe työelämää prosessin keskiössä, vaan katsoo prekarisaation olevan laajempi, koko yhteiskuntaa lävistävä ilmiö, joka muuttaa hyvinvointivaltioiden rakenteita ja roolia yhteiskunnassa, palkkatyön merkitystä sekä tunteiden roolia tuotantoprosesseissa. Tässä post-operatiivisessa ajatuksessa prekarisaatio syntyy toimijoiden ja affektiivisten käytäntöjen roolin korostuessa, jolloin olemassa olevat valtarakenteet joutuvat reagoimaan niihin uusilla kontroллеilla tai kanavoinneilla.¹⁰⁶ En analysoinut äitien työelämäkertomuksia lähtökohtaisesti mistään tietystä prekarisaatioteoriasta käsin, vaan peilasin äitien kokemuksia työelämän muutoksen myötä syntyneistä tunteista tai muutokseen asemoitumisen tavoista sellaisiin prekarisaation tulkintoihin, jotka näyttivät analyysini valossa relevanteilta. Näitä tulkintoja analysoin tarkemmin itse luvussa. Toisaalta koko äitiys näyttäytyi aineistossa monin kohdin prekaarina toimijuutena: epävarmaistuneessa ja tunneintensiivisessä elämässä erilaisin selviytymisstrategioin selviytymisenä.

Prekaari toimijuus näyttäytyi muun muassa äitien tavoissa kiinnittyä ympäröiviin työelämän rakenteisiin mutta myös elämään yleisemmin affektiivisesti. Affektin käsite on kiinteä osa prekarisaation mekanismeja. Sen avulla on pyritty kuroma kiinni mielen ja ruumiin välistä jakautumista sekä kiinnittämään uudelleen huomiota etenkin kulttuurin tutkimuksen valtavirrasta poissa olleeseen materiaalisuuteen – ruumiillisuus, tunteet, emootio ja intensiteetit ovat nousseet taas keskeisemmiksi kysymyksiksi.¹⁰⁷ Affekti ei ole käsitteenä yksiselitteinen ja sitä käytetään monenlaisissa toisistaan eroavissa teoretisoinneissa.¹⁰⁸ Affekti voidaan ymmärtää diskursseihin yhdistyvänä ja representaatioiden vuorovaikutteisena tunnekokemuksen ilmentymänä.¹⁰⁹ Toisaalta affektilla voidaan viitata tietynlaiseen

¹⁰⁵ Näitä työelämäkehitystä käsitteleviä tutkimuksia kuvaan tarkemmin analyysini yhteydessä luvussa 2.1.

¹⁰⁶ Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 11; Jokinen, Könönen, Venäläinen & Vähämäki 2011.

¹⁰⁷ Mannevuori 2015, 17.

¹⁰⁸ Ks. esim. Kontturi & Taira 2007; Wetherell 2012; Pedwell & Whitehead 2012; Paasonen 2014; Paasonen 2017.

¹⁰⁹ Ks. esim. Wetherell 2012.

ei-sanallistettuun keholliseen kokemukseen. Tällöin tutkimuksessa tunnustetaan tutkimuskohteen materiaalisuuden ensisijaisuus diskurssiivisuuden ja representaatioiden sijaan.¹¹⁰

Itse näen affektit Mona Mannevuon tapaan suhteessa rakenteisiin – niiden vaikutuksiin olemassa olemisen ja toiminnan mahdollisuuksiin. Näin ymmärrettynä käsite sisältää ajatuksen, jonka mukaan toimijuuden mahdollisuudet eivät ilmene ainoastaan konventionaalisina itsestä kertomisen tapoina, vaan ovat aina suhteessa myös kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tällä määrittelyllä tehdään ero psykologisoiviin tunteiden tulkintoihin.¹¹¹ Mannevuon affekti-käsitteen taustalla vaikuttavat Lauren Berlantin tutkimukset *Female Complaint* (2008) ja *Cruel Optimism* (2011), joissa Berlant tarkastelee kapitalismin rakenteiden sukupuolittuneita ja luokitettuja vaikutuksia ihmisen toiminnan mahdollisuuksiin.¹¹² Berlantin affektiivisuus liittyy tapaan, jolla ihmisten käsitys maailmasta ja omasta asemasta siinä syntyvät erilaisten kiinnittymisten kautta, riippumatta siitä miltä se tuntuu. Myös äitien teknologinen toimijuus työelämän kontekstissa syntyi suhteessa työelämän rakenteellisuuksiin – niiden mahdollisuuksiin tai mahdottomuuksiin – mutta myös subjektiivisena asemoitumisena niihin. Äitien työelämäkertomuksista oli luettavissa monenlaisia affektiivisiä työelämään, organisaatioon tai laajemmin yhteiskuntaan kiinnittymisiä, joita analyysissäni puran. Affektit olivat vahvasti läsnä työn ja perheen yhteensovittamisen merkityksissä sekä uusissa työn muodoissa, kuten bloggaamisessa.

1.3.2 Arki

Toisen käsittelyluvun konteksti on arki. Arkea toimijuuden kontekstina on ollut tutkimuksessa tapana kuvata itsestäänselvyytensä, mikä myös aiheuttaa sen käsitteellistämisen hankaluuden. Arjen tutkijat tapaavatkin aloittaa tutkimuksensa juuri sen kuvaamisella, miten arkea on vaikea käsitteellistää tai ottaa haltuun: se valuu käsistä tai pakenee.¹¹³ Arki sijoittuu itsestäänselvästi kotiin, joka on niin ikään vaikeasti selitettävä niin tuttu ja arkinen paikka kuin onkin. Kotien mediaympäristöä tutkineen Virve Peterin mukaan kodin määrittelymisen vaikeus johtuu siitä, että samalla kun kodilla viitataan fyysiseen paikkaan, on se myös merkityksellinen suhde ihmisen ja ympäristönsä välillä.¹¹⁴

¹¹⁰ Pedwell & Whitehead 2012, 117.

¹¹¹ Mannevu 2015, 18.

¹¹² Mannevu 2015, 18; Berlant 2011, 23; Berlant 2008.

¹¹³ Jokinen 2005; Peteri 2006; Felski 2000.

¹¹⁴ Peteri 2006, 79.

Arkea on ollut tapana käsitteellistää erilaisten negaatioiden ja vastinparien kautta. Norbert Eliasin kahdeksan kohtainen lista vastakäsitteistä lienee tunnetuin tämänkaltaisista arjen haltuunotoista. Arki erottuu juhlasta, tavattomuudesta, ylellisyydestä, taiteellisuudesta ja tieteellisyydestä. Se on jotain, mikä sijoittuu yhteiskunnan alimmille tasoille.¹¹⁵ Toinen tapa erottaa arki erityiseksi alueekseen on ollut käsittää se yksityisen piiriin erottaen julkisesta elämästä, jossa vaikuttavat hallinnon instituutiot ja valtakeskittymät. Tällöin arjen vastakäsitteeksi tulee myös yksityisen elämän ulkopuolinen palkkatyö. Tämä on aiheuttanut sen, että arki käsitetään toisteisuutena ja velvollisuuksina, joista huolehtiminen kasautuu erityisesti naisille.¹¹⁶ Omassa tutkimuksessani eronteko työelämän ja työelämän ulkopuolisen arkielämän välillä on osin keinotekoinen. Myös työn ulkopuolinen elämä kietoutui työn merkityksiin, mahdollisuuksiin ja tekemisen tapoihin monin tavoin, samoin kuin työelämän merkitykset valuivat sen ulkopuoliseen elämään. Tutkimuksessa on kuitenkin aina tehtävä rakenteellisia ratkaisuja, jotta jokin ilmiö olisi ymmärrettävissä ja erityisesti kuvattavissa jollain tavalla johdonmukaisesti. Työn ulkopuolinen arki, jota voisi kutsua myös perhearjeksi, toimii tässä luvussa kontekstina mediateknologioiden käytölle pääasiassa siksi, että käyttötavat ja merkitykset erosivat työelämäkontekstista: mediateknologiaa käytettiin pääosin päivittäisten asioiden hoitamiseen, viihtymiseen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen ja niiden käytöstä kerrottiin usein suhteessa perheeseen.

Seppo Knuutilan mukaan tietoyhteiskunta aiheutti tarpeen uudelleenmäärittellä myös arkea ja arjen tutkimusta. Hänen mukaansa tietoyhteiskunnan ja arjen yhdistelmän ymmärtäminen edellytti, että arjen jokapäiväisyyttä, tapoja ja sitä, miten julkiset ja yksityiset kontekstit generoivat arjen merkityksiä arvioitaisiin myös tulevaisuuden näkökulmasta. Sen pohtimisen sijaan, mitä arki on tai ei ole, tuli Knuutilan mukaan kysyä, miten ihmiset tuottavat arkea mielellisesti, kielellisesti ja toiminnallisesti.¹¹⁷ Knuutila peräänkuulutti sellaista aineistonkeruutapaa, jolla voisi tavoittaa tietoyhteiskunnan arjen prosesseja – tapojen ja rutiinien muotoutumista – retrospektiivisesti. Oman aineistoni kautta juuri tämä on mahdollista, vaikka prosessin tulkinnassa onkin huomioitava aineistojen eriaikaisuus ja tyylilliset erot. Katseeni kohdistuu arkisiin mediateknologisiin toimintoihin: niiden jäsentymiseen osaksi arkea, käyttötapoihin, rooleihin ja merkityksiin sekä tutkimusajanjaksolla tapahtuneeseen muutokseen.

Teknologian sijoittumista arkeen ensimmäisten joukossa tutkineet Lie ja Sørensen näkivät, että arki ei ole vain jotakin pysyvää, johon vallankumouksellinen teknologia tulee ja muuttaa käytäntöjä. Arkeen sisältyy toistosta, rutiineista ja

¹¹⁵ Knuutila 2003, 198.

¹¹⁶ Knuutila 2003, 200–201. Ks. myös. Sappinen 2000.

¹¹⁷ Knuutila 2003, 196.

tavanomaisuudesta kumpuavia käytänteitä, joihin teknologiset käytänteet nivoutuvat.¹¹⁸ Äitien teknologiakertomuksissa arkea kuitenkin määritti itsestäänselvyyden ja staattisuuden sijaan jatkuvasti arjen eri käytännöissä läsnä oleva ambivalenssi. Ambivalenssi ei kiinnittynyt ainoastaan äitinä toimimiseen, vaan myös mediateknologiaan liittyviin käsityksiin ja niiden herättämiin tunteihin muun muassa lasten kasvatuksessa.

Äitien teknologiakertomuksissa arjen ambivalenssi – toisilleen vastakkaisina ajallisina, tilallisina ja toiminnallisina vaatimuksina – tuli näkyväksi tavalla, joka asetti ainakin kyseenalaiseksi niin arjen itsestäänselvyyden kuin senkin, ettei teknologia nyrjäytä arkea tai sen käytäntöjä. Esimerkiksi kehittyneet digitaaliset palvelut toisaalta helpottivat äitien elämää ja asioiden hoitoa, mutta loivat samalla uusia vaatimuksia niiden käytölle, mikä oli omiaan kuormittamaan arkea entisestään joko konkreettisina mediateknologisten käytäntöjen lisääntymisenä tai niihin liittyvinä tunnetöinä. Arki mediateknologioiden käytön ja sen merkitysten kontekstina asetti äidin rajat ambivalenssissa suhteessa arkea jäsentävään aikaan ja arjen toisteisiin mutta myös muuttuviin käytänteisiin: lisääntyneisiin vastuisiin ja äiteihin liitettyjen odotusten tiukentumiseen, perhesuhteisiin sekä kaikkien näiden nostattamiin tunteisiin. Toisaalta mediateknologia on myös avannut äideille uusia mahdollisuuksia ilmaista itseä, saada tukea, ”päästä pois kotoa” tai saavuttaa omaa äitiyttä tukevaa tietoa – se on siis myös rikkonut äidin rajoja. Teoreettisena viitekehyksenä luvussa toimivat niin ikään affektit mutta hieman eri näkökulmasta kuin työelämän kontekstissa.

Affektiivisuus tuli äitien teknologiakertomuksissa esiin arjen kontekstissa tietynlaisina kuvauksina siitä, miten mediateknologioita oli mahdollista käyttää arjessa ja kenen ehdoilla. Arjen mediateknologiset käytänteet saattoivat aiheuttaa jopa julmana optimismina näyttäytyviä tilanteita. Lauren Berlantin mukaan julma optimismi näyttäytyy suhteissa, joissa ihminen kiintyy itselleen tavoittelun arvoiselta näyttävään ja hyvää lupaavaan tavoitteeseen, joka onkin pohjimmiltaan hänelle haitallinen. Äitiyden kohdalla optimismin tekevät julmaksi juuri ne moninaiset vaatimukset, joita äiteihin kohdistui perheen sisäisissä sosiaalisissa järjestyksissä ja äiteihin kohdistuvien kulttuuristen odotusten taholta. Näiden usein implisiittisten vaatimusten keskinäinen ristiriitaisuus korostaa julmuutta, sillä äidin on jatkuvasti tasapainoteltava vaatimusten välillä. Äitiyden kunnollisuuteen ja hyvään suorittamiseen liittyi usein valintoja, joissa toinen hyveenä näyttäytyvä tapa toimia sulki pois jonkin toisen hyvän äitiyden kulttuurisen edellytyksen tai joskus jopa perheenjäsenten odottaman toiminnan. Berlantin mukaan optimismi voi koskettaa mitä tahansa tavoittelusuhteita ja määrittelee sen hyvää elämää kohti

¹¹⁸ Lie & Sørensen 1996. Suomen ja teknologian kontekstissa Suominen 2003; Uotinen 2005; Peteri 2006; Tuuva-Hongisto 2007; Luomanen 2010.

liikuttavaksi voimaksi. Tavoittelun kohde pitää aina sisällään lupauksia, jotka voivat olla mitä tahansa ihmisten, ideoiden, asioiden tai instituutioiden muodossa.¹¹⁹ Arjen ambivalenssi ei näyttäytynyt ainoastaan julmana optimismina, vaan tietynlainen affektiivinen kiinnittyminen, tai kuten Mona Mannevuon kuvasi tutkijaäitien kokemuksia perheen ja työn yhteensovittamista analysoidessaan, ”tapa olla maailmassa ristiriitaisten vaatimusten keskellä” jäseni äitien mediateknologisen arjen kuvauksia. Arkeen keskittyvässä luvussa sekä ajalliset tarkastelukohdat että aineistojen painottuminen vaihtelevat edellistä lukua enemmän. Se osaltaan kuvastaa sitä, miten arjen kompleksisuus ja ambivalenssi lävistivät kaikkia aineistoja niiden muodosta ja syntyajankohdasta riippumatta.

1.3.3 Mediajulkisuus ja kulttuuriset määriykset

Kolmas konteksti, jossa äitien mediateknologinen toimijuus rakentui, on kulttuuriset määriykset, joita vasten myös aineistoni äidit reflektoivat omaa toimintaansa mediateknologioiden parissa. Näitä määriittelyjä tapahtuu erityisesti mediajulkisuudessa ja siinä tuotettujen puhetapojen kautta. Tässä kontekstissa tarkastelen siis sitä, miten äiteihin kohdistuneet kulttuuriset odotukset näkyivät äitien omissa teknologiakertomuksissa: miten omaa toimijuutta tuotettiin suhteessa kulttuuriin puhetapoihin ja niiden kautta syntyviin odotuksiin. Äitien nettitoimijuuden ulkoapäin tulleet määriittelyt vaikuttivat selvästi Blogi-aineiston äitien kokemuksiin mediateknologioiden käytöstä mobiiliteknologian aikakaudella, mutta reflektointeja äitiyden kulttuuristen odotusten ja mediateknologian teknologian käytön rajoista löytyi myös Tietokone- ja Media-aineistoista. Nämä reflektoinnit ovat olleet viime vuosina myös suosittuja jutunaiheita vanhemmuusteemaisissa aikakauslehdissä. Reflektoinneissa korostuivat intensiivisen äitiyden ihanteen mukainen aidon läsnäolon pohtiminen sekä tunnustuksellisuus ja kulttuuriseen äitiyden narratiiviin sopeutuminen omassa kerronnassa. Äidit reflektoivat omaa toimintaansa mediateknologioiden parissa monin tavoin, mutta reflektioita yhdisti yhteinen piirre: ne olivat kuvauksia syyllisyydestä ja huonon omantunnon tunteista. Se herätti kysymään, miksi äidit kertoivat juuri niin kuin kertoivat ja miten he asemoivat oman toimintansa suhteessa julkisessa keskustelussa vallinneisiin äitiyden odotuksiin.

Keskeinen osa mediajulkisuuden tuottamaa ongelmakeskeistä puhetta äideistä on vanhemmuuden asiantuntijoiden lausunnot. Äitien kohdalla on toiminnan oikeellisuuden ja ymmärrettävyyden rajoja arvioitaessa totuttu luottamaan terveydenhuollon, kasvatuksen ja sosiaalitoimen ammattilaisten näkemyksiin. Nämä vanhemmuuden asiantuntijat määriittelevät usein myös institutionaalisissa

¹¹⁹ Berlant 2011, 2, 23–24. Ks. myös Lehto & Kaarakainen 2016, 88.

käytänteissä, esimerkiksi neuvoloissa, hyvän äitiyden odotukset ja ne toiminnan tavat, joilla odotukset on mahdollista täyttää.¹²⁰ Kristina Bergin mukaan juuri nämä äitiyden yhteiskunnalliset odotukset asettavat äidit erityisesti valtiovallan ja sosiaali- ja terveysalojen asiantuntijoiden mielenkiinnon, tarkkailun ja sääntelyn kohteiksi.¹²¹ Asiantuntijapuhetta voi pitää institutionaalisenä mekanismina, jonka on tarkoituskin ohjata äitien toimintaa, vaikka sen taustalla vaikuttavia tarkoituseriä ei aina eksplisiittisesti auki lausutakaan. Tämä psykososiaalinen tiedontuotanto siirtyi vanhemmille paitsi institutionaalisissa käytännöissä ja oman tulkintani mukaan myös mediassa, jonka kautta se leviää kulttuurisesti jaetuiksi käsityksiksi siitä, mitä on hyvä ja kunnollinen vanhemmuus.¹²² Suomalaisessa mediajulkisuudessa psykososiaalista tietoa tuottivat aineistoni mukaan ensisijaisesti psykologit, psykiatrit ja kättilöt. Myös teknologinen asiantuntijuus paikantui äitien kohdalla kehittäjien, valmistajien ja markkinoijien sijaan vanhemmuuden asiantuntijoille. Aineistoni kautta piirtyi myös kuva vanhemmuuden asiantuntijuuden murroksesta: mediateknologisen kehityksen myötä asiantuntijoiden ohella äitiydestä on tullut enenevässä määrin myös kaikkien muiden – äitien itsesäkin – mielenkiinnon, tarkkailun ja ohjailun kohde.

Samanaikaisesti kun asiantuntijoiden kiinnostus heräsi äitien mediateknologian käyttöä kohtaan mediajulkisuudessa, alkoi siellä myös elää tietynlainen nettiäidin hahmo. Nettiäidin käsite ilmestyi vertaistutkimuksen alueelle jo vuonna 2001.¹²³ Sen jälkeen, teknologian kehittyessä, ajatus nettiäidistä on laajentunut äitiyden vertaistuen yhteydessä esitetystä toimijasta monimuotoiseksi hahmoksi, jota tuotetaan niin äitien arjen teknologisissa käytännöissä kuin mediajulkisuudessa ja populaarikulttuurin kuvastoissa. Nettiäiti esiintyy moninaisissa populaareissa puheenparsissa ja sen tyypillisiä piirteitä ovat epäkorrektius, hullunkurisuus, suoranainen hulluus, riidanhaluisuus ja uusavuttomuuskin. Blogiäidit halusivat erottautua tästä hahmosta kertomuksissaan, minkä vuoksi on kiinnostavaa ja tärkeää näiden erottautumisten yhteydessä jäljittää hahmon syntyvaiheita ja kehitystä suomalaisessa populaarikulttuurissa.

¹²⁰ Berg 2008.

¹²¹ Berg 2008, 15.

¹²² Hiitola 2015.

¹²³ Munnukka & Kiikkala 2001.

2 Äidit teknologisoituvassa työelämässä

Työelämä oli erityinen ihmisen ja teknologian kohtaamispaikka, jossa saatiin ensikosketus uusiin laitteisiin ja ohjelmiin aikana, jolloin kotitietokoneet vasta tekivät tuloaan ihmisten arkeen. Työpaikkojen tietokoneistuminen oli 1980-luvulla nopeaa, ja sen vaikutukset näkyivät selkeästi myös äitien muistellessa työuriensa vaiheita vuonna 1995 kerätyssä Tietokone-aineistossa. Työelämän tai työtapojen teknologisoitumisesta sekä niiden vaikutuksista on ollut vaikea laatia yleisesityksiä, koska eri sektoreilla tietoteknologian käyttöönotto ja käyttö ovat olleet merkittävästi erilaisia ja erityisesti eriaikaisia. Palvelualoilla suuret rahoitus- ja pankkilaitokset ovat olleet teknologisoitumisen eturintamassa jo 1950-luvulta asti, kun taas pienemmät ja kapeamman osaamisen palveluyritykset ovat tulleet mukaan vasta 2000-luvulla.¹²⁴ Työtapojen teknologisoitumisen omaksumiseen ja tietoteknisen osaamisen hankkimiseen ja ylläpitämiseen on vaikuttanut ratkaisevasti myös yksilön sosiaalinen asema työelämässä ja sen ulkopuolella. Tämän takia yleisesityksiä kiinnostavampaa onkin tarkastella sitä, miten työelämän käytänteet ovat rajanneet tiettyjen sosiaalisten kategorioiden – kuten äitien – toimijuutta ja miten näiden rajausten puitteissa on ollut mahdollista kehittää omaa osaamistaan tai toteuttaa työn ja perheen yhteensovittamista käytännössä. Äitien kertomuksissa työelämän muutoksesta kiinnostavinta olikin juuri se muutos, joka tarkasteltujen vuosikymmenien aikana tapahtui työelämän teknologisoitumisen tuottamissa mahdollisuuksissa.

Teollisuuden ja palvelualojen tietoteknistä muutosprosessia vuosina 1998–2000 tutkinut Riitta Lavikka (2000) törmäsi kenttätutkimusta työpaikoilla tehdessään teknologiasta kertomisen ongelmaan. Lavikka huomasi, että ihmisiä oli vaikea saada puhumaan siitä erittelevästi osana työtään.¹²⁵ Tätä ongelmaa ei Tietokone-aineistossa kuitenkaan ollut. Lavikan kohtaama ongelma liittyi tutkimusotteeseen, jossa aineistoa kerättiin työpaikkojen havainnoinnin tai työntekijöiden haastattelujen avulla, pyrkimyksenä hahmottaa kokonaisvaltaista muutosta organisaatiossa ja työntekemisen tavoissa. Sen sijaan Tietokone-aineistossa äidit kirjoittivat työstään,

¹²⁴ Korvajärvi 2004, 159.

¹²⁵ Lavikka 2000, 3.

mutta eivät lähtökohtaisesti työntekijöinä, joiden työtä, asenteita tai muutoskykyä voitaisiin arvioida kertomuksen perusteella. Myös aikaperspektiivi – muistelu – mahdollisesti retrospektiivin kautta löytää sellaisia merkityssuhteita muutokertomuksissa, joita ei aikalaistutkimuksessa ollut mahdollista tavoittaa. Työelämän korostuminen Tietokone-aineistossa liittyi vahvasti kilpakilpikirjoituksen keruukutsussa annettuihin aiheisiin, joissa työelämä sai korostuneen roolin. Annetut esimerkkiaiheet ohjasivat kerrontaa, mutta heijastivat myös aikansa yhteiskunnallista tilannetta ja teknologian uudenlaista roolia ihmisten elämässä. Aineiston äidit kertoivat työelämän yleisestä teknologisesta muutoksesta ja henkilökohtaisista kamppailuistaan jatkuvan muutoksen pyörteissä. Kiinnostavampaa kuin se, miksi työelämästä kerrottiin niin paljon, onkin se, miten siitä kerrottiin ja miten omaa elämää ja toimijuutta jäsennettiin suhteessa työelämän teknologiseen murrokseen. Näiden yhteyksien kautta tulee näkyväksi, miten työelämän rakenteellisuudet rajasivat äitien teknologista toimijuutta.

Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen Tietokone-aineistossa äitien kertomia työelämän muutostarinoita yleisemmällä tasolla kysyen, mikä äitien kertomuksissa nimeytyi muutoksen tuomaksi ongelmaksi, ja miten juuri äitiys muodosti sellaisen erityiskysymyksen teknologisoituvassa työelämässä, että äidit joutuivat epätasa-arvoiseen asemaan. Tämän jälkeen keskityn siihen, miten muutokseen asennoiduttiin ja asemoiduttiin, sekä niihin konkreettisiin keinoihin, joita äidit kertoivat käyttäneensä pysyäkseen mukana työelämässä: miten tietotekniikkaa opeteltiin, opittiin ja pyrittiin hallitsemaan työelämän rakenteellisten reunaehto- ja rajojen sisällä. Toisessa alaluvussa tarkastelen työn ja perheen yhteyksiä sellaisina, kun ne kuvattiin Media- ja Blogi-aineistoissa. En siis pyri löytämään ennalta määriteltyjä työn ja perheen yhteensovittamisen malleja tai lukemaan äitien kertomuksia mistään tietystä työn teoriasta käsin, vaikka sellaisia onkin runsaasti tarjolla. Yhteydet, joissa perhe ja työ tulivat esiin, olivat 2000-luvun aineistossa erityisesti kuvauksia etätyöstä ja 2010-luvulla sosiaalisen median luomista työn mahdollisuuksista, jotka Blogi-aineistossa konkretisoituivat bloggaukseen. Puraan teknologian roolia työn ja perheen yhteensovittamisessa tarkastelemalla sitä, minkälaisia yhteensovittamisen keinoja äideillä teknologian ansiosta oli ja mitä merkityksiä sille annettiin erityisesti äitien kertomuksissa etätyöstä sekä sosiaalisen median avaamista uudenlaisista työskentelymahdollisuuksista.

Aineistot painottuvat alaluvuissa eri tavoin. Jako alalukuihin on pääosin aineistojen mukaan kronologinen. Ensimmäinen alaluku keskittyy aikaan, jolloin tietokoneet alkoivat levittäytyä naisvaltaisille aloille – erityisesti Tietokone-aineistossa korostuneille toimisto- ja palvelualoille 1980-luvun kuluessa. Näin ollen ensimmäisen alaluvun tarkastelu-aika näyttyy osin muisteluna, mutta ylittää joiltain osin aineiston keruuvuoteen 1995 asti, jolloin äidit kertoivat myös senhetkisestä

tilanteestaan. Kertomukset tietoteknisen osaamisen hankkimisesta ja sen merkityksestä sijoittuvat niin ikään pääosin 1980-luvulle ja 1990-luvun alkupuoliskolle Tietokoneäitien tuottamissa teknologiakertomuksissa. Kolmas alaluku sen sijaan pitää sisällään ajanjakson 2000-luvun alusta Blogi-aineiston keruuvuoteen 2013. Ajanjakson aikana tietokoneet ja muut älylaitteet olivat jo tulleet kiinteäksi osaksi ihmisten jokapäiväistä elämää myös työpaikkojen ulkopuolella, ja mahdollistivat uudenlaisten työtapojen ja työnmuotojen hyödyntämisen.

2.1 Kamppailu teknologista eriarvoisuutta vastaan

2.1.1 Osaamisen ongelma

Tieto- ja viestintäteknologia on työelämän kontekstissa liitetty kilpailukyvyn ja tuottavuuden parantamisen visioihin, joissa muutoksen tarve ja osaamisen kehittäminen ovat olleet sisäänkirjoitettu oletus. Niin tutkimuksissa kuin valtionhallinnon strategioissakin 1980-luvulla laajamittaisena alkanut työpaikkojen ja työkäytäntöjen tietokoneistuminen näyttäytyi usein suunnitelmallisena ja harkittuna organisaatioiden, palvelujen ja tuotannon uudelleenjärjestelyinä. Tätä rakennemuutosta arvioitiin muun muassa häviävien ammattien ja työtapojen, sekä sukupuolen ja arvojen näkökulmista.¹²⁶ Jo 1980-luvulla kiinnitettiin huomiota siihen, minkälaisena tietokoneistuminen ja työelämän muutos näyttäytyi työntekijöiden arjessa, ja miten se vaikutti työntekijöiden kokemukseen työstä erityisesti naisvaltaisilla toimistoaloilla.¹²⁷ Tästä näkökulmasta toteutetuissa tutkimuksissa toimistotyöntekijöiltä kerättiin tietoa haastatteluin ja kyselylomakkein, havainnoitiin heidän työarkeaan sekä analysoitiin työolotutkimusten tuloksia. Näkökulmissa korostuivat sukupuoli ja organisaatio- ja ryhmäilmasto sekä laajemmin organisaatioteoriat.¹²⁸ Aikalaistutkimukset ovat kiinnostavia pysäytyskuvia 1980-luvun tietokoneistuvasta työelämästä ja kertovat kuvaavasti aikaisten tunnoista työn rakennemuutoksen keskellä. Aikalaistutkimuksissa huomiotta jäi kuitenkin ajallisen etäisyyden mahdollistama laajempi näkökulma, jonka kautta hahmottuu teknologisoitumisen vaikutukset työuriin pidemmällä aikavälillä. Kun äidit kertoivat Tietokone-aineistossa suhteestaan tietokoneisiin, he kertovat myös elämästään töissä ja kotona, ja jäsensivät tietokoneistumista eri elämänalueilla tavalla, joka mahdollisti eri alueiden välisten suhteiden tarkastelun.

¹²⁶ Lavikka 2004; Kasvio 1994; Faxén, Odhner & Spång 1987; Julkunen & Lintilä 1982.

¹²⁷ Esim. Juuti 1984; Kevätsalo 1988; Korvajärvi 1990.

¹²⁸ Esim. Korvajärvi 1990; Juuti 1984; Kevätsalo 1988.

Äitien kokemuksissa työelämän teknologisoitumisesta ja erityisesti työn muutosta kuvaavissa kertomuksissa työelämäasema määrittyi *prekaarina*. Prekarisaation käsitettä on käytetty moninaisesti työelämän kehitystä tulkittaessa, mutta kuten johdannossa toin esiin, itse ymmärrän sen myös laajempänä ilmiönä, joka kuvaa kokonaisvaltaisemmin koko eletyn arjen ”epävarmaistumista”.¹²⁹ Varsinainen prekarisaatiokeskustelu rantautui Suomeen 2000-luvulla.¹³⁰ Aineistoni valossa työn ja sen myötä muidenkin elämäntilanteiden epävarmaistuminen oli nähtävissä jo 1980- ja 1990-lukujen tietokoneistuvilla työmarkkinoilla, etenkin äitien kohdalla.¹³¹ Tietynlainen epävarmaistumisen ajatus toki hallitsi työmarkkinoita yleisestikin tietokoneistumisen alkaessa ja sen vaikutuksia arvioitiin ja tutkittiin eri tahoilla 1980-luvun alusta asti. Muun muassa silloisen työministeriön asettama työlotoimikunta selvitti työolojen muutoksia vuosien 1977–1990 välillä monista näkökulmista, joista keskeisimpiä olivat työelämän laatu ja tasa-arvo. Molempiin näkökulmiin nivoutui myös kysymys teknologiasta. Tulosten mukaan naisten työelämän laatu heikentyi tarkasteluvuosien välillä muun muassa palkkaerojen kasvamisen sekä kiireen ja henkisen rasituksen lisääntyessä. Erityisesti työolojen heikkeneminen kosketti alempia toimihenkilöitä. Työelämän parantamiseen tähänneiden uudistusten, kuten tulospalkkauksen ja teknistyneiden työvälineiden, arvioitiin myös hyödyttäneen enemmän miespalkansaajia kuin naisia.¹³² Teknologian vaikutuksia tai roolia ei missään arvioitu suhteessa laajempaan työn ja muun elämän kokonaisuuteen, jossa juuri äitien erityinen työelämärooli teknologisessa murroksessa olisi tullut huomioiduksi.

Naisten asemaa työelämässä on aiempina vuosikymmeninä tutkittu useimmiten tasa-arvon näkökulmasta. Työaika, palkkaus sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ovat olleet erityisesti työelämän tasa-arvoa edistämään pyrkivän näkökulman keskiössä. Työn teknologisoitumista on naisnäkökulmasta tarkasteltu pääasiassa problematisoiden naisten heikkoa edustusta tieto- ja viestintäteknologia-aloilla ja sen syitä purkaen.¹³³ Yleisemmin naisten asemaa työelämässä pohdittiin 1980-luvun alussa paljon samalla, kun työelämän murrokseen ryhdyttiin reagoimaan monin tavoin. Valtioneuvoston asettama työaikakomitea vuonna 1980 oli yksi valtiollisista interventioista työelämän alkaneeseen rakennemuutokseen. Komitean tehtävänä oli muun muassa pohtia työajan uudelleenjärjestelyä työsuojelun, perheen

¹²⁹ Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 10–13; Jokinen, Könönen, Venäläinen & Vähämäki 2011.

¹³⁰ Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 11.

¹³¹ Lilli Aini Rokkonen on tutkinut työelämän reunamilla toimivia epätyypillisiä töitä tekeviä nykyäitejä ja käyttänyt vastaavaa rinnastusta prekaarin ja äitiyden välillä. Rokkonen 2020, 24.

¹³² Lehto 1992, 119–123.

¹³³ Mm. Vehviläinen 1996; Vehviläinen 1997; Vehviläinen 2002.

ja työvoimakoulutuksen näkökulmista. Komitean 23 jäsenestä vain yksi oli nainen, mikä aiheutti kritiikkiä naisjärjestöissä. Tilannetta tasapainottamaan tasa-arvoasiain neuvottelukunnan aloitteesta poliittiset naisjärjestöt perustivat varjokomitean, jonka tarkoituksena oli naisnäkökulman tuominen työaikakysymykseen. Varjokomitea katsoi, että naisten kaksoissidonnaisuus kotiin ja työhön teki työaikakysymyksestä erityisesti naisia koskettavan.¹³⁴

Edellä esitellyn varjokomitean mietinnöstä on luettavissa niitä naisten työelämää koskevia tulevaisuuden skenaarioita, jotka 1980-alussa näyttivät mahdollisilta ja todennäköisiltä. Mietinnössä käsiteltiin laajasti työaikaan liittyviä kysymyksiä perheen ja ansiotyön yhteensovittamisesta, työajan lyhentämisestä, periodityöstä ja työelämän yleisestä kehittämisestä. Viimeksi mainitun kohdalla sivuttiin myös teknologisen kehityksen ja rakennemuutoksen vaikutuksia naisten työelämässä. Automaatiokehityksen katsottiin tulevaisuudessa supistavan yhä enemmän työvoiman tarvetta, mikä kohdistuisi erityisesti naisvaltaisiin konttoritöihin, jolloin teknologisoitumisen työllisyysvaikutukset kohdistuisivat erityisesti naisiin. Syiksi mainittiin työhönotossa syrjiminen, ikääntyneiden naisten vaikea työllistyminen, naisia syrjivät käytännöt työnantajan järjestämässä koulutuksessa (”uuden teknologian vaatima työkoulutus kohdistetaan herkemmin miehiin”) ja se, että miesvaltaiset ammattijärjestöt pystyivät naisvaltaisten alojen järjestöjä paremmin turvaamaan irtisanomissuojan ja uudelleen kouluttautumisen uuden teknologian aiheuttamissa tilanteissa.¹³⁵ Näkökulma oli sukupuolittunut, mutta teknologian konkreettisia vaikutuksia naisten työelämään ei arvioitu yksityiskohtaisemmin. Varsinaisia syitä teknologisen kehityksen aiheuttamien negatiivisten vaikutusten tai teknologiseen osaamiseen linkittyvää epätasa-arvoa ei raportissa avattu. Äitien erityisasemaan suhteessa työelämän muutokseen viitattiin toteamalla, että ”[e]ntistä vaikeammaksi muodostunee myös kotoa työelämään palaavien naisten asema”¹³⁶, mutta sen enempää syitä kuin ratkaisujakaan ei tarkemmin esitetty. Äitien teknologiakertomuksissa teknologisoituvan työelämän pahimmaksi ansaksi nimeytyi äidiksi tulemisen aiheuttamien työelämäkatkosten aikaansaama tietoteknisen osaamisen puute, jota ei vielä omana aikanaan osattu tunnistaa laajemmaksi naisia koskeväksi ongelmaksi työelämässä.

Nimimerkillä ”Kotiäiti” oman työelämäkokemuksensa kertonut vastaaja kuvasi suhdettaan työelämässä kohtaamiinsa tietokoneisiin aluksi kuriositeettien kautta. Ensikosketuksena tietotekniikkaan hän oli saanut jo 1960-luvun lopulla kauppaopistossa, tosin vain monistenipun kautta – itse tietokoneeseen kertoja tutustui vasta vuosia myöhemmin. Pitkän uran erilaisissa toimistotöissä tehnyt

¹³⁴ Julkunen & Lintilä 1982.

¹³⁵ Julkunen & Lintilä 1982, 18–19.

¹³⁶ Julkunen & Lintilä 1982, 34.

kertoja osallistui ennen äidiksi tuloaan pitkäaikaisessa työpaikassaan jopa tuotannon ja toimistotoimintojen tietokoneistamisen suunnitteluun, jolloin tietotekniset järjestelmät tulivat tutuiksi – itse tietokoneeseen kertoja ei päässyt projektin aikana koskemaan. Kun vientiteollisuuteen nojannut työpaikka meni lopulta alta Neuvostoliittoon suuntautuvan viennin tyrehtyessä, oli edessä työttömyys:

Työttömäksi jouduttuani [1986] jäin kotiin hoitamaan pieniä lapsia, joita olin nyt uskaltanut hankkia¹³⁷. Pian kuitenkin turhauhin kotitöihin ja aloin hakeutua takaisin työelämään. Ikääkin minulla alkoi olla jo niin paljon, että kotityössä vietetyt vuodet eivät työnsaamismahdollisuuksia lisänneet. Olin nimittäin jo yli neljänkymmenen. Toimistotöitä oli tarjolla. Lähetin hakemuksia, kävin haastatteluissakin, mutta työpaikkaa en saanut. Vaikka minulla oli vankka konttorialan työkokemus, se ei enää riittänyt. Olisi pitänyt osata käyttää tietokonetta. Ilmeisesti kaikki konttorit oli automatisoitu muutaman vuoden aikana.¹³⁸

Äidin kuvauksessa työttömyys antoi ”kunniallisen”¹³⁹ mahdollisuuden jäädä kotiäidiksi, mutta pidemmän päälle kotona olo kävi turhauttavaksi. Iän karttuminen kotiäitivuosina pakotti palaamaan työelämään vielä, kun se oli sen puolesta mahdollista. Paluu työelämään ei kuitenkaan enää onnistunut syystä, jota kertoja ei ollut osannut ennakoita: osaaminen ei enää kohdannut teknologisoituneen työelämän vaatimuksia. Kertojalla oli vuosien työkokemus toimistoalan töistä niin julkisella sektorilla kuin yritysmaailmassakin, mutta 1980-luvun jälkipuoliskon teknologinen muutos oli niin nopeaa, ettei kotona vietettyjen vuosien jälkeen ollut mahdollisuutta palata työelämään vanhan osaamisen varassa. Naisvaltaisten alojen nopea teknologisoituminen osui kohtalokkaasti yksin toisen 1980-luvulla tapahtuneen merkittävän työelämään vaikuttavan uudistuksen – kotihoidontukijärjestelmän – kanssa. Ajallinen yhteys ”Kotiäidin” kotiäitivuosien alkamiseen antaa olettaa, että myös kertoja on ollut oikeutettu uuteen tukeen. Kotihoidontuki saattoi auttaa äitejä taloudellisesti aiempaa paremmin, mutta samalla se tuli entisestään syventäneeksi työttömyyden tai vanhempainvapaan aiheuttamaa osaamisvajetta nopeasti teknologisoituvilla työmarkkinoilla.

Kotihoidontukea koskevien poliittisten tavoitteiden taustalla vaikutti myös vahvasti äidinhoivan ensisijaisuutta korostava ideologia, joka oli tukea ajaneelle

¹³⁷ Lasten hankkimisen oli aiemmin estänyt esimies, jonka ohjetta ”lapsia ei sitten hankita, eikä ammattiyhdistykseen liitytä”, kertoja oli noudattanut esimiehen eläköitymiseen asti. SKS KRA TIR1995Äi27.

¹³⁸ SKS KRA TIR1995Äi27.

¹³⁹ Vrt. Rokkonen 2015, 113.

Keskusta-puolueelle tärkeä arvo.¹⁴⁰ Minna Salmi on huomauttanut, että naiset joutuivat kantamaan perheellisyydestä työelämäselle koituvat seuraukset juuri sen takia, että työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen ratkaisu oli säilytetty naisten vastuulle. Tämä synnytti paradoksin, jossa työn ja perhe-elämän yhdistämisen ongelmia pyrittiin ratkaisemaan sosiaalipolitiikan avulla, mutta koska sen keinot kohdistuivat vain naisiin, muodostui kehä, jossa avuksi tarkoitetut järjestelmät vain heikensivät naisten asemaa.¹⁴¹

Kotihoidontuen puolesta puhuivat julkisuudessa erityisesti vanhemmuuden asiantuntijat, joiden näkemykset lapsen hoidosta perustuivat kiintymyssuhdeteoriaan.¹⁴² Teorian tiukimpien tulkintojen mukaan nimenomaan biologinen äiti on alle kolmevuotiaalle lapselle paras hoitaja. Näin vahva viesti yhteiskunnan taholta oli osaltaan omiaan luomaan painetta jäädä kotiin hoitamaan lapsia pidemmäksi aikaa – toteuttamaan kunnollisen äitikansalaisen ihannetta. Kotihoidontukeen kytkeytyvä ideologinen paine vahvistui seuraavina vuosikymmeninä entisestään, kun äitien työssäkäynnin aiheuttamaa poissaoloa lasten luota alettiin median välittämässä asiantuntijapuheessa pitää yhtenä syynä lasten ja nuorten käyttäytymisongelmille.¹⁴³ Tietokone-aineistossa oli jo luettavissa kotiäitiyden ihanteen vahvistumista, vaikka vasta 1990-luvun kuluessa siitä tuli yksi tärkeistä äitiyden kulttuuristen odotusten kiistakapuloista Suomessa.

Tietoteknisen osaamisen puute ei ollut ainoastaan konkreettinen este paluulle työelämään, vaan se aiheutti myös monenlaisia affektiivisiä kokemuksia, kun äidit arvioivat työelämäsemiaan. Eräs pitkään kotiäitinä ollut vastaaja avasi näitä kotiäitivuosien aiheuttamasta osaamispuutteesta johtuvia tuntemuksiaan kuvaavasti:

Kaikki tuntuivat hallitsevan tietokoneen käytön paitsi minä, kymmenen vuotta kotiäitinä ollut, neljäkymmentä lähestyvä nainen. Ruokakaupat tekivät tilauksensa tietokoneella, neuvolan terveydenhoitaja naputteli lapsen tiedot koneeltaan ja nuoret ja jopa lapset kuuluivat olevan taitavia hakkereita ja tietokonepelaajia. Sanasta tietokone tuli mieleen lähinnä televisiosarja Batmanin

¹⁴⁰ Anttonen 2003, 168, 173; Isohookana-Asunmaa 2006. Kotihoidontuki kulki alkujaan nimellä äidinpalkka, jona se otettiin jo 1960-luvun lopulla Keskusta puolueen vaaliohjelman. Vaikka nimitys muuttui sukupuolineutraalimpaan suuntaan seuraavalla vuosikymmenellä, pysyi sen tarkoitus samana. Tuen tarkoitus oli mahdollistaa äideille pidempi lasten kotihoito työpaikkaa menettämättä, tai työttömyyden aikana tietynlaisena lisäansiona. Kunnille se tarjosi mahdollisuuden vähentää päivähoidosta aiheutuvia menoja ja valtiolle pienentää työttömyyttä. Perusteluina mm. äidinpalkkaa kannattanut Väestöliitto käytti sitä, että se tekisi kotitaloudessa suoritettavasta työstä arvostetumpaa.

¹⁴¹ Salmi 1996, 214.

¹⁴² Tarkemmin kiintymyssuhdeteoriasta luvussa 4.1: Aidon läsnäolon hyve ja huono omatunto.

¹⁴³ Anttonen 2003, 178.

tietokone, koko huoneen täyttävä kone, joka vastasi sille esitettyyn kysymykseen paperille vilkuteltuaan ensin valojaan ja raksutettuaan äänekkäästi. Toki tiesin kuitenkin miltä tietokoneet todellisuudessa näyttivät, muuta en sitten tiennytkään niistä.¹⁴⁴

Kirjoittaja tekee näkyväksi sen, miten työelämällä oli keskeinen sija aikuisten tietoteknisen osaamisen saavuttamisessa. Erilaiset työpaikat tietokoneistuiivat, ja työelämässä mukana olevat ”kaikki” hallitsivat niiden käytön. Ulkopuolisuuden kokemustaan äiti korosti liioittelemalla tietokoneeseen liittämääns mielikuvia, mutta todellisuudessakaan kymmenen vuotta kotona olleena hänellä ei ollut koneista juuri muuta tietoa kuin se, miltä ne näyttivät.

Viimeistään 1990-luvun alkuvuosista lähtien tietoteknistä osaamista on pidetty suomalaisissa juhlapuheissa erityisenä osana kansallista omanarvontuntoa. Kun kansallista tietoyhteiskuntaa lähdettiin rakentamaan Esko Ahon hallituksen johdolla vuonna 1993, oli tavoitteena tehdä Suomesta tietoyhteiskuntien ykkösmaa ja sen kaikista kansalaisista tietoyhteiskunnan osajia.¹⁴⁵ Tietoyhteiskunnan mahdolliseen sosiaalisesti ja teknologisesti eriarvoistavaan luonteeseen kiinnitettiin huomiota jo aikalaiskeskustelussa, niin ensimmäistä tietoyhteiskuntastrategiaa seuraavissa strategioissa kuin tutkimuksessakin, mutta pääasiallisen huolen aiheena olivat maaseudulla asuvat, vanhukset ja lapset.¹⁴⁶ Teknologiseen osaamiseen kiinnittyvää epätasa-arvoa ei nähty niinkään sukupuolisena, eikä varsinkaan sukupuoleen kytkeytyvänä kategoriaongelmana, jollaisena se väistämättä näyttäytyi äitien teknologiakertomusten kautta.

Äitien työmarkkinoille palaamisen ongelma tunnistettiin myös *Toimistoautomaatio – naisten työt ja työyhteisöjen kehitysmahdollisuudet* -hankkeen loppuraportissa vuonna 1986.¹⁴⁷ Jälleen ongelmaksi nimettiin kuitenkin vain ikä ja sukupuoli – nuoret naiset – sekä ammattijärjestöjen kykenemättömyys vastata nuorten naisten työelämässä kohtaamiin rakenteellisiin ongelmiin. Raportissa arvioitiin tietoteknologian asiantuntijoiden ja markkinoijien ratkaisuehdotuksia, kuten etätömahdollisuuksia, varsin kriittisesti, eikä niiden uskottu poistavan perimmäistä ongelmaa, joka liittyi kodin ja työelämän yhdistämiseen.¹⁴⁸ Aikalaiskeskustelussa ongelmaksi muodostui siis nuorten naisten paluu tai pääsy työelämään, mikä implisiittisesti piti sisällään ajatuksen äitiyden ja työelämän yhdistämisestä, erityisesti työajan kontekstissa. Teknologisoituvan työelämän

¹⁴⁴ SKS KRA TIR1995Äi06.

¹⁴⁵ Valtiovarainministeriö 1996; Lumijärvi 2010.

¹⁴⁶ Ks. esim. Sitra 1998; Mäensivu 2002; Pyöriä 2003.

¹⁴⁷ Rantalaiho 1986, 19.

¹⁴⁸ Rantalaiho 1986, 19.

aiheuttamat osaamisen haasteet työelämään pääsemisessä tai siellä pysymisessä eivät arvioissa tai tutkimuksissa saaneet juurikaan roolia. Vaikka työelämän naisongelman syitä pyrittiin sekä edellä esitellyn varjokomitean mietinnössä että edellä mainitussa tutkimushankkeessa tunnistamaan, jäivät äitiyden aiheuttamat työelämäkatoiset vaiheet syvällisempää tarkastelua ikään kuin ”naisisen työn” luonnollisina sivuvaikutuksina.

Äitien teknologiakertomuksissa teknologisen osaamispuutteen aiheuttamaa epätasa-arvoa vastaan kamppailtiin henkilökohtaisten strategioiden avulla. Näissä strategioissa oma aktiivisuus oli avainasemassa. Myös edellä siteerattu ”Kotiäiti” jatkoi kertomustaan kuvaamalla, miten hän hakeutui opiskelemaan tietotekniikkaa paikatakseen puuttuvaa osaamistaan:

Hain ja pääsin Työvoimatoimiston järjestämään yhdeksän kuukautta kestävään työllistämiskoulutukseen atk-sovellusneuvojakurssille. [...] Olin erittäin motivoitunut opiskeluun ja uskoin, etten enää koskaan joudu kokemaan työttömyyttä.¹⁴⁹

Ajatus siitä, että juuri tietoteknisen osaamisen puute esti työelämään takaisin pääsyn, sai kertojan hakeutumaan koulutukseen ja uskomaan siihen, että osaamisen kartuttamisen jälkeen työttömyys ei enää koskisi häntä. Äidin kokemus yksilön osaamisen varassa syntyvistä tulevaisuuden mahdollisuuksista mukaili myös aikansa ideologista siirtymää. Tultaessa 1980-luvun lopulle näkemys, jonka mukaan huonot työllisyysnäkökymät tulkittiin poliittiseksi ongelmaksi ja epäonnistumisiksi talouden hallinnassa ja investoinneissa, alkoi muuttua näkemykseksi, jonka mukaan taidot ja osaaminen ovat paitsi yhteiskuntien myös yksilöiden menestymisen taustalla. Tämän seurauksena syitä työllisyysongelmiin ei enää etsitty poliittisista toimijoista, vaan yksilön epäonnistumisista.¹⁵⁰ Yksilön kannalta laman alkaminen 1990-luvun alussa samanaikaisesti teknologisen kehityksen etenemisen ja työmarkkinoilla vahvistuvan individualistisen ideologian kanssa aiheutti haastavan yhdistelmän. Se toi myös ”Kotiäidin” eteen uusia epävarmuuksia: koulutukseen liittyviä harjoituspaikkoja ei ollut laman myötä enää saatavilla, joten oman aktiivisuuden merkitys korostui entisestään:

Varjon häivähdyksen tulevaisuuden odotuksille toi alkava lama. Harjoittelupaikkoja ei ollutkaan helppo saada ja me oppilaat teimme urakalla töitä, että jokaiselle saatiin harjoittelupaikka. Mm. soitimme puhelimitse sataan tamperelaisyhteyteen. Työhön sijoittumismahdollisuudet kurssin jälkeen

¹⁴⁹ SKS KRA TIR1995Äi27.

¹⁵⁰ Williams 2005; 185.

näyttivät heikoilta. Varsinaisia sovellusneuvojan paikkoja ei ollut enää tarjolla kuten muutama vuosi aikaisemmin, kun oli tietokoneistumisen suurin aalto.¹⁵¹

Kertojan aktiivisuus palkittiin lopulta, ja hän onnistui saamaan itselleen työpaikkaan johtaneen harjoittelupaikan tilitoimistosta. Pian työllistymisen jälkeen lama kuitenkin ”puri myös tilitoimistoihin”, mikä johti irtisanomiseen.¹⁵² ATK-alan murros yhdistettynä koko talousjärjestelmää ravistelleeseen lamaan johti lopulta tilanteeseen, jossa edes henkilökohtainen ponnistelu ei riittänyt osaamispuutteen umpeen kuromiseen. Nopealla teknologisoitumisella saattoi olla kohtalokkaita vaikutuksia niiden naisten työelämäkehitykselle, jotka eivät äitiysvapaiden tai kotiäitiyden vuoksi voineet osallistua oman alansa teknologisoitumiseen sen alkuvaiheessa tai esimerkiksi teknologisten järjestelmien vaihtuessa. Tätä jo valmiiksi epävarmaa asemaa lama vahvisti entisestään. Vaikka toisaalta työelämä tarjosi alueen, jolla teknologiasuhde monilla Tietokone-aineiston äideillä syntyi ja vahvistui, saattoi sieltä pois jääminen aiheuttaa kokonaan työelämän ulkopuolelle putoamisen. Näin kävi myös ”Kotiäidille”. Kirjoittaessaan teknologiakertomustaan vuonna 1995, hän oli edelleen työttömänä.

Aina tarinoilla ei ollut ”Kotiäidin” tavoin lohdutonta loppua, vaan henkilökohtaiset strategiat saattoivat myös onnistua ja äidit onnistuivat palaamaan työelämään. Näin kävi esimerkiksi kymmenen vuotta kotiäitinä viettäneelle tietokoneäidille, joka niin ikään halusi oppia käyttämään kaikkialle kotivuosiina ilmestyneitä laitteita ja hakeutui opiskelemaan kauppaopistoon maksullisten ATK-kurssien sijaan. Tietoteknisen osaamisen merkitys ei äidin kertomuksessa liittynyt ainoastaan työelämään takaisin pääsemiseen vaan oli myös tärkeä tekijä laajemman yhteiskunnallisen osallisuuden ja tasa-arvoisen aseman kokemuksessa:

Nyttemmin olen huomannut, että monien, varsinkin pankki- ja toimistovirkailijoiden atk-aidot ovat hyvin rajoittuneita. Vuosikymmeniä tuntamani alemmuudentunne alkoi häipyä kun tajusin, että osaan käyttää tietokoneita monipuolisemmin kuin osa heistä. Tämä edisti myös tasa-arvoa kotona. Enää ei mieheni ole kaikkietävä ja minä pelkästään tyhmä vaimo. Koska hänellä ei ole ollut aikaa ja mielenkiintoa opetella tietokoneen käyttöä, hän joutuu kysymään neuvoa minulta. Myös kotityöt on nykyään jaettu; tarvittiin tietotekniikan vallankumous, että entinen nöyrä kotiäiti uskalsi kieltäytyä palvelijan osasta ja vaatia aikaa myös itselleen. [...] saan myös kiittää tietokoneita ensimmäisestä työpaikastani viiteentoista vuoteen. Jos en olisi halunnut oppia käyttämään tietokoneita, en olisi päässyt nykyiseen työhöni.

¹⁵¹ SKS KRA TIR1995Äi27.

¹⁵² SKS KRA TIR1995Äi27.

Työni on vain puolen vuoden työllistämistyö, mutta minulle hyvin tärkeä. Kun työllistämiskauteni yliopistolla päättyi, pyrin työvoimakoulutuksena järjestettävälle atk-alan kursseille. Olen päättänyt, että vielä joskus olen atk-merkonomi, datanomi, verkkotuki- tai mikrotukihenkilö.¹⁵³

Äidin oman aktiivisuuden avulla hankkima osaaminen vaikutti koko elämämpiiriin, ei ainoastaan työelämääsemaan. Tasa-arvoisen aseman saattoi teknologisten taitojen avulla saavuttaa välillisesti myös perhe-elämässä. Äiti kuvasi tätä opetteluprosessiaan ja siihen vaikuttaneita, myös perheeseen liittyneitä, tekijöitä kertomuksessaan monipuolisesti. Analysoin tämän osan kertomuksesta tarkemmin Oppimisen paikat -osassa. Tietoteknisen osaamisen merkityksen kannalta on kiinnostavaa, miten äiti nimesi kertomuksessaan ensin asioiden myönteisen kehityksen teknologian ansioksi: ”tietotekniikan vallankumous” mahdollisti nöyrän kotiäidin toimijuuden muutoksen itsekkäämmäksi, mikä edelleen mahdollisti osaamisen kartuttamisen ja lopulta työpaikan saamisen. Vasta tämän jälkeen kertoja toi oman aktiivisuutensa esiin, ikään kuin sivuhuomautuksena, vaikka ulkopuolisen lukijan silmin tulkittuna äiti itse sai aikaan niin teknologisen vallankumouksen perheessään kuin työpaikankin hankkimalla työelämän vaatiman osaamisen.

Mauri Kavenius arvioi vuonna 1980, että edessä oleva rakennemuutos tulisi olemaan historiallinen ja jonka mukanaan tuomat esteet olisi mahdollista ylittää vain koulutuksella. Historiallisen muutoksesta teki Kaveniuksen mukaan se, ettei rakennemuutos edellisten vuosikymmenien tapaan tapahtunut liikkeenä ruumiillisesta työstä toiseen vaan ruumiillisesta työstä henkiseen työhön, jolloin ongelmaksi muodostui suuren kouluttamattoman joukon kouluttaminen. Erityisesti naisvaltaisen toimistoalan ongelma oli, että teknologian pelättiin hävittävän suorittavan konttorityön, johon aiemmin oli riittänyt pelkkä yleissivistävä koulutus. Näiden naisten uudelleen koulutus olisi yksi uuden rakennemuutoksen keskeisimmistä ongelmista.¹⁵⁴ Kavenius osui ennusteissaan lähelle tulevan vuosikymmenen naisia – ja etenkin äitejä – koskettavaa haastetta, vaikkei tulevaisuus suinkaan oletetulla nopeudella hävittänyt toimistoalan töitä. Uudelleen koulutustarve kohdistui nimenomaan alan muuttuneeseen tietotekniseen osaamiseen ja sen edellyttämään täydennyskoulutukseen.

Sosiologi Rosabeth Moss Kanter moitti jo 1970-luvun lopulla tieteenalaansa tämän kaltaisesta työelämäarakenteisiin keskittymisestä, jolloin tarkastelematta jäivät prosessit ja toimintakokonaisuudet. Rakennenäkökulma johti Kanterin mukaan tieteenalan eriytymisen teollisuustutkimukseen sekä perhe ja vapaa-ajantutkimukseen, jolloin perheen ja työn väliset yhtymäkohdat ja

¹⁵³ SKS KRA TIR1995Äi06.

¹⁵⁴ Kavenius 1980, 49.

kokonaistarkastelut unohtuivat. Kanter itse näki työn ja perheen prosesseina ja kuvasi ”sulautumisena” sitä, miten työ valuu perhe-elämään ja miten perhe joutuu mukautumaan työelämän vaatimuksiin. Kanterin mukaan tärkeitä näkökulmia olivat kulttuurinen dimensio, eli työn ja professionaalisuuden arvoja tuottava vaikutus perhe-elämälle, sekä emotionaalinen ja psykologinen näkökulma, jotka pitivät sisällään henkilökohtaiset kokemukset itsestä työorganisaation jäsenenä.¹⁵⁵ Tulevalla vuosikymmenellä pienten lasten äitien ongelmaksi koituikin juuri se, ettei näitä rakennemuutoksen aiheuttamia konkreettisia yksilöön kohdistuvia vaikutuksia vielä omana aikanaan hahmotettu. Kyse ei välttämättä ollut työelämätoimijoiden epäonnistumisesta hoitaa rakennemuutosta ja ehkäistä sen tuomia ongelmia, sillä teknologisten muutosten vaikutuksia on vaikea hahmottaa ilman ajallista etäisyyttä. Tietyillä aloilla, esimerkiksi opetus- ja koulutusosalalla, samankaltainen työn teknologisoitumisen murros on ollut käsillä vasta aivan viime vuosina. Perusopetuksen digitalisaatiota tutkiessani vuosina 2017–2020 perusopetuksen johtajat toivat esiin saman ilmiön: äitiysvapailta palanneet opettajat kokivat pudonneensa teknologisen kehityksen kelkasta, ja kaipasivat täydennyskoulutusta pärjätäkseen uusien opetusteknologioiden kanssa.¹⁵⁶ Työn teknologisoitumisen vaikutusten arvioimisen haasteen kannalta kuvaavaa on, että sen enempää työnantajat kuin työntekijäkään eivät välttämättä tänäkään päivänä hahmota äitiyden aiheuttamaa teknologista osaamisloukkaa ennakoivasti.

2.1.2 Osaamisen arvo ja sen saavuttaminen

Äitien kertomuksissa työelämä muuttui konkreettisesti, kun tietokoneet kannettiin työpaikoille. Samalla syntyi tietoteknisen osaamisen tarve, kuten edellä esitin. Seuraavaksi käsittelen tarkemmin sitä, minkälaisia merkityksiä äidit yksilötasolla antoivat tietotekniselle osaamiselle, miten he asemoituivat teknologiseen muutokseen ja minkälaisia konkreettisia oppimisen tapoja ja paikkoja heidän kertomuksistaan löytyi. Virallisten työelämästrategioiden hallitun muutoksen puhettavan sijaan äitien teknologiakertomuksista löytyi vastakkainen tarina muutoksen yhtäkkisyydestä ja hallitsemattomuudesta sekä tietokoneistumisen pitkäaikaisista vaikutuksista äitien työurille. Äidit kuvasivat työelämän teknologisoitumista suunnittelemattomana, hieman salamyhkäisenä ja epämääräisenä: sattumanvaraisten tapahtumien ketjuna.¹⁵⁷ Muutoskuvauksia hallitsi

¹⁵⁵ Kanter 1977, 16.

¹⁵⁶ Digiajan peruskoulu 2020 -hankkeen haastatteluaineisto.

¹⁵⁷ SKS KRA TIR1995Äi17; SKS KRA TIR1995Äi102; SKS KRA TIR1995Äi15; SKS KRA TIR1995Äi11; SKS KRA TIR1995Äi26; SKS KRA TIR1995Äi28; SKS KRA TIR1995Äi14; SKS KRA TIR1995Äi23; SKS KRA TIR1995Äi27; SKS KRA TIR1995Äi25.

epämääräisyys, joka liittyi muun muassa työnantajien teknologiavastaisuuteen, epätarkoituksenmukaisiin ATK-koulutuksiin ja työelämän yleiseen epävarmuuteen.¹⁵⁸ Vain yksi äideistä kuvasi työssään tapahtunutta tietokoneistumista suunnitelmallisen prosessin toteutumisena.¹⁵⁹ Tavallisempaa oli, että kertomuksissa koneet vain ilmestyivät työpaikoille työnantajien sen enempää niiden tarvetta perustelematta. Jos perusteluita tietokoneaikaan siirtymiselle annettiin, ne liittyivät enemmän tulevaisuuden spekulatiivisiin välttämättömyyksiin kuin senhetkisen työtilanteen vaatimaan todelliseen välttämättömyyteen. Välttämättömyyden retoriikka oli strategiapuheelle tyyppillistä etenkin teollisuus- ja palveluyritysten kiihkeimpinä tietotekniikan käyttöönottovuosina ja se valui työelämästrategioista ruohonjuuritasolle tehokkaasti.¹⁶⁰

Käyttöönottohetkellä tietokoneet sen sijaan olivat monilla työpaikoilla aluksi kurioositeetteja, joita ”ei saanut mennä edes katsomaan ja ihmettelemään”¹⁶¹ tai joita sai korkeintaan ”peräti ovelta katsoa”.¹⁶² Tietokone-aineiston vastausten rakenteita analysoinut Jyrki Pöysä arvioi, että hallitsemattomuuden tai ”villeyden” kuvaukset kumpusivat kirjoituskilpailun nimeämisestä: Isäntä vai renki -alakysymys metaforisoi hallintaa ja oli näin annettu struktuuri kerronnalle.¹⁶³ Näiden symbolisten yhteyksien tulkintaa kiinnostavampaa on kuitenkin se, mitä muutosteknaukset kertovat yksilön ja työelämän rakenteellisuuksien välisestä suhteesta. Tämä hahmottuu siinä, miten äidit kuvasivat muutoksen tapahtuneen yksilötasolla ja minkälaisia toimijuutta rajaavia tai avaavia merkityksiä he tähän liittivät.

Teknologiakertomusten kuvaamalla yksilötasolla omat vaikutusmahdollisuudet siihen, miten muutos työpaikoilla tapahtui, koettiin äitien kertomuksissa vähäisiksi. Teknologian hankintaa ja sen käyttömahdollisuuksia määrittivät hierarkkiset rakenteet. Tietokone-aineiston työstään kertovat äidit olivat pääasiassa suorittavan (tieto)työn tekijöitä – tietokoneiden loppukäyttäjiä – joiden tarpeita ei juuri muutoksen alkuhuumassa huomioitu, kuten eräs tietokoneäideistä kuvasi:

Laitteita ja ohjelmia on useaan otteeseen jo uusittu. Myös muutama kalliisti ostettu sovellus on todettu meille sopimattomaksi. Alkuun ei ohjelmien käyttäjiä

¹⁵⁸ SKS KRA TIR1995Äi17; SKS KRA TIR1995Äi02; SKS KRA TIR1995Äi15; SKS KRA TIR1995Äi11; SKS KRA TIR1995Äi26; SKS KRA TIR1995Äi28; SKS KRA TIR1995Äi14; SKS KRA TIR1995Äi31; SKS KRA TIR1995Äi38.

¹⁵⁹ SKS KRA TIR1995Äi08.

¹⁶⁰ Heiskanen 2004, 44–45.

¹⁶¹ SKS KRA TIR1995Äi02.

¹⁶² SKS KRA TIR1995Äi14.

¹⁶³ Pöysä 2003, 149, 174.

kuultu hankinnoissa, vaan tekninen johto teki päätöksiä ilmeisen tietämättömän tarpeista vain innostuneena uudesta asiasta.¹⁶⁴

Koneiden hankkimisesta päättäminen ja koneet itsessään olivat muutoksen alussa työn sisältöjä ja koneiden käyttäjien tarpeita tärkeämpiä seikkoja. Hierarkkisuus tuli esiin myös äitien tavoissa kuvata tietokoneiden hankinnoista ja asennuksista vastuussa olleita henkilöitä: ”Hyvin pukeutuneita ja viisaan näköisiä miehiä kulki käytävällä edestakaisin salkut kainalossa” ja tavallisten työntekijöiden tehtäväksi jäi aluksi ”pyyhkiä pölyjä koneen päältä”, koska ”hienon laitteen piti olla kunnossa, kun ATK-Maija tulisi ovesta”.¹⁶⁵ ”Hyvin pukeutuneet ja viisaat miehet” ja ”ATK-Maija” olivat oletettavasti jonkinlaisia mikrotukihenkilöitä, jotka asettuivat organisaation hierarkiassa osaamisensa perusteella selvästi kertovien äitiä korkeammalle. Työn tietokoneistumiseen liittyneet pelon ilmaukset tai palvonnan kuvaukset kohdistuivat myös niiden käytön hallinneisiin ihmisiin, ei ainoastaan koneisiin. Ensin vain pölyjä pyyhkimään kelvannut vastaaja kertoi, miten oma-aloitteisen opettelu tuloksena lopulta oppi tarvitun ohjelman käytön ja pääsi sinuiksi laitteen kanssa. Omanarvontunto ei ehtinyt kestää kauaa, kun vastassa oli jälleen ”kylmä suihku” – ennakoimaton muutos – kun kone vaihdettiin uudempaan malliin ja opettelu ja sopeutuminen oli aloitettava alusta.¹⁶⁶

Eräs sähkölaitoksella työskennellyt kertoja kiteytti äitien kerronnassa toistuneita muutoksen aiheuttamia tuntemuksia kuvaavasti:

Olisikohan ollut vuosi 1984 kun meille annettiin pääkonttorilla koulutusta päätteen käytöstä. Itse päätelaitteiden saamisesta ei ollut vielä varmaa tietoa. Kun sitten viimein saimme päätteet käyttöömmä, koulutuksesta oli kulunut aikaa kuukausia. Aluksi tuntui, että olin aivan pyörällä päästäni enkä varmaan edes aina ymmärtänyt mitä koneelleni tein. Ensin saimme vain katsella tietoja näyttöpäätteeltä, seuraavaksi saimme tehdä tiedostoihin pieniä muutoksia ja kohta jopa syöttää itse tietoja. Pääkonttorilta varoitettiin, ettei saa turhaan painella näppäimiä, jokainen ”kysely” maksaa firmalle niin ja niin monta kymmentä penniä.¹⁶⁷

Pöysän mukaan ”pyörällä päästään” -olon tapaiset fyysistä oireilua tai ”kylmän suihkun” kaltaiset kohteena oloa kuvaavat kerronnan tavat yllättävissä ja hallitsemattomissa tietoteknisissä muutoksissa olivat aineistossa tyypillisiä juuri

¹⁶⁴ SKS KRA TIR1995Äi28.

¹⁶⁵ SKS KRA TIR1995Äi02.

¹⁶⁶ SKS KRA TIR1995Äi02.

¹⁶⁷ SKS KRA TIR1995Äi37.

naisten vastauksissa. Kuten Pöysä kuitenkin toteaa, tuntemusten kerronnallistaminen ei sinänsä kertonut naisten tavoista reagoida stressaaviin tilanteisiin vaan kumpusi sukupuolittuneista kerronnan kulttuureista.¹⁶⁸ Toisaalta se myös korosti yksilön ahtaita vaikutusmahdollisuuksia oman työnsä hallinnassa tietyssä organisaatiossa. Tietokone-aineiston äidit asemoituivat kertomuksissaan paitsi henkilökohtaiseen työhönsä, jonka teknologisoitumista kuvasivat, myös yleisemmin työelämään affektiivisesti. Affektiivinen kiinnittyminen työn hierarkioihin tuli näkyväksi muun muassa siinä, miten hierarkioiden kuvaukseen kiinnittyi oman arvon arvioiminen osana organisaatiota tietoteknisen osaamisen perusteella.

Osaamisen kartuttaminen sen sijaan oli kiinteästi yhteydessä siihen, minkälaisia mahdollisuuksia tietokoneita oli päästä käyttämään. Toimistoihin 1980-luvulla hankittu tietoteknologia oli vielä verrattain kallista ja Tietokone-aineistossa kuvaukset tietoteknologiasta liittyivätkin usein tietokoneiden hintaan. Teknologian arvo toimi mittarina, jonka mukaan myös omaa arvoa arvioitiin kahdella tavalla: työntekijänä osana organisaatiota ja ihmisenä tai kansalaisena osana yhteiskuntaa yleisemmin. Seuraavassa lainauksessa eräs Tietokone-aineiston vastaaja kuvaa, miten uuden teknologian saavutettavuus työelämän ulkopuolella oli erityisesti linkittynyt koneiden rahalliseen arvoon ja miten tietotekninen osaaminen toi erityistä tietoa ja valtaa, joita ei ollut mahdollista saavuttaa ilman tietoteknistä osaamista:

Eräs tärkeä tekijä joka tänä päivänä hankaloittaa laitteiden hankintaa ja myyntiä on raha, koska toinen tai molemmat vanhemmat saattavat olla työttömiä. Niukka toimeentulo, se on käytettävä mieluummin ruokaan ja muihin laskuihin kuin lisääntyviin sähkö- ja puhelinlinjalaskuihin. [...] Tietokonehenkilöstö se kun on erikoishenkilöstöä, niin heidän nokilleen ei paljon koputeta, he ovat kaikkitietäviä ”Jumalia”, jotka haluavat kätkeä tietonsa siemenen omalle sisälleen. Näin menettelemällä tieto ei leviä liikaa, eikä osaavuus kasva, vaikka tietokonerobotti on kohta joka pöydällä [...]”¹⁶⁹

Samalla, kun tietokoneisiin liittyvä tieto määräiti työntekijöiden hierarkkisia suhteita työpaikalla, myös tietotekniikan hinta määräiti ihmisen arvoa elämässä yleisemmin, kuten tietokoneäiti kuvasi: niukka toimeentulo, etenkin työttömyyden aiheuttama, oli käytettävä perheen perustarpeiden tyydyttämiseen, eikä sitä ollut tuhlattavaksi ATK-osaamisen kautta syntyvään tietämykseen. Kuvaus kaikkitietävistä jumalista, joiden tietämykseen ei tavallisella työntekijällä ollut pääsyä, jäljitteli ajatusta ”ATK-pappeudesta”, jollaisina tietotekniikka-alan ammattilaiset esitettiin 1960-luvun

¹⁶⁸ Pöysä 2003, 172.

¹⁶⁹ SKS KRA TIR1995Äi03.

mediajulkisuudessa usein pilapiirrosten tai sarjakuvien kuvastossa.¹⁷⁰ Suomisen mukaan pilapiirroksissa kuvattiin tietokoneen käyttäjät lähes poikkeuksetta vanhemmiksi arvokkaiksi mieshenkilöiksi, joiden kulttuurisiin symboleihin kuuluivat valkoinen työtakki solmioineen ja tiedemieslasit. Pilapiirroksissa myös tiedon (tietokoneelle pääsyn) keskittymistä ammatillisille korostettiin erilaisin kuvallisin tai tekstuaalisin keinoin. Jos tietokoneilyn karikatyyrisoinneissa esiintyi naisia, oli huoliteltu pukeutuminen niin ikään keino tuottaa tietokoneammattilaisen statusta.¹⁷¹ Kokemus tiedon keskittymisestä erikoishenkilöstölle ja sen hierarkioita syventävä vaikutus ei välttämättä kuvannut todellisuutta, mutta jaettuna kokemuksena saattoi estää osaamisen ja tietämyksen kartuttamista tavallisten työntekijöiden keskuudessa. Ainakin se rakensi äitikerhojen omaa teknologista toimijuutta alemmuuden ja huonomuuden pohjalle.

Tietotekninen osaaminen määritteli siis äitien teknologikertomuksissa laajasti työntekijöiden keskinäisiä hierarkkisia suhteita sekä heidän omia käsityksiään työelämän tulevaisuudesta ja henkilökohtaisista mahdollisuuksistaan. Erityisesti oma arvo yhteiskunnassa (ja työelämässä) yhdistyi teknologian (rahalliseen) arvoon äitiyslomien jälkeisissä työttömyyden kuvauksissa:

Taas oli äitiysloman vuoro. Ja sen loppupuolella hain ja pääsin yhteispohjoismaiselle korkeakoulutasoiselle luonnon ammatillisille suunnatulle kurssille. [...] Altan aluekorkeakoulu lainasi kullekin salkkumikron, ja antoi ohjelmaan norjankielisen käyttöohjeen. Sen selvittäminen oli työlästä, ja moni asia taisi jäädäkin epäselväksi. [...] Kurssi loppui aikanaan, ja salkku oli lähetettävä Norjaan. Ikävä tuli kätevää vehjettä, ja yhä useammin katse pysähtyi tietokonemainoksiin ja askel päiväkävelyllä toimistokoneliikkeen ikkunan taa. Työttömän päivärahoilla ei tietokoneista saa muuta irti kuin unia. Juuri, kun tajusin tietokoneesta jotakin, opin hyväksymään ja käyttämään sitä, minut syöstiin yksinäisyyden kurimukseen, ei tietokoetta tuomassa lohtua valvottuihin öihin.¹⁷²

Kertojan mukaan koulutuksen ajaksi käyttöön saatu kone mahdollisti tietoteknisen osaamisen kartuttamisen, mutta opintojen loputtua koitti uusi putoaminen koneettomaan kurimukseen. Tietokone olisi mahdollistanut osaamisen kartuttamisen edelleen, mutta myös lohdun saamisen yksinäisyyden kurimuksessa lasten – vai taloudellisten huolien – vuoksi valvoessa, mutta työttömänä sen hankkiminen oli taloudellisesti mahdotonta. Katkelmassa kävi jälleen myös ilmi, miten oman

¹⁷⁰ Ks. Suominen 2003, 165.

¹⁷¹ Suominen 2003, 166.

¹⁷² SKS KRA TIR1995Äi14.

aktiivisuuden kautta pyrittiin paikkaamaan äitiyslomien (ja niitä seuranneiden työttömyysjaksojen) aiheuttamaa osaamisvajetta. Aktiivisuuden lisäksi aseena kamppailussa teknologista epätasa-arvoa vastaan toimi henkilökohtainen innostuneisuus teknologiasta.

Negatiivisina ja muutoksen epämääräisyyttä korostavina alkaneet työelämäkuvaukset kääntyivät usein kertomusten edetessä neutraaleiksi tarinoiksi teknologian kotoutumisesta työpaikoille, joskus jopa työn mielekkyyden lisääntymisestä sen myötä.¹⁷³ Myös näitä ”kesyttämisen-” tai ”kesyyntymistarinoita” ohjasivat vahvasti keruukutsun ohjeet ja esimerkkikysymykset, joissa muun muassa pyydettiin pohtimaan tietotekniikkaa seuraavien kysymysten kautta:

Miten suhtauduit uuteen työkaluusi? Rakastuitko oikopäätä vai herättikö se pelkoja? Onko suhtautumisesi ajan myötä muuttunut? Mitä koneelta toivoit? Onko se helpottanut työtäsi, koetko keksimisen ja oivaltamisen iloa? Vai onko se kenties vaikeuttanut työtäsi tehnyt siitä turhauttavan, fyysisesti ja henkisesti puuduttavan?”¹⁷⁴

Vaikka ”kesyttämistarinat” olivat tavallaan tilattuja¹⁷⁵, on kiinnostavaa, että niiden taustalla vaikutti kertojasta riippumatta usein samanlainen tunnetilanne: henkilökohtaisen innostuksen, mutta myös periksi antamattomuuden avulla työelämän tietokoneistuminen otettiin haltuun. Myöhemmässä prekarisaatiotutkimuksessa muun muassa Eeva Jokinen kuvaa tämän tyyppistä innostusta tohkeisuudella, prekaarille ajalle tyypillisenä tunnetilanteena, jossa pyritään ylläpitämään luomisvoimaa ja suuntaudutaan kohti uutta.¹⁷⁶ Kun aiemmin oli ammatillista käytöstä hillitä itsensä työn kontekstissa ja tohkeilla vapaa-aikana, on Jokisen mukaan nykytyössä innokkuus, jopa hillittömyys, erityisen toivottua. Äitien 1990-luvun kertomuksissa innokkuus näyttäytyi pakottavana affektiivisena kiinnittymisenä työhön, jossa pysyminen vaati henkilökohtaisia ponnisteluja. Innostus kumpusi äitien kertomuksissa alun epätoivosta, jonka aiheuttajina olivat jo edellä kuvatut työn tekemistä ja uuden oppimista rajanneet mahdollisuudet. Oman aktiivisuuden, kekseliäisyyden ja oppimisen kokemukset ruokkivat innokkuutta,

¹⁷³ Esim. SKS KRA TIR1995Äi02; SKS KRA TIR1995Äi17; SKS KRA TIR1995Äi11; SKS KRA TIR1995Äi12; SKS KRA TIR1995Äi05; SKS KRA TIR1995Äi03; SKS KRA TIR1995Äi26; SKS KRA TIR1995Äi27; SKS KRA TIR1995Äi20; SKS KRA TIR1995Äi22; SKS KRA TIR1995100; SKS KRA TIR199538.

¹⁷⁴ Tietokone – Isäntä vai renki -aineiston vastausohjeet, LIITE 1.

¹⁷⁵ Tuuva-Hongisto 2007.

¹⁷⁶ Jokinen 2015, 31–49.

mutta se näyttäytyi välttämättömyytenä työelämässä pärjäämiselle.¹⁷⁷ Mona Mannevuon korostaa, ettei pakottavuus tarkoita tietynlaiseen toimintaan pakottamista, vaan ”pakkoa suhteuttaa oma tapa olla olemassa johonkin yleisempään rakenteeseen”.¹⁷⁸ Työelämän teknologisoituminen loi rakenteen, johon oma toiminta oli suhteutettava uudelleen innostamalla.

Nimimerkki ”Tietokone uraputken mahdollistajana” kuvasi ne työn muutosprosessin ja oppimisen vaiheet, joiden kautta muuttuva työ sai lopulta uuden pysyvemmän muotonsa osaamisen karttumisen myötä:

Vaatimukset tuntuivat yliluonnollisilta. Siinä vaiheessa ei ollut ketään neuvojaa eikä ohjaajaa, vain A4-ohjemappi. En nähnyt mitään hyötyä koko laitteistosta aiempaan verrattuna. Odotettiin yhtä nopeata taitoa tehdä tuloksia kuin aiemminkin – ei ollut aikaa opiskella kokonaan uutta systeemiä. [...] Vähitellen tämä kauhistava olo alkoi hälvetä. Huomasin vähitellen, kuinka paljon helpommin koko työ sujui. Tekstinkäsittely alkoi kiinnostaa. Kantapään kautta opettelin koko systeemin sisukkaasti. En antanut periksi. [...] Esimiehet eivät enää tarvinneet ”puhtaaksikirjoittajaa”. Minunkin tehtäväni kehittyi. Nyt voin tietokoneella tehdä tämän TIEDOTE-lehden hienosti palstaohjelmaa käyttäen. Sain itse suunnitella tekstit ja koko lehden ulkoasun. Kirjeenvaihto kehittyi niin, että sain itse suunnitella myös kirjeen sisällön. Esimiehet vain ”huikkasivat” suusanallisesti asian ja minä istuin tyyriinä luomaan tuloksen – kauniin huolitellun näköisen liikekirjeen. [...] Kyllä tämä oli sitä kulta-aikaa. Tunsin nyt tekeväni oikein luovaa työtä ja vaikuttaa kokonaisuuteen. Työ muuttui mielekkäämmäksi.¹⁷⁹

”Kauhistuttava olo” muuttuvan työelämän aiheuttamista vaatimuksista helpotti pikkuhiljaa ja sinnikkyys kasvoi matkan varrella. Innostus näyttäytyi siinä merkityksessä, jonka moni aineistoni äideistä jakoi – henkilökohtaisen uteliaisuuden ja innokkuuden kautta oli mahdollisuus saavuttaa työn muutoksen hallinta ja mielekkyys tietoteknisen osaamisen avulla. Myös Korvajärvi havaitsi 1980-luvulle sijoittuvassa aikalaistutkimuksessaan, että yksi naistoimistotyöntekijöiden keinoista hallita muutosta oli henkilökohtainen innostus teknologian mahdollisuuksia kohtaan. Korvajärven tutkimat naiset kokivat niin ikään, ettei organisaation johto tukenut työntekijöitä tietoteknisen muutoksen aikana niin hyvin kuin olisi toivottu, vaan että

¹⁷⁷ Esim. SKS KRA TIR1995Äi02; SKS KRA TIR1995Äi17; SKS KRA TIR1995Äi11; SKS KRA TIR1995Äi12; SKS KRA TIR1995Äi05; SKS KRA TIR1995Äi03; SKS KRA TIR1995Äi26; SKS KRA TIR1995Äi27; SKS KRA TIR1995Äi20; SKS KRA TIR1995Äi22; SKS KRA TIR1995Äi14; SKS KRA TIR1995Äi38.

¹⁷⁸ Mannevuon 2015, 19.

¹⁷⁹ SKS KRA TIR1995Äi17.

naiset joutuivat itse löytämään omaa työtään helpottavat ja toimivat teknologian käyttötavat.¹⁸⁰ Innostusta edeltänyt päättäväisyys oli niin ikään tärkeä keino päästä sinuiksi uusien koneiden kanssa. Jo edellä siteerattu äitiysloman jälkeisen koulutuksen ajaksi tietokoneen käyttöönsä saanut ja sen päätyttyä menettänyt äiti kuvasi oman teknologiasuhteensa muodostumista:

Niin vain vuodet vierivät, olin äitiysloman jälkeisen työttömyyden jälkeen päässyt oikeisiin töihin, siis metsään. [...] Ja kaikki tieto, tileistä leimikkotietohin oli tallessa ”datalla”. Siinäpä olin ihmeissäni ja tiedon puutteessa. Eksyvä ei tietä kysy, enpä minäkään apua hakenut, kun löysin koneen, joka oli ja avattu. Istahdin työpisteeseen ja aloin kokeilut, kurssin käynyt ihminen. Ruokatunti tuli ja yllätti ennen kuin olin löytänyt edes oikeaa ohjelmaa. Ei auttanut kuin nöyrytä ja hakea viisaampia apuun.¹⁸¹

Täysin muuttuneeseen työympäristöön paalaamisen kuvaus oli tyypillinen myös muiden äitiysomalta palaamistaan kuvanneiden äitien kohdalla Tietokone-aineistossa: uuteen teknologiaan oli tartuttava rohkeasti. Yrityksen ja erehdyksen kautta oppiminen lähti alkuun. Toisinaan, kuten edellä, apua oli nöyryyttävä pyytämään ”viisaammilta”, koska sitä ei ollut tarjolla automaattisesti. Nöyryminen liittyi usein juuri osaamattomuuden kokemukseen, mikä johtui pitkästä poissaolosta työelämästä. Äitiysloman ja työttömyyden aikana menetetty osaaminen oli jotenkin paikattava ja se vaati myös kykyä ponnistella henkilökohtaisten emotionaalisten esteiden yli.

Kokemus täyspainoisesta osallisuudesta niin työelämään kuin laajemmin yhteiskuntaan syntyi Tietokone-aineiston äitien kertomuksissa käsi kädessä tietoteknisen osaamisen avaamien mahdollisuuksien kanssa. Työelämäkertomuksissa omaa toimijuutta rakennettiin korostamalla omaa aktiivisuutta ja innokkuutta. Niiden avulla kamppailtiin äidiksi tulon myötä syntyneitä työelämän teknologisia reunaehtoja vastaan. Aktiivisuus ja innostus olivat tapoja asemoitua muuttuvaan työelämään epävarmassa työelämäpositiossa, mutta ratkaisevaa oli se, miten konkreettisesti pystyi kehittämään omaa tietoteknistä osaamistaan. Miten ja missä – ja minkälaisen rajojen vallitessa – äidit sitten opettelivat työelämässä edellytetyjä teknologiataitoja, siihen keskityn seuraavaksi.

Vaikka lähes kaikki Tietokone-aineistossa työelämän tietokoneistumisesta kertoneet naiset mainitsivat vastauksissaan ATK-kurssit, vain harvat kertoivat niiden olleen varsinaisessa työssä tarvittavan tietoteknisen osaamisen oppimisen paikkoja. Sen sijaan äitien vastauksissa korostui omaehtoinen oppiminen ja osaamisen

¹⁸⁰ Korvajärvi 1990, 100–104.

¹⁸¹ SKS KRA TIR1995Äi14.

ylläpito, kuten edellä olen tuonut esiin.¹⁸² Omaehtoisuus oli usein pakon sanelemaa, kun työnantajat eivät joko tarjonneet kursseja, tai niiden sisältö oli työhön nähden epätarkoituksenmukaista. Omaehtoinen oppiminen vaati kekseliäisyyttä, sillä 1980-luvulla ja vielä 1990-luvun alkupuoliskolla kotitietokoneet eivät olleet itsestään selvä osa kaikkien kotien varustelua. Ne äidit, jotka kertoivat opetelleensa tietokoneiden käyttöä kotona, olivatkin aineistossa vähemmistöä. Kun edellä esiin noussut itsensä arvottaminen suhteessa työorganisaatioon, työmarkkinoihin ja yhteiskuntaan yleisemmin, saattoi liittyä osaamisen tuomaan pääomaan, kotona oppimisen kohdalla arvo konkretisoitui rahalliseksi arvoksi. Perheen varallisuus ohjasi tietoteknisen osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia, koska työpaikan veroisia koneita ei ollut mahdollista kenen tahansa hankkia. Yksi Tietokoneaineiston äideistä kertoi, miten yrityksistään huolimatta ei päässyt mukaan työnantajan järjestämille kursseille, joten oppiminen oli hoidettava omalla ajalla ja omalla kustannuksella. Miehen (ja lapsen) tarpeisiin hankittu tietokone mahdollisti tämän kotona:

Olen ollut työelämässä mukana jo yli kolmekymmentä vuotta erilaisissa toimistotehtävissä. Koskaan en ole käynyt työpaikan toimesta minkäänlaisia ATK-kursseja, enkä milloinkaan ole tullut ”sinuiksi” PC:n keskuskoneiden enkä muidenkaan ATK-laitteiden kanssa. Epämääräisesti ymmärrän mitä tapahtuu ja mitkä ovat laitteiden toimintaperiaatteet. [...] Muutama vuosi sitten kotiimme hankittiin PC ja siihen tarvittavia ohjelmia, tekstinkäsittelyä ja taulukkolaskentaa mieheni ja lasteni tarpeisiin. [...] Lapset ja mieheni opettivat kaikenlaisia pieniä niksejä ja kikkoja. Luin kirjoja ja yritin perehtyä tietokoneiden maailmaan. Sain jonkinlaisen käsityksen siitä, miten eri laitteet ja ohjelmat toimivat ja mitä kaikkea niiden kanssa voi tehdä. Osaan jo osallistua keskusteluun ja pystyn miettimään, mikä palvelisi omia työtarpeitani.”¹⁸³

Katkelmassa toistuu jo aiemmissa kertomuksissa esiin tullut ulkopuolisuuden ja huonommuuden tunne, joka syntyi, kun kertoja ei pysty osaamattomuutensa vuoksi osallistumaan normaaliin tietokoneita koskevaan keskusteluun. Kun tietokoneen salat aukesivat perheen opettaessa, myös äidin mahdollisuudet koneen hyödyntämiseen omassa työssään kasvoivat. Tietokoneita koskevaan keskusteluun osallistumisen tärkeys osoitti jälleen tietoteknisen osaamisen merkityksen pelkkää

¹⁸² SKS KRA TIR1995Äi02; SKS KRA TIR1995Äi05; SKS KRA TIR1995Äi06; SKS KRA TIR1995Äi11; SKS KRA TIR1995Äi18; SKS KRA TIR1995Äi19; SKS KRA TIR1995Äi37; SKS KRA TIR1995Äi38.

¹⁸³ SKS KRA TIR1995Äi31.

työntekoa laajemman osallisuuden kokemuksessa. Sen ansiosta äiti koki olevansa mukana yhteiskunnan kehityksessä.¹⁸⁴

Myös työantajien tarjoamiin koulutuksiin päästessä, jouduttiin niiltä saatuja oppeja usein täydentämään kotona. Eräs ATK-kursseille päässyt vastaaja kertoi, miten kurssiin liittyvän ohjelman tekeminen onnistui vasta, kun hänen poikansa ratkaisi siihen liittyvän ongelman. Lisäharjoituksen saamisesta kotona oli kertojan mukaan suuri apu.¹⁸⁵ Äitien kertomuksissa perheenjäsenten tuella ja konkreettisella avulla tietoteknisen osaamisen karttumisessa oli tärkeä rooli. Ensin mietin, voisiko äitejään opettavat lapset sittenkin olla osoitus diginatiivi-sukupolven synnystä 1980-luvulla, vaikka ajatus on monesti tutkimuksessa todettu aikansa teknohypen luomaksi myytiksi. Samoihin aikoihin, kun internetin yleistyminen synnytti digitaalisen eriarvoistumiskeskustelun, alettiin niin julkisessa keskustelussa kuin tutkimuksessakin esittää oletuksia nuorison ”sisäsyntyisestä” kyvykkyydestä tietoteknologian käytössä. Perustelut liittyivät pääasiassa ajatukseen, että nuoret olivat eläneet koko elämänsä älykkäiden teknologioiden keskellä, jolloin taidot ikään kuin automaattisesti opittaisiin. Diginatiivit (*digital natives*) ja nettisukupolvi (*net Generation*) määrittivät käsitteinä koko länsimaista nuorisosukupolvea.¹⁸⁶ Sittemmin, kuten sanottu, ajatus yhtenäisestä osaavasta digisukupolvesta on tutkimuksessa kumottu toistuvasti. Empiiriset tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten ja nuorten teknologiseen osaamisen vaikuttavien sosiaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen tekijöiden vuoksi taidot vaihtelevat ryhmien ja yksilöiden välillä merkittävästi.¹⁸⁷ Myös oman aineistoni lähempi tarkastelu osoitti, että äidit oppivat samalla itse, kun he opettivat lapsiaan tietokoneen käytössä manuaaleja lukien. Näihin kertomuksiin palaan tarkemmin seuraavassa pääluvussa, jossa tarkastelen mediateknologioiden sijoittumista työelämäkontekstin ulkopuoliseen arkeen.

Aineistosta löytyi joitain kertomuksia, joissa kuvattiin koneen hankkimista kotiin, jotta äidit voisivat kartuttaa osaamistaan. Näihin kertomuksiin liittyi usein puolison kanssa käyty neuvotteluprosessi, jossa niin ikään taloudelliset näkökulmat painoutuivat. Seuraavassa jo aiemmin siteerattu, kymmenen vuotta kotiäitinä toiminut kertoja kuvaa neuvotteluprosessia, joka koneen hankintaan liittyi:

Halusin kuitenkin oppia, ja siksi aloin varovasti puhua miehelleni oman tietokoneen hankkimisesta voidakseni harjoitella kotona kaikessa rauhassa. [...] Toimme koneen kotiin, ja annoin miehen laittaa sen käyttökuntoon: kytkää hiiren, kirjoittimen ja näppäimistön koneeseen. Kone oli minun, mutta en

¹⁸⁴ Lisää tästä ajassa ja maailmassa kiinni pysymisestä luvussa 3.2.

¹⁸⁵ SKS KRA TIR1995Äi23.

¹⁸⁶ Hargittai 2010, 93.

¹⁸⁷ van Dijk 2005; DiMaggio & Helsper 2001; Hargittai 2010.

uskaltanut tehdä sille vielä mitään. Ihailin uutta konettani, kokeilin sen teksturia ja laskinta. Seuraavaksi oli asennettava ohjelma. Se pelotti minua. Myyjä oli kyllä vakuuttanut, että se oli hyvin helppoa; asennuslevyke vain koneeseen ja siitä eteenpäin kone neuvoisi miten edetä. Nautittuani hankintani kunniaksi viiniä rohkaistuini vihdoon niin paljon, että uskalsin aloittaa ohjelman asennuksen. Työnsin asennuslevykkeeseen levyasemaan, ja näytölle ilmestyi vaihtoehdot ”päivitä” ja ”peruuta”. Olin ymmälläni. Mitä ihmettä ”päivitä” merkitsee? Valitsin ”peruuta” ja levyke tuli ulos koneesta. Työnsin levykkeen uudelleen koneeseen ja samat vaihtoehdot tulivat näkyviin. Uskalsin lopulta valita päivitä-painikkeen, kävi miten kävi. Kone pyysi asennuslevykkeet haluamassaan järjestyksessä ja asennus sujui ongelmitta. Hieno, minä osasin!¹⁸⁸

Perheen sisäinen sosiaalinen järjestys oli ensimmäinen ylitettävä tekijä, mutta äidin strategia ottaa asia varovasti esiin johti toivottuun lopputulokseen ja kone hankittiin. Puolison työelämässään hankkimat tietotekniset taidot olivat edellytys koneen käyttökuntoon saamiseksi. Äidin itsensä oli voitettava pelkonsa (mikä onnistui rohkaisevalla viinillä), jotta uskalsi ottaa opetteluun omaan haltuunsa. Henkiset esteet ylitettyään opettelu saattoi vihdoon alkaa. Myös muissa opettelukertomuksissa puolisoitten rooli oppimiselle oli lasten ohella keskeinen. Puolisoitten parempi tietotekninen osaaminen selittyi juuri sillä, mikä aiheutti äitien osaamisvajeen: miesten vakiintuneemmilla asemilla työelämässä. Ei siis ollut kyse siitä, että miehet olisivat käyttäneet työssään teknologiaa naisia enemmän. Tilastotieteilijät 1980-luvulta osoittivat nimittäin asian olevan juuri päinvastoin.¹⁸⁹

Perhe ja kodin järjestykset asettivat myös rajoja äitien mahdollisuuksille opetella tietokoneiden käyttöä, vaikka kotona olisikin ollut kone – tai kuten edellä kuvatuilla kertomuksilla – kone olisi hankittu äidin toiveesta. Äitien vastuulle langenneet kotityöt ja kasvatusvastuu asettivat erityisesti ajankäyttöä rajoja omien taitojen kehittämiselle. Äidit harvoin ottivat aikaa oppimiselleen perheelle annettua ajan kustannuksella. Tätä tyypillisempää oli, että he sovittivat oman ajan tarpeensa niin, ettei se ollut pois perheen kanssa vietetystä ajasta tai kotiin liittyvien vastuiden hoitamisesta. Edellä tietokoneen hankinnasta kertonut äiti kuitenkin poikkeuksellisesti asetti omat tarpeensa perheen edelle kertoessaan, miten illat alkoivat kulua koneen opettelussa:

Se ei mainoksista huolimatta tapahtunut puolessa tunnissa eikä edes tunnissa. Tiskit ja siivoaminen saivat jäädä, kun tietokone odotti makuuhuoneen

¹⁸⁸ SKS KRA TIR1995Äi06.

¹⁸⁹ Vehviläinen 1996, 161; Lehto 1989.

kirjoituspöydällä. Taulukkolaskenta- ja tekstinkäsittelyohjelma olivat paljon kiinnostavampia kuin pesukone. Perhe sai opetella itse valmistamaan ateriansa ja silittämään vaatteensa. Äidillä oli tärkeämpää tekemistä.¹⁹⁰

Edellä kuvatun kaltainen ajankäyttö tietokoneen parissa perheen kustannuksella oli harvinaista, mutta mahdollista. Toki kirjoittaja tyylillisesti liioitteli kodinhoidon ja teknologian opetteluun vaaditun ajan välistä rajaa ja niiden toisensa poissulkevuutta, mutta kertoi myös arjen ajallisesta ongelmallisuudesta äitiyden elämäntilanteella¹⁹¹: näin radikaalin ”laiminlyönnin” saattoi tehdä hetkellisesti, kun kyse oli uuden opettelusta. Toisaalta, kuten muistamme luvun alkupuolelta, kyseinen äiti koki, että tietokoneen hankkimisesta seurannut oman osaamisen kehittyminen oli tietoteknisenä vallankumouksena muuttanut myös kodin aiempia vastuita tasavertoisemmiksi. Kysymys teknologian opettelusta ja sen mahdollisuuksista arjessa osana kodinhoidollisia tai kasvatuksellisia vastuita olikin väistämättä myös kysymys sukupuolten välisestä työnjaosta.¹⁹² Aineistossa viitattiin sukupuolten (koti)työnjaon välisiin rajanvetoihin, mutta suoraan naisten ja miesten välisiin velvollisuuksiin tai niiden suhteesta omiin mahdollisuuksiin opetella tietokoneiden vaatimia taitoja ei eksplisiittisesti sanoitettu. Asian otti edellä lainatun äidin lisäksi suoraan esiin vain yksi tietokoneäiti, joka oli muuttanut tietotekniikan alalla työskennelleen miehensä perässä ulkomaille: ”[O]lin uppoutunut toisaalta kotitöihini ja toisaalta taideaineet veivät lopun aikani, en ehtinyt lainkaan paneutua koko informatiikkaan, joka kuului miehille”.¹⁹³ Ranskassa kotiäitivuotensa viettäneen äidin teknologiakertomus poikkesi selkeästi suomalaisessa kulttuurissa eläneiden kirjoittajien kokemuksista. Ranskalaisen yhteiskunnan kotiäitikulttuuri, perhekeskeisyys ja sukupuoliroolit rajasivat äidin teknologista toimijuutta rakenteellisemmin: ”informatiikka” kuului lähtökohtaisesti miehille, kotiäidin ajan vei kotityöt ja informatiikan ulkopuoliset harrasteet.

Vaikka perhesuhteet saattoivat aiheuttaa rajankäyntiä etenkin ajankäyttöön liittyen, äitien kertomuksissa käytettiin omia ja kollegoiden perhesuhteita kekseliäästi hyväksi oman tietoteknisen osaamisen kehittämiseksi. Erään kertojan työpaikalla kukaan työntekijöistä ei hallinnut koneita, eikä työnantaja kannustanut kursseille. Kertojan mukaan niille sai kyllä ilmoittautua, jos ymmärsi, mikä kurssi olisi oman työn kannalta tarpeen, mutta koska sellaista ymmärrystä ei ollut päässyt syntymään osaamispuutteen vuoksi, kertoja kehitti kollegansa kanssa oman tavan oppia. Kollegan aviomies toimi tietokoneyrityksessä kouluttajana, joten ongelmia

¹⁹⁰ SKS KRA TIR1995Äi06.

¹⁹¹ Näihin arjen ajallisiin ongelmiin palaan tarkemmin luvussa 3.1 Ajan arkiset jäsenyydet.

¹⁹² Ks. esim. Peteri 2006.

¹⁹³ SKS KRA TIR1995Äi18.

kohdatessaan he kysyivät tältä puhelimitse neuvoja. Saadut ohjeet kirjoitettiin ruutuvihkoon muistiin, jolloin niihin saattoi palata kun ”kinkkinen paikka” tuli uudestaan eteen.¹⁹⁴ Kotiväen lisäksi erilaisilla sosiaalisilla suhteilla ja verkostoilla oli tärkeä merkitys äitien oppimistarinoissa:

Vajaan vuoden työpaikassa oltuani sain luvan ostaa (työpaikalle) tietokoneen. [...] Pulmana oli, etten osannut oikeastaan käyttää konetta tehokkaasti, enkä oikein tiennyt ohjelmista. Avuksi tuli ystäväverkosto. Meitä oli 5-6 Macinkäyttäjää ja päätimme tapailla omatekoisen kurssin muodossa. Yksi osasi Excellin, toinen Wordin, kolmas Filemakerin jne. Kävimme jonkin aikaa tätä kurssia, kunnes Mac-firmassa kuultiin ideastamme ja saimme kerran kuussa ilmaista koulutusta, esittelyjä heidän tiloissaan ja lisäksi räätälöityjä edullisia kursseja.¹⁹⁵

Äitien kuvaamista oppimiskertomuksista oli luettavissa monitasoisia teknologiasuhteen rajaajia niin työelämässä kuin yksityiselämässäkin. Työn vakiintuneet käytänteet työpaikoilla, organisaatioiden hierarkiat ja työnantajien nihkeä suhtautuminen uuteen teknologiaan olivat työelämän rakenteisiin kytkeytyviä esteitä osaamisen kehittämiseksi. Muun elämän, kodin ja perheen asettamat rajat olivat helpommin ylitettävissä ja neuvoteltavissa, vaikka vaativatkin omat ponnistelunsa.

Internetin yleistyttyä 1990-luvulla alettiin niin tutkimuksessa kuin mediajulkisuudessaakin puhua ”digitaalisista jaoista” (*digital divides*). Kansainvälisessä tutkimuksessa kyse oli sen tosiasian huomioimisesta, että tietotekninen osaaminen ei ollut tasaisesti jakautunutta, jonka vuoksi teknologisella aikakaudella osaamattomuus jättäisi auttamatta eriarvoiseen asemaan osajiin nähden. Myös aivan tavallisten arkipäiväisten käytänteiden ymmärrettiin tulevaisuudessa aiheuttavan eriarvoisuuden syvenemistä palvelujen edelleen digitaalistuessa. Etenkin niissä ihmisryhmissä, joissa tietotekninen osaaminen oli syystä tai toisesta heikompaa. Pitkään tutkimuksessa keskityttiin erittelemään sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä eriarvoisuudelle ja eriarvoisuuden nähtiin johtuvan ennen kaikkea teknologioiden (internetin) äärelle pääsyn epätasaisista mahdollisuuksista.¹⁹⁶ Sittemmin huoli on liittynyt osaamisen hankkimisen ja oppimisen epätasaisiin mahdollisuuksiin.¹⁹⁷ Huomio kiinnittyi kuitenkin lähinnä

¹⁹⁴ SKS KRA TIR1995Äi26.

¹⁹⁵ SKS KRA TIR1995Äi19.

¹⁹⁶ Anderson, Bikson, Law & Mitchell 1995; Hoffman & Novak 1998; Norris 2001; DiMaggio & Helsper 2001.

¹⁹⁷ Ks. esim. Hargittai & Hinnant 2008; Hargittai 2010.

internetin ja sen varaan kehittyvien palveluiden aiheuttamiin mahdollisiin ongelmiin, eikä teknologista eriarvoisuutta ole huomioitu osana naisten epätasa-arvoista työelämäänsä internetin yleistymistä edeltävinä vuosina. Erityisesti 1980-luvulla kiihkeimmän teknologisen muutoksen aikaan äidiksi tulon aiheuttamat katkokset työelämässä sisälsivät vaaran osaamisluokkoon juuttumisesta.

Vaikka aineistoni äitien työnkuvat eivät teknologiakertomuksissa esiin tulleissa kuvauksissa olleet spesifiä tietoteknistä osaamista vaativia, vertautuivat kokemukset amerikkalaisten informaatioteknologia-alalla työskentelevien äitien kokemuksiin. Jeria Quesenberryn ja Eileen Trauthin mukaan IT-ala vaatii äideiltä intensiivistä asemoitumista työhön paluuseen kotiäitivuosien jälkeen, koska se edellyttää jatkuvaa osaamisen päivittämistä. IT-äidit kertoivat kehittäneensä tietoisesti henkilökohtaisia ”menestysstrategioita”, jotta he osoittaisivat olevansa edelleen päteviä työssään työurakatkoksista huolimatta.¹⁹⁸ Quensenberry ja Trauth pitävät tätä erityisesti IT-alan luonteenpiirteenä, mutta oman aineistoni äitien kokemuksiin peilaten väitän, että sama intensiivisyyden vaatimus kosketti 1980-luvulla äitejä kaikilla sellaisilla aloilla, joilla toimintoja automatisoitiin tietotekniikan käyttöönoton myötä. Työelämästä poisjääminen aiheutti osaamisvajeen, jonka vuoksi työelämään palaaminen oli todellinen haaste äideille aikana, jolloin työpaikat tietokoneistuivat nopeasti, mutta kotien tietokoneistuminen ei vielä ollut samassa laajuudessa alkanut. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen aikaa, joka alkaa kotitietokoneiden ja internetin yleistymisestä suomalaiskodeissa 2000-luvulle tultaessa ja päättyy vuoden 2013 Blogi-aineiston keruuvuoteen. Mediateknologioiden leviäminen koteihin ja niiden yleinen kulttuurinen omaksuminen suomalaisessa yhteiskunnassa muuttivat ratkaisevasti teknologiseen osaamiseen liittyviä kysymyksiä, mutta mahdollistivat myös työn ja perheen yhteensovittamisen tavoilla, jotka eivät olleet aiemmin mahdollisia.

2.2 Työn ja perheen yhteydet

2.2.1 Etätöiden intensiiviset merkitykset

Tultaessa 1980-luvulle yhteiskuntateoreetikot jatkoivat edellisellä vuosikymmenellä virinneitä visiointejä siitä, minkälaiseksi muotoutuisi teollisen yhteiskunnan jälkeinen aika. Informaatioteknologialla oli keskeinen rooli talouden ja tuotannon uudelleenmuotoutumisen visioissa. Yhteistä visioille oli, että teknologian

¹⁹⁸ Quensenberry & Trauth 2006.

mahdollistamat uudet työnteon tavat irrottautuisivat ajan ja paikan sidoksista.¹⁹⁹ Futuristi Alvin Toffler jopa nimesi koko uuden yhteiskuntavaiheen kotikeskeiseksi, jolloin fyysisen työn korvautuessa informaation välityksellä tehtävällä työllä, työn tekeminen siirtyisi koteihin. Tofflerin *demassification*-käsite kuvasi yhteiskuntaa, jossa massayhteiskunta pirstoutui yhä pienempiin yksiköihin kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, niin joukkotiedotuksessa, tuotannossa, kulutuksessa kuin perhe-elämässäkin.²⁰⁰ Kodin merkitys näkyi myös jo 1970-luvun visioinneissa ”maailmantelevisiosta”, jonka kautta ajateltiin kaiken tiedon tulevaisuudessa tulevan koteihin.²⁰¹ Tietoyhteiskunnan isänäkin pidetyn Yoneji Masudan visiot tulevaisuuden yhteiskunnasta rakentuivat juuri työnteon mahdollisuuksia ja sen kautta koko yhteiskuntaa ja taloudellista järjestelmää muuttavien teknologisten innovaatioiden varaan.²⁰²

Nämä globaalit teoriat toimivat pohjana myös suomalaisessa työelämää koskevassa poliittisessa puheessa ja päätöksenteossa, kun 1990-luvulta lähtien työn ja perheen yhteensovittaminen tuli osaksi hallitus- ja työllisyysohjelmia sekä työmarkkinajärjestöjen tavoitteita.²⁰³ Erilaisia työelämän kehittämisprojekteja käynnistettiin näiden visioiden ja kansainvälisten esimerkkien pohjalta etenkin haja-asutusalueilla jo 1980-luvun jälkipuoliskolla.²⁰⁴ Perusteluina ”etäistyön” kehittämiseksi käytettiin perhe-elämän ja työelämän yhteensovittamisen helpottumista. Erityisesti sen katsottiin helpottavan työelämään palaamista pitkäaikaisen poissaolon, kuten äitiyslomien tai kotiäitiyden, jälkeen.²⁰⁵ Myös työntekijöiden kokemuksia kartoittaneet selvitykset osoittivat, että naiset, joilla oli alle kouluikäisiä lapsia, olivat halukkaimpia etä(is)työn kokeiluihin.²⁰⁶

Työelämän muutoksia tutkinut sosiologi Pasi Pyöriä on sanonut etätyön olleen yksi suurimmista teknologisista illuusioista ja teoreettisista visioista 1990-luvulla.²⁰⁷ Nyt tiedämme, että laajamittainen etätyöskentely realisoitui vasta lähes kolmekymmentä vuotta myöhemmin maailmanlaajuisen koronaepidemian myötävaikutuksesta. Vaikka unelmat irrottautua ajan ja paikan kahleista olivat

¹⁹⁹ Ks. esim. Bell 1974; Toffler 1980; Masuda 1983.

²⁰⁰ Luukinen 1987, 5–6; Toffler 1980.

²⁰¹ Salmi 2006b, 55–58.

²⁰² Luukinen 1987, 6–7. Masuda 1983.

²⁰³ Kivimäki 2009, 12.

²⁰⁴ Alueellisia etäistyöohjelmia käynnistettiin mm. Yhdysvalloissa (mm. Southern California Association of Governments), Saksassa (Förderung Neuer Kommunikationstechniken -ohjelma), Ransakassa (jossa kehittämisohjelmat painottuivat kotityöskentelyn sijaan etäistyökeskuksiin) ja Ruotsissa (Grannskap 90” -projekti). Kansainvälisistä etäistyöohjelmista lisää Luukinen 1987, 46–53.

²⁰⁵ Luukinen 1987, 55–56.

²⁰⁶ Henriksson 1987, 30.

²⁰⁷ Pyöriä 2003.

työelämän käytännöissä edelleen suurimmilta osin toteutumatta 2010-luvun alkuvuosina, antoi teknologia silti mahdollisuuden työn uudelleen arvioimiseen etenkin työn ja perheen yhteensovittamisen osalta. Tätä koskeva teoretisointi olikin 1990-luvulla yksi työelämää käsittelevän tutkimuksen painopisteitä monilla tieteenaloilla.²⁰⁸ Nämä keskustelut, vaikkakin useimmiten vain teoreettiset, kertovat niistä mahdollisuuksien horisonteista, joiden varassa äidit omaa toimijuuttaan suhteessa teknologioihin jäsenivät.

Siinä missä kehittyvä teknologia aiheutti haasteita muutoinkin epävarmassa työelämäasemassa olleille äideille 1980- ja 1990-luvuilla, oli 2000-luvulla nähtävissä käänne aivan toisenlaiseen tilanteeseen. Työpaikoilla ja kodeissa mediateknologian käyttö arkipäiväistyi ja alkoi avata uusia mahdollisuuksia äitiyden ja työn yhteensovittamiselle. Teknologian, erityisesti internetin, merkitys etätöiden mahdollistajana ja myös yleisemmin työnteon tapojen helpottajana oli äitien etätöiden kuvauksissa ilmeinen. Tästä kertoo myös se, että paljolti internetin leviämisen edeltävään aikaan sijoittuvassa Tietokone-aineistossa etätöiden kuvauksia ei juuri löytynyt. Etätö ei tietenkään teknologisesta kehityksestä huolimatta ollut mahdollista kaikille. Ensin onkin syytä tarkastella, ketkä etätöistä ylipäättään saattoivat kertoa vuosien 2001 ja 2013 aineistoissa. Johdannossa nimesin aineistojeni äidit kirjoittaviksi äideiksi. Kirjoittaminen sai jokaisen aineiston kohdalla omaleimaisia piirteitä – kirjoittajuuden muodot vaihtelivat keruiden erilaisten kontekstien ja eri ajallisten jaksojen vuoksi. Myös teknologisen kehityksen vaihe vaikutti kirjoittajuuden muotoon. Etätöiden yhteydessä kirjoittajuus täsmentyi ammatteihin, joissa kirjoittaminen toimi konkreettisena työn tekemisen muotona. Etätööntekijät olivat useimmiten toimittajia, tutkijoita ja muita luovien alojen ammattilaisia.²⁰⁹ Aineistoista olikin luettavissa myös näiden spesifien ammattien työtapojen muutoksia, kuten eräs Media-aineiston kääntäjänä toimiva äiti kuvasi:

Istun tiiviisti koneen ääressä ja yritän selvittää alkutestin koukeroisia ilmaisuja ymmärrettävälle suomen kielelle. Välillä on pakko ponkaista [internetiin

²⁰⁸ Kivimäki 1996; Friedman & Greenhaus 2000; Kinnunen & Mauno 2002; Stenholm 2002; Rantanen & Kinnunen 2005; Kinnunen, Feldt, Geurts & Pulkkinen 2006; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Kaartti & Korvela 2014; Närvi 2014. Suomalaistutkimusten mukaan 2000-luvulla etätöläisten määrä vaihteli kolmen ja 12,5 % välillä. Ks. mm. Pekkola 2002, 58; Hanhike 1999, 2. Etätö on lisäksi Suomessa yleensä lyhytaikaista ja etätööntekijät pääosin ylempiä toimihenkilöitä, hieman useammin miehiä kuin naisia. Pekkola 2002, 59–61.

²⁰⁹ Yksi päivä mediaa vuonna 2001 -aineisto; Blogi-aineisto 2013.

kytketylle] koneelle etsimään netistä jonkin tuntemattoman käsitteen sisältöä. Mitä maailmassa suomentajat tekivät ennen internetin keksimistä?²¹⁰

Toimittajien, suomentajien ja tutkijoiden tavat työskennellä kokivat noina vuosikymmeninä monia teknologisia muutoksia. Internet mahdollisti paitsi ammatillisen osaamisen ja reaaliaikaisen kehittämisen sekä ylläpitämisen, myös ammatillisten verkostojen luomisen aiempaa paremmin, kuten Blogi-aineiston ”akateeminen sekatyöläinen” mediateknologian merkitystä arjessaan kuvasi:

Kuten jo viittasinkin, olen enemmän perinteisten viestimien ystävä, mutta kyllä kodistamme silti kaikenlaista tietoteknologiaa löytyy. Lähinnä työkäyttöön tarvitaan kannettavaa, tablettia ja älypuhelinta, kun perheessä on kaksi akateemista työläistä, joilla leipä on murusina maailmalla. Kansainväliset verkostot etenkin vaatii toimivaa teknologiaa yhteydenpitoon, eikä yliopiston koneisiin voi aina syystä tai toisesta luottaa.²¹¹

Etätyöstä kirjoittavien äitien kertomuksissa teknologia sai kuitenkin pelkkää ammatillista osaamista ja toimijuutta laajempia merkityksiä. Erityisesti siitä kerrottiin äitiyden kontekstissa. Tämä oli selvää lähtökohtaisesti äitiyden kontekstissa vastanneiden blogiäitien (2013) kohdalla, mutta jaettu tapa myös Media-aineistossa (2001), jossa äitiys ei ollut samalla tavalla oletettu kertojapositio. Seuraavassa sitaatissa etätyöstä ja perhe-elämän yhteensovittamisesta kertominen tuo hyvin ilmi, miten etätyön merkitykset kytkeytyivät kertojan kokemukseen omasta äitiydestä, mutta myös laajemmin kasvatuskulttuuriin:

Olen omasta mielestäni hyvin onnekas. Minun ei tarvitse kiirehtiä aamuisin pois kotoa töihin, koska työhuoneeni on kotona. Lyhyesti kuvattuna voisi sanoa, että loputtomien kodin hoitoon liittyvien töiden ohella teen ns. etätyötä, joka liittyy mieheni ja minun yhteiseen yritystoimintaan. [...] Tämä on aivan oma vapaaehtoinen valintani. Minulla on vertailukohteena parinkymmenen vuoden kokemus ihan tavallisesta toimistotyöstä. Koen suurta vapautta ja tyytyväisyyttä siitä, että on aikaa perheelle. Olen havainnut, että aikuistuvalla nuorellekin on äärettömän tärkeää, että jompikumpi vanhemmista on paljon läsnä. Sitä huomaa silloin herkemmin, minkälaisen asioiden kanssa nuori on tekemisissä. [...] Vanhemman pojan ollessa teini-iässä en ymmärtänyt vielä tätä läsnäolon tärkeyttä. Onneksi hän on silti menestynyt tähänastisessa elämässään hyvin. Lapsillani on lähes kymmenen vuoden ikäero ja täytyy todeta, että erilaisten

²¹⁰ FSD1306 YPM2001Äi0042.

²¹¹ BLOG2013Äi18.

medioiden vaikutus lapsiin on viimeisen kymmenen vuoden aikana voimakkaasti lisääntynyt. Mm. tämän vuoksi lapset ja nuoret tarvitsisivat vanhempiensa aikaa ja arvokeskustelua asioista enemmän kuin aikaisempina vuosikymmeninä.²¹²

Pitkän kokemuksen ihan tavallisesta toimistotyöstä omannut kertoja oli omasta valinnastaan vaihtanut työhön, jota saattoi tehdä kotona kodinhoitoon liittyvien töiden ohella. Kertoja koki olevansa onnekas ja tunsu suurta vapautta ja tyytyväisyyttä siitä, että työn ohessa hänellä oli aikaa myös perheelle ja etenkin lapsille. Kertomuksessa kuvattiin myös äitinä kasvamista: aiemmin kertoja ei ollut ymmärtänyt läsnäolon tärkeyttä. Toisaalta läsnäolon merkitys oli äidin mukaan korostunut, sillä medioitunut elämänmeno vaati erityistä kasvatuksellista herkkyyttä. Läsnä oleva äitiys näyttäytyy ratkaisuna epävarmaistuvan maailman aiheuttamille uhille, ja tähän teknologia tarjosi mahdollisuuden. Teknologia siis toisaalta aiheutti vanhemmuudelle lisävaatimuksia, mutta myös tarjosi mahdollisuuden vastata vaatimukseen etätöiden avulla. Kodin ulkopuoliseen työhön sitoutuminen olisi ollut ratkaisevasti pois perheen hyvinvoinnilta. Suomessa vahvistui 1990-lopulla familistinen ideologia, jonka mukaan työn ja perheen yhteensovittaminen tasapainoisesti olikin mahdotonta. Ne nähtiin erillisinä elämäalueina, jotka väistämättä nakersivat toinen toistaan.²¹³ Perheen hyvinvoinnin merkitys alkoi kasvaa niin poliittisessa, populaarisessa kuin tieteellisessäkin puheessa. Familisimilla viitataan käytänteisiin – niin arkisiin kuin poliittisiin –, joissa perheen merkitys korostuu tai sitä korostetaan. Suomessa familismin käännteitä tutkinut Riitta Jallinoja on nimennyt familismin ideologiaksi, jota määrittämään Suomessa nousi 1990-luvulta lähtien kotiäitiys sekä ”hyvä vanhemmuus”. Tämän aikalaispuheen vallitessa Media-aineiston äidit kertoivat päivittäisestä mediateknologioiden käytöstään, ja sen kaikua oli luettavissa useista etätöiden kuvauksista.

Mediaäitien kertomuksissa etätö näyttäytyi täydellisenä ratkaisuna kiistanalaiseen kysymykseen äitien työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta. Monissa kirjoituksissa etätöistä kerrottiin edellä siteeratun äidin tavoin. Oma asema koettiin etuoikeutetuksi, koska se mahdollisti irrottautumisen työelämän pakottavista työajan ja -paikan rakenteellisuuksista. Samalla sitä perusteltiin hyvin subjektiivisten arvojen kautta: omille lapsille läsnäolon tärkeydellä. Sosiologi Catherine Hakim on tarkastellut tätä yksilöllisten valintojen suhdetta rakenteellisiin tekijöihin. Hakim katsoo, että naisten työmarkkinatilanteeseen on vaikuttanut pääasiassa preferenssit – yksilöllisten toimintatapojen etusijaisuudet muihin nähden. Hän jakaa työhön ja perheeseen liittyvät suhtautumistavat perhekeskeiseen,

²¹² FSD1306 YPM2001Äi0193.

²¹³ Jallinoja 2009, 70.

työkeskeiseen sekä adaptiiviseen, jossa preferenssin painotukset työtä tai perhettä kohtaan vaihtuvat elämäntilanteesta riippuen.²¹⁴ Mediaäitien kertomuksissa perhekeskeisyys korostui selkeästi, ja heidän asemansa työelämässä oli myös sellainen, että perhe – läsnäolo lapsille – oli mahdollista asettaa etusijalle.

Läsnäolo lapsille työnteon lomassa saattoi olla äidille myös stressiä lievittävä tauon paikka. Yliopistolla työskentelevä tutkijaopettaja kuvaa ensin etätyöpäiväänsä teknologian aiheuttamien ongelmien – yhteydenottovaikeuksien, virusohjelmien ja tiedostojen häviämisten – täyteenä, kunnes lapsi palasi koulusta kotiin:

Kesken kaiken tyttäreni [nimi poistettu] koputti ikkunaan.[...] Olipa mukava nähdä häntä [...] Siinä kummasti median aiheuttama stressi karisi. On miellyttävää tehdä työtä kotona kun voi käydä vastaanottamassa lapsensa hänen tullessa koulusta.²¹⁵

Tutkijaäidin kerronta mukaili kunnollisen äidin mallitarinaa, jossa äitiys ja äidilliset tunteet esitetään työelämän aiheuttamien stressitekijöiden tasapainottajina.²¹⁶ Etätyö mahdollisti äidin kertomuksessa myös viime vuosikymmeninä vahvistuneen sukupuolten välisen tasa-arvoideologian normin, jossa äidin odotetaan toteuttavan itseään perheen lisäksi myös työelämässä.²¹⁷ Nuorten perhe-elämäasenteita tutkineiden Mechtild Oechslen ja Rainer Zoll'n mukaan asetelma luo äideille ”kaksinkertaisen elämänsuunnitelman” mallin, jonka omaksuminen toisaalta mahdollistaa yksilöllisiä elämänvalintoja, mutta toisaalta sisältää myös vaatimuksen sovittaa erilaiset roolit tasapainoisesti yhteen.²¹⁸ Tälle puheelle vastakkaisena esiintyi varsinkin blogiäitien kirjoituksissa puhetapa, joka korosti teknologian suomaa mahdollisuuksia toteuttaa äitiyden ulkopuolisia – erityisesti työelämän – rooleja, kuitenkin äitiyttä täydentävinä:

Täytyy ainakin todeta, että äitiysvapaat olivat varmasti paljon siedettävämpiä facebookin ansiosta. Muuten [...] elämä pienehkössä kaupungissa olisi varmasti ollut täysin sietämätöntä, liian vähän akateemisia tuttuja paluumuuttajalle ja vaikea jatkuvasti käydä visiiteillä Turussa tai Hesassa, missä yliopistolliset ystävät pääosin asuvat [...]. Suhteeni äitiyteen on ehkä ”ranskalainen” eli (akateemisen tutkijan) työ ja vauvaikäiset lapset eivät ole toistensa poissulkevia vaan toisiaan täydentäviä (2. lapsen synnyttyä pidin äitiysvapaata vain n. 3 kk).

²¹⁴ Hakim 2000.

²¹⁵ FSD1306 YPM2001Äi0060.

²¹⁶ Berg 2008, 150–153.

²¹⁷ Berg 2008, 150.

²¹⁸ Oechslen & Zoll 1992, 55–56.

Etätyöskentelyä helpotti tietenkin pääsy yliopiston kirjaston aineistoihin, digitoituihin lähteisiin jne. ja spositse saattoi jakaa ja työstää työasioita ja facebookissa taas kaveriasioita ja yleisiä keskustelunaiheita, tosin myös työjuttuja. Jos olisin ollut paikallisten kasvokkai-kontaktien varassa, niin eihän siitä mitään olisi tullut, kun paikallisessa äitukahvilassakin [...] suhtauduttiin äitiin kuin sairaaseen, osaa ottaen ja myötäeläen, mutta vailla käsitystä tai ymmärrystä siitä, mitä äiti oikeastaan teki. Facebookin ja sähköpostin kautta sai nauttia myös ammatti-identiteetistään. [...] Teknologia siis oli ennen kaikkea apuväline, joka tuki ”normaalin” elämän jatkumista olosuhteissa, joissa fyysinen liikkuvuus oli entistä rajoitetumpaa.²¹⁹

Eron puhetapojen välillä voi tulkita johtuvaksi aineistojen ajallisesta etäisyydestä – äitiyden normien muutoksesta aineistojen keruuajankohtien välisenä aikana. Läsnaoloa korostava puhetapa oli tavallista vuoden 2001 Media-aineistossa, kun taas äitiyden ulkopuolisten roolien ja ammatti-identiteetin merkitystä korostava puhetapa toistui vuoden 2013 Blogi-aineistossa. En kuitenkaan näe, että erilaisia puhetapoja selittäisi ajallisuus sinänsä: läsnäolevan, lapsilleen omistautuvan äidin kulttuurinen normi on näennäisestä roolien moninaistumisesta huolimatta viime vuosien aikana jopa vahvistunut.²²⁰ Sen sijaan kyse on ennemminkin erilaisten äitipositivoiden ilmaisuista. Edellä lainattu Blogi-äiti toteutti yhtä lailla ’kaksinkertaista elämänmallia’, mutta priorisoi kertomuksessaan työnteon tärkeyden. Kyse oli ennen kaikkea professiosta – tutkijuudesta – johon kertoja itsensä positioidi.

Mona Mannevuon on analysoinut *Tutkimusmatkoja äitiyteen* -teoksen tutkijaäitien kertomuksia Lauren Berlantia mukaillen ”naisvalituksen” käsitteen kautta. Naisvalitus kuvaa puhetapaa, jossa samanaikaisesti kritisoidaan rakenteita ja naisille vahingollisia ideologioita, mutta samalla niihin uskotaan ja tavoitellaan lupauksia, joita nämä ”kärsimystä” aiheuttavat konventiot tarjoavat.²²¹ Siinä missä Mannevuon tarkastelemat tutkijaäidit kuvasivat tutkijuutta usein ambivalenttien odotusten ristitulena ja tutkijuuden ja äitiyden yhdistämistä syyllisyyden täyteisenä, blogiäiti kuvasi teknologian tuomia mahdollisuuksia ammatti-identiteetin säilyttämisen ja ”normaalin” elämän jatkumisen ilona. Teknologia mahdollisti tutkijaäidin normaalin elämän jatkumisen tilanteessa, jossa pienen lapsen kanssa oli vaikeaa, ellei mahdotonta käydä tavalliseen tapaan kodin ulkopuolella työssä. Se auttoi myös sietämään elämäntilannetta, jossa joutui olemaan tutkijana irrallaan tutkimusyhteisöstä. Kertoja kuvasi myös, paikalliseen äitikahvilaan viitaten,

²¹⁹ BLOG2013Äi06.

²²⁰ Kaarakainen & Lehto 2018; Lehto & Kaarakainen 2016.

²²¹ Mannevuon 2015, 160. Berlant 2008, 1–2.

mahdollisuutta poiketa tietyn tyypin äitiyden kulttuurisesta odotuksesta työnsä kautta, ja siten säilyttää yhteytensä äitiydestä erilliseen elämäntilanteeseen.

Teknologian merkitys äitiyden ja työelämän yhdistämisen mahdollistajana konkretisoitui aivan erityisesti Blogi-aineistossa kroonisesti sairaan lapsen äidin kertomuksessa:

[...] Tämän kaiken lisäksi tietoteknologialla on tärkeä rooli työminälleni. Pystyin sen ansiosta palaamaan osa-aikaisesti töihin äitiysloman päätteeksi. Ilman etäyhteyttä se ei olisi mahdollista, sillä en voi fyysisesti tällä hetkellä lähteä lapseni luota. Etätyöt onnistuvat pienillä aikataulu- ja hoitojärjestelyillä nyt kätevästi kotoa käsin ja voin silti olla läsnä lapselleni silloin kun hän minua tarvitsee. Etätyöjärjestely olisi aivan loistava terveenkin lapsen kanssa, mutta sairauden takia arkeemme kuuluu paljon sellaista, mitä olisi mahdotonta tällä hetkellä järjestää ilma, että toinen vanhemmista on kotona koko ajan. Nyt voi edes jollain tavalla ylläpitää ammatillista osaamistani ja pysyn mukana työelämässä, ja samalla voin nauttia kotiäitiydestä.²²²

Kertomusta on vaikea tulkita osana aiempia puhetapoja, sillä niin työntekoa ja ammatillisen osaamisen ylläpitoa kuin läheisyyden korostamista lapselle, ympäröi kirjoittajan elämäntilanteessa ensisijaisesti lapsen sairaus. Siinä kuitenkin kiteytyi äidin teknologista toimijuutta rajaavia tekijöitä, kuten sosioekonominen asema ja perhemuoto. Kertojan asema työelämässä antoi teknologiselle toimijuudelle merkityksen, mutta myös mahdollisuuden, joka ei esimerkiksi liukuhihnatyötä tai hoivatyötä tekeväälle äidille olisi ollut mahdollinen. Kertomuksessa korostui myös toisen osallistuvan vanhemman merkitys. Yksinhuoltajan asema vastaavassa tilanteessa olisi varmasti hyvin erilainen. Kehittynyt teknologia kuitenkin tarjosi mahdollisuuden palata työelämään sairaasta lapsesta huolimatta, ylläpitää ammatillista osaamista ja olla samalla mahdollisimman paljon läsnä lapselle.

Työn ja perheen yhteyksiä kuvaavissa kertomuksissa, etenkin Media-aineistossa, näkyi selkeästi perhe-elämän ja työn yhteensovittamisen tärkeyden lisäksi näiden eri elämäntilanteiden ”sulautuminen”. Sulautumista voi kuvata myös työelämän valumisena perhe-elämään ja perhe-elämän sopeuttamisen työelämän vaatimuksiin – erillisten, yhteensovittamista vaativien elämäntilanteiden sijaan. Välillä etätyöpäiviä pitänyt media-alalla toimiva äiti kuvasi mediapäiväkirjassaan tätä sulautumista osuvasti:

Tänään vietän etätyöpäivän koska minulla on lääkäri iltapäivällä ja kurssi Helsingin keskustassa iltapäivällä. Eikä ihme kyllä yhtään kokousta tai palaveria

²²² BLOG2013Äi23.

koko päivänä. Hyvä etäyhteys sekä kännykkä pelastavat pari kertaa kuussa ruuhkissa istumiselta – parin tunnin työmatka-ajon käyttää todella mielellään muuhun puuhailuun. [...] Puoli kahdelta tytär [nimi poistettu] tulee kotiin. [...] [Ä]iti tekee taas hetken töitä. Lähettää pari kiireellistä sähköpostia mainostoimistoon, soittaa kaksi puhelua toimistoon. Toinen tytär [nimi poistettu] tarhasta ja toinen [nimi poistettu] kotoa mukaan autoon – tytöt tulevat mukaan Helsinkiin. Vielä tunnin verran töitä, muutama puhelu ja taas on aika lähteä! [...] Ennen nukkumaan menoa aion käydä vielä sähköpostini läpi ja ripustaa pyykit kuivumaan kylpyhuoneeseen.²²³

Etätyö mahdollisti arkielämän järjestelyn etenkin ajankäytöllisesti ja vapautti työpaikan asettamista materiaalisista ehdoista, kun työmatkoihin kuluvan ajan saattoi käyttää ”muuhun puuhailuun”. Työn valuminen perhe-elämään konkretisoitui kertomuksessa iltapäivällä, jolloin lapsi palasi koulusta. Kertoja vaihtoi minämuodon kolmanteen persoonaan, äidiksi, kun työn ohella läsnä oli perhe. Vaikka etätyömahdollisuus vapautti aikaa perhe-elämälle, se myös satoi äidin työhön koko päiväksi – vielä ennen nukkumaanmenoa oli tarkastettava sähköposti. Niin ikään kertojaposition vaihtui jälleen minäksi, kun lapset oletettavasti olivat jo nukkumassa. Eeva Jokinen kumppaneineen käyttää prekarisaatiota kuvatessaan ’huokoisen yhteiskunnan’ käsitettä täsmentämään prekarisaatioon liittyvää epävarmuuden kokemusta ja ilmenemistä nyky-yhteiskunnassa. He viittaavat sillä muun muassa siihen, miten työelämän teknologisoituminen aiheuttaa ”valuvuutta” – työtä voi tehdä missä tahansa, milloin tahansa, eikä se rajoitu työaikaan tai perinteiseen palkkatyösuhteeseen. Kun fordistisessa yhteiskunnassa arki jäsenyi yksityisen ja julkisen alueisiin, joiden ehdoilla – vaikkakin jännitteisesti – arjen toiminnot syntyivät ja pysyivät paikoillaan, on huokoisen yhteiskunnan vuotava luonne aiheuttanut näiden alueiden nyrjähtämisen ja uudelleen määrittelyn.²²⁴ Päivästään kertovan äidin kuvaus oli yksilötason pysäytyskuva tästä valuvuudesta eri elämänalueiden, instituutioiden ja identiteettien välillä.

Edellisestä lainauksesta ei ollut selvästi luettavissa sellaista affektiivista kiinnittymistä työelämään, joka kuvaisi yksilötason tunnetta hallitsemattomasta tai muutoin hankauskohtia aiheuttavasta työn ja perhe-elämän sekoittumisesta. Kerronta oli varsin toteavaa ja toimintoja kuvailevaa. Toisen Media-aineiston, niin ikään media-alalla toimivan, osin etätyötä tekevän toimittajaäidin kertomuksesta sen sijaan on näitä ristiriitoja luettavissa:

²²³ FSD1306 YPM2001Äi0188.

²²⁴ Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 15–16.

Kello on nyt 17.02. Lapsukainen soitti. Lupasin tulla ”kohta”. Mies on työmatkalla Nicaraguassa. Minä täällä. Bittiorvot heitteillä. Teen enää vähän töitä [spesifi työnkuvaus poistettu tunnistamisen välttämiseksi] ja lähden kotiin. [...] Minun piti viedä lapsen kännykkä korjaukseen töiden jälkeen mutta Musta Pörssi on varmaan jo kiinni ja vaikka ei olisikaan, en jaksakaan enää. Pääni on kipeä. Lähdän 18.35. Kotona: Joudun valehtelemaan lapselleni, että vein kännykän korjaukseen, koska muuten hän olisi suuttunut.²²⁵

Mediaäiti kuvaa, miten perhe-elämä valui työpaikalle velvollisuuksina, jotka olisi pitänyt ehtiä hoitaa jo työpäivän aikana – sen jälkeen on liian myöhäistä. Työn ja perhe-elämän yhdistäminen aiheutti hankauskohtia teknologian tuomista vapautumisista huolimatta. Huokoiseksi ja valuvaksi muuttunut yhteiskunta synnytti uusia haasteita vanhemmuudelle: ”bittiorvot” jäivät heitteille, kun vanhempien työ oli hajautunut maantieteellisesti ja ajallisesti. Toki puhe bittiorvoista heitteillä on ironista, mutta päivän jatkuessa haasteet muuttuvat konkreettisiksi: väsyttää, pää on kipeä ja lapselle on valehdeltava, kun kaikkiin vaatimuksiin ei jaksanut vastata, eikä siitä aiheutuvaa tunneryöppyä halunnut kohdata. Kuten moni Media-aineiston työn ja perheen yhteyksiä kuvaavista äideistä, myös edellinen kertoja jatkoi töitään vielä lasten mentyä nukkumaan:

Kun ipanat menivät nukkumaan, avasin matkatietokoneen, koska minulla on siinä netti ja sähköposti – siis yhteys töihin. Tein vielä noin klo 23.15-00.00 töitä [spesifi työnkuvaus poistettu tunnistamisen välttämiseksi]. Sainkin tehtyä roimasti vaikka kieltämättä väsytti. Olipas kova päivä.²²⁶

Äitien kertomukset työn ja perheen yhteyksistä kuvasivat työelämän murrosta, jota on kutsuttu muun muassa työn naisistumiseksi. Sillä viitataan prekarisaation tavoin niin työn epävarmuuden lisääntymiseen kuin siihen yleisempään kulttuurin muutokseen, jossa valuvuutta tapahtuu työn ja perhe-elämän välillä.²²⁷ Suomessa on puhuttu samasta ilmiöstä myös kotityömaistymisenä, jolla viitataan Mannevuon mukaan sosiologi Ann Oakleyn ajatuksiin kotityöstä loputtomana, emotionaalisenä ja rajattomana.²²⁸ Eeva Jokinen käyttää käsitettä nimenomaan kuvaamaan kaksisuuntaista valumista yksityisen ja julkisen välillä: ”kotoisuuden” siirtymisenä työelämään ja työn siirtymisenä kotiin.²²⁹ Työn kotityömaistyminen konkretisoitui

²²⁵ FSD1306 YPM2001Äi0084.

²²⁶ FSD1306 YPM2001Äi0084.

²²⁷ Ks. esim. Mannevuon 2015, 133.

²²⁸ Mannevuon 2015, 133.

²²⁹ Jokinen 2005, 70–73; Mannevuon 2015, 134.

aineistossa erityisesti sellaisten kotiäitien kohdalla, jotka halusivat työskennellä lastenhoidon ohella kotona sivutyönomaisesti.

Ilmiö on tuttu myös äitien suosimilta keskustelupalstoilta, joilta löytyi läpi 2010-luvun kysymyksiä siitä, miten kotiäiti voisi tienata vähän ylimääräistä rahaa vanhempainvapaakausien aikana tai niiden jälkeen, jos on päättänyt jäädä kotiin lasten ollessa ”liian pieniä” päivähoitoon.²³⁰ Nykyään myös erilaiset työnvälitysyrietykset kohdistavat markkinointiaan juuri kotiäideille.²³¹ Kotiäidit on alettu nähdä omana ryhmänään potentiaalisena prekaarina työvoimana. Erilaisten äitien työelämäverkostojen välityksellä yritysten työvoimatarpeet ja esimerkiksi hoitovapaalla olevien asiantuntijaäitien osaaminen ja työnteen tarve kohtaavat projektiluontoisesti. Usein verkostojen markkinoinnissa korostetaan projektiluontoisten työrupeamien äideille tarjoamaa mahdollisuutta päivittää ja ylläpitää osaamistaan vanhempainvapaan aikana, saada lisäansioita sekä vaihtelua arkeen.²³² Samat työn ja perheen yhteensovittamisen merkitykset toistuvat äitien etätyökuvauksissa: tietotaidon ylläpito, omaehtoisen ajankäytön ja äitiydestä erillisten roolien toteuttamisen mahdollisuudet sekä lisäansioiden tienaaminen. Lilli Aini Rokkosen mukaan kodin ja työelämän rajojen sekoittuessa, tai huokoistuessa, naisten uudeksi tehtäväksi olisikin noussut näiden rajojen ylläpitäminen. Oman aineistoni äitien kertomuksista voi sen sijaan tulkita juuri päinvastoin: rajat haluttiin kaataa tai ainakin muotoilla juuri omaan elämäntilanteeseen sopiviksi tekemällä vain sen verran työtä kuin oli taloudellisesti tarpeen.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen 2010-luvun ilmiönä voidaan pitää myös yrittäjäyyttä, joka on saanut pontimensa äidiksi tulosta. ”Mompreneureista” alettiin puhua netin keskustelupalstoilla ja blogeissa 2000-luvun lopulla, mutta termi on peräisin jo vuonna 1997 ilmestyneestä teoksesta *Momppreneurs - A mother's practical step-by-step guide to work-at-home success*, jossa nimensä mukaisesti kerrottiin, miten äidit voivat saavuttaa tasapainoisen tilanteen äitiyden ja työn

²³⁰ Esim. Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu 25.5.2012 ”Ideoita kotiäidille rahan ansaitsemiseksi!!! Auttakaa! Tässä osaamiseni”.

http://www.vauva.fi/keskustelu/1627234/ketju/ideoita_kotiaidille_rahan_ansaitsemiseksi_a_uttakaa. Luettu 12.8.2016; KaksPlus.fi, Mitäs nyt? -palstan keskustelu 26.12.2008 ”Muut kotiäidit? Teettekö jotain työtä kotonaolon lisäksi? Mitä?” <http://kaksplus.fi/threads/muut-kotiaeidit-teettekoe-jotain-tyoetae-kotonaolon-lisaeksi-mitae.1271844/>. Luettu 12.8.2016; Meidän Perhe.fi, Sana vapaa -palstan keskustelu, 16.7.2007 ”Millä tavalla kotiäiti voi ansaita lisäansioita perheelle?”.

http://www.meidanperhe.fi/keskustelu/702854/ketju/_milla_tavalla_kotiaiti_voi_ansaita_lisaansioita_p. Luettu 12.8.2016.

²³¹ Ks. esim. Care.com 2.12.2015. ”Töitä kotoa käsin – 10 parasta uravaihtoehtoa”.

<https://fi.care.com/verkkolehti/tyonhakijalle/toita-kotoa-kasin-10-parasta-uravaihtoehtoa/>. Luettu 12.8.2016.

²³² Mamwork.fi. <http://www.mamwork.fi/asiantuntijoille.html>. Luettu 12.8.2016.

yhteensovittamisessa tekemällä työtä kotona.²³³ Viime vuosina myös tutkimuksessa on kiinnostuttu ilmiöstä, ja sitä on määritelty eri tavoin. Laveimman määrittelyn mukaan mompreneuerit ovat yleisesti naisyrittäjiä, jotka ovat myös äitejä.²³⁴ Toinen määritelmä painottaa mompreneuerien olevan naisyrittäjiä, jotka aktiivisesti tasapainottelevat äidin ja yrittäjän rooleissa, pyrkien pitämään ne tasapainossa.²³⁵ Marilyn Carriganin ja Joanne Duberleyn mukaan mompreneuerit ovat erityinen naisyrittäjien joukko, joiden yrittäjyyden motiivina toimii se, että he voisivat samalla hoitaa kotona pieniä lapsia.²³⁶ Spesifeimmän määritelmän mukaan mompreneuereilla tarkoitetaan äitejä, joiden yrittäjyys on kummunnut äitiyden herättämistä tarpeista, ja jotka pyrkivät integroimaan äitiyden ja yritystoiminnan.²³⁷ Yhteistä määritelmille on, että yrittäjyyden taustalla vaikuttaa ajatus vapaudesta sovittaa työ ja perhe-elämä joustavammin yhteen. *Mompreneuer*-ilmiöön linkittyä myös äitien ammattimaisia piirteitä saava bloggaaminen. Seuraavassa osiossa pääosaan pääsevätkin aineistoni bloggaavat äidit. Tarkastelen niiden bloggaamisesta kertovien äitien kertomuksia, jotka tuovat kirjoituksissaan esiin työnomaisia merkityksiä bloggaamiselleen.

2.2.2 Haaveammattina äitibloggari

Blogi-aineistoon sisältyi viisi kertojaa, jotka pitivät omaan (perhe)elämäänsä liittyvää blogia. Kahdella heistä toimintaan liittyi selvästi ammattimaisia piirteitä, kolmella muulla bloggaamiseen liittyi ammatillisia tavoitteita. Ammattimaisilla piirteillä ja tavoitteilla tarkoitan sitä, että bloggauksella oli kaupallisia motiiveja ja sen kautta saatiin tai toivottiin tulevaisuudessa saatavan myös taloudellista hyötyä. Yli kolmenkymmenen blogiäidin joukossa viisi bloggaavaa äitiä tuntui aluksi niin vähältä, että ajattelin niiden roolin jäävän tutkimuksessani melko pieneksi. Luin aluksi bloggaukseen viittaavia kertomuksia vain äitien itseilmaisun ja oman ajan tärkeyden merkityksinä arjen kontekstissa.²³⁸ Kiinnostavaa bloggaavien äitien kertomuksissa oli kuitenkin myös se, että bloggaukseen liitetyt merkitykset yhdistyivät samanaikaisesti itseilmaisun ja oman ajan tärkeyteen sekä työn ja perheen yhteensovittamiseen. Työelämäkontekstin hahmottaminen bloggaavien äitien kertomuksista avasi kiinnostavia yhtymäkohtia aiempien vuosikymmenten teknologisoituvan työelämän kuvauksiin, mutta myös oman aikansa työelämän erityisyyksiä.

²³³ Luomala 2019, 30.

²³⁴ Jean & Forbes, 2012, 112.

²³⁵ Korsgaard 2007, 43.

²³⁶ Carrigan & Duberley 2012, 629 & 634.

²³⁷ Ekinsmyth 2011, 104.

²³⁸ Näihin teemoihin palaan luvuissa 3.1 ja 3.2.

Sosiaalisen median tutkija Catherine Archer sanoo tunnettujen äitibloggareiden olleen 2000-luvulla sosiaalisen median "varhaisia käyttöönottajia", jotka loivat ymmärrystä ja antoivat toimintamalleja uuden median käyttöön. Tavalliset äidit, joiden seuraajat sosiaalisessa mediassa rajoittuvat omaan tuttavapiiriin, eikä heillä ole kaupallisia tavoitteita, toistavat omassa sosiaalisen median käytössään näiden vaikuttajien tapoja jakaa kuvia lapsistaan tai kertoa perhe-elämästään.²³⁹ Näiden mallien ja tunnettujen äitibloggareiden toiminnan voi sanoa toimineen myös uusien työelämämahdollisuuksien avaajina, ja ohjanneen tavallisten äitien tavoitteita blogiensa parissa. Bloggauksen tavoitteet liittyivät Blogi-aineistossa ennen kaikkea työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Jo ennen äidiksi tuloaan bloggauksen aloittanut vastaaja kertoi bloggaamisensa alkaneen pienimuotoisesta yhteydenpidosta sukulaisten ja ystävien kesken hänen muuttaessaan toiselle paikkakunnalle. Ajan mittaan blogi oli kasvanut kertojan elämänkänteiden myötä laajalle lukijakunnalle suunnatuksi *lifestyle*-blogiksi, johon tuore äitiys toi uuden näkökulman:

Raskaaksi tullessani oli vain luontevaa, että uusi elämäntilanne tulee osaksi myös blogielämäni. Ja täytyy sanoa, että onhan tässä tainnut vauva-asiat viedä valtaosan postauksien sisällöstä viimeisten kuukausien aikana. Olen huomannut, että se on myös kasvattanut lukijakuntaa ja poikinut uusia proggiksiakin.²⁴⁰

Blogiäidin kuvaus jäljittelee tyypillistä bloggarin ”urakehitystä”, jossa blogin sisältö muuttuu ja painottuu eri elämänvaiheiden mukaan. Äitiyden kontekstissa kiinnostavaa on, miten lapsen saaminen muuttuu myös digitaalisen talouden pääomaksi, joka lisää yleisöä ja kaupallisia yhteistöitä.²⁴¹ Näin tapahtui myös blogiäidin kohdalla. Äitiblogien motiivit ja niiden arvioiminen on muuttunut 2000-luvun kuluessa. Varhaisissa äitiblogeihin liittyvissä tutkimuksissa näkökulma oli usein niiden voimassa murtaa äitiyden kulttuurisia odotuksia sekä yhteisöllisyydessä.²⁴² Sittemmin niitä on alettu tarkastella myös osana digitaalista taloutta ja työelämää, jossa äitimyytin murtaminen tai yhteisöllisyyden luominen ovat kiinteä osa taloudellisen hyödyn tavoittelua.²⁴³ Blogiäitien kerronnassa nämä kaksi vastakkaista motiivia bloggaukselle tulivat molemmat esiin, mutta niiden lisäksi tarinoissa toistui kolmaskin motiivi, joka nousi ”vaikuttamista” ja

²³⁹ Archer 2019, 48.

²⁴⁰ BLOG2013Äi14.

²⁴¹ Archer 2019, 48.

²⁴² Archer 2019, 47; Lopez 2009; Webb & Lee 2011.

²⁴³ Archer & Harrigan 2016; Hunter 2016.

taloudellisia tekijöitä tärkeämmäksi: ammattimainen bloggaus mahdollist(ais)i pidempiaikaisen kotiin jäämisen vanhempainvapaiden jälkeen.

Vaikka yllä siteerattu äidin bloggaamisessa oli kaupallisten yhteistöiden myötä selvästi ammattimaisia piirteitä, ei se ollut hänellekään vielä varsinainen työ. Itse hän kuvasi bloggaamistaan kirjoitushetkellä ”sellaisena omana juttuna” ja vauva-arjen tasapainottajana. Kertojalla oli myös selkeä ei-kaupallinen motiivi etenkin blogin äitiysaiheisille sisällöille: ”Haluaisin olla vaikuttamassa blogini kautta siihen, että muutkin äidit huomaisivat ottaa enemmän aikaa itselleen ja hemmotella itseään”. Taloudelliset hyödyt bloggauksen motiivina tuotiin esiin kuitenkin jo heti seuraavassa lauseessa, kun kertoja otti puheeksi blogilla saamansa palkkiot erilaisista yhteistöistä. Niiden avulla kertoja toivoi voivansa olla pidempään pois päivätyöstään äitiysloman jälkeen. Vaikka kertojalla oli suunnitelmia bloginsa kehittämiseksi, taloudellisen hyödyn merkitys liittyi erityisesti siihen, että se mahdollistaisi lapsen kanssa kotiin jäämisen mahdollisimman pitkäksi aikaa. Kertoja toivoi voivansa ”nauttia tästä ainutlaatuisesta ajasta elämässä”.²⁴⁴

Kotiin lasten kanssa jääminen vanhempainvapaakautta pidemmäksi aikaa toimi perusteluna oman bloggauksen kehittämiseksi myös niillä äideillä, jotka eivät vielä bloganneet ammattimaisesti, mutta toivoivat harrastuksensa jossain vaiheessa siirtyvän uudelle taloudellista hyötyä tuottavalle tasolle:

Toiveena minulla on, että voisin olla vielä pitkään kotona lasten kanssa ja että voisin saada bloggaamisesta vähän kuin ammatin. Voisin yhdistää kaksi tärkeintä asiaa lapset ja bloggaamisen ja tosiaan jäädä kotiin pitemmäksikin aikaa. Ainakin vielä kolme vuotta tahdon olla kotona kun lapset ovat liian pieniä hoitoon, mutta rahallisesti se voi tehdä tiukkaa ilman jotain tienistä. Senkin takia haluan panostaa aikaani blogiin, että se kehittyisi ja tulisi lisää lukijoita jolloin mainostajatkin kiinnostuu. Ehkä se on sellainen haaveammatti tällä hetkellä.²⁴⁵

Harrastuksenomaisesti blogiaan kirjoittaneen äidin haaveena oli kehittää blogiaan niin, että voisi sen tuomien tulojen avulla jäädä kotiin pidemmäksi aikaa hoitamaan lapsiaan. Bloggaaminen ammattimaisemmin mahdollistaisi tämän paremmin kuin vaikkapa pelkän kotihoidontuen varaan jääminen, johon kertojakin luultavasti olisi joutunut ilman lisätienestettä turvautumaan. Äitien teknologian omaksumista edellisessä luvussa aiempina vuosikymmeninä rajanneet perhepoliittiset käytännöt ja niihin kytkeytyvät arvot tulevat esiin myös blogiäitien kertomuksissa. Äidin mukaan alle kolmevuotias lapsi on liian pieni hoitoon vietäväksi, mikä on – kuten jo

²⁴⁴ BLOG2013Äi14.

²⁴⁵ BLOG2013Äi29.

aiemmin toin esiin – toiminut vahvana perusteena kotihoidontukea puolustavien vanhemmuuden asiantuntijoiden keskuudessa. Jyrkimmissä kannanotoissa asiantuntijat tyrmäsivät eriävät mielipiteet muun muassa asenteellisina kannanottoina, ja pitivät kolmen vuoden ikärajaa tieteellisesti perusteltuna ja absoluuttisen oikeana.²⁴⁶

Vuotta aiemmin, kun blogiäiti kirjoitti ajatuksiaan, käytiin Suomessa jälleen intensiivinen julkinen keskustelu kotihoidontuen kaventamista vastaan. Hallitus oli tehnyt esityksen, jonka mukaan kotihoidontukea olisi lyhennetty koskettamaan aiemmasta alle kolmevuotiaiden lasten hoidosta, alle kaksivuotiaiden lasten hoitoon. Esitys kaatui voimakkaaseen julkiseen vastustukseen, johon osallistuivat niin kotiäidit, perhejärjestöt, kuntien virkamiehet kuin oppositiopoliitikotkin.²⁴⁷ Aiheesta käyty debatti oli oiva osoitus perhepolitiikkaan liittyvistä arvoista, jotka muokkasivat myös yksilöiden käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta. Kotihoidontuen ennallaan säilyttämiseen johtanut julkinen keskustelu loi asiaan konsensuksen, joka edelleen vahvisti ajatusta äidistä alle kolmivuotiaan lapsen ensisijaisena hoitajana. Blogiäitien kertomuksissa kehittynyt teknologia ja uudenlaiset työn muodot saivat niin ikään merkityksensä tämän kunnollisen äitikansalaisuuden toteuttamisen mahdollistajina. Siinä missä kotiäitiys vielä 1980- ja 1990-luvulla näyttäytyi tietokoneäitien kertomuksissa korostetummin kohtalona kuin valintana, blogiäideille se oli ennen muuta valinta, jonka eteen oli paradoksaalisesti tehtävä töitä.

Blogiäitien kokemus vertautuu Rokkosen ajatukseen, jonka mukaan moderni kotiäitiys ei jäljittele 1950-luvun kotiäitikulttia, kuten usein väitetään, vaan on lähtöisin historiallisesti täysin uudenlaisesta affektiivisesta rakenteesta, jossa palkkatyön ulkopuolelle jäämisen ehdot määrittellään uudelleen.²⁴⁸ Modernin kotiäitiyden valinnanvapauteen liittyi kuitenkin myös vaatimuksia. Bloggaushaaveen ja sen avulla mahdollistuvan kotiäitiyden eteen oli tehtävä töitä, mikä saattoi aiheuttaa hankauksia perhesuhteissa. Yllä siteerattu blogiäiti kertoi, että ajan ottaminen blogin kehittämiseksi oli jo jossain määrin aiheuttanut ristiriitoja perheessä. Kertoja muun muassa epäili, että puoliso koki hänen viettävän liikaa aikaa ”blogimaailmassaan”.²⁴⁹ Haave äitibloggerin urasta sai myös julman optimismin piirteitä. Jotta äidit saattoivat tavoitella haaveammattiaan bloggerina, he tiedostivat sen vaativan oman bloggauksen kehittämistä. Äitien oli siis tasapainoteltava kahden toisensa poissulkevan ihanteen ja odotuksen välillä: voidakseen jäädä pidemmäksi

²⁴⁶ Sipilä 2012, 52.

²⁴⁷ Sipilä, Rantalaiho, Repo & Rissanen 2012, 8–9.

²⁴⁸ Rokkonen 2015, 121.

²⁴⁹ BLOG2013Äi29.

aikaa kotiin lastensa kanssa, heidän piti kotona ollessaan panostaa enemmän aikaansa blogin kehittämiseen, mikä oli auttamatta pois perheelle annetusta ajasta.²⁵⁰

Prekarisaatioon liittyy keskeisesti ajatus työn feminisoitumisesta. Ajatuksella viitataan kolmeen työn muutosta kuvaavaan asiaan. Ensinnäkin epätyypillisten töiden ja pätkätoiden aiemmin lähinnä naisvaltaisia aloja määrittäneeseen luonteeseen, joka prekarisaation myötä on alkanut määrittää kaikkien alojen työmarkkinoita. Toiseksi naisten ja miesten yhtäläiseen osallistumiseen työmarkkinoilla, jolloin normiksi on muodostunut arki, jossa sekä äiti että isä käyvät palkkatyössä. Myös ammattien sukupuolittuneisuus on alkanut vähitellen murtua. Kolmanneksi, kuten jo aiemmin viittasin, työn kotityömäistyminen kuvaa muutosta, jossa työtä tehdään omalla persoonalla, ruumillisesti ja olemalla läsnä.²⁵¹ Kotityömäistyminen konkretisoitui äitibloggarissa, jonka ammattimaistumisen ehtona olleet ajalliset panostukset yhtäaikaisesti työhön ja äitiyteen aiheuttivat kaksinkertaisen läsnäolon velvoitteen. Se vaati äidiltä intensiivistä kiinnittymistä molempiin rooleihin. Näin ollen ei ollut kyse enää rajanvedosta äitiyden ja työelämän välillä, vaan niiden sulautumisesta yhdeksi intensiiviseksi tavaksi ”olla olemassa”.

Kuten jo luvun alussa kuvasin, aineistoni äidit olivat kirjoittavia äitejä. He asemoivat itsensä maailmaan kertoessaan teknologiasta, mutta myös haaveilemalla teknologisen toimijuuden laajenemisesta ammattimaisemman kirjoittamisen kautta. Teknologian käyttö ja hyödyntäminen työelämässä edellyttivät aiemmin teknistä osaamista, jota äidit saattoivat hankkia kursseilla tai itse opiskellen, mutta Blogi-aineiston aikana 2010-luvulla laitteiden pariin pääseminen ja niiden käyttö olivat periaatteessa mahdollisia jokaiselle. Sosiaalisen median ja mobiiliteknologian aikakaudella teknologian hyödyntäminen, etenkin työn kontekstissa, vaatii kuitenkin myös teknistä osaamista syvällisempiä taitoja. Teknologioiden kulttuurisen omaksumisen näkökulmasta teknologia oli siis käyttötottumusten tasolla kotoutunut²⁵², mutta hyödyntääkseen sitä työelämäkontekstissa osana työn ja perheen yhteensovittamista, se vaati äideiltä tietynlaista teknologisen toimijuuden ammattimaistumista. Yksi keino syvällisemmälle hyödyntämiselle oli bloggauksen sisäistäminen työksi tai laajemmin tavaksi olla olemassa. Tämän voi tulkita Sari Östmanin määrittelemäksi elämäjulkaisijuudeksi, verkossa tapahtuvaksi omaelämäkerralliseksi toiminnaksi. Myös blogiäitien tuottamat sisällöt liittyivät *lifestyle*-teemoihin tai perheeseen. Östman avaa elämäjulkaisemisen kulttuurisen omaksumisen prosessia väitöstutkimuksessaan, jossa hän niin ikään soveltaa Mikael Hårdin ja Andrew Jamisonin kulttuurisen omaksumisen teoriaa. Elämäjulkaisijuus

²⁵⁰ Vrt. Berlant 2011, 2, 23–24.

²⁵¹ Jokinen 2005, 82–83; Adkins 2003.

²⁵² Hård & Jamison 2005, 14.

muotoutuu ensin verkon käytäntöjen ja kulttuurien omaksumisen kautta toimijatyyppin muodostumiseen, elämäjulkaisijan roolissa toimimiseen ja lopulta identiteetin muodostumiseen.²⁵³

Kirjoittajuus (tai elämäjulkaisu) muodostui bloggauksen yhteydessä aivan tietynlaiseksi resurssiksi, jossa yhdistyi tietotekninen osaaminen ja itsensä ilmaisu tiettyjä sosiaalisen median konventioita noudattaen. Uuden työn muodot vaativat syvempää ja kokonaisvaltaisempaa teknolgoista osaamista, jonka hyödyt laajenivat myös nettimaailman ulkopuolelle taloudellisina ja sosiaalisina hyötyinä. Osaamisen syventymistä voi verrata digitaalista eriarvoisuutta tutkineiden Alexander van Deursenin ja Ellen Helsperin (2015) teesiin siitä, että digitalisoituneissa yhteiskunnissa niin sanottu kolmannen asteen digitaalinen eriarvoistuminen liittyy teknologian saavutettavuuden ja saatavuuden sekä korkean osaamisen sijaan erityisesti niihin hyötyihin, joita yksilöt voivat saavuttaa digitalisaation avulla. Nämä hyödyt realisoituvat *online*-maailman ulkopuolella taloudellisina, sosiaalisina tai työllisyyteen ja osallisuuteen liittyvinä hyötyinä, jotka eivät kuitenkaan ole samalla tavalla kaikkien saavutettavissa, vaan vaativat tietynlaista sosiaalista, mutta myös tietoteknisen osaamisen, pääomaa.²⁵⁴ Bloggaavien äitien kertomuksissa hyödyt liittyivät perheen ja työn yhteensovittamiseen – modernin kotiäitiyden toteuttamiseen –, palkkatyön perhettä hajottavien vaatimusten vastustamiseen ja taloudelliseen pärjäämiseen, mutta myös itsensä toteuttamiseen. Kyse oli materiaalistien ja sosioekonomisten resurssien hyödyntämisestä, jolloin myös äitiys asettui osaksi taloudellis-teknologisia käytänteitä. Sitä oli osattava toteuttaa ja hyödyntää oikealla tavalla tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lilli Aini Rokkonen on tarkastellut äitien kotiin jäämistä tietynlaisena pakona, ”moratoriona”²⁵⁵, kunniallisena irtiottona työelämästä. Vaikka Rokkosen tarkastelemat äidit tosiasiassa työskentelivät paljonkin kotona ollessaan – esimerkiksi bloggareina – halusivat he omistautua äitiydelle siksi, että se oli lapselle parhaaksi, mutta myös, koska kokivat työmarkkinoiden epävarmuuden pelottavana.²⁵⁶ Rokkonen kuvaa moratoriota pysähtymisen performanssina, jonka aineksia etenkin bloggareiden mediakuvastossa ovat individualistinen arvopohja, esteettinen valveutuneisuus ja kyky jatkuvaan uudelleen kouluttautumiseen. Näistä aineksista rakentui uusliberalistinen ideaalisubjekti.²⁵⁷ Digitaalisessa taloudessa ja työelämässä osaaminen kiinnittyy yhä voimakkaammin yksilön persoonaan, jolloin

²⁵³ Östman 2015, 222.

²⁵⁴ van Deursen & Helsper 2015.

²⁵⁵ Rokkonen käyttää taloustieteestä tuttua, maksulykkäystä tai maksuajan pidentämistä tarkoittavaa termiä, ja tarkoittaa sillä henkistä hengähdystaukoa – ikään kuin aikalisää työelämän hektisyydestä, jolle äitiys antaa kunniallisen synn. Rokkonen 2015, 113.

²⁵⁶ Rokkonen 2015, 116, 123.

²⁵⁷ Rokkonen 2015, 122.

se vaatii jatkuvaa affektiivista sitoutumista tavoiteltuihin hyötyihin. Näitä osaamisen muotoja tai edellytyksiä blogiäidit eivät tuoneet omissa kertomuksissaan esiin. Blogien kehittämiseen liittyvä aikaan panostaminen oli ainoa edellytys, jonka äidit mainitsivat, mutta tarkempi erittely siitä, minkälaista kehitystyötä ammattimaistuminen olisi vaatinut, jää teksteissä aukaisematta. Bloggaavien äitien kertomuksissa korostui usko siihen, että juuri ammattimainen bloggaaminen olisi ratkaisu äitiyden ja työn yhdistämiseen, eikä siihen liittyviä osaamisen ongelmia tai rajoja työn kontekstissa juuri problematisoitu – bloggaus työnä näyttäytyi kaikille mahdollisena valintana. Aiempina vuosikymmeninä äideille työelämässä ongelmia tuottanut kehittyvä teknologia oli muuttunut blogiäitien kertomuksissa välineeksi, joka mahdollisti intensiivisen äitiyden toteuttamisen uusien työn muotojen ansiosta.

Vaikka Blogi-aineiston äidit eivät omissa kokemuksissaan problematisoineet bloggaukseen liittyviä affektiivisen työn ongelmia, voi ilmiöön siitä huolimatta liittyä aineksia, jotka tekevät modernista valintaan perustuvasta kotiäitiydestä ongelmallisen. Yksi tällainen aines on uusliberalistisen ideaalisubjektin äiti-versioon liittyvä työelämän ja äitiyden sulautumisen aiheuttama kaksikertaisen läsnäolon velvoite. Kun aiempien vuosikymmenten äitien työssäkäyntiin liittyi puheenparsi, jonka mukaan äidit lähtivät kotoa töihin ”lepäämään”, tekee äitiys kotiin sijoittuvana urana lepäämisestä mahdotonta.²⁵⁸ Kunniallinen pako palkkatyön epävarmuudesta ja kuormittavista vaatimuksista voi muuttua julmaksi konstruktioksi, jossa niin kodin kuin työnkin taakka on jatkuvasti harteilla. Tähän affektiiviseen rakenteeseen, jossa työelämän ehdot mahdollisesti ovat uudelleenmäärittäneet, en kuitenkaan aineistoni kautta päässyt syvemmin käsiksi.

Tässä luvussa olen analysoinut, miten 1980-luvulla työpaikoilla yleistynyt tietotekniikka omaksuttiin moninaisissa ja ajassa muuttuneissa neuvotteluprosesseissa. Prosessien aikana uudet teknologiat asettuivat osaksi työelämää ja työntekemisen tapoja, mutta myös muuttivat niitä ja toivat uusia työtehtäviä vanhentuneeseen teknologiaan perustuneiden väistyessä. Työelämän 1980-luvulla alkanut laajamittainen tietokoneistuminen näyttäytyi äitien teknologiakertomuksissa ensin hallitsemattomana prosessina, jossa arvo työntekijänä ja laajemmin yhteiskunnan jäsenenä, määrittyi tietoteknisen osaamisen kautta. Äidiksi tulon aiheuttamat katkokset asettivat äidit työelämässä epätasa-arvoiseen asemaan, jolloin teknologiakertomuksissa kerrottu innostuminen uudesta teknologiasta ja oman osaamisen kehittäminen myös katkoksten aikana ei ollut valinta, vaan työelämän vaatimusten pakottama strategia. Tultaessa 2000-luvulle etätyön mahdollisuudet sekä myöhemmin sosiaalisen median avaamat uudet työntekemisen muodot nivoutuivat äitien teknologiakertomuksissa osaksi arkikokemuksia perhe-elämästä ja näitä arkikokemuksia ohjaavia kulttuurisia

²⁵⁸ Vrt. Rokkonen 2015, 117.

äitiyden odotuksia. Seuraavassa luvussa siirryn tarkastelemaan mediateknologian merkitystä työelämän ulkopuolisen arjen kontekstissa. Analyysin kohteena on se, miten äidit muodostivat suhdettaan mediateknologiaan kodin ja perheen sosiaalisten reunaehtojen varassa: mihin arjen käytäntöihin mediateknologia liittyi ja minkälaisia merkityksiä sille annettiin.

3 Mediateknologian täyttämä arki

Edellisessä luvussa korostuivat tietokoneet, internet ja sosiaalinen media. Tässä luvussa käsittelem mediateknologiaa arjen kontekstissa, jolloin se laajenee myös perinteisempiin medioihin, sanomalehtiin, kirjoihin, televisioon, radioon ja niiden sisältöihin. Äitien kerronnassa mediateknologiat jäsenyivät osaksi arkea kertomisen tapoina ja erilaisina aikajäsennyksinä, mutta myös konkreettisemmin erilaisten käytäntöjen kuvauksina siitä, mihin niitä arjessa käytettiin. Rita Felski käsitteellistää arjen kolmen ulottuvuuden avulla. Ne ovat ajallisuus, tilallisuus ja modaalisuus. Ajallisuuden Felski määritteli toistavaksi ja tilallisuuden kodintunnuksi, joka ilmenee konkreettisena paikkana sekä vertaiskuvallisina kotiin viittaavina ilmaisuina. Modaalisuus taas on tavanmukaisuutta: tekoja ja asenteita, jotka usein toistuvat kuin itsestään.²⁵⁹ Jaottelu sopi myös oman tutkimusaineistoni jäsentämiseen analyysin alustavassa vaiheessa. Media-arjen kuvaukset jäsenyivät kyllä kolmeen kategoriaan, mutta käytännössä elementit olivat kompleksisia ja limittyivät toisiinsa. Niinpä Felskin kategoriointia ei ollut mielekäästä seurata sellaisenaan. Felskin tutkimusote on fenomenologinen, jossa arkea lähestytään elettyinä prosessina: mukautumisena itsestäänselvänä näyttäytyviin käytäntöihin. Tämä jättää pimentoon sen, mikä omassa tutkimuksessani on keskeistä: miten mediateknologioiden merkitykset syntyvät ja miten toimijuus rakentuu suhteessa niihin.²⁶⁰ Kyse ei siis lopulta olekaan arjesta jonain sellaisena, josta pitäisi saada ote tietyn teorian tai arjen käsitteellistämisen avulla. Kulttuurihistoriallinen katse kiinnittyy sen sijaan kysymyksiin siitä, miten mediateknologinen arki jäsenyi kertomuksissa: miten sitä käytettiin, millä ehdoin ja millaisin merkityksin. Mitkä siis olivat äitien toimijuutta määrittäneet arjen rajat ja miten ne kertomuksissa ilmenivät.

Äitien ja perheiden ajankäytöstä alettiin puhua kriittisesti 1990-luvulla. Aiempaa kriittisempi puhe liittyi äitien erilaisten toimijuuksien pirstaloitumiseen ja moninaisempien äitiyden representaatioiden kulttuuriseen hyväksymiseen.²⁶¹ Äitiys alettiin nähdä vain yhtenä roolina muiden sosiaalisten roolien joukossaja ajatus siitä,

²⁵⁹ Felski 2000, 25–31. Ks. myös Jokinen 2005, 27–30.

²⁶⁰ Honkasalo 2004, 308; Jokinen 2005, 29. Ks. myös Knuutila 2003 ja luku 1.5 tässä tutkimuksessa.

²⁶¹ Ks. esim. Jokinen 1997, 137–146; Nousiainen 2004.

että äitiyttä voi toteuttaa monin tavoin, alkoi saada tilaa. Tästä huolimatta äitien ajankäyttö on ollut edelleen monilta eri tahoilta tulevien odotusten ristitussa.²⁶² Myös äitien teknologiakertomuksissa arkea jäsentänyt aika oli jännitteistä – jatkuvan ja monilta tahoilta tulevien vaatimusten, arvioinnin ja arvoitusten kohde. Ensimmäisessä alaluvussa keskityn tähän ajan jännitteisyyteen: minkälaisia jäsennyksiä aika ja ajallisuus saivat äitien kerronnassa mediateknologioista. Ensinnäkin mediateknologioiden käyttö äitien arjessa rytmittyi tiettyjen päivänkulkuun sijoittuvien arkirutiinien mukaisesti, jolloin äidit kuvasivat erityisesti ajan puutetta. Toiseksi mediateknologian ja ajallisuuden yhteys merkityksellistyi äitien kertomuksissa oman henkilökohtaisen ajan kontekstissa. Aineistojen painottumista kussakin teemassa esittelen tarkemmin luvun sisällä.

Toisessa alaluvussa keskityn niihin arkisiin käytäntöihin, joihin mediateknologiat äitien kertomuksissa yhdistyivät. Arjen käytännöillä en tarkoita vain konkreettisia toimintatapoja, vaan myös merkityksiä ja tunteita, joita niihin liitettiin ja tapoja kertoa niistä. Tulkintani arjen käytännöistä seuraa Inari Aaltojärven ajatusta materiaalisista käytännöistä, jotka hän käsittää Andreas Reckwitzin mukaan rutiininomaisina tapoina liikuttaa kehoa, käsitellä, kohdella, kuvata ja ymmärtää maailmaa ja sen asioita ja esineitä. Se on siten toiminnan muoto, joka pitää sisällään sen, miten suhtaudumme materiaalisuuteen ja sen, miten puhumme siitä.²⁶³ Kiinnitän siis tässä luvussa katseeni siihen, mihin arjen käytäntöihin mediateknologioita äitien arjessa käytettiin ja miten. Lisäksi tarkastelen, minkälaisia merkityksiä mediateknologiaan näissä käytänteissä liittyi ja miten niistä kerrottiin. Mediateknologioiden avulla pidettiin yhteyttä ihmisiin, hoidettiin arkisia asioita, vietettiin aikaa lasten kanssa, ilmaistiin itseä, tallennettiin arkea, saatiin vertaistukea ja etsittiin tietoa vanhemmuuden tueksi. Vaikka mediateknologian arkinen käyttö toi äitien arkeen mielekkyyttä, helppoutta ja sisältöä, vaikutti sen kääntöpuolena aina olevan haasteita, jotka kytkeytyivät paitsi äitiyteen sosiaalisena kategoriana myös uusien mediateknologioiden mukanaan tuomiin käytänteisiin. Mediateknologinen arki muodostui ambivalentiksi, jonka eri tekijöitä tässä luvussa analysoin.

²⁶² Salmi 1996; Rotkirch & Miettinen 2012. Ks. myös Niemi & Pääkkönen 2001.

²⁶³ Aaltojärvi 2014, 32; Reckwitz 2002, 250.

3.1 Ajan arkiset jäsenyykset

3.1.1 Aikapula

Ajankäytön säätelyä ja ohjailua on totuttu tarkastelemaan äitien työssäkäyntiä, kotiäitiyttä tai vaikkapa subjektiivista päivähoitoa koskevissa julkisissa puheenvuoroissa. Tällöin puhe palautuu helposti siihen, mikä on tai ei ole ”hyvää äitiyttä”, vaikka keskustelua pyrittäisiin käymään arvovapaasti.²⁶⁴ Ajankäytön tarkastelu mediateknologian näkökulmasta valottaa näitä keskustelussa kiteytyviä arvojamme (miten äidin kuuluisi käyttää aikaansa), moraaliamme (saako äidillä olla omaa aikaa) ja suhtautumistamme teknologiaan (onko teknologian käyttö hyödyllistä). Sari Östmanin mukaan ajan retoriikka ja jäsenyykset ovat liittyneet kiinteästi myös internetin kulttuurisen omaksumisen prosessiin. Etenkin ajan säästämisen retoriikkaa on käytetty nettipalveluiden markkinoinnissa. Ajan vapautumisen pimeänä puoleena on kuitenkin aina riski ajan tuhlaamisesta netin turhuuksina nähtyihin sisältöihin.²⁶⁵ Äitien kohdalla ajan jäsenyykset saivat usein merkityksensä sen kautta, käytettiinkö aikaa lapsen ja perheen edun mukaisesti.

Mediateknologian ajallinen jäsentyminen osaksi arkea tuli selkeimmin näkyville Media-aineistossa: päiväkirjamuotoinen kerronta korosti arkisten mediateknologian käyttötilanteiden ajallista jäsentymistä. Aineistossa silmiinpistävintä oli se, miten äidit kertoivat, ettei mediateknologioihin ehtinyt keskittyä, koska arjen askareet ja lastenhoito veivät suurimman osan ajasta. Yksi mediaäideistä kuvaa ajanpuutetta ja samalla arjen kuormittavuutta kertomalla, että katsoisi enemmän televisiota jos ehtisi, mutta “lasten- ja kodinhoito vie sekä aikaa että energiaa enemmän kuin äidiltä riittää”.²⁶⁶ Myös toinen mediaäiti selittää medioiden seuraamisen vähentymistä arjessaan sillä, että perheeseen on tullut lapsi: “[t]oisalta perheessä on nyt pikkulapsi, vapaa-aikaa jää vähemmän”.²⁶⁷ Mediaäitien kokemus näkyi myös tilastoissa. Vuosien 1999 ja 2010 välisenä aikana kotitöihin käytetyn ajan muutoksia tarkastelleiden tutkimusten mukaan kotitöihin käytetty aika oli kyllä vähentynyt, mutta sukupuolten välinen työjako ei ollut juurikaan kaventunut – naiset tekivät edelleen suurimman osan kotitöistä, kun mukaan luettiin myös lastenhoito.²⁶⁸ Lastenhoitoon käytetty aika sen sijaan oli kasvanut tasaisesti 1980-luvulta lähtien.²⁶⁹ Ei siis ihme, että aika ja ajankäyttö saivat teknologiakertomuksissa keskeisen roolin

²⁶⁴ Kaarakainen & Lehto 2018; Lehto & Kaarakainen 2016.

²⁶⁵ Östman 2009, 160; ks. myös Suominen 2007, luku 7.

²⁶⁶ FSD1306 YPM2001Äi0492.

²⁶⁷ FSD1306 YPM2001Äi0298.

²⁶⁸ Pääkkönen & Hanifi 2011; Niemi & Pääkkönen 2001.

²⁶⁹ Rotkirch & Miettinen 2012.

myös suhteessa mediateknologioihin. Toisaalta aika- ja perhekäsityksiä ruuhkavuosien määrittäjinä tarkastelleet Noora Kaartti ja Pirjo Korvela toteavat, että kaikkea perheiden toimintaa leimaa ajankäyttö.²⁷⁰ Aika ja sen jäsentyminen ihmisten arjessa on siis samanaikaisesti banaalia ja itsestäänselvää, mutta myös kompleksista ja erilaisten valtarakennelmien lävistämää.

Media-aineiston äitien kertomuksissa mediateknologian mielekäs käyttö vaati aikaa, jota arjen toisteisissa rutiineissa ei itsestään selvästi ollut. Toisin kuin edellä kuvatut kahden mediaäidin suorat viittaukset lapsiin ja kodin hoitoon syynä ajan puutteelle, tuli aikapula useimmiten ilmi tapoina, joilla mediateknologioiden käytön sijoittumista arkeen kuvattiin. Kertomuksissa median seuraaminen tai teknologioiden käyttö olivat yhtäaikaista lasten- ja kodinhoidon kanssa. Seuraavat katkelmat äitien mediapäiväkirjoista kuvaavat tyypillistä tapaa, jolla äidit kertoivat mediateknologioiden ja arjen toimintojen vuorottelusta, päällekkäisyydestä ja toisiinsa limittymisestä:

Ehdin lukea Hesaria parikymmentä minuuttia eli A ja B osat melko tarkkaan, kunnes vauva vaati täyden huomioni. Kun vauva meni torkuille puoli yhdeksältä, suljin radion ja luin lehteä vielä 15 minuuttia. [...] Seuraavan kerran palasin viestinten pariin lounaalla kello 11.30 jolloin lueskelin syömisen ja vauvan kanssa seurustelun ohessa edellisenä päivänä tullutta Kaksplus-lehteä. Luin lehteä noin parikymmentä minuuttia, pari artikkelia luin kunnolla, muutoin lähinnä silmäilin. Palasin lehden pariin vielä iltapäivällä vauvan ollessa päivänunilla, jolloin luin sitä toiset 20 minuuttia²⁷¹

Pienen vauvan äidin kuvaus mediapäivän kulusta rakentui täysin vauvanhoitorutiinien ympärille. Päivään kyllä mahtui median parissa vietettyä aikaa, mutta se oli päällekkäistä vauvan hoidon kanssa – siihen ei ollut aikaa keskittyä. Myös ajan kuvaukset olivat konkreettisia ja melko tarkkoja, mikä osaltaan johtui päiväkirjamaisesta muodosta ja keruukutsussa esitetyistä ohjeista kuvata päivän median käyttöä mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Kellonaikojen esiintuominen oli kuitenkin tyypillistä juuri pienten lasten äitien mediapäiväkirjoissa. Kerronta yllä olevan äidin mediapäiväkirjassa oli melko toteavaa äidin oman toiminnan kuvaamista, jota vauvan rutiinit rytmittivät. Seuraavassa katkelmassa toinen mediaäiti kuvaa tarkemmin, miten lapsi konkreettisesti rajoitti äidin median parissa käyttämää aikaa:

²⁷⁰ Kaartti & Korvela 146. Ks. myös Julkunen, Nätti & Anttila 2004, 13.

²⁷¹ FSD1306 YPM2001Äi0205.

Klo 10 uusi yritys laittaa radio Suomipop päälle, mutta 2-vuotias sulkee radion välittömästi. En jaksa ryhtyä kiinni-päälle-leikkiin, joten annan olla. [...] Kuuntelisin puheohjelmia enemmän, jos saisin tosiaan kuunnella, 2-vuotiaalla on (vielä) niin paljon asiaa ja omia välittömiä vaateita, ettei häntä voi syrjäyttää ja koska en pidä siitä, että asiat keskeytyvät enkä kuule kokonaan, en viitsi aloittaakaan. [...] Klo 19 päätöksen aika: katsoako seitsemän uutiset vai lähteä ulos pulkkamäkeen. Lähdemme lapsen [nimi poistettu] kanssa ulos. Klo 20 alan katsoa ohjelmaa murmanskilaisesta Lenasta, joka on päättänyt tehdä itsemurhan. Tirkistely loppuu, kun lapsi [nimi poistettu] vaatii kaksi kertaa lisää kaakaota ja menee lopulta ruudun eteen seisomaan, koska staattinen sähkö nostaa tukan kivasti pystyyn. [...] Pikkulapsen äitinä keskittymiseni on usein pinnallista ja rikkonaista, mutta kiinnostavat artikkelit repäisen talteen ja luen lapsen mentyä nukkumaan.²⁷²

Lapsi esti äidin keskittymisen medioihin sulkemalla radion, vaatimalla huomiota ja kaakaota ja lopulta asettumalla television eteen. Äidin kokemuksessa ei varsinaisesti ilmaista, miltä jatkuvat keskeytykset tuntuvat, mutta jonkinlaista turhautumista kuvaa se, ettei kertoja ”viitsi aloittaakaan” radion kuuntelua, koska ei voi keskittyä siihen kuin pinnallisesti ja rikkonaisesti. Kiinnostavimmat mediasisällöt on jätettävä ajankohtaan, jolloin lapsi nukkuu. Päivään sisältyi myös valintoja median ja lapsen kanssa vietetyn ajan välillä, jossa lapsen tarpeet menivät edelle – uutisten sijaan äiti valitsi pulkkamäen.

Media-aineistossa mediateknologian päällekkäinen käyttö muun arkisen elämän lomassa oli osa erityisesti äitien kerrontaa. Miehet eivät kertoneet mediateknologioiden sijoittumisesta arkipäivään aikapulana tai päällekkäisenä toimintana lastenhoidon ohella. He eivät myöskään kuvanneet mediateknologian käyttöä henkilökohtaisina rauhan hetkinään, kahta isävastaajaa lukuun ottamatta.²⁷³ Vastaavaa vertailua on vaikea tehdä Tietokoneaineistossa, sillä jo vastausten kerronnan muoto poikkesi keruun tarkoituksen ja ohjeistuksen vuoksi Media-aineiston päiväkirjatyylistä täysin, eikä vastaukset noudattaneet yhteneväistä arjen ajallista kerrontatapaa.²⁷⁴ Blogiaineistosta sen sijaan puuttuivat miehet kokonaan. Kotona lasten kanssa olleiden mediaäitien tavassa kertoa mediateknologian käytön sijoittumisesta arkeen oli luettavissa ajan puute, mutta ei niinkään kiire. Päivät olivat rutiinien täyksiä, mutta kiireen tuntua kertomuksissa ei juuri ollut.²⁷⁵

²⁷² FSD1306 YPM2001Äi0056.

²⁷³ FSD1306YPM0031; FSD1306YPM0037.

²⁷⁴ Ks. lisää kokemuksen aikayhteyksistä esim. Jokinen 1997, 27–30, 33–35.

²⁷⁵ Ks. esim. FSD1306 YPM2001Äi0056; FSD1306 YPM2001Äi0649; FSD1306 YPM2001Äi0569; FSD1306 YPM2001Äi0008.

Sen sijaan työssä käyvien äitien mediateknologian käytön kuvauksissa myös kiire tuli esiin, etenkin aamuisin. Rauhallisina alkaneet aamut mediateknologioiden parissa muuttuivat kiireisiksi, kun lapset heräsivät ja arjen rutiinit alkoivat pyöriä.²⁷⁶ Kotiäitien mediapäiväkirjoissa ajan puute sinänsä ei tuntunut häiritsevän tai nostattavan negatiivisia tunteita, vaan turhautumista aiheutti erityisesti keskittymisen mahdottomuus. Arjen toimintojen ja medioiden päällekkäisyys aiheutti myös fyysisiä tunnereaktioita, mikä sai rajoittamaan niiden käyttöä: ”Hesari - ja D-osaa en ehdi lukea. Lapset (3 v, 2kk) vievät aikani ja huomioni. Radio on päällä hetken (Ylen ykkönen) hiljaisella, mutta kakofonia alkaa ärsyttää minua ja suljen radion. Lapsista lähtee tarpeeksi meteliä”.²⁷⁷ Laitteita suljettiin tai äänenvoimakkuuksia säädeltiin kodin äänimaailman balanssissa pitämiseksi. Toisaalta median keskeytyksetön seuraamisen mahdottomuus toi myös rauhan: ”Ei ahdistaa maailman tapahtumat, kun ei ehdi niitä seuraamaan. Päivä on täynnä pieniä ihania tapahtumia, jotka ovat meille suuria!”²⁷⁸ Jatkuvat keskeytykset johtivat äitien kertomuksissa usein tilanteisiin, joissa medioiden seuraaminen lopulta poissulki keskittymisen lasten kanssa olemiseen, joten toimintojen välillä oli tehtävä valinta.

Perheiden ajankäyttöä suhteessa työelämään on usein tarkasteltu työn ja perheen yhteensovittamisen tai työn ja vapaa-ajan näkökulmista. Aikapulan on sanottu olevan informaatioajan aikakäsitykseen liittyvä ilmiö, jonka paradoksina on, että samaan aikaan kun aikaa koetaan olevan vähemmän, tilastot ja ajankäyttötutkimukset osoittavat vapaa-ajan ja etenkin perheen kanssa vietetyn ajan lisääntyminen.²⁷⁹ Paradoksi on kiinnostava ja tutkimuksen arvoinen, mutta ihmisten ajankäyttö ja ajan merkitykset ovat paljon muutakin kuin työn ja vapaa-ajan väliset rajanvedot. Media-aineiston äitien kertomusten kautta näkyviin tulivat perheen sisäiset ja äitien subjektiiviset kokemukset ajasta ja sen merkityksistä, jotka jäljittelivät yhteiskunnassa laajemmin vallalla olleita käsityksiä ajasta. Mediapäiväkirjoissa aikapula näyttäytyi ajan tihentymisenä, jolla on tutkimuksessa viitattu juuri siihen, että elämän toiminnoista on tullut päällekkäisiä ja yhtäaikaista.²⁸⁰ Äitien kertomuksissa ajan tihentyminen sisälsi arjessa jatkuvia valintatilanteita, joissa keskittymisen kohde oli valittava, jotta aikapula helpotti. Näin aika ja sen merkitykset linkittyivät myös äitiyteen liittyviin kulttuurisiin

²⁷⁶ FSD1306 YPM2001Äi0450; FSD1306 YPM2001Äi0329; FSD1306 YPM2001Äi0154; FSD1306 YPM2001Äi0204; FSD1306 YPM2001Äi0427; FSD1306 YPM2001Äi0450; FSD1306 YPM2001Äi0502; FSD1306 YPM2001Äi0042.

²⁷⁷ FSD1306 YPM2001Äi0649.

²⁷⁸ FSD1306 YPM2001Äi0569.

²⁷⁹ Julkunen, Nätti & Anttila 2004, 21.

²⁸⁰ Julkunen, Nätti & Anttila 2004, 25; Kaartti & Korvela 2014, 148.

odotuksiin. Lähes poikkeuksetta äidit rajoittivat omaa median käyttöään lasten hyväksi.²⁸¹

Ajan rutiininomaisuus ja arjen toimintojen päällekkäisyys tulivat mediaäitien kerronnassa konkreettisesti näkyviin päiväkirjamuodon takia. Äitien mahdollisuudet kuluttaa aikaa mediateknologioiden parissa määrittyivät erityisesti lasten tarpeiden mukaan. Kuten edellä kuvatuista katkelmista käy ilmi, välillä lapset rajoittivat äitien medioiden käyttöä hyvinkin konkreettisesti sulkemalla radion tai pitäessä liian kovaa ääntä sen kuuntelemiseksi, pitämällä äidin kiireisenä heittelemällä tavaroita lattialle tai asettumalla television eteen kirjaimellisesti estäen sen katsomisen. Kuten yksi mediaäideistä kuvasi, oli medioihin keskittyminen pikkulapsen äideille usein pinnallista ja rikkonaista. Kunnollinen keskittyminen vaati ajan, jolloin lapset nukkuivat tai ulkoilivat. Muulloin mediateknologioiden parissa vietetty aika oli päällekkäistä muiden arjen – useimmiten lastenhoitoon liittyvien – toimintojen kanssa: ”lueskelua vauvan kanssa seurustelun ohessa”²⁸² tai ”aamupalan, pukeutumisen, vauvan päiväunille panon, kakan pesun, puheluiden ym.”²⁸³ kanssa vuorotellen.

Äitiyden hoivavastuuseen liittyvien arkisten vaatimusten lisäksi mediateknologian parissa vietetyn ajan kuvaukset liittyivät oleellisesti teknologian kehityksen vaiheisiin. Tietokone ja varsinkin internet näyttäytyivät vielä 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa teknologioina, jotka edellyttivät tietynlaista rauhaa ja keskeytyksetöntä ajan käyttöä. Etenkin Media-aineistossa tietokone tai internet mainittiin äitien kertomuksissa usein vasta aivan päivän loppupuolella ennen nukkumaan menoa, kun lapset jo nukkuivat tai silloin, kun puoliso otti hoitovastuun lapsista. Perinteisten mediateknologioiden käyttö, lehtien lukeminen, radion kuuntelu, television katselu, soljuivat äitien päivittäisten askareiden lomassa, mutta tietokoneet vaativat keskittymistä. Internetin kohdalla keskeytyksettömän ajan vaatimus ja ajankohdan sijoittuminen iltaan, liittyivät myös internetyhteyksien hintoihin 1990-luvulla ja vielä 2000-luvun alussa. Minuuttihintaiset taksat rajoittivat käyttöä oleellisesti ennen kiinteähintaisia liittymiä. Esimerkiksi Tele-operaattorin tarjoama iNET ISDN-yhteys maksoi arkipäivisin 45 penniä minuutilta aamu seitsemän ja iltakuuden välillä, kun kuuden jälkeen ja viikonloppuisin hinta putosi 29:ään penniin.²⁸⁴ Toisaalta yksi mediaäideistä mainitsi käyttävänsä nettiä joka ilta noin kello kymmenen lasten mentyä nukkumaan, vaikka kertoi käytössään olevan ADSL-yhteyden, jonka kautta käyttömaksu ei ollut enää sidottu

²⁸¹ Pалаan näihin kuvauksiin tarkemmin Oma aika -osiossa.

²⁸² FSD1306 YPM2001Äi0008.

²⁸³ FSD1306 YPM2001Äi0569.

²⁸⁴ iNET-hinnasto vuonna 1998.

<http://web.archive.org/web/19981205103739/http://www2.inet.fi/apu/info/kaytto/hinnasto/#open>. Katsottu 31.7.2020.

minuuttitaksoihin.²⁸⁵ Lapsista vapaa aika vaikutti siis määrittävän käyttöajankohtaa myös silloin, kun puhelinlaskusta ei tarvinnut välittää.

Mediateknologian käyttöön liittyvää aikapulaa kuvattiin Media-aineiston lisäksi myös Blogiaineistossa. Koska blogiäidit kertoivat suhteestaan mediateknologiaan yhtä arkipäivää laajemmassa ajallisessa kontekstissa, ei keskeytyksettömän ajan puute tullut esiin yhtä näkyvästi. Ajankäytön rajallisuus mediateknologian parissa kiinnittyi kuitenkin heidänkin kertomuksissaan juuri lapsista ja kodista huolehtimiseen:

Lapsen syntymän jälkeen ihan ensimmäisinä viikkoina sosiaalisen median käyttö jäi hieman vähemmälle ja saatoinkin käydä koneella ehkä vain kerran viikossa, mutta nyt arjen tasaannuttua huomaa löytäväni taas hetkiä istua alas ja lukea ihmisten kuulumisia, kirjoittaa omiani (blogiin) ja sosialisoida muiden äitien kanssa Facebookissa vertaistueksi perustetuissa ryhmissä. Käyttö ei kuitenkaan ole lähelläkään aiempaa käyttömäärää. Ehdin kuitenkin pakollisten asioiden lisäksi surffaila ihan huviksenikin internetissä.²⁸⁶

Yllä vastikään äidiksi tullut blogiäiti kertoo, miten uusi elämäntilanne aiheutti aluksi mediateknologian käytön vähenemistä, mutta pikkuhiljaa arjen tasaannuttua löytyi taas aikaa myös sosiaaliselle medialle. Näin eksplisiittisen ajankäytön kuvauksen sijaan yleisempi tapa blogiaineistossa oli kuvata netin ja erityisesti sosiaalisen median käyttöön liittyvää aikaa tuomalla esiin, että vaikka ne kuuluvat kiinteästi arkiseen elämään, veivät lapset ja kodinhoito kuitenkin arjesta valtaosan, eikä netissä ehtinyt jatkuvasti ”roikkua”. Puhe netissä roikkumisesta korosti ajankäytön arvottamista: lasten kanssa oleminen ja muut arjen askareet kuvattiin tärkeämmäksi, jolloin arjen järjestyksessä mediateknologiat asettuivat toissijaisiksi. Siinä missä mediaäidit kuvasivat ajankäyttönsä mediateknologian parissa olleen pääosin riippuvaista lasten tarpeista, kytkeytyi niiden parissa vietetyn ajan problematiikka blogiäitien kohdalla myös puolisoitten odotuksiin äitien ajan käytöstä. Puolisot saattoivat huomautella netissä ”roikkumisesta”, jos jokin kodinhoitoon liittyvä askare oli jäänyt tekemättä.²⁸⁷ Myös media-aineistossa löytyi viittauksia saman tyyppisiin tilanteisiin, joissa äidit kertoivat toimivansa tietyllä tavalla mediateknologioiden parissa silloin, kun puolisot eivät olleet paikalla: televisiosta katsottiin erilaisia ohjelmia, televisiota katsottiin eri paikassa kuin normaalisti tai kuten yksi äideistä kuvasi, kotitöiden sijaan vietettiinkin aikaa aikakauslehden

²⁸⁵ FSD1306 YPM2001Äi0056.

²⁸⁶ BLOG2013Äi03.

²⁸⁷ Esim. BLOG2013Äi26; BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi02; BLOG2013Äi05; BLOG2013Äi29; BLOG2013Äi32

parissa: “yleensä istun tytön vieressä ja luen, saan aina lastenohjelmien ajan keskittyä täysin omiin hommiini: usein kuitenkin päädyn silloin tekemään ruokaa, mutta koska mies on työmatkalla, luen”.²⁸⁸ Mediaäitien kohdalla kerronnasta ei kuitenkaan tullut selkeästi esiin, että tilanteisiin olisi liittynyt varsinaista kiistaa tai rajankäyntiä siitä, miten puoliset olisivat odottaneet äitien toimivan.

Blogiaineistossa omaa toimintaa suhteessa mediateknologioihin arvioitiin ehkä syvemmin keruun luonteen vuoksi. Yksi esimerkkikysymyksistä myös kehotti äitejä pohtimaan, miten muut suhtautuivat heidän mediateknologian käyttöönsä. Blogiäidit tuntuivat olevan herkkiä monitoroimaan omaa toimintaansa mediateknologian parissa ja omaa toimintaa myös muutettiin vastaamaan paremmin perheen odotuksia, jos palautetta liiallisesta netissä tai somessa olosta saatiin:

Toisinaan se, että olen paljon somessa kiristää välejämme, etenkin jos jotain jää tekemättä sen vuoksi, että olen käyttänyt “kaiken aikani” koneella. Asian noustessa “otsikoihin” pyrin yleensä sitten vähentämään sitä käyttöä tai ainakin sitten jättämään ne asiat sille “omalle ajalle” iltaan, kun lapsi jo nukkuu. Lapsen hereillä ollessa yritän olla istumatta (pöytätieto)koneeni ääreen, mutta teen sitä kuitenkin joskus, kun lapsi viihtyy itseksensä.²⁸⁹

Tuore blogiäiti kertoo, että ”asian noustessa otsikoihin” hän pyrki vähentämään omaa mediateknologian käyttöään tai ainakin jättämään käytön ”omalle ajalle” iltaan, jolloin lapsi jo nukkui ja päivän askareet oli hoidettu. Kertomuksesta on luettavissa, että ”sallitun” – perheen määrittelemän – mediateknologian käytön ja omaehtoisen käytön oikeutuksesta joutui käymään aika ajoin rajanvetoa joko puolison, lapsen tarpeiden tai jopa itsensä kanssa. Itsen monitorointi tulee esiin, kun äiti kertoo yrittävänsä olla istumatta koneensa ääreen, mutta joskus kuitenkin salli sen itselleen, jos lapsi tuntui viihtyvän leikeissään. Kriittisyys omaa toimintaa kohtaan ja etenkin toiminnan korjaaminen silloin, kun se uhkasi tietynlaista perheen etusijalle asettamista, kertoi intensiiviseen läsnäoloon pohjautuvasta kunnollisen äidin ja puolison ihanteesta ja etenkin sen toistamisesta arjessa.

3.1.2 Oma aika

Kuten edellä jo tuli ilmi, on äitien kohdalla ajalla yksi erityinen piirre: rajankäynti siitä, kuka tai mikä ajan käyttöä määrittää. Tämän aikadilemman keskeinen tekijä on kysymys äidin omasta ajasta. Sen lisäksi, että äidit kuvasivat medioiden parissa vietettyä aikaa keskittymiseen liittyvän aikapulan ilmauksilla, he kertoivat myös

²⁸⁸ FSD1306 YPM2001Äi0056.

²⁸⁹ BLOG2013Äi03.

oman ajan tarpeesta ja kaipuusta. Omalla ajalla tarkoitan sellaista aikaa ja sen aikana tapahtunutta toimintaa, joka oli irrallaan perheen ja kodin vastuista ja jota äidit itse hallitsivat. Mediateknologia liittyi kiinteästi äitien omaksi ajaksi kuvaamiin tai sellaisiksi tulkittaviin oleviin hetkiin arjessa. Oman ajan ottaminen keskellä lapsiperhearkea ei ollut kuitenkaan itsestään selvää, vaan moninaiset perhe-elämän reunaehdot, mutta myös äitiyden kulttuuriset odotukset, rajasivat sitä. Tämän vuoksi lähdin jäljittämään tarkemmin sitä, minkälaisia tapoja äideillä oli kertoa mediateknologioiden merkityksistä oman ajan kontekstissa. En siis käsittele sellaisia oman ajan kuvauksia, joihin mediateknologiat eivät liittyneet, vaikka niitäkin etenkin media-aineistosta löytyi.

Populaarimedialla merkityksiä naislukijoille tutkinut Janice Radway osoitti klassikkoteoksessaan *Reading the Romance*, että oma aika, arjesta pakeneminen ja näiden tuottama mielihyvä olivat naisille merkittäviä motiiveja populaarimedialla kuluttamisen taustalla.²⁹⁰ Kathryn Woodward on sen sijaan todennut, että 1980-luvun lopulta lähtien juuri naistenlehdet alkoivat rohkaista naisia laittamaan omat tarpeensa muiden tarpeiden tyydyttämisen edelle.²⁹¹ Naistenlehtiä onkin kuvattu tutkimuksessa naisten omana tilana, jossa myös naisten oma ääni pääsee kuuluviin.²⁹² Oman ajan viettäminen mediateknologioiden parissa ja sen tuottama mielihyvä oli läsnä myös äitien teknologiakertomuksissa. Äitiys rajasi teknologista toimijuutta sen kuluttamisen näkökulmasta, kuten edellisissä osioissa olen tuonut esiin: ajankäyttö oli alistainen arjen toiminnoille, perheenjäsenten väliselle kanssakäymiselle ja materiaalisille reunaehdoille ja näiden kanssa käydylle neuvottelulle ja yhteensovittamiselle. Oma aika kuitenkin otettiin, ja sen tarpeesta – kaipuustakin – sekä siihen liittyvistä neuvotteluista, kerrottiin kaikissa kolmessa aineistossa. Oman ajan erityisyyttä korostettiin kerronnassa tekemällä selvä ero oman ajan ja muun arjen välille. Akateeminen mediaäiti kuvasi varhaiseen aamuun sijoittuvaa omaa aikaansa seuraavasti:

Jalkapohjia kylmillä eteisen portailla kipristellen, puoliuudessa, raotin ulko-ovea ja koppasin Turun Sanomat oven pielen postilaatikosta hyppysiini. [...] Aamulehti kuuluu heräämiseeni. Sen avaaminen avaa silmäni uuteen päivään. Päivä alkaa takkuisesti, ellei minulle suoda puolituntista kahden lehteni kanssa. Oli ihanan hiljaista. Koko muu perhe nukkui vielä. Hörpin kahviani, vedin polvet koukkuun yöpaidan sisään ja syvennyin ensimmäiseen aukeamaan, jolla yleensä

²⁹⁰ Radway 1991.

²⁹¹ Woodward 1997, 263.

²⁹² Berg 2008, 35; Siivonen 2006; Töyry 2005; Johnston ja Swanson 2003.

viivyin pitkään.[...] Lasten herättelemisen ja siihen liittyvien askareiden sekä kuopuksen päiväkotiviemisen jälkeen olikin jo kiire.²⁹³

Aamuinen hetki lehden parissa oli äidille edellytys päivän sujuvalle alkamiselle. Arjen velvoitteet saattoi ottaa vastaan vasta, kun oli saanut viettää rauhassa oman puolituntisensa. Rituaalinomaisen hetken jälkeen kiire alkoi: lapset oli herätettävä, näiden aamuaskareet suoritettava ja päiväkotiin ehdittävä ennen töihin lähtöä. Etenkin päiväkirjamuotoisessa Media-aineistossa äidit kertoivat mediatekniologioiden parissa vietetystä omasta ajastaan toistuvasti akateemisen äidin tavoin: kerronta rakentui rauhassa vietettyjen hetkien ja perheen sekä arkisten askareiden vuorottelun kuvauksiin, kuten jo ajan puutetta kuvaavassa osiossa toin esiin.²⁹⁴ Omat hetket, jolloin mediateknologiaan saattoi rauhassa keskittyä, olivat vapaita arkea hallitsevasta ajan tihentymisestä.

Erilaiset mediatekniologiat eri aikoina ovat tuoneet asioiden seuraamiseen ja arkisten asioiden hoitamiseen parempia mahdollisuuksia ja helppoutta.²⁹⁵ Arjen ajallista jäsentymistä pystyi hallitsemaan monin tavoin paremmin hoitamalla esimerkiksi pankkiasioita tai työnhakua netissä, mutta oman ajan problematiikkaan kehittyneeseen teknologia ei vaikuttanut tuoneen ratkaisua. Oma aika ei ollut pienten lasten äideille itsestäänselvyys ja oman ajan tematiikka on yksi äitiyteen liittyvien keskusteluiden kestoaiheita myös julkisuudessa ja äitien omilla sosiaalisen median kanavilla.²⁹⁶ Äitinä toimimiseen sisältyy monia ambivalentteja ihanteita ja odotuksia, joissa yksi ihanteellinen tapa toimia sulkee ulkopuolelle toisen ihanteellisen tavan. Oman ajan ja läsnäolon välinen rajanveto on ollut keskeisimpiä näistä: toisaalta äideiltä odotetaan jatkuvaa aitoa läsnäoloa lapsilleen, mutta toisaalta äitejä muistutetaan monilta tahoilta oman, vain itselle pyhitetyn, ajan tärkeydestä.²⁹⁷ Sivusimme mediatutkija Mari Lehdon kanssa *Äitien sota* -tosi-televisio-ohjelmaa (Liv-kanava 2015) käsitelleessä artikkelissamme sitä, miten ohjelmaan osallistuneet äidit puhuivat omasta ajasta. Totesimme äitien ohjelmassa ylläpitävän ambivalenttia puhetta, jossa äidin läsnäolosta lapselle tehtiin selviö, mutta samalla korostettiin

²⁹³ FSD1306 YPM2001Äi0450.

²⁹⁴ Esim. FSD1306 YPM2001Äi0329; FSD1306 YPM2001Äi0154; FSD1306 YPM2001Äi0204; FSD1306 YPM2001Äi0427; FSD1306 YPM2001Äi0450; FSD1306 YPM2001Äi0502; FSD1306 YPM2001Äi0042.

²⁹⁵ Tästä lisää luvussa 3.2.

²⁹⁶ Ks. esim. HS.fi 25.6.2017 ”Oma aika on tärkeää pienten lasten vanhemmille”. <https://www.hs.fi/elama/art-2000005267082.html>. Luettu 27.7.2020.; Lifeoflotta.fi 16.2.2020. ”Äidin oma aika” <http://www.lifeoflotta.fi/2020/02/aidin-oma-aika.html>. Luettu 27.7.2020; Vau.fi 19.6.2018. Äidin oma aika, tuo arjessa jaksamisen edellytys. <https://www.vau.fi/blogit/aidin-oma-aika-tuo-arjessa-jaksamisen-edellytys/>. Luettu 27.7.2020.

²⁹⁷ Lehto & Kaarakainen 2016, 91; Mannevuori 2015, 171.

oman ajan ja itsestä huolen pitämisen korvaamattomuutta. Vertasimme tilannetta Lauren Berlantin julman optimismin ajatukseen. Berlant näkee hyvän elämän ihanteet yksilön tavoittamattomissa olevina normeina, jotka ovat saavuttamattomia ja siksi julmia. Optimismi on siis julmaa silloin, kun tavoittelun kohde, kuten hyvä äitiys, vaikeuttaa ristiriitaisine edellytyksineen tavoitteeseen pääsyä.²⁹⁸ Tavoiteltu ihanne – äitiyden toivekuva – sisältää aina toisensa poissulkevia hyveitä.²⁹⁹ Tämä oman ajan problematiikka oli jatkuvasti läsnä myös äitien teknologiakertomuksissa.

Kilpakirjoitusten muoto toki ohjasi äitien kerrontaa myös oman ajan kontekstissa. Tietokoneaineistossa ja blogiaineistossa kuvaukset omasta ajasta ja mediateknologioiden merkityksistä sen yhteydessä, syntyivät vailla eksplisiittistä ohjausta. Vastausohjeissa ei pyydetty varsinaisesti arvioimaan teknologian käyttöä suhteessa omaan aikaan, joskin oman ajan voi nähdä olevan sisäänkoodattuna perheen arkisiin toimintoihin, jota molemmissa ehdotettiin pohdittavan.³⁰⁰ Mediaaineistossa sen sijaan yhtenä lähestymistapana mediankulutuksen päivittäiseen pohtimiseen ehdotettiin sen arvioimista, onko median kulutus henkilökohtaista vai jaettua.³⁰¹ Kuten johdannossa aineiston kuvauksen yhteydessä toin esiin, myös sellainen kirjoitusten piirre, joka vaikuttaa kirjoitusohjeiden inspiroimalta, saattaa olla kulttuuristen puhetapojen toistoa, joka on muokannut myös kirjoituskutsua.³⁰² Väitänkin, että oman ajan tematiikka äitien kerronnassa kytkeytyi kulttuuristen puhetapojen muovaamaan äitinä toimiseen ja lisäksi subjektiiviseen tarpeeseen saada äitiyden vaatimuksista vapaata aikaa. Tämä tarve sanallistui teknologiakertomuksissa toistuvasti. Siitä huolimatta oman ajan ottaminen mediateknologioiden parissa sijoittui pääasiallisesti tilanteisiin, joissa lapset jo nukkuivat joko päivä- tai yöunia tai, kun joku muu – useimmiten puoliso – oli vastuussa lapsista. Oma aika mediateknologian parissa oli siis vahvasti alisteinen sille, miten muu perhe ja arkielämän askareet toimivat äidin ympärillä, eikä arjen tasapainoa haluttu omalla ”itsekkyydellä” horjuttaa.

Mediaäidit kertoivat esimerkiksi sanomalehtien lukemisen ennen nukkumaan menoa olevan ”päivän kohokohta” ja ”jokailtainen rauhanhetki” tai myöhäisillan televisio-ohjelman merkinneen ”ikiomaa laatuaikaa”.³⁰³ Päiväkirjamaisesta aineistosta oli helpompi paikantaa median käytön hetki kuin kahdesta muusta, jossa mediateknologian käytöstä ei välttämättä kerrottu päivän kulun mukaan. Kuitenkin usein lasten nukkuminen tai hoitovastuun siirtyminen selkeästi mainittiin

²⁹⁸ Berlant 2011, 1. Ks. myös Mannevuori 2015, 163.

²⁹⁹ Lehto & Kaarakainen 2016.

³⁰⁰ Tietokone – Isäntä vai renki -aineiston vastausohjeet, LIITE 1; Blogiaineiston vastausohjeet LIITE 3.

³⁰¹ Yksi päivä mediaa vuonna 2001 -aineiston vastausohjeet, LIITE 2.

³⁰² Aalto 2012, 43–44.

³⁰³ FSD1306 YPM2001Äi0706; FSD1306 YPM2001Äi0154; FSD1306 YPM2001Äi0227.

mediateknologian käytöstä kertomisen yhteydessä myös muissa aineistoissa. Blogiäidit kertoivat mediateknologian käytön sijoittuvan usein lasten päiväuniajalle, jolloin oli mahdollista ottaa omaa aikaa tai pitää ”oma pieni hengähdystauko”, kuten yksi blogiäideistä kuvasi.³⁰⁴ Blogiaineistossa myös puhuttiin suoraan omasta ajasta, toisin kuin esimerkiksi media-aineistossa, jossa oman ajan viettäminen tai keskeytyksettömän ajan saaminen mediateknologian parissa ilmeni kerronnan tavoissa epäsuoremmin. Osaltaan oman ajan sanoittamisen korostuminen Blogiaineistossa johtui blogikeräyksen ja muun sosiaalisen median käytön läheisistä konteksteista: blogeissa ja keskustelupalstoilla äitien oman ajan puutteesta ja siihen liittyvistä tunteista on tullut suosittuja keskustelunaiheita.³⁰⁵ Netissä oman ajan määrittelyä tapahtuu jatkuvasti äitien jokapäiväisessä toiminnassa, joten sen kokemus ja kokemuksen sanallistaminen olivat implisiittisesti osa myös blogikeruun konventiota.

Erona Media-aineistoon, blogiäidit myös sanallistivat selkeämmin sen, että omaa aikaa haluttiin ottaa juuri silloin, kun se ei ollut lasten kanssa vietetystä ajasta pois, kuten yksi pienten lasten kanssa kotona olleista blogiäideistä toteaa netin käytöstään kertoessaan:

Käytän paljon myös Facebookkia päivittäin, kun lapset nukkuvat. Lähinnä silloin sitä omaa aikaa on blogiakin päivillä. Yötkin ovat hyvää aikaa, kun vauva valvottaa ja sitten kun taas nukahtaa, eikä enää itse saakaan unta. :D³⁰⁶

Oman ajan sijoittuminen niin, ettei se ollut pois lapsen kanssa vietetystä ajasta vaikuttaa blogiäidin kertomuksessa itsestään selvältä valinnalta. Myös toinen Blogiaineiston vasta äidiksi tullut kotiäiti kirjoittaa: ”Facebookia käytän pääasiassa silloin kun olen saanut vauvat nukkumaan, muuten siihen ei juuri ole aikaa. Olen yksin kotona päivisin, kun mies on töissä. Kun hän tulee kotiin, vietämme aikaa perheenä”.³⁰⁷ Kotiäiti painotti, ettei somettamiseen ollut aikaa kuin vasta lasten nukkuessa. Näiden hereillä ollessa voi siis olettaa äidin pyrkivän keskittymään lapsiinsa ja kun mies tuli kotiin, oli perheajan vuoro. Näihin perheen parissa vietettyihin hetkiin ei Facebook kuulunut. Äititoimijuuden kulttuuriset odotukset ja äitinä kertomisen narratiivit ohjasivat myös sitä, miten mediateknologioiden kerrottiin sijoittuvan osaksi arkea. Keskeistä näihin odotuksiin vastaamisessa tai

³⁰⁴ BLOG2013Äi27.

³⁰⁵ Ks. esim. Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu ”Monelleko äidille netti on ainoa ”oma tila””

http://www.vauva.fi/keskustelu/1614140/ketju/monelleko_aidille_netti_on_ainoa_oma_tila.
Luettu 17.8.2016.

³⁰⁶ BLOG2013Äi29.

³⁰⁷ BLOG2013Äi16.

kertomisen tapoihin mukautumisessa oli aidon läsnäolon ihanteen noudattaminen. Oman ajan itsekäs raivaaminen keskelle arkea oli äitien teknologiakertomuksissa harvinaista sen välillä hyvin selkeästi artikuloidusta tärkeydestä huolimatta.

Läsnäolon tärkeyden kuvauksissa korostui ambivalenssi, jonka myös Mannevuon havaitsi tutkijaäitien kirjoituksia analysoidessaan. Mannevuon määritteli läsnäoloon liittyvät hankaukset ”tavaksi olla maailmassa ristiriitaisten vaatimusten keskellä”: vaikka suurin osa tutkijaäideistä oli omaksunut ajatuksen ”todellisesta” intiimistä suhteesta lapseen, joka ilmeni tietynlaisen läsnäolon puitteissa, he olivat myös huolissaan siitä, ovatko he ”todella läsnä”. Mannevuon liitti huolen tietoisuuteen siitä, että sukupuolittuneessa perhekulttuurissa työtä tekevän äidin tulee oikeuttaa työssäkäyntinsä osoittamalla olevansa kunnollinen äiti ja puoliso.³⁰⁸ Oman aineistoni äidit, etenkin blogiäidit, toivat esiin läsnäolon tärkeyden kodin kontekstissa: omaa toimintaa arvioitiin ja siitä kerrottiin korostamalla, että läsnäolo kaikesta mediateknologian käytöstä huolimatta toteutui. Äidin läsnäolon tärkeys lapselle on yksi yleisesti jaetuista kulttuurisista ajattelutavoista, johon puhe äitien omasta ajasta usein palautuu.³⁰⁹ Läsnäolon vaatimus toistuu keskusteluissa vanhemmuudesta yhä useammin myös isien kohdalla, mutta erityisesti se edelleen kohdistuu naisten vanhemmuuteen ja sen arvioimiseen. Viime vuosina keskustelun keskiöön on noussut läsnäolon aitous. Myös *Äitien Sota* -televisiosarjassa (Liv-kanava 2015) äidit arvioivat toisiaan erityisesti sen suhteen, miten äidin ja lapsen välinen läsnäolo välittyi arvioijille. Läsnäolon kannalta tärkeää oli, että se määrittyi aitouden kautta: pelkkä fyysinen läsnäolo ei riittänyt, vaan lapsen tekemisiin oli keskityttävä ja osallistuttava.³¹⁰

Ei siis ihme, että äitien kertomuksissa toistuivat kuvaukset omasta ajasta päivän kohokohtana, jolloin saattoi vapautua arjen loputtomista vaatimuksista. Alla yksi blogiäideistä kertoo, miten omat hetket koneella, lasten nukkuessa, antoivat hetken rauhan jatkuvan läsnäolon velvoitteesta:

Omat hetket koneella, kun lapset nukkuvat ovat päivän kohokohta. Voin keskittyä vain itseeni ja tehdä muutakin kuin vastaila lasten kysymyksiin ja olla koko ajan valmiudessa. Netissä voi jutella muiden samassa tilanteessa olevien äitien kanssa, olla yhteydessä kauempana asuviin ystäviin tai ihan vaan katsella jotain hömppävideoita. Kahvimuki ja netti auki, siinä se oma aika kuluu nykyään.³¹¹

³⁰⁸ Mannevuon 2015, 178.

³⁰⁹ Ks. Lehto & Kaarakainen 2016; Berg 2008; Nousiainen 2004; Katvala 2001.

³¹⁰ Lehto & Kaarakainen 2016.

³¹¹ BLOG2013Äi20.

Omat hetket koneella mahdollistivat jatkuvan valmiustilan nollaamisen edes hetkeksi. Kirjoituksesta voi päätellä, että kun lapset heräävät, valuu oma aika taas äidin ulottumattomiin. Oman ajan kuvaaminen mediateknologioiden parissa hengähdystauoiksi, hartaushetkiksi tai jopa pakotieksi arjesta piti sisällään ajatuksen, että omaa toimintaa mediateknologioiden parissa pystyttiin itse hallitsemaan. Vaikka oman ajan ottamiseen liittyi neuvotteluja, sovittelua ja kamppailujakin, oli äitien toiminta sen saavuttamisen jälkeen omaehtoista. Esikoisensa kanssa kotona ollut mediaäiti kertoi lapsen päiväuniaikaan sijoittuvan päivittäisen television katselun merkityksestä arjen keskellä:

Ehkä sarja (Dawson's Creek) tarjoaa pienen pakotien arkeen, amerikkalaisten teinien ongelmat ovat niin kaukana omista tämän hetkisistä, että omat arkirutiinit ja niiden ajoittain aiheuttama puutumus unohtuvat sarjan ääressä”.³¹²

Arkirutiinit ja niiden aiheuttama puutumus liittyvät äidin mediapäiväkirjassa nimenomaan pienen lapsen kanssa kotona olemiseen. Kirjoitus rakentui alusta loppuun pienen vauvan hoitamisen ja median seuraamisen vuorotteluun: medioita seurattiin aina kun vauva nukkui tai hoitamisen ohessa vain osittain niihin keskittyen, kuten tyypillistä oli muissakin Media-aineiston kertomuksissa. Mediaäiti kertoi nauhoittavansa mielihelmiaan imetyshetkiä tai lapsen päiväunia varten: oman ajan koittaessa mediateknologia mahdollisti juuri sellaisen sisällön äärelle pääsyn, jota äiti kaipasi arkirutiinien vastapainoksi. Mediateknologian avulla oli mahdollista päästä edes hetkeksi irti arjen puuduttavalta toisteisuudelta ja määrittää itse, minkälaisessa maailmassa vietti aikaa. Televisio tai ehkä paremminkin VHS-nauhuri, joka mahdollisti ohjelman katsomisen itselle sopivana aikana, sai äidin kokemuksessa Rodger Silverstonen televisio(tekno)logialle antaman merkityksen arjen transitionaaliobjektina – välineenä, jonka avulla voi säädellä arjen rakenteellisia pakkoja ja rutiineja tai ainakin tehdä niistä siedettäviä.³¹³ Se toimi välineenä eskapismiin. Myös Blogiaineistossa toistui edellä siteeratun mediaäidin ajatus mediateknologian mahdollistamasta pakopaikasta arjesta, mutta television sijaan pakopaikkana toimi erityisesti sosiaalinen media:

Kun on pieniä lapsia ja periaatteessa kaikki päivät aikaa niin sitä on pitänyt rakentaa semmonen oma maailma sinne nettiin, jotain tekemistä. Aikuisten

³¹² FSD1306 YPM2001Äi0205.

³¹³ Silverstone 1994, 8–9; Jokinen 2005, 120.

maailma! Vaikka kai sitä aika paljon lasten ympärillä sielläkin jutut pyörii, mut eritavalla. Ei siks kun on pakko vaan siks kun mä haluan!³¹⁴

Kahden pienen lapsen blogiäiti kertoi netin merkityksestä pikkulapsiarjen täyttämässä elämässä, jossa toisaalta on ”kaikki päivät aikaa”, mutta silti lasten vuoksi rajatut mahdollisuudet päättää itse siitä, miten aikansa käyttää. Sitaatissa hän viittaa perheen elämää kuvaavaan blogiinsa, jossa koki hallitsevansa omaa toimintaansa: ”ei siks kun on pakko vaan siks kun mä haluan!”. Myös Jokisen tutkimat naiset kuvasivat tietokoneen käyttöönsä pakoreitiksi arjesta. Jokisen mukaan tietokone tarjosi naisille oman huoneen, joka laajeni yhteiskuntaan ja näin täytti myös modernille naiselle kohdistettuja odotuksia.³¹⁵ Jokinen tutki aikuisten arkea 2000-luvun puolivälissä. Blogiaineiston äitien kokemukset sijoittuvat lähes kymmenen vuotta eteenpäin, jonka aikana teknologinen kehitys on ollut nopeaa. Tietokoneiden sijaan arjen ovat vallanneet mobiilit älylaitteet ja kaikkialla läsnä oleva sosiaalinen media. Pakotielle tai omaan huoneeseen on helpompi poiketa, kun mobiili teknologia kulkee äitien arjessa jatkuvasti mukana. Monista toiminnoista ja käyttötavoista on tullut automaattisia ja osin tiedostamattomiakin. Omaan somemaailmaan voi piipahtaa ja palata saman tien takaisin. Satunnaista älylaitteen vilkuilua ei kuitenkaan kuvattu omana aikana, vaikka sen sisältämä toiminta saattoi sisältää piirteitä, jotka liittyivät omalla ajalla tehtyihin asioihin: saatiin vertaistukea, irrottauduttiin äidin roolista tai viihdyttiin.

Äitien teknologisen toimijuuden materiaalisilla ja sosiaalisilla reunaehdoilla, niiden käytölle otollisen ajan puutteella tai ajankäyttöön liittyvillä neuvotteluilla arjen keskellä, on myös historiallinen ulottuvuutensa, joka kytkee sen laajempaan keskusteluun naisten mahdollisuuksista.³¹⁶ Kuuluisimpia näistä on epäilemättä Virginia Woolfin ajatus omasta huoneesta. Woolfin mukaan oma huone oli edellytys naisten mahdollisuudelle kirjoittaa, mutta historiallisten ja yhteiskunnallisten patriarkaalisten rakenteiden vuoksi myös erityisen ongelmallinen edellytys. Oman huoneen ongelmallisuuteen kiteytyi Woolfin ajatus siitä, että naisten luomistyötä määritellesä oli otettava huomioon lukematon määrä asioita, joilla ei ollut mitään selkeää yhteyttä itse luomistyöhön.³¹⁷ Aivan kuten viime vuosisadan alkuvuosikymmenten naisten kirjoittamista, myös äitien mediateknologian käyttöä on määrittänyt ja rajannut iso joukko tekijöitä, joilla ei sinänsä ole ollut mitään tekemistä itse mediateknologian käytön kanssa.

³¹⁴ BLOG2013Äi08.

³¹⁵ Jokinen 2005, 100–101.

³¹⁶ Esim. 2006; Jokinen 2005; Kaartinen & Korhonen 2005; Scott 1999.

³¹⁷ Woolf 1999, 38.

Äitien teknologiakertomuksissa toimijuutta rajaavia tekijöitä olivat kysymykset omasta ajasta ja läsnäolon vaatimuksesta. Vertaus Woolfiin on uskalias, sillä Woolfia on totuttu tulkitsemaan suhteessa naisten kirjalliseen kulttuuriin ja siihen liittyviin erityisiin toimijuuksia rajoittaviin sukupuolittuneisiin yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin ehtoihin. Oman huoneen metaforista tulkintaa naisten kirjallisen kulttuurin ulkopuolisiin toimijuuksiin on kritisoitu, mutta samalla puolustettu vedoten Woolfin tekstien ”pakenevuuteen”, mikä sallii monitulkintaisuuden.³¹⁸ Löydettyäni Eeva Jokisen viittauksen Woolfin oman huoneen ajatukseen hänen tutkiessaan tietokoneiden merkityksiä aikuisten arjessa, sain vahvistusta sille, että vertaus on mahdollinen. Kun Jokisen tutkimuksessa ihmisiltä kysyttiin ”Onko sinulla tarpeeksi omaa tilaa kotona?” monet haastatelluista naisista viittasivat juuri omaan tilaan tietokoneella. Tietokone muodosti pakoreitin arjesta, mutta niin ikään Jokisen haastatteluissa korostui oman tilan – tai ajan – ottaminen lasten ehdoilla.³¹⁹

Oma aika kytkeytyi siis myös kysymyksiin materiaalisista resursseista: millaisen mediateknologian äärelle oli pääsy ja millä ehdoin. Aikapulan tai oman ajan merkitykset olivat riippuvaisia myös teknologian kehityksestä. Tietokoneaineistossa tietokoneiden parissa vietetyn oman ajan kuvaukset olivat harvassa ja ne liittyivät pääosin teknologisten taitojen opetteluun, kuten edellisessä luvussa toin esiin. Tietokoneet eivät olleet vielä samalla tavalla osa lähes joka kodin varustelua kuin blogiaineiston kohdalla. Eräs tietokoneäideistä kuitenkin viittasi suoraan tietokoneeseen omana huoneena kertoessaan ystävästään, joka tietokoneen ostettuaan kuvasi sen tuntuneen siltä ”kuin olisi saanut oman huoneen”³²⁰. Blogiaineiston bloggaaville äideille blogit olivat oman huoneen kaltaisia omia tiloja, joissa saattoi, ainakin periaatteessa, itse määrittää omaa toimijuuttaan. Blogit mahdollistivat lapsiperhearjen vaatimuksista irtaantumisen ja keskittymisen itselle tärkeisiin asioihin. Siihen, mitä äidit omalla ajallaan mediateknologioiden parissa tekivät, palaan tarkemmin osiossa Arjen performaatit.

3.2 Arjen mediateknologiset käytännöt

3.2.1 Arjen yhteydet

Väläyttelyjä tietokoneisiin kytkeytyneistä ”koneäideistä” – epäilemättä Donna Harawayn cyberfeminismin³²¹ innoittamana – löytyi suomalaisen feministisen

³¹⁸ Hapuli & Leskelä-Kärki 2005, 71.

³¹⁹ Jokinen 2005, 101.

³²⁰ SKS KRA TIR1995Äi29.

³²¹ Cyberfeminismi viittaa feministisen ideologian soveltamiseen tai toteutumiseen verkkoteknologioiden avulla. Se syntyi osittain reaktiona 1980-luvun feminististen

keskustelun piiristä 1990-luvun alussa. Arja Andersson rakensi postmodernia äitiyttä pohtivassa esseessään kuvaa koneäidistä: ”millainen voisi olla näyttöpäätteen ja hiiren avulla operoitava keinoäiti? Tulisiko hänestä tomera ja puuhakas viisikymmentäluvun Valistus-Martta, vai kenties kaihoisa ja henkistynyt ja romanttinen Anna-Maria, Jumalan synnyttäjä”.³²² Kuin profetiana muutaman vuoden päästä otettavista teknologisista kehitysaskeleista, Andersson toteaa kirjoituksessaan myöhemmin, että tietotekniikalla voi olla hyvätkin puolensa: paikkaan sidottu äiti voi sen avulla osallistua koko maapallon elämään.³²³ Kodin ulkopuolisiin asioihin osallistumisen ja yhteydenpidon tärkeys sekä ajan hermolla pysymisen tarve olivat keskeisiä teemoja äitien teknologiakertomuksissa arjen kontekstissa. Yhteys kodin ulkopuoliseen maailmaan ja ihmisiin edellytti kuitenkin tiettyjä asioita, kuten jo työelämäkontekstissa esitin: erityisesti teknologinen osaaminen tai paremminkin sen puute saattoi muodostaa ylitsepääsemättömiä rajoja äitien osallisuudelle.

Osaamisluvussa esitelty kotiäiti, joka 1990-luvulla kertoi tietokoneen oppimiskokemuksestaan, pääsi lopulta tilanteeseen, jossa osaaminen mahdollisti sen, että tietokoneen kautta saattoi olla yhteydessä koko maailmaan myös työelämän ulkopuolella:

Vietän kaiken vapaa-aikani koneen parissa. Olen modeemin avulla yhteydessä koko maailmaan. Etsin Netistä kiinnostavia sivuja, ohjelmia ja pelejä. Toisinaan eletään jo aamun tunteja ja muut alkavat heräillä uuteen päivään, kun minä vihdoinkin väsyneenä mutta onnellisena suljen yhteyden ja ryömin nukkumaan imuroituani uusia tiedostoja koneelleni.³²⁴

Teknologisen osaamisen saavutettuaan kirjoittaja kuvasi suhdettaan tietokoneeseen varsin mutkattomasti: vapaa-ajan täytti tietokone, joka oli modeemin ansiosta yhteydessä koko maailmaan. Mediateknologioiden avulla arkiset yhteydet laajenivat kodin ulkopuolelle vuorokaudenajasta riippumatta. Kotiäidin kertomuksesta on kuitenkin luettavissa tiettyjä ehtoja kodin ulkopuolisten yhteyksien muodostamiselle. Kodin teknologisen varustelun piti ensinnäkin olla ajanmukaista, mikä 1990-luvun puolisvälissä tarkoitti kotitietokoneen lisäksi toimivaa internetyhteyttä. Toiseksi, kuten edellisessä luvussa mediateknologian ajallisen

lähestymistapojen pessimismiin, joka korosti tekniikan maskuliinista luonnetta. Harawayn cyberfeminismi kiteytyi cyborgissa, jossa ruumiillistui ideologia sukupuolettomuudesta, roduttomuudesta ja koneisiin kytkeytyvästä aiempaa kollektiivisemmasta sivilisaatiosta. Ks. Haraway 1990.

³²² Anderson 1991, 37.

³²³ Anderson 1991, 47.

³²⁴ SKS KRA TIR1995Äi06.

arkeen sijoittumisen yhteydessä toin esiin, perheen sosiaaliset järjestykset vaikuttivat siihen, miten ja milloin äitien mediateknologian käyttö jäsenyi osaksi arkea. Kaiken vapaa-aikansa koneella viettävän äidin kertomuksessa vapaa-aika sijoittuu niin ikään ilta- ja yöaikaan, jolloin se oletettavasti ei ollut pois perheen kanssa vietetystä ajasta. Kertomuksessa kodin ulkopuolisten yhteyksien luominen kytkeytyi jälleen niin teknologiseen kehitykseen ja taloudellisiin mahdollisuuksiin kuin perheen sisäisiin rooleihin ja niihin liittyviin odotuksiin. Mediateknologian avulla muodostetut yhteydet kodin ulkopuolelle eivät siis lähemmin tarkasteltuna olleet mutkattomia, vaan niihin liittyi rajankäyntiä kodin materiaalistien ja sosiaalisten järjestysten välillä. Lisäksi uusien teknologioiden tuomia mahdollisuuksia arvioitiin ja arvotettiin suhteessa arjen aiempiin ja normeiksi muodostuneisiin järjestyksiin:

Kotioiloissa meillä naputellaan kahdella tietokoneella ja käväisen sähköpostia lukemassa modeemin avulla lähes päivittäin. Nytkin, vaikka olen äitiyslomalla. Olen verkottunut, olen siis olemassa! [...] En usko lainkaan, että tietokone ja tietoliikenneyhteydet korvaisivat kontaktit. Nämä helpottavat olemista ja tekemistä mutta eivät kyllä missään tapauksessa korvaa henkilökohtaista yhteydenpitoa. Siinä mielessä en aio retkahtaa verkkoon, että alkaisin elää sen kautta. Hyvä yhteydenpitoväline esim. sähköposti on. Äitiyslomallakin minun on tärkeä päästä kurkistamaan onko minulle tullut viestejä, onko ilmoitustaululla kivaa kirpputoritavaraa myynnissä.³²⁵

Edellä äitiyslomalla ollut tietokoneäiti kuvaa modeemin avulla tapahtuvaa yhteydenpitoa ulkomaailmaan jopa olemassaolon mittarina. Verkottuminen olemassaolon ehtona sai kahtalaisen merkityksen: verkkoon kytkeytyminen mahdollisti myös sosiaalisen verkottumisen. Aikalaistutkimuksessa etenkin äitien suosimia postituslistoja kuvattiin ”ikkunana maailmaan” ja ”henkireikä”, jota ilman äidit eivät olisi tulleet toimeen äitiysvapaiden aikana.³²⁶ Nämä merkitykset olivat jaettuina myös omassa aineistossani niiden keräysajankohdasta riippumatta. Aikalaistutkimuksessa äitien pitkän koulutuksen ja työelämän katsottiin olevan syytä siihen, että heille oli luontevaa hyödyntää kehittyvää teknologiaa yhteydenpidon välineenä myös äitiysvapailta elämäntilanteen muutoksesta huolimatta.³²⁷

Oman aineistoni 1990-luvulle sijoittuvia työelämäkuvauksia vasten peilaten koulutuksen ja työuran nimeäminen syyksi mediateknologian mahdollistamien yhteyksien tärkeydelle ”elämäntilanteen muutoksesta huolimatta” vaikuttaa

³²⁵ SKS KRA TIR1995Äi26.

³²⁶ Munnukka & Kiiikkala 2001.

³²⁷ Tarkka 1996.

yksinkertaistukselta. Se tulee samalla vihjanneeksi, että äitiyden elämäntilanne olisi jotenkin juuri teknologisen yhteydenpidon poissulkeva. Toki koulutus ja pitkä työelämä kartuttivat teknologisia valmiuksia, mutta katson, että elämänmuutos itsessään – pakottaen äidit kotiin ja kaventaen fyysisten kontaktien mahdollisuuksia – synnytti tarpeen yhteydenpitoon mediateknologioiden avulla.³²⁸ Netin keskustelupalstat tai -ryhmät korvasivat fyysiset sosiaaliset kontaktit tilanteissa, jolloin oli vaikea lähteä pienten lasten kanssa kotoaja niillä oli suuri merkitys äitien hyvinvoinnille.³²⁹ Sen sijaan ilmaukset, joilla etenkin tietokoneaineistossa annettiin merkityksiä yhteydenpidolle, mukailivat myös aikansa tietoyhteiskuntakeskustelua ja henkilökohtaistuneeseen tietoteknologiaan liittyneiden mahdollisuuksien utopioita. Ne leimasivat voimakkaasti 1990-luvun käsityksiä teknologiasta ja muokkasivat väistämättä myös käyttäjäkokemuksia.³³⁰

Sitaatissa tulee kuvaavasti esiin myös se, miten uusien teknologioiden tuomia mahdollisuuksia arvioitiin ja arvotettiin suhteessa arjen aiempiin ja normeiksi muodostuneisiin järjestyksiin. Kertomuksensa mukaan työssään sähköisten medioiden parissa toiminut ja niiden kehitystä tiiviisti seurannut äiti ei vielä vuonna 1995 halunnut uskoa tietoliikenneyhteyksien korvaavan kasvokkaista kanssakäymistä, vaikka mahdollisuus yhteydenpitoon sen välityksellä oli tärkeää. Tietokoneäidin kokemus kuvaa hyvin aikansa kaksinaista suhtautumista kotitietokoneisiin ja internetiin niin yksilötasolla kuin yleisemminkin julkisessa keskustelussa: teknologia avasi ennen näkemättömiä mahdollisuuksia yhteydenpitoon ja osallisuuteen kodin seinien ulkopuolelle, mutta samalla se uhkasi arjen aiempia käytänteitä.³³¹ Mediateknologialle annettiin moraalisia merkityksiä erityisesti sosiaalisten suhteiden kohdalla, mikä on ollut tyypillistä teknologian ja ihmisten välisten yhteyksien arvioimisessa.³³² Verkkoon ei ollut hyvä retkahtaa niin, että koko elämä määrittäisi sen kautta ja henkilökohtainen yhteydenpito loppuisi. Teknologia helpotti arkea, muttei saanut korvata jotain aitoa ja alkuperäistä.

Virve Peterin mukaan dikotomioihin perustuvat käsitykset kodin moraalisesta järjestyksestä määrittävät myös mediateknologialle annettuja merkityksiä.³³³ Mediateknologioiden yhteydenpitoon liittyviä mahdollisuuksia kuvanneissa kertomuksissa ”uuden” ja ”vanhan” teknologian väliset jännitteet määrittäivät usein erilaisten binariteettien mukaan, kuten aidon/keinotekoisien tai läsnäolon/poissaolon välisin arvotuksin. Mediateknologiat avasivat mahdollisuuksia olla yhteydessä ihmisiin ja maailmaan, mutta samalla läsnä oli jatkuvasti mahdollisuuden

³²⁸ Vrt. Jokinen 1997, 189.

³²⁹ Ks. myös Jokinen 1997; Tarkka 1996.

³³⁰ Saarikoski 2009b, 73.

³³¹ Ks. esim. Suominen 2009, 9–10; a 2005, 116–117.

³³² Ks. esim. Heinonen 2008, 10.

³³³ Peteri 2006, 62–64.

sisältämien uhkien arviointi ja oman toimijuuden mukauttaminen kerronnassa niin, että se muodosti eheän kertomuksen äitinä toimimisesta ja teknologian käyttämisestä. Eheä ja tietynlaista kunnollisuutta korostava kerronta rakentui usein kasvokkaisten sosiaalisten suhteiden tärkeyttä korostaen, mutta myös sillä, kenen kanssa oltiin yhteydessä, oli merkitystä:

Tänään kävin myös Vauva-lehden leikki-ikä -palstalla katsomassa vastauksia eilen jättämäni kysymykseen. Niitä oli tullut 17, mikä on todella paljon. Vastailin moneen ja huomenna taas tarkastan, onko keskustelua vielä virinnyt. Reaaliaikaista keskustelua en harrasta enää, käy puhelinlaskun päälle – koettu on. Chat-palstoja en ole kokeillut koskaan, eivät kiinnosta. Haluan keskustella vapaa-aikanani perheeni, ystävieni ja sukulaisten kanssa tai lähettää heille sähköpostia tai tekstiviestejä.³³⁴

Media-aineiston äitien kertoessa omista media-arjistaan olivat netin keskustelupalstat yleistymässä äitien yhteydenpitokanavina postituslistojen ohella. Keskustelu- ja chat-palstoilla saattoi olla yhteydessä yhä suurempaan määrään tuntemattomia ihmisiä. Mediaäiti ei arvottanut yhteydenpidossa välinettä, vaan sitä, kenen kanssa vapaa-aikansa halusi viettää. Arkiset yhteydet perheeseen, ystäviin ja sukulaisiin olivat tärkeämpiä kuin keskustelu netissä tuntemattomien ihmisten kanssa. Heihin yhteyttä saattoi yhtä hyvin pitää sähköpostilla tai tekstiviestein kuin kasvokkain. Väline ei siis samalla tavalla poissulkenut henkilökohtaisen yhteyden aitoutta kuin aiemman tietokoneäidin kertomuksessa, jossa henkilökohtainen, aito yhteys tarkoitti fyysisiä kohtaamisia. Kertomuksessa kuvattiin samanaikaisesti internetpalvelujen muutosta ja sitä, miten teknologinen kehitys määrittäi yhteydenpitoa. Internetin leviämisen ensimmäisinä vuosina nettiyhteyksien hinnoittelu määrittäi vahvasti reaaliaikaista yhteydenpitoa ulkomaailmaan, kuten jo aiemmassa alaluvussa toin esiin. Paitsi että hinnat määrittivät sitä, mihin vuorokauden aikaan käyttö sijoittui, ne määrittivät myös käyttötapoja. Internetyhteyksien hinnat olivat vielä 2000-luvun alussa suhteellisen korkeita online-tyyppiseen käyttöön, joten keskustelupalstoilla keskustelua käytiin verkkaisemmin. Yhteys aukaistiin tavallisesti vain kerran tai pari päivässä ja keskustelupalstojen keskusteluja seurattiin useamman päivän ajan. Media-aineistossa äidit, joilla ei ollut kotonaan internetyhteyttä, kuvasivat myös perinteisen median toimivan seuralaisena tai yhteytenä ulkomaailmaan.³³⁵ Yksi heistä kiteytti

³³⁴ FSD1306 YPM2001Äi0298.

³³⁵ Esim. FSD1306 YPM2001Äi0056; FSD1306 YPM2001Äi0098; FSD1306 YPM2001Äi0329; FSD1306 YPM2001Äi0344; FSD1306 YPM2001Äi0434; FSD1306 YPM2001Äi0706; FSD1306 YPM2001Äi0055.

median merkityksen erityisesti sosiaalisten kontaktien korvaajana: ”Vasta nyt kun sain mediapäivän paperille huomaa itekin sen tärkeän roolin arkipäivässä. Uskon että media korvaa osan kotiäidin menetetyistä sosiaalisista kontakteista, ainakin minulla.”³³⁶

Kun mediaäidit kertoivat kokemuksiaan 2000-luvun alussa, oli internetin mahdollistamien viestintämuotojen lisäksi myös mobiiliviestintä tekstiviestien yleistymisen seurauksena arkipäiväistymässä. Kodin ja perheen ulkopuolisten yhteyksien lisäksi niin sähköposti- kuin tekstiviestiviestintä tulivat viimeistään 2000-luvulla osaksi myös perheen sisäisiä viestintätapoja. Äidit pitivät kotoa käsin yhteyttä työssä käyviin puolisoihin tai itse työssä ollessaan kotona oleviin lapsiin ja uusia viestintävälineitä alettiin käyttää myös kodin piirissä. Tähän netin kotoutumisvaiheeseen liittyi myös tietynlaista ihmettelyä ja uuden teknologian yllättäviäkin mahdollisuuksia korostavia puhetapoja. Eräs mediaäideistä kertoi välillä meilanneensa alakerrasta lapsille yläkertaan ja päinvastoin sekä lähettäneensä puolisolleen sydämen kuvia tekstiviestillä vessaan seisoessaan itse vessanoven ulkopuolella. Kertoja piti näitä perheen sisäisiä yhteydenpitotapoja ”hassuina ja huvittavina”, mutta ”kivoina”.³³⁷ Päiväkirjassa ei tarkemmin avattu, miksi toiminta koettiin huvittavana, mutta tulkitsin sen liittyvän siihen, että maailmanlaajuisia yhteyksiä mahdollistavaa teknologiaa käytettiin kodin sisällä, vaikka yhteys olisi voitu hoitaa myös puhumalla tai ainakin huutamalla. Toinen mediaäiti kertoi hauskan sattumuksen nettikirpputorilta tekemästään lastenistuinkaupasta: sopiva istuin löytyikin aivan lähistöltä ja myyjän lapsi kävi samaa päiväkotia kuin kertojan: ”World Wide Webistä hakien löytyi turvaistuin naapurista”.³³⁸ Maailman kutistuminen, mutta samalla uusien yhteyksien luominen lähelle käyttäen samaista teknologia, joka olisi mahdollistanut yhteydet maailman ääriin, herätti huvittuneisuutta aikana, jolloin internetiä vielä otettiin haltuun. Toisaalta uudet viestintämuodot saatettiin kokea ”kivoina”, koska ne mahdollistivat läsnäolon ilmaiset perheelle ylittäen kodin sisäisiä rajoja – kerroksia ja huoneita. Kirsi Saarikangas on todennut asunnon tilanjäsennysten, kodin fyysisten rajojen, säätelevän kodin ja sen ulkopuolisen maailman välisen hierarkian lisäksi myös asukkaiden välisiä sosiaalisia suhteita ja ”asettavan” heidät paikoilleen.³³⁹ Näiden paikoilleen asetusten horjuttamisen mahdollistivat kehittyneen mediateknologian uudet viestintämuodot.

Mobiilien pikaviestimien kehittyminen 2010-luvulla toi jälleen uusia mahdollisuuksia kodin ja sen ulkopuolisen maailman välisen yhteyksien uudelleen

³³⁶ FSD1306 YPM2001Äi0492.

³³⁷ FSD1306 YPM2001Äi0084.

³³⁸ FSD1306 YPM2001Äi0006.

³³⁹ Saarikangas 1991, 250.

muotoutumiseen ja perheen sisäiseen viestintään, kun yhteydenpidosta tuli edullista ja usein jopa ilmaista. Yksi suosituimmista pikaviestintäpalveluista on ollut Whatsapp-sovellus, joka lanseerattiin vuonna 2009. Suomessa sen käyttö alkoi laajemmin yleistyä vasta vuoden 2012 kuluessa. Eräs blogiäideistä kuvasi vuonna 2013 melko uuden whatsapp-sovelluksen³⁴⁰ käyttöä miehensä kanssa:

Miehen kanssa käytetään kyllä whatsapp-sovellusta tekstareiden sijaan, sillä se on ilmainen. Päivän mittaan tulee viestiteltyä turhistakin asioista kun se on helppoa. Joskus ei ole illalla enää mitään sanottavaa kun kaikki kerrotaan tuoreeltaan! :D Myös kavereiden kanssa viestitellään, mutta enemmän Facebookissa. Tuntuu mukavalta olla yhteydessä varsinkin jos on sellainen päivä, ettei oikein käydy missään.³⁴¹

Whatsapp-sovellus mahdollisti jatkuvan viestinnän kotona lapsia hoitaneen blogiäidin ja työssä käyvän puolison välillä. Viittaus turhista asioista viestittelyyn saa oletamaan, että viestintä piti sisällään myös tärkeitä perheen sisäisiä, mahdollisesti lapsiin liittyviä asioita. Mobiilin pikaviestimen käyttö tekstiviestien sijaan juuri puolison kanssa viittaa kasvatusvastuun reaaliaikaisen jakamisen tärkeyteen. Myös kavereiden kanssa saattoi olla jatkuvassa yhteydessä, mutta viestintävälineen mobiilius ei näytellyt siinä samanlaista roolia kuin puolison kanssa. Äiti koki yhteydenpidon niin puolisoon kuin kavereihinkin tärkeänä etenkin silloin, kun päivät kuluivat vain kotioloissa lapsen kanssa. Myös tästä on luettavissa implisiittinen vihje siitä, että kasvokkaiset yhteydet olivat kertojan mielestä digitaalisia yhteyksiä aidompia, mutta oli mukavaa, että ”aito” yhteydenpito oli mahdollista korvata mediateknologian välityksellä.

Sosiaalisen median rooli yhteydenpidossa 2010-luvun äitien kertomuksissa oli itsestään selvästi keskeinen. Kaikkialle mukana kulkeva nettiyhteys sekä yhteydenpitoon ja sosiaalisuuteen perustuvat palvelut ja sovellukset mahdollistivat sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen aiempaa monipuolisemmin ja helpommin. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja yhteydet kodin ulkopuolelle silloin, kun pikkulapsivuodet rajasivat fyysisiä kontakteja, nousivat ylivoimaisesti keskeisimmiksi mediateknologian merkityksiksi Blogiaineistossa. Aiempiin aineistoihin verraten myös teknologisen kehityksen vaikutus yhteydenpidon muodoissa tuli blogiaineisossa hyvin esiin: äidit olivat ”kytkeytyneinä” koneisiin ja nettiin tauotta. Luokanopettajan työstä äitiyslomalla oleva äiti kiteytti mediateknologian mahdollistamien sosiaalisten suhteiden tärkeyttä:

³⁴⁰ Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 238–239.

³⁴¹ BLOG2013ÄI01.

Olen tällä hetkellä äitiyslomalla luokanopettajan työstäni ja vietän paljon aikaa netissä erilaisilla vauvupalstoilla. [...] Olen huomannut, että me äidit käytämme paljon nettiä viihtyäksemme vauva-aikana, kun kovin paljon muuta sosiaalista elämää ei ole. Netti merkitseekin minulle ja monille äitituttavilleni juuri sosiaalisia kontakteja, vertaistukea ja ajanvietettä.³⁴²

Opettajan kuvaamat motiivit netin käytölle jaettiin lähes kaikissa Blogiaineiston vastauksissa. Yhteydenpito muiden aikuisten, erityisesti samassa tilanteessa olevien, kanssa oli vastapainoa kotona lasten kanssa vietetylle arjelle. Nettiympäristöjen vertaistukea kuvattiin muun muassa ”yhdessä oloksi”³⁴³ tai ”ihmisten ilmoilla käymiseksi”.³⁴⁴ Näissä ilmauksissa näkyi kiinnostava muutos: Tietokoneaineiston aikaiset kokemukset tietokoneista ja nettiyhteyksistä ”ikkunoina maailmaan”, tietynlaisena yksisuuntaisena pakotienä kotiin sijoittuvasta arjesta maailman yhteyteen olivat 2010-luvulle tultaessa muuttuneet kokemuksiksi pakopaikasta, jonka saattoi jakaa ”meidän äitien” kesken. Sosiaalinen media sekä mobiilit, maksuttomat pikaviestimet, alkoivat 2010-luvun alussa vapauttaa käyttäjiään yhä laajemmin ajasta ja paikasta. Enää ei tarvinnut kiinnittää huomiota mediateknologian hyödyntämisen taloudellisiin rajoihin. Ennen kaikkea ne mahdollistivat äitiyteen liittyvien vastuiden ja kokemusten jakamisen reaaliaikaisesti puolison ja myös muiden äitien kanssa. Muiden äitien kanssa muodostetut vertaisyhteisöt nousivat aineistossa esiin erityisenä arkisena yhteydenpidon muotona. Näiden merkityksiä aineistoni äideille tarkastelen seuraavaksi.

3.2.2 Arjen vertaisyhteisöt

Vertaistuki tietynlaisena itsen hoitamisen muotona on vanha ilmiö. Taina Aaltosen mukaan Suomessa ensimmäisiä vertaistoiminnan muotoja on ollut tunnistettavissa jo 1940-luvulta lähtien. Aaltosen mukaan ilmiön synty linkittyi kaupungistumiseen, jolloin aiemmat yhteisöt hajosivat ja yhteisöllisyyden muodot muuttuivat.³⁴⁵ Vertaistukeen liittyvää tutkimusta on kansainvälisesti tehty jo 1960-luvulta asti, mutta Suomessa kiinnostus siihen heräsi systemaattisemmin 1990-luvulla, kun vertaistuki toimintamuotona vakiintui sosiaali- ja terveysalan työskentelyssä vuosikymmenen puolivälissä.³⁴⁶ Vertaistuen ja ammattiauttamisen suhteen muutoksia tutkineen Susanna Hyvärin mukaan vertaistuki on jatkumoa

³⁴² BLOG2013Äi27.

³⁴³ BLOG2013Äi16.

³⁴⁴ BLOG2013Äi32.

³⁴⁵ Aaltonen 2014, 1.

³⁴⁶ Nylund 2005, 196; Hyväri 2005, 214.

kansalaistoiminnalle, erityisesti ruohonjuuritason yhden asian poliittisille liikkeille, joissa jaettu kokemuksellisuus alistuksen ja vallankäytön kohteena olemisesta alkoi vertaisuuden kautta vahvistaa yhteisöllisyyttä. Suomessa vertaistuki on liitetty vahvasti järjestöjen ja poliittisten liikkeiden monivaiheisiin historioihin niiden yhtenä kehitysjuonteena, jota kuitenkin ideologioiden sijaan on vahvemmin määrittänyt sosiaalisuus. Hyvärin mukaan vertaistukitoiminnan esiinmarssi juuri 1990-luvun puolivälissä liittyi osaltaan laman innoittamaan järjestö- ja kansalaistoiminnan uudelleen aktivoitumiseen.³⁴⁷ Toisaalta Hyväri liitti sen yhtäläillä myös ammatillisten ja professionalisoituneiden hyvinvointipalvelujen kylläntymisvaiheeseen, jolloin kokemuksellisuus ja ihmissuhteisiin perustuva vertaistukitoiminta alkoi haastaa moderneja auttamisjärjestelmiä, jotka olivat perustuneet tieteeseen, ammatilliseen rationaliteettiin sekä kliiniseen suhtautumiseen asiakkaita kohtaan.³⁴⁸

Tietokonevälitteinen vertaistointi alkoi jo 1980-luvun lopulla *bulletin boardeissa*, varhaisilla keskustelufoorumeilla ja sähköpostilistoilla. Bulletin boardit eli sähköiset ilmoitustaulut tarkoittavat lankapuhelinverkkoon modeemin ja tietoliikenneohjelmiston välityksellä yhdistettyä tietokonetta. Ne toimivat sähköisinä kommunikointialustoina, joihin muut käyttäjät voivat ottaa yhteyttä omalta tietokoneeltaan modeemin välityksellä.³⁴⁹ Eri teemoihin jakautuneissa bulletin boardeissa oli mahdollisuus vertaistukeen viestien välityksellä kasvottomasti, mikä moninaisti vertaistuen muotoja, kun aiempien fyysisiin kontakteihin perustuneiden ryhmien rinnalle syntyi laajoja vertaisverkostoja, jotka eivät olleet enää tietyn järjestäjätahon ohjailemia tai aikaan ja paikkaan sidottuja. Vertaisverkostoja alkoi määrittää spontaanius ja omaehtoisuus.³⁵⁰

Kehitys vahvistui 1990-luvulla internetin myötä, kun sähköpostilistojen käyttö alkoi yleistyä. Vanhemmuus oli yksi sähköpostilistojen suosituista teemoista alusta asti. Hyvärin esiin tuoma vertaistuen kiinteä yhteys kansalaistoimintaan näkyi myös siinä, että postituslistojen pohjalta syntyi monenlaista vanhemmuuteen liittyvää yhdistystoimintaa. Esimerkiksi 1990-luvun puolivälissä perustettu yleisempään vanhemmuuden vertaistukeen tarkoitettu lapsiperhelista poiki vuonna 1996 rinnalleen Imetystukilistan, jonka tarkoituksena oli jakaa erityisesti imetykseen liittyvää tietoa ja vertaistukea. Samaan aikaan listan perustamisen kanssa sen perustajat rekisteröityivät myös Vauvamyönteisyys yhdistykseksi, joka nykyään

³⁴⁷ Hyväri 2005, 215–216.

³⁴⁸ Hyväri 2005, 216.

³⁴⁹ Saarikoski 2009a, 48. Ensimmäiset bulletin boardit otettiin käyttöön Yhdysvalloissa jo 1970-luvun lopulla ja Suomeen ne tulivat 1980-luvun ensimmäisinä vuosina.

Suosituimmillaan, 1990-luvulle tultaessa, ”purkeilla” oli Suomessa kymmeniä tuhansia harrastajia. Ks. lisää bulletin boardeista Suomessa Saarikoski 2009a; Saarikoski 2004.

³⁵⁰ Nylund 2005, 201–202.

tunnetaan Imetyksen tuki yhdistyksenä.³⁵¹ Kotitietokoneiden yleistyessä ja internetin käytön laajentuessa syntyi uusia vertaistuen muotoja erilaisten keskustelupalstojen ja yhteisöpalveluiden myötä. Kun minuuttitaksaiset modeemiyhteydet korvautuivat 2000-luvulle tultaessa nopeammilla ja kiinteisiin kuukausimaksuihin perustuvilla ISDN- ja myöhemmin ADSL-liittymillä, reaaliaikaisen yhteydenpidon mahdollisuus tavoitti aiempaa suuremman käyttäjäkunnan. Tällä kehityksellä oli niin ikään keskeinen merkityksensä vertaistukitoiminnan laajentumisessa ja suosion nousussa. Laajakaistayhteydet, yhä edullisemmat ja helppokäyttöisemmät laitteet ja palvelut sekä lopulta kaikkialle levinnyt sosiaalinen media on mahdollistanut vertaisyhteisöihin yhteydessä olemisen tauotta käyttäjän niin halutessa.

Ensimmäinen suomalainen äitien nettivertaistukea käsitellyt tutkimus, Terttu Munnukan ja Irma Kiikkalan vuonna 2001 julkaistu artikkeli, *Virtuaalihakkaat – äitien kokemuksia internetin postituslistoista arjen apuna*, käsitteli sähköpostilistoja äitien vertaisyhteisöinä. Munnukka ja Kiikkala lanseerasivat myös termin nettiäiti, jolla he viittasivat internetistä vertaistukea ja tietoa etsiviin äiteihin. Internetin mahdollisuudet ja merkitys äitien vertaistuen väljänä huomattiin vanhemmuuden ammattilaisten ja tutkijoiden keskuudessa pian laajemminkin. Jo tuolloin vertaistukeen liittyvissä tutkimuksissa nousivat esiin ongelmien, kokemusten ja arjen jakamisen tärkeys sekä omaehtoinen tiedon hankkiminen, johon liittyi myös äitien neuvolakriittisyys.³⁵² Munnukan ja Kiikkalan mukaan 2000-luvun alun nettiäidit olivat keskiluokkaisia, korkeasti koulutettuja naisia, jotka käyttivät arkensa tukena useita eri sähköpostilistoja.³⁵³ En analysoinut aineistoani tarkemmin luokkanäkökulmasta, koska kuten olen aiemmin tuonut esiin, valtaosa aineistoni äideistä oli (suorittavan) tietotyön tekijöitä ja koulutustaustaltaan usein korkeasti koulutettuja. Blogi-aineistossa sosioekonomisten taustojen vaihtelevuus oli suurempaa kuin kahdessa muussa aineistossa, mutta kertomusten samanlaisuudet tai eroavaisuudet eivät palautuneet sosioekonomiseen jaotteluun perustuvaan luokkakysymykseen. Vertaistuen saaminen arjen keskellä oli keskeinen mediateknologian käytön motiivi luokka-asetusta tai taustoista riippumatta.

Yksittäisiä mainintoja vertaistuesta oli löydettävissä jo vuoden 1995 Tietokone-aineistosta. Media-aineistossa oli jo useampia mainintoja. Sen sijaan Blogiaineistossa se oli myös yksi erikseen äideiltä kysymistäni teemoista, joten sen rooli aineistossa oli siksikin keskeinen. Tämä ei kuitenkaan yksin selitä vertaistuen merkityksen korostumista, sillä lähes kaikki vastaajat kertoivat netin käytöstä

³⁵¹ Imetys.fi, Imetyksen tuki ry:n -verkkosivusto. <http://www.imetys.fi/index.php/tukea-tietoa/imetystukilista>. Katsottu 2.3.2016. Yhdistyksen ensisijainen tarkoitus oli tarjota tukea imettäjien arkeen, suojella imetystä ja ennaltaehkäistä tavallisimpia imetysongelmia sekä tarjota apua imetyksen ongelmatilanteisiin.

³⁵² Ks. esim. McQuail 1994; Savolainen 1998; Munnukka & Kiikkala 2001.

³⁵³ Munnukka & Kiikkala 2001, 515.

vertaistuen saamiseksi jo ensimmäisen teeman kohdalla, jossa piti pohtia omaa suhdetta teknologiaan yleisemmin, eikä vertaistukea vielä ollut annettu esimerkiksi.³⁵⁴ Kertomukset vertaistuesta ja sen keskeisyydestä äitien arjessa sisälsivät ennen kaikkea ajatuksen siitä, että mediateknologia mahdollisti äitien pääsyn ”omiensa joukkoon”. Samanlaisuuden tärkeys kosketti laajemmin äitiyden elämäntilannetta, mutta tarkentui usein siihen, että juuri samassa äitiyden vaiheessa olevien, saman ikäisten lasten äitien pariin oli tärkeä päästä. Eräs blogiäideistä kuvaa tätä samankaltaisuuden kaipuuta vertaistuen motiivina:

Kaipaahan ihan selvästi samassa tilanteessa olevia äitejä jakamaan ajatuksia ja kokemuksia. Se on kyllä ihan oikeastaan tärkein juttu se samassa tilanteessa, saman ikäisen lapsen kanssa oleva ja samanlaisten asioiden kanssa painiva henkilö.³⁵⁵

Erityisen tärkeäksi netin tarjoama sosiaalinen tuki samassa tilanteessa olevilta korostui nuorten äitien kertomuksissa.³⁵⁶ Parikymppiset vastaajat olivat usein ainoita äitejä ystäväpiirissään, jolloin netin vertaispalstat olivat ainoita mahdollisuuksia kontaktoida muita äitejä: ”[T]ein sitä [netissä ”elämistä”] kyllä ennen lapsiakin, mutta nyt varmaan vielä enemmän kun esikoisen sain aika nuorena niin äitikavereita ei vaan ollut muualla kuin netissä”³⁵⁷. Sosiaaliset suhteet muiden äitien kanssa merkitsivät kokonaisvaltaista äitiyden jakamista ja yhdessä olemista, ei ainoastaan vertaistuen saamista johonkin tiettyyn vanhemmuuden osa-alueeseen tai erikseen nimettyyn pulmaan arjessa. Äidit osallistuivat keskusteluihin, kertoivat omasta arjestaan, kommentoivat muiden julkaisuja ja kokivat olevansa yhdessä samanlaisten äitien kanssa. Vertaisyhteisöt, joita siis saattoivat olla blogit, keskustelupalstat, Facebook-ryhmät tai omalla Facebook-seinällä käydyt keskustelut, saivat merkityksensä paitsi sen kautta, että niissä oli mahdollisuus päästä jakamaan arkea samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa, myös sen kautta, että niihin osallistuminen oli oma valinta. Blogiäitien vastauksissa esimerkiksi eronteko omiin vanhempiin tai puolison vanhempiin tuen ja avun saamisessa oli tavallista. Näihin eronteon kuvauksiin palaan tarkemmin seuraavassa arjen tietämistä käsittelevässä osiossa. Yhteisöllisyys rakentui vapaaehtoisuuden ja yhteisöjen kautta arkeen saadun merkityksellisen sisällön varaan.

Myös teknologian kehityksellä oli merkityksensä siinä, miten yhteisöihin kiinnityttiin. Blogiaineistossa kehittynyt mediateknologia jäsenyi osaksi äitien

³⁵⁴ Ks. LIITE 3.

³⁵⁵ BLOG2013Äi03.

³⁵⁶ BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi08; BLOG2013Äi28; BLOG2013Äi29.

³⁵⁷ BLOG2013Äi28.

kotona vietettyä arkea selvästi kiinteämmin kuin aiemmissa aineistoissa. Arkisten askareiden lomassa kiinteähintainen netti ja mukana kulkevat mobiililaitteet mahdollistivat jo kokoaikaisen yhteydenpidon muihin ihmisiin. Äidit kertoivat tietokoneen tai älypuhelimien nettiyhteyden olevan “koko ajan auki”, joten vertaistuellinen yhdessä oleminen ei tarvinnut enää samalla tavalla erillistä aikaa tai tilaa arjen keskelle, kuten vielä Media- ja Tietokoneaineistojen äitien kohdalla usein oli.³⁵⁸ Kun 2000-luvun alussa sähköpostilistat tai vertaispalstat saattoivat olla äideille harrastuksen kaltaisia ajanviettotapoja³⁵⁹, oli 2010-luvulla sosiaalinen media ja sen kautta saatu vertaistuki jo niin itsestään selvä osa elämää, että sen voi sanoa muuttuneen jopa elämäntavaksi, jonka merkitystä arjessa ei aina osattu edes reflektoida sen tarkemmin. Yksi blogiäideistä sanoitti kertomuksessaan tätä itsestäänselvyyttä muistellessaan lastensa pikkulapsivuotia ja kertoi saaneensa varsinaista vertaistukea vain imetykseen esikoisensa kanssa. Äiti perusteli muun nettivertaistuen tarpeen vähäisyyttä sillä, että piti tuolloin ystäväpiirinsä äiteihin tiiviisti yhteyttä. Myöhemmin kertoja kuitenkin totesi, että netin ansiosta hän oli saattanut ”piipahtaa ihmisten ilmoilla” lapsen nukkuessa ja saada uusia näkökulmia netissä käydyistä vanhemmuuteen liittyvistä keskusteluista. Tällä saattoi äidin mukaan jälkikäteen ajatellen olla vertaistuellinen merkitys, vaikkei sitä tapahtumahetkellä osannut sellaiseksi tunnistaa.³⁶⁰

Yhdessä olemisen ja vertaistuen vastakohtana äitien teknologiakertomuksissa kulkivat kuvaukset yksinäisyydestä ja yksin pärjäämisestä, mitä vastaan äidit kertoivat kamppailevansa hakeutuessaan vertaispalstoille. Usein yksinäisyys liittyi esikoisen saamiseen, jos muita äitikavereita ei ollut tai useamman pienen lapsen kanssa kotona olemiseen. Äitien väsymistä 1990-luvulla tutkineen Eeva Jokisen mukaan suomalaisen sukupuolisopimuksen äitikäsitys oli ongelmallinen nimenomaan siksi, että se sulki väsyneen äidin rajattuun tilaan ja aikaan – yksin kotiin pienten lasten kanssa.³⁶¹ Myös blogiäitien kertomuksissa yksinäisyys mainittiin tässä yhteydessä, jolloin mediateknologiat olivat väylä ulos kodin rajatusta tilasta ja yksinäisyydestä. Kysyessäni blogiaineistossa äitien tunteista teknologiaan liittyen, kertoi yksi vastaajista päällimmäisten teknologian aiheuttamien tunteiden liittyvän juuri tähän omaa toimijuutta avaavaan mahdollisuuteen: “[L]ähinnä se tuo iloa päiviin kun voi olla yhteydessä ihmisiin. Yksinhuoltajalla ei ole aina mahdollista lähteä tapaamaan muita niin on hyvä, että seuraa saa netissä ja puhelimitse. En tulisi toimeen ilman. Ehkä se voi olla pelonaihe, että jos laitteet ja yhteydet katkeaa ja jäisi

³⁵⁸ BLOG2013Äi16; BLOG2013Äi28.

³⁵⁹ Munnukka & Kiikkala 2001.

³⁶⁰ BLOG2013Äi32.

³⁶¹ Jokinen 1997, 189.

yksin.”³⁶² Teknologian toimimattomuuteen tai hajoamiseen liittyvät pelot ovat teknologiaan yleisesti liittyviä tunteita, mutta yksinhuoltajaäidin elämässä pelko teknologian pettämisestä sai aivan omanlaisensa arjesta selviämisen merkityksen: ei pärjäisi, koska jäisi yksin. Myös toinen blogiäiti kuvaa vertaistuen tärkeyttä erityisesti yksinhuoltajalle:

Yksinhuoltajana tulee aika paljon seurailtua erilaisia lapsiaiheisia keskusteluja ja palstoja ja blogeja. Ehkä sitä vertaistukea tarvitsee vähän enemmän näin, kun ei ole sitä toista vanhempaa tässä jakamassa asioita, eikä voi kysyä suoraltaan keneltäkään. [...] Yksinhuoltajaryhmässä jaetaan tähän yksinoloon liittyviä tunteita ja kokemuksia, autetaan ja neuvotaan muita ja pidetään livetapaamisia. Ne on tärkeitä ainakin silloin, kun ei ole muita lapsellisia tuttuja paikkakunnalla.³⁶³

Toisen arkea jakavan vanhemman puute teki vertaistuesta yksinhuoltajalle erityisen tärkeän ja merkityksellisen etenkin yksinoloon liittyvien tunteiden jakamisessa. Muiden nettiäitien kanssa solmittiin ystävyysuhteita myös netin ulkopuolella. Livetapaamiset olivat yksinhuoltajaäidille tärkeitä, sillä fyysisten kontaktien saaminen muihin äiteihin ei asuinpaikkakunnan lapsettoman tuttavapiiriin vuoksi ollut mahdollista. Kuten arjen yhteyksiä käsitelleessä aiemmassa osiossa tuli ilmi, etenkin Tietokone- ja Media-aineistossa mediateknologian mahdollistamia yhteyksiä kodin ulkopuolelle arvioitiin ja arvotettiin äitien kertomuksissa. Kasvokkaisuus ja aidot kontaktit ihmisiin koettiin tärkeämmiksi, vaikka teknologian mahdollistamat yhteydet olivat nekin äideille jopa elintärkeitä. Myös perhepiirin tai ystävien kanssa keskustelu koettiin tärkeämmäksi kuin tuntemattomien kanssa netissä keskustelu. Blogiaineistossa samankaltaista arviointia ei löytynyt. Vertaispalstat ja blogit olivat äideille lisäksi tärkeitä väyliä saada uusia ystäviä vertaisyhteisöjen ulkopuolella, joten anonyymius oli usein vain väliaikaista.³⁶⁴ Nettiystävyyteen liittyi kuitenkin tietynlaisia määrytyksiä. Eräs blogiäiti kuvasi nimimerkilliseltä vertaispalstalta Facebook-kavereiksi siirtymistä “kaapista tulemiseksi”, joka piti sisällään ajatuksen anonyymien vertaistuen turvallisuudesta. Siirtyminen kasvokkaiseen vuorovaikutukseen yhteisöpalvelu Facebookin kaltaisiin tunnistettavuuteen perustuviin palveluihin saattoi vaatia rohkeutta. Anonyymiuden ja tunnistettavuuden eroja pohti seikkaperäisemmin vain yksi blogiäiti omassa kertomuksessaan. Anonyymiuden eduksi hän mainitsi juuri sen, että tuntemattomuuden suojasta kynnys kysyä ja jakaa arkojakin asioita oli pienempi:

³⁶² BLOG2013Äi17.

³⁶³ BLOGÄi33.

³⁶⁴ BLOG2013Äi02; BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi15; BLOG2013Äi26.

Arkaluonteisiakin asioita pystyy kysymään ja pohtimaan, koska se sitten alapäättää tai yläpäättää. Sen koen hyvin tärkeänä asiana näin ensimmäisen lapsen tuoreena äitinä, että niitä kummallisuuksia pystyy kysymään ja jakamaan ja lähes aina löytyy se kohtalontoveri. [...] kenenkään ei tarvitse jäädä yksin häpeämään ongelmiaan vaan anonyymiteetti auttaa noloissakin asioissa.³⁶⁵

Anonyymiteettiä koskeva keskustelu oli alkanut jo 1990-luvulla liittyen internetin käyttöön yleisemmin ja jo varhaisessa keskustelupalstoja koskevassa tutkimuksessa todettiin nettikeskustelujen anonyymiyden mahdollistavan blogiäidinkin mainitsemien arkojen aiheiden käsittelyn ja estojen yli pääsemisen, koska paljastumisen pelko ei ohjannut keskustelua.³⁶⁶ Judith Donathin (2000) mukaan kirjoittajien tuntemattomuus loi suojaa keskusteluihin aroista ja yksityisistä asioista. Toisaalta läsnä oli aina väistämättä kysymys siitä, keitä todellisuudessa olivat ne henkilöt, joiden kanssa keskustelua käytiin.³⁶⁷ Vaikka blogiäidit tuntuivat luottavan myös anonyymiin vertaistukeen ja se koettiin jopa turvallisena, tulivat mediateknologiaan liitetyt arvotukset esiin juuri nettituttavien kanssa muodostetuista ystävyys-suhteista kerrottaessa. Verkon välityksellä alkanut ystävyys vertaisten kanssa sai tietynlaisen täyttymyksen vasta, kun vertaistuki siirtyi pois digitaalisesta ympäristöstä, kuten yksi bloginsa kautta ystäviä saanut äiti kertoo: “Onneksi minulla on ollut omat nettiammani joista on tullut osasta myös oikeita ystäviä ja nähdään lasten kanssa viikottain. Se on sitä parasta vertaistukea”.³⁶⁸ Vaikka siis blogiäidit suhtautuvat netinvälityksellä tapahtuvaan vertaistukeen itsestään selvänä osana nykyäitiyttä, eikä tuntemattomien kanssa asioiden jakamiseen liittynyt arvottavia pohdintoja samalla tavalla kuin aiemmissa aineistoissa, miellettiin aidon ystävyuden tunnusmerkiksi kuitenkin edelleen fyysinen kontakti. Vaikka netin ulkopuolelle laajentunut ystävyys ja yhdessäolo koettiin netissä saatua vertaistukea tärkeämmäksi, oli netin merkitys “oikean” ystävyuden mahdollistajana äitiyden fyysisesti rajatussa elämänpiirissä ilmeinen. Lopulta mediateknologian rooli yhteydenpidossa ja vertaistuen saamisessa oli kuitenkin enemmän aitoja yhteyksiä kompensoiva, mihin oli tietyssä elämäntilanteessa tyydyttävä.

3.2.3 Arjen tietäminen

Äitien teknologiakertomuksissa mediateknologian merkitykset liittyivät yhteydenpidon ja vertaistuen yhteydessä myös tiedon saamiseen, etsimiseen ja

³⁶⁵ BLOG2013Äi03.

³⁶⁶ Donath 2000.

³⁶⁷ Donath 2000, 27–28.

³⁶⁸ BLOG2013Äi26.

arvioimiseen. Postituslistat, vertaispalstat ja sosiaalinen media antoivat mahdollisuuden kysyä mieltä askarruttavista asioista eri alojen ammattilaisilta, mutta myös – ja ennen kaikkea – muilta äideiltä. Tutkimusten mukaan äidit kokevat vertaistuen kautta saadun tiedon tärkeäksi, koska se auttaa heitä tekemään itselleen mielekkäitä valintoja. Vertaisilta saatu faktatieto ja tiedon alkuperäiselle lähteelle pääseminen auttavat äitejä arvioimaan erilaisia vaihtoehtoja valintojensa ja toimintansa tueksi. Tärkeäksi tekijäksi vertaistiedossa on koettu se, ettei tarjolla ole vain yhtä oikeaa vastausta, vaan toisten kokemuksiin perustuvia neuvoja ja vinkkejä. Tämä antaa äideille vapauden omien päätösten muodostamisessa.³⁶⁹ Netin vertaispalstoilta saatu tieto tai vinkit ovat äitien mukaan koettu tukena omille valinnoille silloinkin, kun ne eivät ole varsinaisesti koskettaneet omaa ongelmaa.³⁷⁰ Vapaus muodostaa oma mielipiteensä netistä löytyvän moninaisen tiedon ja eri näkökulmien perusteella mahdollistui kuitenkin vasta, kun teknologia taipui maailmanlaajuisen tietoverkon rakentamiseen.

Tätä taustaa vasten oma kokemukseni siitä, kuinka äitiysneuvolan ammattilainen kyseenalaistaisi netin tarjoaman tiedon, herättää kysymään, miksi neuvolassa on suhtauduttu niin kielteisesti äitien keskeiseen vertaistietoon raskauden ja äitiyden tukena. Kuten johdannossa viittasin, kyse on osittain netin ja sen vertaispalstojen huonosta maineesta. Nettiä (ja sieltä saatavaa tietoa) koskeva tietämys muotoutuu käyttökokemusten lisäksi myös muissa medioissa. Nettiä koskeva julkisuus alkoi esimerkiksi lehdistössä kasvaa vuonna 1995, vaikka myös sitä ennen erilaiset tietoverkkokokokeilut olivat päässeet lehtien palstoille. Keskustelupalstojen maine rakentui samalla tavalla ihmisten henkilökohtaisen käytön lisäksi eri medioiden kirjoittelussa.³⁷¹ Mielikuvat keskustelupalstoista syntyvät intermediaalisissa suhteissa, jolloin niiden syntymisen alkusyytä voi olla vaikea tavoittaa.³⁷² Elina Vaahensalo etsi tutkimuksessaan syitä sille, miksi tietyistä keskustelupalstoista on tullut mediainhokkeja ja löysi eri teemaisten sivuostojen välillä sekä yhteneväisyyksiä että eroja. Keskustelupalstoihin liittyy yleisemminkin negatiivisia mielikuvia ja niitä on pidetty anonyymiteettinsä takia jopa noloina.³⁷³ Usein negatiiviset mielikuvat liittyvät keskustelukultuurin provokatiivisuuteen, jonka anonyymius tekee helpommaksi, kun keskustelu ei kiinnity tunnistettavan henkilön identiteettiin.³⁷⁴ Siinä on kyse verkkoestottomuudeksi kutsutusta ilmiöstä, jota esiintyy keskustelupalstoilla sen kohderyhmästä riippumatta.³⁷⁵ Vauva.fi -

³⁶⁹ Kangasniemi, Mynttinen, Rytönen & Pietilä 2015, 16; McLeish & Redshaw 2017, 8.

³⁷⁰ Munnukka & Kiiikkala 2001, 519.

³⁷¹ Vaahensalo 2018. Ks. myös luku 4.3 tässä tutkimuksessa.

³⁷² Vaahensalo 2018.

³⁷³ Vaahensalo 2018, 1; Suominen et al. 2013, 43.

³⁷⁴ Vaahensalo 2018, 2.

³⁷⁵ Vaahensalo 2018, 2. Lisää verkkoestottomuudesta ks. Suler 2004.

keskustelupalstan negatiiviset mielikuvat ovat Vaahensalon mukaan syntyneet niin ikään huonon keskustelukulttuurin takia, mutta keskustelupalstan uutisoinnissa on korostunut nimenomaan se, miten juuri äidit toimivat, vaikka vauvupalstoista on jo vuosia sitten tullut myös muiden kuin äitien keskustelufoorumeita.³⁷⁶

Toisaalta internetin kehittyessä myös sen tiedonhaketavat ovat muuttuneet ja muuttaneet käsityksiämme tiedosta ja sen tarpeesta. Vuonna 1998 hakukonepalvelu Google aloitti toimintansa ja muutti tulevina vuosina tiedonhaun käytäntöjä: se oli nopeampi, yksinkertaisempi ja pystyi mukautumaan käyttäjien tarpeisiin edeltäjiään paremmin.³⁷⁷ Käyttäjien oli mahdollista yhä paremmin seuloa juuri itselle oleellista tietoa ja päästä sen äärelle yhä nopeammin. Hakukoneosumien ohjautuminen keskustelupalstojen keskusteluihin on myös osaltaan vahvistanut kokemuspohjaisen vertaistiedon asemaa netin tiedonhaussa.³⁷⁸ Tämä oli niin ikään omiaan syventämään kuilua vanhemmuuden ammattilaisten tarjoaman tiedon ja yksittäisten äitien kaipaaman tiedon välillä. Äidit kaipasivat tietoa arkensa tueksi jatkuvasti tai aina tarpeen tullessa vastaan, eivät vain neuvolakäyntien yhteydessä. Kehittyneet tiedonhakumahdollisuudet vastasivat tarpeeseen paremmin kuin institutinaalinen tieto. Samalla kun kehittyneet tiedonhakanavat tarjosivat ratkaisun äitien jatkuvaan tiedontarpeeseen, teki kehitys äitiydestä itsessäänkin tietointensiivistä: tiedon etsimisestä, arvioimisesta ja soveltamisesta omassa arjessa tuli yksi äitiyden keskeistä tehtävistä.³⁷⁹

Tiedon saamisen tärkeys arjen tueksi korostui teknologiakertomuksissa äitiyden alkumetreillä, raskaus- ja vauva-aikana, etenkin esikoislusten kohdalla. Etsityn tiedon luonne ja mediateknologian merkitys arjessa muuttuivat äitiyden eri vaiheissa: raskausaikana ja esikoislapsen vauva-aikana netti toimi usein ensisijaisesti tiedonhakanavana, josta haettiin tukea uudenlaisen elämäntilanteen omaksumiseen sekä äitinä toimimisen edellyttämien asioiden oppimiseen. Äidiksi tulemiseen liittyy paljon sellaisia käytänteitä ja taitoja, joita ei aiemmissa elämänvaiheissa ole tarvinnut osata. Yksi blogiäideistä kuvasi äidiksi tuloon liittyvää tiedontarvetta erityisesti imetykseen liittyen:

Kun esikoinen syntyi, oli tarvetta kaikenlaiselle tiedolle ja tuelle [...] Paljon piti ottaa haltuun, koska aiempaa kokemusta ei ollut. Tärkeimpänä koin imetystuen, sillä se oli ehkä konkreettisin juttu, mitä äitinä piti “osata”. [...] Koin, että

³⁷⁶ Vaahensalo 2018, 17.

³⁷⁷ Suominen 2009, 139–140.

³⁷⁸ Ks. esim. Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 18.

³⁷⁹ Vrt. Rokkonen 2020, 33.

imetystukipalstalla sai asiallisista tietoa ja konkreettisia neuvoja, jotka helpottivat ensimmäisiä kuukausiani äitinä.³⁸⁰

Imetys tuli äidin kertomuksessa esiin erityisenä taitona, joka piti oppia, ei luonnollisena itsestään sujuvana toimintana. Äiti mainitsi kertomuksessaan myös imetykseen liittyvän keskustelun usein menevän ”ääripäihin”, joten imetystukipalstan tarjoama kokemusasiantuntijuus tarjosi tavallista vertaistietoa asiallisempaa tietoa oppimisen tueksi. Usein netin imetykseskustelut ovatkin latautuneita. Imetykseen liittyvät oikeudet ja käytänteet sekä se, kuka niitä saa ja voi määrittää, ovat yksi äitiyteen liittyviä kestoaiheita vertaispalstoilla ja sosiaalisessa mediassa.³⁸¹ Äidin kertomuksesta voi lukea vertaistiedon lähteeseen liittyvää arvotusta tiedon oikeanlaisuudesta. Imetystukipalstan toiminta on tarkoin ohjattua, joten sitä ei voi rinnastaa netissä ”vapaana” tapahtuvaan vertaistietoon. Tämän tietyn instanssin tuottaman vertaistiedon äiti koki imetyksen kohdalla tärkeimmäksi. Netistä saadun tiedon merkitys ”äidiksi oppimisessa” oli kertomuksessa keskeinen. Imetyksen lisäksi edellä siteerattu äiti luetteli myös lapsentahtisuuden, nukkumisen, rokotukset, sairastelut sekä kasvun ja kehityksen asioiksi, joita uudessa elämäntilanteessa piti ottaa haltuun. Äidin kertomus kuvasi hyvin sitä, miten intensiivisen äitiyden ihanne ja siihen liittyvät käytännöt, kuten lapsentahtisuus, edellyttää äideiltä jatkuvaa tiedon etsimistä, arvioimista ja sen prosessoimista, miten tieto siirtyy käytäntöön oman äitiyden toteuttamisessa.

Äitien tarvitseman tai saaman vertaistuen tutkimuksessa on usein keskitytty johonkin tiettyyn vanhemmuuden ongelmaan, johon vertaistuen tarve liittyy, kuten synnytyksen jälkeinen masennus, lapsen sairaus tai kuolema.³⁸² Omassa aineistossani vertaistuen kautta etsitty tieto liittyi useimmiten generiseen vanhemmuuteen liittyvään tietoon tueksi omille päivittäisille valinnoille. Yllä imetyksen erityiseksi tiedon kohteeksi nimenneen äidin lisäksi vain kaksi muuta blogiäitiä kertoi vertaistiedon tarpeen liittyneen johonkin tiettyyn ongelmaan, toinen lapsettomuuteen, toinen lapsen krooniseen sairauteen.³⁸³ Äitiys ja äitinä toimiminen siis itsessään näyttäytyivät kertomuksissa tietynlaisena haasteena tai ongelmana, jota oli jatkuvasti ratkottava netistä saadun tiedon avulla.

Vaikka aineistoni äidit saivat tietoa myös neuvoloista, ystäviltä ja sukulaisilta, koettiin omaehtoinen tiedon hakeminen ja sen arvioiminen tärkeäksi. Monelle Blogiaineiston äidille erilaiset vauvapaikat ja sosiaalisen median äitiysryhmät olivat

³⁸⁰ BLOG2013Äi33.

³⁸¹ Ks. esim. Lehto 2019a.

³⁸² Aho, Lönnberg, & Kaunonen 2013; Aho, Paavilainen & Kaunonen 2012; Montgomery, Mossey, Adams & Bailey 2012; Parviainen, Kaunonen & Aho 2012; Letourneau, Colpitts, Stewart & Dennis 2015.

³⁸³ BLOG2013Äi03 & BLOG2013Äi23.

ensimmäinen paikka, josta tietoa käytiin etsimässä, jos lapsen kehityksessä tai kasvatuksessa tuli vastaan ongelmia.³⁸⁴ Virallisten suositusten muuttuminen sai myös toisten lasten kohdalla äidit vertaispalstoille tarkistamaan ajanmukaisia ja ”oikeita” tapoja toimia.³⁸⁵ Vertaispalstoilla omaa äitiyttä tukeva tieto karttui usein myös vain seuraamalla muiden palstalaisten kirjoittelua, ei välttämättä itse aktiivisesti asioita kysyen.³⁸⁶ Omaehtoisen tiedonhaun korostumisen voi äitien teknologisen toimijuuden näkökulmasta tulkita vapautena ja mahdollisuutena itse määrittellä omaa toimijuuttaan suhteessa mediateknologiaan ja vapautena toteuttaa äitiyttä omalla tavallaan. Äitiyteen liittyvä tieto, sen etsiminen ja arvioiminen kytkeytyvät vahvasti kulttuurisiin odotuksiin siitä, miten valveutuneita äitien on oltava täyttääkseen hyvän äitiyden tunnusmerkit: ei riitä, että lasta hoitaa, hoivaa ja on kiinnostunut tämän (ja koko perheen) hyvinvoinnista, vaan on jatkuvasti etsittävä tietoa, arvioitava sitä ja toimittava tietynlaisten tietointensiivisten vanhemmuustrendien mukaisesti.

Vertaistiedon eduiksi mainittiin paitsi se, että tietyn asian kokeneen antama tieto ja neuvot olivat todenperäisempiä kuin teoreettisempi asiantuntijatieto, myös se, että keskustelupalstojen anonymiteetti mahdollisti arkojen tai nolojenkin asioiden esille ottamisen.³⁸⁷ Vanhemmuuden tueksi internetistä etsittyyn tietoon liittyi vielä 2000-luvun alussa varsin usein huolia tiedon luotettavuudesta.³⁸⁸ Oman aineistoni vastauksista varsinaisia huolenilmauksia tiedon luotettavuuteen ei juuri löytynyt, vaan äidit tuntuivat pitävän itseään hyvinä tiedon arvioijina. Erilaisia tiedonhakukanavia myös arvioitiin eri tavoin, kuten yksi blogiäideistä kuvasi:

Ja toisekseen on sitten nämä Facebook ryhmät, joissa voi kokoontua keskustelemaan erilaisten ihmisten kanssa kasvotusten. Kasvojen ja nimen näkeminen antaa toisella tavalla painoarvoa sanomisille, jos vertaa esimerkiksi anonyymien keskustelupalstojen keskusteluilla - vaikka nekin ovat omalla tavallaan hyvinkin toimivia vertaistuen paikkoja.³⁸⁹

Kertomuksessaan ensin anonymiteetin hyviä puolia korostanut blogiäiti toi myöhemmin esiin sen, miten tiedon arvioiminen tapahtui eri foorumeilla erilaisin perustein. Vastaaja kertoi yleisesti ottaen luottavansa internetiin, koska tarpeeksi

³⁸⁴ BLOG2013Äi01; BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi08; BLOG2013Äi15; BLOG2013Äi16; BLOG2013Äi17; BLOG2013Äi23; BLOG2013Äi26; LOG2013Äi27; BLOG2013Äi28; BLOG2013Äi29; BLOG2013Äi32.

³⁸⁵ BLOG2013Äi01.

³⁸⁶ BLOG2013Äi01; BLOG2013Äi03.

³⁸⁷ BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi26; BLOG2013Äi29; BLOG2013Äi33.

³⁸⁸ Lamp & Howard 1999; Dhillon, Albersheim, Sulaiman, Pargass & Zupancic 2003.

³⁸⁹ BLOG2013Äi03.

seulomalla ja tulkitsemalla pystyi itse luomaan kokonaiskuvan ainakin siitä, millainen yleinen käsitys jostain tietystä asiasta oli vallalla. Vastaja uskoi myös, että vaikka neuvolasta saatu tieto oli luotettavaa, oli asioita, jotka toinen äiti tietää parhaiten. Äitien kertomuksissa internetin tarjoama tieto ja etenkin vertaistieto arvotettiin usein virallisilta tahoilta annettua sekä sukulaisilta saatua tietoa korkeammalle. Seuraavaksi tarkastelen sitä, miten äidit kertomuksissaan kyseenalaistivat tätä virallista tietoa ja aiempien sukupolvien välittämää tietoa.

Äitiys- ja lastenneuvoloiden kykyyn vastata perheiden muuttuneisiin ongelmiin alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota 1990-luvulla. Haasteita neuvoloille asettivat erityisesti vanhempien kasvanut valveutuneisuus ja toisaalta tietotason suuri vaihtelu erilaisten vanhempien kesken sekä se, etteivät uuden sukupolven neuvola-asiakkaat kokeneet voivansa vaikuttaa neuvoloiden toimintatapoihin. Uudet äidit olivat aiempaa koulutetumpia ja vanhempia. Lisäksi erilaiset perhemuodot tarvitsivat uudenlaisia ja moninaisempia tiedon ja tuen muotoja.³⁹⁰ Neuvolaa kritisoitiin muun muassa ohjeistusten epämääräisyydestä ja ristiriitaisuudesta, niiden perustumisesta vanhentuneeseen tietoon sekä yksilöllisyyden ohittamisesta. Neuvoloista kaivattiin tietoa, joka tukisi vanhempien varmuutta kasvattajina.³⁹¹ Jo Munnukan ja Kiikkalan tutkimat nettiäidit pitivät kokemustiedon saamisen puutetta neuvoloiden ongelmana, koska he pitivät kokemustietoa yhtä tärkeänä asiantuntijatiedon kanssa.³⁹²

Munnukka ja Kiikkala käyttävät kokemustiedon käsitettä kuvatessaan vertaistuen kautta saatua tietoa. Sosiologi Thomasina Borkman (1976) käytti kokemustiedon käsitettä jo 1970-luvulla määritellen sen henkilökohtaisen kokemuksen kautta syntyneellä tiedolla jostain tietystä ilmiöstä, kuten sairaudesta. Kokemustiedon käsite on 2000-luvun aikana vakiintunut erilaisten sairauksien lisäksi myös osaksi mielenterveys- ja päihdekuntoutusta ja terveystieteitä. Myöhemmin kokemustiedon hyödyntämisestä terveystieteiden suunnittelussa, arvioinnissa ja tuotannossa on linjattu useissa terveystieteellisissä strategioissa ja ohjelmissa. Vuonna 2015 siitä tuli myös osa Juha Sipilän hallituksen sosiaali- ja terveysalan kärkihankkeita. Itse puhun kuitenkin vertaistiedosta, koska se tuo eksplisiittisemmin esiin myös tiedonmuodostukseen vaikuttavan elämäntilanteen ja sen sisällään pitämät yhteiskunnalliset ja kulttuuriset odotukset: äitien toisiltaan saama tieto ei ollut vain kokemusta jostain tietystä ongelmasta, vaan ymmärrystä äitinä toimimisesta yhteiskunnan odotusten ristipaineessa. Vertaisuus siis sisälsi paljon muitakin ulottuvuuksia kuin kokemuksen perusteella syntyneen tiedon.

³⁹⁰ Munnukka & Kiikkala 2001; Tarkka 1996; Kouri & Saarikoski 2001; Kouri, Saarikoskijauhainen, Heiskanen & Kulin 2001.

³⁹¹ Kaila-Behm 1997, 31–32.

³⁹² Munnukka & Kiikkala 2001, 514–515.

Kriittisyys muun muassa neuvoloiden tarjoamaa virallista tietoa kohtaan oli myös oman aineistoni äitien kertomuksissa selvästi nähtävissä. Tapa, jolla tämä tuli esiin, liittyi äitiyden vaiheeseen. Vanhemmat äidit, joiden lapset olivat jo aikuisia, muistelivat perheensä pikkulapsiaikojen mahdollisuuksia vertaistiedon saamiseen tai pikemminkin sen puutteeseen.³⁹³ Jo aikuisten lasten äiti muisteli lastensa 1980-luvulle sijoittuvia pikkulapsivuosia, ja tiedon ja tuen saamista aikana, jolloin internet ei vielä mahdollistanut tiedon äärelle pääsyä yhtä helposti kuin jo joitain vuosia myöhemmin:

Olen miettinyt, millaista olisi olla nykyäiti, jolla on koko ajan yhteys muihin äiteihin ja kaikki apu ja neuvo saatavilla vaikka keskellä yötä. [...] Kun lapset olivat pieniä oli oma äiti ja tati sellaisia, joilta sain paljon neuvoja. Ja muuten sitten neuvolasta. Ehkä sellaisista asioista, jotka koin vaikeimmiksi ei voinut puhua oikein kenellekään. Ei siihen aikaan puhuttu synnytyksen jälkeisestä masennuksesta, mitä näin jälkeenpäin olen ajatellut, että minuakin vaivasi.³⁹⁴

Neurolan asema tiedonjakajana oli keskeinen, eivätkä äidin ongelmat kohdanneet niitä tiedon ja tuen muotoja, joita neuvola tarjosi. Oman synnytyksenjälkeisen masennuksensa esille tuonut kertoja oli tunnistanut vasta paljon myöhemmin, koska siihen liittyvää tietoa ei ollut neuvolassa tarjolla silloin, kun sitä olisi tarvinnut. Kokemus masennuksesta saattoi syntyä vasta, kun äitiyteen liitetyt yhteiskunnalliset ja kulttuuriset puhetavat ja käytänteet sen sallivat ja toisaalta tarjosivat edes sanoja aiemmin vaietuille kokemuksille. Myös sukupolvien välisen tuen ja tiedon rajat tuntuivat äidin kertomuksessa tulevan vastaan vaikeiden asioiden kohdalla, kuten synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistamisessa. Blogiäidin kokemus teki näkyväksi sen, miten äitiyden ymmärtäminen ja äideille sallitut tunteet ovat ajassa muuttuvia, mutta myös sen, miten merkittävä rooli vanhemmuutta tukevalla tiedolla on ollut ajasta riippumatta. Kun muun kuin virallisen tai sukupolvien välisen tiedon äärelle ei ollut pääsyä, joutuivat äidit usein jäämään yksin uuvuttavien kokemusten kanssa. Toinen jo aikuisten lasten blogiäiti, jonka tytärkin oli jo tullut äidiksi, kuvasi neuvoloiden auktoriteetin ja tiedon merkityksen muutosta ja toisaalta äitiyden muutosta kertomuksessaan:

Kyllä kai sitä jälkikäteen ajateltuna olisi kaivannut seuraa enemmänkin ollessaan yksin lasten kanssa kotona, ihan sellaista yhdessä jutustelua ja tekemistä, mitä ystävien ja sukulaisten kanssa joskus olikin. Kaikki tieto saatiin neuvolasta, missä oltiin ihan jumalasta seuraavia, eikä näiden pitkänlinjan

³⁹³ BLOG2013Äi07; BLOG2013Äi19.

³⁹⁴ BLOG2013Äi07.

terveydenhoitajien sanaa kyseenalaistettu. Nykyään puhutaan suosituksista ja äidit itse netistä katsovat mikä sopii itselle parhaiten, kuten tyttärenikin tekee, mutta ei silloin. Jotain lastenkasvatusoppaita taisin kirjastosta lainata, mutta muuten mentiin neuvolan ohjeilla ja maalaisjärjellä. Tehtiin niin kuin tapana oli. Ihailen kyllä tätä nykyäitien aktiivisuutta asioiden selvittämisessä ja sitä ettei kaikkea purematta niellä, mutta toisaalta heillä on siihen mahdollisuus mitä meillä ei ollut.³⁹⁵

Nykyäitien aktiivisuus tiedon etsimisessä ja kriittisyys virallisten instituutioiden taholta tarjottua tietoa kohtaan sekä vertaistuen helppo saatavuus 2010-luvulla saivat varttuneemman blogiäidin arvioimaan omia menneitä kokemuksiaan pienten lasten äitinä – seuraa ja sosiaalista tukea olisi voinut kaivata, jos niitä olisi ollut mahdollista saada. Neuvolan auktoriteettiasema tiedontuotannossa kuvattiin kertomuksessa ehdottomaksi: “oltiin ihan jumalasta seuraavia”, eikä sitä kyseenalaistettu. Toisaalta maalaisjärjellä pärjääminen oli neuvolan tarjoamalle tiedolle rinnakkaista. Äiti ei tarkemmin erittele, asettuiko maalaisjärki vastustamaan virallista tietoa vai rakentuiko se sen varaan. Kertomuksessa äitiyteen liittyvä tieto näyttäytyi kompleksisena ja monitasoisena, mutta ennen kaikkea ajassa muuttuvana. Kyseenalaistamaton tieto oli vuosien saatossa muuttunut suosituksiksi, joita voi arvioida omaan tilanteeseen peilaten. Tähän kehittynyt teknologia avasi mahdollisuuden.

Nuoremmat, parhaillaan pikkulapsivuosia elävät äidit nimesivät poikkeuksetta blogiaineistossa vertaistiedon tärkeämmäksi kuin neuvolasta saadun tiedon tai sukulaisilta saadun sukupolvien välisen tiedon. Neuvoloiden tarjoamaa tietoa ei välttämättä suoraan kritisoitu, mutta parasta tietoa äidit kokivat saavansa vertaispalstoilta, seuraamistaan tai itse pitämistään blogeista.³⁹⁶ Yksi blogiäideistä tosin pohti, oliko neuvola jo menettämässä merkitystään netin tarjoaman tiedon ja tuen takia.³⁹⁷ Sen sijaan sukupolvien välistä tietoa blogiäidit kritisoivat suuremmin. Omilta äideiltä tai puolisoitten äideiltä ei haluttu kysyä apua tai neuvoja äitiyden tueksi, koska heiltä saadun tiedon koettiin olevan auttamatta vanhentunutta:

Sen voin vielä lisätä, että äidiltäni tai muilta sukulaisilta en ole saanut niin minkäänlaista tukea äitiyteen. Enkä kyllä haluaisikaan. Oma äitini ei ole mikään malliesimerkki ja ”anoppini” kyllä auttaisi, mutta mieluummin otan asioista itse selvää ja puhun ystäville ja muille nettimammoille kuin hänelle. Aina pitäisi

³⁹⁵ BLOG2013Äi19.

³⁹⁶ BLOG2013Äi26; BLOG2013Äi29; BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi01; BLOG2013Äi06; BLOG2013Äi15; BLOG2013Äi16; BLOG2013Äi28; BLOG2013Äi33.

³⁹⁷ BLOG2013Äi33.

tehdä kuten hänkin on tehnyt vaikka maailma on niistä ajoista muuttunut. Mieluummin päätän itse omat tapani hoitaa lapsia ja niitä tapoja muiden pitäisi kunnioittaa. Neuvola on meillä ollut todella hyvä ja siellä osaava henkilökunta. Aina on saanut apua ja neuvoja jos on tarvinnut, mutta ei se tietenkään vertaistukea voita. Mielestäni on tärkeää, että voi jakaa kokemuksia niiden kanssa joilla sama elämäntilanne ja jotka siksi ymmärtävät missä mennään. Ei sellaista tukea tai tietoa opi kirjoista.³⁹⁸

Kun sukupolvi käsitetään tiettyinä paikkana perheessä ja suvussa, määrittävät näitä paikkoja erilaisiin rooleihin liittyvät odotukset ja normit.³⁹⁹ Sukupolvien välisellä tiedonsiirrolla on katsottu olevan tärkeä tehtävänsä kulttuuriperinnön ja kasvatustapojen säilymisessä.⁴⁰⁰ Tiedon siirtymistä ei tapahdu yksipuolisesti vanhemmilta sukupolvilta nuoremmille, vaan vastavuoroisesti, suodattamisen kautta uusiutuvana, jolloin syntyy myös uusia mahdollisuuksia tulkita aiempaa tietoa.⁴⁰¹ Traditioiden siirtymisen ajatuksessa on jotain hyvin ylevää ja se tuntuu arkihavainnon tasolla olevan nykyvanhemmille tavoiteltavaa kasvatuksessa. Blogiaineiston äidit kuitenkin asettuivat vahvasti vastustamaan juuri sukupolvelta toiselle välittyvää tietoa erityisesti lapsen hoitoon tai kasvatustapoihin liittyen, kuten yllä blogiäiti varsin jyrkin sanankäntein kuvasi. Nettyhteisöihin samaistuttiin ja haluttiin kiinnittyä vahvemmin kuin omiin sukulaisiin. Äitiyden ja kasvatuseriaatteiden muutosta haluttiin alleviivata netistä saadun vertaistiedon hyödyllisyyttä nykyäitiyden tiedontarpeen kannalta pidettiin tärkeämpänä kuin omien äitien tai anoppien kokemuksiin perustuvaa tietoa aiemmilta vuosikymmeniltä. Tärkeiksi elementeiksi tässä nimettiin juuri netistä saadun tiedon monipuolisuus ja erilaisten näkökulmien saaminen:

[E]nkä koe että omat vanhempani osaisivat neuvoa samalla tavalla kuin nuoret äidit, jotka ovat samassa elämäntilanteessa. En edes halua kysyä äidiltäni, sillä tiedän että hän ajattelee että asiat pitäisi tehdä samalla tavalla kuin silloin kun itse olin lapsi. [...] Netistä löytyy vertaistukea yhdellä klikkauksella ja erilaisia näkökulmia asioihin. Se on tärkeämpää kuin tieto, miten 90-luvulla asiat tehtiin.⁴⁰²

³⁹⁸ BLOG2013Äi26.

³⁹⁹ Katvala 2001, 12.

⁴⁰⁰ Katvala 2001; Korhonen 1994; Korhonen 1999, 157.

⁴⁰¹ Katvala 2001, 13; ks. myös Tuominen 1991, 50.

⁴⁰² BLOG2013Äi33.

Äitien teknologiakertomuksissa netti ja vertaistieto näyttäytyivät kertojien omaa äititoimijuutta vapauttavina: netin kautta voi irtaantua niin virallisen tiedon, kuin sukupolvien välisen tiedon kahleista ja määrittellä itse oma tiedontarpeensa. Kirsi Nousiainen on huomauttanut, että kulttuuristen äitiyden odotusten rinnalla kulkee yksittäisten äitien oman suvun ja perheen tuottamat äitikertomukset, jotka niin ikään luovat odotuksia äidin toiminnalle. Näitä kertomuksia joko toistetaan tai ne hylätään tietoisemmin, kuin kulttuurisia äitiyden odotuksia.⁴⁰³ Netti tarjosi välineen, jolla näistä sukupolvtarinoista tai niiden kautta välittyvästä tiedosta, oli helppo irtaantua ja sen äidit tekivätkin selvästi tietoisemmin, kuin muiden tahojen, vaikkapa neuvolan, tuottamista odotuksista. Omaehtoisuus tiedon jäsentämisessä ja arvioimisessa oli keskeistä, kun tietoa haettiin omaa äitiyttä ja elämäntilannetta tukemaan. Vertaistuen mahdollisuuksia moninaisesti kertomuksessaan pohtinut blogiäiti kiteytti tämän kuvaavasti: ”Nykyään ei tarvitse olla kenenkään ”armoilla” saadakseen tietoa, apua tai tukea (esim neuvolan tai isovanhempien) vaan sitä tukea, vinkkejä, ohjeita ja apua saa internetin kautta – vähintäänkin sitten ”kuuntelijoita” murheille.”⁴⁰⁴ Vertaispalstat ja -ryhmät näyttäytyivät ennen kaikkea tiloina, joissa äidit saattoivat itse määrittää omaa toimijuuttaan. Vertaisilta saatua tietoa myös arvostettiin virallista tietoa enemmän juuri siksi, että sen etsimiseen, arvioimiseen ja hyödyntämiseen oman äitiyden tukena liittyi vapaus ja omaehtoisuus.

3.2.4 Arjen helpottaja?

Teknologia liittyy kiinteästi naisten ja äitien vapauden problematisointiin. Sen on oletettu vapauttavan äidit raskailta kotitöiltä, mahdollistavan koulutuksen sekä tuovan helpotusta yksitoikkoiseen ja suorittavaan kodin ulkopuolella tehtyyn tuotantotyöhön ja toisaalta antavan ylipäättään mahdollisuuden siihen.⁴⁰⁵ Ehkäisy- ja lisääntymisteknologiat merkitsivät aivan omanlaistaan vapautumista ei-toivotuilta raskauksilta sekä itsemääräämisoikeuden laajentumista ja oman lisääntymistarpeen määrittelyä silloin kuin se ei luonnollisin keinoin ollut mahdollista. Pidemmälle viedyt utopiat havittelivat 1900-luvun lopulla informaatioteknologioiden mahdollistaman virtuaalimaailman poistavan biologisen perustan (synnytyksen) äitiyden taustalta, mikä olisi ollut tasa-arvon saavuttamisen lakipiste: yhteiskunnan työjako ja palkkaerot katoaisivat lopullisesti ja olisi mahdollista saavuttaa uudenlainen maailmanjärjestys.⁴⁰⁶

⁴⁰³ Nousiainen 2004, 69–70.

⁴⁰⁴ BLOG2013Äi03.

⁴⁰⁵ Rojola 2010, 200; Vuori 2010, 117; Peteri 2006; Kaplan 1992.

⁴⁰⁶ Wajcman 2004, 7; Graham 2001; Wertheim 1999; Turkle 1997; Haraway 1991.

Sukupuoleen liittyneitä teknoutopioita teoretisoitiin lähinnä ulkomaisessa tutkimuksessa ja keskustelussa, kuten jo arjen yhteyksiä tarkastelevassa osiossa toin esiin. Suomessa teknologian mahdollisuuksia arvioitiin pääasiassa kansallisten tietoyhteiskuntastrategioiden vedossa kansalaisuuden käsitteen ja demokratian laajentumisen yhteydessä. Tämä osaltaan vaikutti yksittäisiin kansanosiin liittyvien kysymysten hautautumiseen koko kansakunnan edun tavoittelun alle.⁴⁰⁷ Virve Peterin mukaan Suomessa keskityttiin myös vastatarinoiden löytämiseen voimakkaasti julkisuuden kautta rakennetulle viralliselle tietoyhteiskuntastrategiselle visioinnille.⁴⁰⁸ Erilaisia näkökulmia Peteri selittää sillä, että suomalaisessa yhteiskunnassa uusien teknologioiden kohdalla hyvinvointiyhteiskunnan hengessä pohditaan, minkälaisia hyvinvointipalveluita niiden avulla voitaisiin kehittää. Esimerkiksi älykotiteknologioiden ympärillä käyty keskustelu on skandinaavisessa kontekstissa kiinnittynyt vahvasti peruspalveluiden kehittämiseen. Angloamerikkalaisessa kontekstissa keskiössä ovat sen sijaan olleet puhtaasti kaupalliset viihde- ja turvapalvelut.⁴⁰⁹

Kun mediateknologiat kotiutuivat suomalaiskoteihin ja niitä opittiin hallitsemaan, liittyi käyttö ennen kaikkea arkea helpottaviin toimintoihin ja viihtymiseen. Jo Tietokoneaineiston aikaan 1990-luvun puolivälissä erilaisia e-kauppoja ja pankkien nettipalveluita oli olemassa.⁴¹⁰ Esimerkiksi pankki- ja vakuutusasiointi mainittiin tietokoneäitien teknologiakertomuksissa, mutta usein niiden käyttö edellytti vielä työpaikan verkkoyhteyttä. Asioiden hoitaminen verkossa toi arkeen helppoutta, kun ei enää tarvinnut välittää pankkien aukioloista, liikennehuuhkista, jonoista tai ”pankkivirkailijoiden huonoista päivistä”, kuten yksi Tietokone-aineiston äideistä kuvasi.⁴¹¹ Tietokoneaineistossa korostui etenkin kodin ”paperitöiden” siirtyminen tietokoneelle: laskuja kortistoititiin, laadittiin taulukoita erilaisista kodin juoksevista kuluista ja siirrettiin harrastuksiin tai luottamustehtäviin liittyviä asiakirjoja sähköiseen muotoon.⁴¹² Tietokoneaineiston kertomuksissa kuitenkin näkyi tietokoneiden käyttöön liittyneet materiaaliset ja ajalliset rajat myös arkisten asioiden kontekstissa. Eräs tietokoneäideistä kertoi, että ajatus omasta tietokoneesta kiehtoi, koska sen avulla voisi saada helpotusta arkeen pankkiasioissa

⁴⁰⁷ Lumijärvi 2010; Peteri 2010.

⁴⁰⁸ Peteri 2010.

⁴⁰⁹ Peteri 2010, 207.

⁴¹⁰ Östman 2009, 170.

⁴¹¹ SKS KRA TIR1995Äi17.

⁴¹² SKS KRA TIR1995Äi01; SKS KRA TIR1995Äi02; SKS KRA TIR1995Äi04; SKS KRA TIR1995Äi05; SKS KRA TIR1995Äi06; SKS KRA TIR1995Äi13; SKS KRA TIR1995Äi14; SKS KRA TIR1995Äi22; SKS KRA TIR1995Äi24; SKS KRA TIR1995Äi25; SKS KRA TIR1995Äi27; SKS KRA TIR1995Äi29; SKS KRA TIR1995Äi30 SKS KRA TIR1995Äi36; SKS KRA TIR1995Äi40.

ja ruokahuollossa reseptien tallentamisen avulla. Kun kone lopulta hankittiin, kävi pian ilmi edellisessä luvussakin kuvattu arkinen aikapula koneiden käytölle: ”[m]itä tietokoneen muuhun käyttöön kotiololoissa tulee, tuntuu siltä, ettei tällaisella työssäkäyvällä perheenäidillä [...] ole paljon aikaa tietokonetta näppäillä ja esim. ruokareseptejä tallennella”.⁴¹³ Tietokoneäiti kuvasi katkelmassa paitsi ajan kompleksisuutta ja niitä arjen käytäntöjä, joihin mediateknologian koettiin tuovan helpotusta. Tosin vielä Tietokone-aineiston keruu-aikaan 1990-luvun puolivälissä kyse oli enemmän odotuksista kuin realisoituneista arjen käytänteistä.

Media-aineistossa internet oli jo useimmilla vastaajilla käytössä joko työpaikalla tai kotona, mutta sen uutuuteen viitattiin usein käytöstä kerrottaessa: ”Internet on perheessämme varsin uusi juttuja siellä käyn enimmäkseen pankissa” tai ”Internet on tullut meillekin tutuksi pikkuhiljaa. Tänään hain tietoa avoimista työpaikoista”.⁴¹⁴ Uutuuden mainitsemisen lisäksi netin käyttö media-aineistossa painottui vielä vahvasti hyötykäyttöön:

Käväisen pankissa tiedustelemassa saldotilanteita ja maksan muutaman laskun [...] En yleensä seikkaile turhaan internetissä, vaan käytän sitä vain asioiden hoitoon kuten esim. veroilmoituksen tekoon. Olen ostanut internetin kautta joskus pari kirjaa ja matkalippuja. Tietoa on helppo hakea nettisivuilta.⁴¹⁵

Internetissä toki myös surffailtiin, luettiin uutisia tai käytiin keskustelupalstoilla, mutta useimmiten mediaäidit mainitsivat käyttävänsä nettiä työnhakuun, pankki- ja veroasioitiin, tiedonhakuun sekä yhteydenpitoon sukulaisten ja ystävien kanssa sähköpostin välityksellä. ”Käväisy” nettipankissa paljasti myös netinkäyttöön liittyvän kielen muuttumisen. Nykypäivänä ei puhuta enää nettiin menemisestä tai siellä käymisestä verkkoyhteyksien ollessa koko ajan päällä ja mukana mobiiliteknologian avulla. Verkkoon siirtyneiden palvelujen koettiin tuovan arkeen sujuvuutta ja helpoutta: nettikirpputoreilta löysi muutamalla klikkauksella lapsille tarvikkeita ja terveyteen liittyviin kysymyksiin sai nopeasti vastauksia.⁴¹⁶ Hyötykäytön korostaminen liittyi epäilemättä osaltaan myös nettiin sen alkuaikoina vahvasti liitettyihin moralistisiin käsityksiin, jotka kytkeytyivät ajankäytön hyödyllisyyteen tai sen tuhlaamiseen: asioiden hoitaminen ja muu hyötykäyttö oli hyväksyttävämpää kuin päämäärätön surffailu ja viihdekäyttö.⁴¹⁷ Äitiyden kontekstissa mediateknologian hyötykäytön painottaminen rakensi samalla myös

⁴¹³ SKS KRA TIR1995Äi05.

⁴¹⁴ FSD1306 YPM2001Äi0492 & FSD1306 YPM2001Äi0275.

⁴¹⁵ FSD1306 YPM2001Äi0193.

⁴¹⁶ FSD1306 YPM2001Äi0006; FSD1306 YPM2001Äi0042; FSD1306 YPM2001Äi0193.

⁴¹⁷ Ks. esim. Östman 2009,160.

kunnollisen perheenäidin kuvaa: uusi teknologia valjastettiin ensisijassa tärkeiden, perheen hyvinvointiin vaikuttavien, asioiden hoitamiseen. Internetin ja ajan retoriikan kytköksiä tutkiessaan Östman huomautti, että vaikka asioiden hoitamista verkossa markkinoitiin helppona ja nopeana, ei nopeus tarkoittanut niinkään sitä, että asian hoitaminen olisi sujunut sen nopeammin kuin aiemminkaan, vaan aika alkoi jäsentyä ihmisten arjessa eri tavoin. Asian saattoi hoitaa ajasta ja paikasta riippumatta, vaikka virka-ajan ulkopuolella.⁴¹⁸ Arkisten asioiden hoitamisen helppous liittyi juuri siihen, ettei niitä hoitaakseen tarvinnut lähteä konkreettisesti pois kotoa, välttyi jonotuksilta ja saattoi tehdä hankintoja maantieteellisistä etäisyyksistä välittämättä.

Luonnollisesti myös Blogiaineiston vastaajat kertoivat käyttävänsä nettiä kaikkeen mahdolliseen päivittäiseen asiointiin sen helppouden takia. Yksi blogiäiti tiivistä netin ansiosta tapahtuneen arjen helpottumisen merkityksen kertoessaan omista netinkäyttötavoistaan:

Kaikenlaisiin tiedonhakuihin, pankki-, vero- ja vakuutusasioihin, ostosten tekoon ja oikeastaan ihan kaikki juoksevat asiat hoituu netissä. [...] Kaikki lastenkin asiat, mitkä vaan pystyy niin hoidan netissä. Vielä ei ole virtuaalista neuvolakäyntiä mahdollisuus suorittaa, mutta jos olisi, tekisin kai senkin. Helpottaa niin paljon elämää.⁴¹⁹

Blogiäidin toiveissa oli nettipalveluiden laajentuminen entisestään niin, että neuvolakäynnitkin voisi hoitaa virtuaalikäynteinä. Kertomuksesta on myös luettavissa, että arkisten asioiden ja lasten hoito olivat ainakin pääosin juuri äidin vastuulla. Ajatukset kodin teknologiasta arkea helpottavana tekijänä liittyivät erityisesti äitien arjen helpottumiseen läpi 1900-luvun: muun muassa pesukoneita, jääkaappeja ja pakastimia markkinoitiin juuri perheenäideille emansipatorisin tematiikoin.⁴²⁰ Mika Pantzar on tulevaisuuden kotia ja kulutuskäytäntöjä tutkiessaan tuonut esiin, että myös tietokoneisiin liittyneitä tulevaisuuden odotuksia rakenneltiin alun perin perheenäitien valtakuntaan – keittiöön.⁴²¹ Blogiaineiston kuvaukset arjen helpottumisesta tekivät myös mediateknologiasta arkea helpottavan kodinkoneen, jonka ylivertaisuus muuhun kodin teknologiaan verrattuna liittyi sen monipuolisuuteen ja myös viihtymisen ja itsensä toteuttamisen mahdollistamiseen, kuten toinen blogiäideistä kuvasi:

⁴¹⁸ Östman 2009, 170.

⁴¹⁹ BLOG2013Äi24.

⁴²⁰ Ks. esim. Pantzar 2000, 59–63.

⁴²¹ Pantzar, 99–100.

Mulla jää aikaa harrastaa, elää omaa elämää ja tutkia asioita, jotka mua kiinnostaa, koska mun ei tarvitse jonottaa pankissa työpäivän jälkeen maksamassa laskuja [...], kirjastossa varaamassa ja palauttamassa sitä tiettyä kirjaa, vuokraamassa leffaa videovuokraamosta... Koko maailma ja sen mahdollisuudet aukeaa omalta koneelta.⁴²²

Yksi blogiaineiston kysymyksistä liittyi siihen, miten tietoteknologian käyttö suhteutui muuhun kodin tekniikkaan. Pyysin osallistujia kertomaan kodin teknisestä varustelusta ja siitä mitä kodin teknologioista he pitivät tärkeimpänä. Pyysin myös kuvauksia siitä, kuka kodin teknologiahankinnoista tai niiden sijoittumisesta kodissa päätti, ketkä niitä käyttivät ja miksi sekä siitä, oliko tietoteknologia korvannut muun kodin teknologian käyttöä. Tämä teema kirvoitti ylivoimaisesti vähiten seikkaperäisiä kertomuksia. Tyypillisesti vastaukset muodostuivat lyhyistä laitteiden listauksista tai toteamuksista siitä, että hankinnat tehtiin perheessä joko yksin tai yhdessä puolison kanssa. Aiheesta ei siis saanut kovinkaan paljon irti, mutta tietokoneet ja älylaitteet nimettiin useimmiten tärkeimmiksi kodin teknologioiksi, jos kysymykseen ylipäättään otettiin kantaa. Perusteluksi mainittiin juuri se, että ne helpottivat niin erilaisia arkisia asioita: asioiden hoitoa, yhteydenpitoa ja viihtymistä.⁴²³

Yksi blogiäideistä kertoi olevansa onnellinen, ettei joutunut olemaan äiti ennen tietokoneita tai muuta kehittyntä teknologiaa. Esimerkkinä hän nosti esiin verkkokaupan tuoman helpotuksen arkeen: ”onhan se helpompi klikkailla ostoskoriin välikausihaalari tai uudet koulukengät kuin juosta kaupoissa kyllästyneen lapsikatraan kanssa”. Vastaja peilasi arkea helpottaneen teknologian mahdollistamaa tilannetta omaan nuoruuteensa, jolloin netti vasta pikkuhiljaa oli yleistymässä: ”eihän se nyt mahdotonta ollut nuoruuttaan elää [ilman nettiä], mutta aikuisuuteen kuuluu niin paljon asioiden hoitamista, jota teknologia on paljon helpottanut”.⁴²⁴ Blogiäidin mukaan juuri aikuisuuteen kuului niin paljon asioiden hoitamista, että ajatus ilman nettiä elämisestä tuntui mahdottomalta. Aikuisuus oli tuonut mukanaan myös äitiyden, jonka vastuut ja velvoitteet helpottuivat teknologian avulla. Kertomuksesta voi tulkita myös kertojan aikuisuuteen ja äitiyteen liittämää historiakäsitystä, vaikkei sitä eksplisiittisesti esiin tuodakaan. Kertojan tulkinta aikuisuudesta ja äitiydestä näyttäytyi samankaltaisena ennen ja nyt, ajallisesta muutoksesta riippumattomana toimijuutena.

⁴²² BLOG2013Äi04.

⁴²³ BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi06; BLOG2013Äi07; BLOG2013Äi08; BLOG2013Äi13; BLOG2013Äi15; BLOG2013Äi17; BLOG2013Äi18; BLOG2013Äi21; BLOG2013Äi25; BLOG2013Äi26; BLOG2013Äi28; BLOG2013Äi29; BLOG2013Äi32; BLOG2013Äi33.

⁴²⁴ BLOG2013Äi30.

Amerikkalaisen historioitsija Ruth Schwartz Cowanin tutki 1980-luvulla kodintekniikan historiaa ja tuli siihen tulokseen, ettei uuden kodintekniikan käyttöönotto välttämättä ollut helpottanut kotiäitien työtaakkaa. Vaikka tiettyjä tehtäviä oli helpompi suorittaa koneilla, lisäsi se samalla kotiäidin muita tehtäviä. Pesukoneen kohdalla Schwartz Cowan esimerkiksi esitti, että koska pesukoneiden avulla oli mahdollista pestä suurempia määriä vaatteita, perheenjäsenet alkoivat vaihtaa vaatteita useammin kuin aikaisemmin, joten pyykkihuoltoa oli enemmän. Keittiökoneiden kohdalla ruoanlaitossa säästetyn ajan taas joutui viettämään yhä useammin liikeneruuhkissa matkalla ostoskeskuksiin tai automarketteihin.⁴²⁵ Teknologisen kehityksen myötä arkisten asioiden hoitamiseen liittyy myös paljon näkymätöntä ajattelu- ja tunnettyötä. Tämä näkymätön työ on viime vuosina noussut äitien arkea koskevaan keskusteluun nimellä metatyö.⁴²⁶ Metatyöllä tarkoitetaan yksinkertaisilta rutiinitoimilta vaikuttavia arjen askareita, jotka vaativat monenlaisten ongelmien ratkaisua, kuten aikataulujen yhteensovittamista, ennakoimista, suunnittelua ja organisoimista.

Feministisosiologi Dorothy Smith nosti jo 1980-luvulla esiin ajatuksen tästä arjen näkymättömästä ajattelutyöstä, josta naiset useimmiten ovat vastuussa.⁴²⁷ Smith halusi kumota aiempia käsityksiä arjen toistolle ja jatkuvuudelle perustuvasta rutiininomaisuudesta ja muun muassa Henri Lefebvren väitteen siitä, että naiset olivat kiinteän arkisuhteensa takia kykenemättömiä arvioimaan sitä kriittisesti.⁴²⁸ Mediateknologisen arjen paradoksi liittyy juuri tähän metatyön lisääntymiseen ja elämän eri osa-alueiden sekoittumiseen, kun teknologioista tuli yhä kiinteämpi osa arkea ja vanhemmuutta. Samalla kun arki on helpottunut ja monista teknologisista toiminnoista on tullut arkipäiväisiä ja itsestäänselviä, on kehittynyt mediateknologia tuonut ihmisten elämään monia esimerkiksi erilaisten digitaalisten palvelujen käyttöön liittyviä uusia arjen toimintoja, jotka edellyttävät metatyötä. Nämä arjen uudet teknologiset ulottuvuudet koskettavat toki yhtä lailla niin äitejä kuin isejä, lapsiperheitä ja lapsettomia – ihan kaikkia nyky-yhteiskunnan kansalaisia. Aivan erityisesti koskettavat äitejä etenkin silloin, kun digitaaliseksi muuttunut palvelu tai muu toiminto liittyy vanhemmuuteen. Samankaltainen mekanismi on näkynyt myös

⁴²⁵ Cowan 1983.

⁴²⁶ Suomalaisten naistenja erityisesti äitien, tietoisuuteen metatyön käsite iskeytyi viimeistään vuoden 2015 lopulla, kun äitiysteemaisen talk shown Marja Hintikka Liven kommentaattori Jenny Lehtinen kirjoitti blogikirjoituksen Metatyö räjäyttää äidin pään. Kirjoitus antoi yhtäkkiä sanat sille, mitä äidit olivat aina tehneet ja tunteneet tekevänsä, mutta mitä eivät olleet ennen osanneet pukea sanoiksi. Kirjoitus levisi laajalle ja oli loppuvuoden puhutuimpia vanhemmuusaiheita sosiaalisessa mediassa. Lehtinen, Jenny 29.10.2015. ”Metatyö räjäyttää äidin pään”. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/jenny-lehtinen-metatyo-kunniaan>. Luettu 16.7.2020.

⁴²⁷ Smith 1988, 66.

⁴²⁸ Lefebvre 1971, 73.

muissa äitiyden taakan keventämiseen pyrkineissä uudistuksissa tai kulttuuristen arvojen muutoksissa. Kun esimerkiksi kasvatusvastuu alkoi 1990-luvulle tultaessa jakautua tasaisemmin uudenlaisen isyysihanteen myötä, lankesi äideille uusi rooli: äitien tehtäviksi tuli isien houkuttelu osallisuuteen, tilan antaminen sen mahdollistamiseksi sekä auttaa ja tukea isejä uudessa tehtävässään.⁴²⁹

Blogiaineistossa edellä kuvatuksi arkista teknotaakkaa lisääväksi tekijäksi nousi Wilma-järjestelmä.⁴³⁰ Wilma-järjestelmään liittyneet kertomukset olivat monitasoisia kuvauksia äitiyden elämänalueelle tulevan teknologisen järjestelmän aiheuttamista tunnoista siitä huolimatta, että myös se oli blogiäitien kokemusten mukaan helpottanut sitä arjen ulottuvuutta, johon järjestelmä oli kehitetty: kodin ja koulun välisen yhteistyön hoitamiseen. ”Sähköisen reissuvihon” ongelmaksi muodostui kuitenkin se, että yhteistyöstä vastaaminen lankesi usein juuri äitien vastuulle:

Jostain syystä Wilma-viestintä on jäänyt meidän perheessä minulle, puolisoni harvoin on perillä, mitä viestejä tai merkintöjä Wilmaan tulee, vaikka hänelläkin on sinne tunnukset kyllä. Ja onhan se kätevä saada sähköisesti tiedotteet ja informaatio lukujärjestysmuutoksista, kokeista ja muusta menestymisestä. Viestintä opettajienkin kanssa sujuu aika paljon näppärämmin ja nopeammin kuin paperilappujen kanssa. Ehkä se myös vähentää lapsen taakkaa tiedotusasioissa, kun vastuuta on siirretty enemmän vanhemmille, mikä lienee hyvä asia.⁴³¹

Kertojan mukaan kodin ja koulun välinen yhteistyö on jäänyt hänen vastuulleen ”jostain syystä”, eikä arvioi enempää sitä, mistä tilanne johtuu. Kokemus on kuitenkin yleinen, sillä monen muun kasvatuksellisen osa-alueen tavoin kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä huolehtiminen on suomalaisperheissä perinteisesti ollut enemmän äitien kuin isien vastuulla.⁴³² Tutkimuksessa on jo pitkään tunnistettu

⁴²⁹ Aalto 2012, 161; Vuori 2001, 356–359.

⁴³⁰ Wilma on 2000-luvulla kehitetty selainpohjainen opetus- ja oppilashallintojärjestelmä, jota käytti jo vuonna 2008 yli 1500 suomalaista perusopetuksen, toisen asteen ja korkea-asteen koulua 161 kunnassa ja on nykyään ylivoimainen markkinajohtaja Suomessa. Wilmaa käyttävät niin oppilaat, opettajat kuin huoltajatkin. Wilmassa voi nähdä työjärjestykset, läksymerkinnät, kokeet ja arvosanat, lähettää viestejä, ilmoittautua kouluun tai kursseille jne. Se toimii oppilashallinnon dokumenttien hallintajärjestelmänä ja monissa muissa hallinnollisissa käytänteissä. Se on myös korvannut lähes täysin kodin ja koulun välisen yhteydenpidon aiemmat muodot useimmissa kunnissa ja kouluissa. 2010-luvun lopulla Wilmasta kehitettiin oma sovelluksensa myös varhaiskasvatuksen käyttöön.

Wisma.fi, Wilman esittelysivu, <https://www.visma.fi/inschool/wilma/>. Luettu 3.12.2020.

⁴³¹ BLOG2013Äi18.

⁴³² Metso 2004, 3.

lasten koulunkäyntiin liittyvän kasvatusvastuun epätasainen jakautuminen vanhempien kesken. Vaikka vanhempien osallistuminen on jo pitkään ollut osa koulutuspoliittisia tavoitteita niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa, käytännön tasolla osallistuminen koskettaa usein vain äitejä. Äitien harteille historiallisesti langennut vastuu kodista ja lapsista on viime vuosikymmeninä alkanut tarkoittaa myös vastuuta lasten kognitiivisesta kehityksestä ja koulunkäynnistä.⁴³³

Blogiaineistossa kokemus yhteydenpidon ja tiedonkulun helpottumisesta jaettiin aineistossa yleisemminkin. Blogiäitien kertomuksissa yhteistyön helpottuminen viittasi teknologian mahdollistamaan viestinnän nopeuteen ja siihen, että lapsen koulunkäynti tuli aiempaa näkyvämmäksi myös vanhemmille. Sama näkemys on toistunut myös Wilmaa koskevissa selvityksissä ja tutkimuksissa: sen kautta tapahtuvaan koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön ollaan oltu suomalaiskodeissa enimmäkseen tyytyväisiä.⁴³⁴ Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja lapsen koulunkäyntiin osallistuminen sisältää kuitenkin valtavasti metatyötä, kuten myös blogiäiti kuvaa: koulumenestyksen seuraamista, viestintää opettajien kanssa, muuttuviin aikatauluihin reagoimista, koepäivien muistamista ja mahdollisesti myös lapsen auttamista läksyissä tai kokeisiin valmistautumisessa. Myös lapsen vastuu oli äidin epäilyn mukaan siirtynyt enemmän ”vanhemmille”, mikä tosin heidän perheessään tarkoitti juuri äitiä. Wilma siis sekä auttoi ja helpotti äitien kasvatusvastuun toteuttamista että lisäsi sen taakkaa. Tästä taakan kasvamisesta kertoivat myös Wilma-järjestelmän aiheuttamat negatiiviset kokemukset blogiäitien kertomuksissa.

Edellä siteerattu blogiäiti, joka vannoi nettipalveluiden käyttämisen nimeen niiden helppouden vuoksi ja toivoi niiden laajenevan myös neuvolan puolelle, toi myöhemmin esiin, miten tähän näennäiseen helpottumiseen liittyi myös arkeen negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä: ”koululaisten asiat voi jo hoitaa Wilmassa, mikä ei kyllä aina ole paras mahdollinen tapa. Välillä tuntuu, että koulussa puututaan pikkumaisiin asioihin kun ne voi parilla klikkauksella laittaa tiedoksi vanhemmille”.⁴³⁵ Pikkumaiset koulupäivänaikaiset tapahtumat, jotka Wilma-järjestelmän välityksellä annettiin kotiin tiedoksi, nousikin blogiäitien kertomuksissa keskeiseksi esimerkiksi siitä, miten teknologiavälitteiseksi muutettu toimintatapa lisäsi arjen metatyötä laajentamalla kasvatusvastuuta myös koulun alueelle ja kuormitti äitien arkea teknologian kehittäjän päinvastaisesta tarkoituksesta huolimatta.⁴³⁶

⁴³³ Dudley-Marling 2001, 184–185.

⁴³⁴ Suomen Vanhempainliitto 2013; Korhonen & Lavonen 2012.

⁴³⁵ BLOG2013Äi24.

⁴³⁶ Ks. esim. Iltasanomat.fi 19.8.2008. ”Kouluhallinnon ohjelmistojen webitys vauhdittuu”. <https://www.is.fi/digitoday/art-2000001585026.html?ref=og-ref-www.google.fi>. Luettu 7.7.2020.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittyminen ja lähentyminen ei liity vain teknologiseen kehitykseen. Yhteistyötä on määrätietoisesti kehitetty muiden länsimaiden koulutusideologiaa seuraten 1970-luvulta lähtien osana peruskoulu-uudistusta ja sen taustalla on lähtökohtaisesti ollut ajatus lapsen kokonaisvaltaisesta huomioimisesta ja hyvinvoinnista kaikilla elämän osa-alueilla.⁴³⁷ Perusopetuslaissa yhteistyöstä säädettiin jo vuonna 1998, mutta sen muotoa tai järjestämistapaa ei vielä määriteltä tarkemmin.⁴³⁸ Vuonna 2003 voimaan tulleen muutossäädöksen myötä lakiin kirjattiin, että kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä määritellään tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa ja että yhteistyön järjestämistapa on opetuksen järjestäjän vastuulla.⁴³⁹ Sähköisiä järjestelmiä oppilashallinnon ja yhteistyön välineeksi alettiin 2000-luvun aikana ottaa käyttöön nykyaikaistamisen ja käytäntöjen yhdenmukaistamisen hengessä. Yhteistyön määrittelemisen ja järjestelmien arkiset käytötavat osapuolten välillä jäivät kuitenkin yhteisesti määrittelemättä, mikä oli omiaan aiheuttamaan kiistaa niin koulun ja kodin välisestä yhteistyöstä yleisemmin kuin teknologiasta sen välineenä.⁴⁴⁰ Julkisuuudessa Wilman liittyneet kiistat ovat keskittyneet pääasiassa opettajien ja vanhempien välillä käydyn viestinnän käytäntöihin. Vanhemmat ovat syyttäneet opettajia turhasta ja liian negatiivisesta viestinnästä, kun taas opettajat ovat tuoneet esiin, miten vanhemmat ovat Wilman kautta alkaneet enenevästi kuormittaa opettajien työtä.⁴⁴¹ Mediassa käydyt debatit liittyivät myös siihen, ettei Wilman käytölle oltu määriteltä edes koulutasolla yhteisiä pelisääntöjä, jolloin viestintä- ja käytötavat olivat kirjavia. Pahimmillaan kiistat aiheuttivat jopa Wilma-lakkoja, joissa vanhemmat kieltäytyivät käyttämästä Wilmaa.⁴⁴² Tietynlaista käytöstä kieltäytymistä löytyi myös blogiäitien kertomuksista:

Nettiä tulee käytettyä päivittäin ja moniin asioihin. [...] Äitinä sitten käyttö painottuu ehkä omaan blogiin ja Facebookkaamiseen sekä lasten asioiden hoitoon wilmassa. Kahdesta ensimmäisestä nautin suuresti ja saan sisältöä elämäni, mutta jälkimmäinen vain kiukuttaa. Wilma on tehnyt lasten koulunkäynnistä tukalaa kun jokaisesta virheliikkeestä paukahtaa merkintä

⁴³⁷ Opetusministeriö 1981, 111; Dudley-Marling 2001.

⁴³⁸ Perusopetuslaki 731/1999, 3 §. Finlex.fi.

⁴³⁹ Perusopetuslaki 731/1999, 14 § mom 2 & 15 § mom 2. Finlex.fi.

⁴⁴⁰ Kaarakainen 2014, 8.

⁴⁴¹ Kaarakainen 2014.

⁴⁴² Länsi Väylä 10.11.2014 ”Tuohuneet vanhemmat menivät Wilma-lakkoon” <http://www.lansivayla.fi/artikkeli/248923-tuohuneet-vanhemmat-menivat-wilma-lakkoon>. Luettu 23.3.2015; Mtv.fi 3.10.2013 “Huoltajat tuohuneita – Ben Furmanilta Wilma-opas opettajille” <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/huoltajat-tuohuneita---ben-furmanilta-wilmaopas-opettajille/2336258>. Luettu 28.2.2014.

“rekisteriin.” Miten opettajilla onkin aikaa tuhlattavaksi Wilma-merkintöjen lähettelyyn! Nykyään en jaksa sitä oikeastaan seuratakaan. Luen koko koulun yhteiset tiedotteet ja siinäpä se.⁴⁴³

Blogiäiti kuvaa mediateknologian käyttöä arjessaan jo tutuksi tulleeseen tapaan: nettiä käytetään monien arkisten asioiden hoitamiseen. Spesifimmin äitiyden kontekstissa käyttö liittyy oman blogin pitämiseen, Facebookkaamiseen sekä kouluasioiden hoitoon Wilmassa. Oman blogin pitäminen ja henkilökohtainen Facebookin käyttö toivat positiivista sisältöä äidin elämään, mutta kodin ja koulun yhteistyö Wilman välityksellä vain ”kiukutti”. Turhautuminen Wilmasta tullessiin merkintöihin oli johtanut koko järjestelmän käytön rajoittamiseen. Blogiäidin turhautunut kokemus Wilmasta myötäili mediassa esiintyneitä kokemuksia, joissa Wilmaa kutsuttiin 2010-luvun alkupuoliskolla usein muun muassa rikosrekisteriksi.⁴⁴⁴ Blogiäidin kiukku liittyi epäilemättä omaan lapseen kohdistuvaan negatiiviseen huomioon, mutta sen voi tulkita liittyvän myös siihen, että ”jokaisesta virheliikkeestä paukahtavat merkinnät” myös kuormittivat äidin arjessaan kohtaamaa viestitulvaa.

Wilma kytkeytyi kiinnostavasti vanhemmuutta sääteleviin sekä lainsäädännöllisiin velvollisuuksiin että lasten kasvatukseen liittyviin odotuksiin. Suomessa kasvatuksesta säädetään useissa laeissa perustuslaista lähtien. Perustuslaissa säädetään erityisesti lapsen oikeudesta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huollosta säätävän lain mukaan huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi.⁴⁴⁵ Myös Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisessä lapsen oikeuksien sopimuksessa todetaan, että vanhempien on kasvatuksessaan asetettava lapsen etu etusijalle.⁴⁴⁶ Yhdessä jo aiemmin mainitun perusopetuslain määrittämän kodin ja koulun välisen yhteistyön säädösten kanssa vanhemmuutta määrittää siis iso joukko lainkirjaimia. Kulttuuriset kasvatusihanteet ja odotukset sen sijaan muokkaavat sitä arkipäivän kasvatustoimintaa, jota äidit lastensa kanssa toteuttavat. Harva vanhempi ajattelee lakipykälää tehdessään arjen valintoja, mutta kasvatuksen kulttuuriset ulottuvuudet

⁴⁴³ BLOG2013Äi13.

⁴⁴⁴ Iltasanomat.fi 19.4.2013. ”Suomen koululaisten uusi villitys huolestuttaa: ”Lasten rikosrekisteri” leviää kaikkien nähtäväksi” <http://www.iltasanomat.fi/perhe/art-1288558599629.html>. Luettu 28.2.2014; Helin, Sari 4.2.2015. “Wilma pilaa kodin ja koulun loputkin välit” http://yle.fi/uutiset/sari_helin_wilma_pilaa_kodin_ja_koulun_loputkin_valit/7780204. Luettu 4.2.2015; Vantaansanomat.fi 16.4.2013. ”Wilmasta on tehty lasten rikosrekisteri” <http://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/232795-%E2%80%9Dwilmasta-on-tehty-lastenrikosrekisteri%E2%80%9D>. Luettu 28.2.2014.

⁴⁴⁵ Perustuslaki 731/1999; 6 §; Laki lapsen huollosta 1983, 1 §. Finlex.fi.

⁴⁴⁶ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista artikla 18.

vaikuttavat joko tietoisesti tai tiedostamatta yksilöiden valintoihin. Kasvatuksen sanotaan demokratisoituneen viime vuosikymmeninä vahvistuneen lapsilähtöisyyden myötä⁴⁴⁷, minkä voi edelleen ajatella kasanneen äitien harteille ainakin emotionaalista taakkaa oman toiminnan jatkuvan monitoroinnin myötä. Wilma puolestaan teknologisenä järjestelmänä on muokannut lainsäädännön kautta syntyneitä velvoitteita ja käytänteitä vanhempien kasvatusvastuussa ja ”pakottanut” äidit arvioimaan omaa toimintaansa myös suhteessa kouluun uudella tavalla. Sähköinen järjestelmä mahdollisti koulumaailman ”tunkeutumisen” äitien arkipäivään myös koulupäivän aikana, mikä aiheutti blogiaineistossa kärkkäitäkin mielenilmauksia:

[...] Jonkun aikaa sitä [jatkuvia merkintöjä Wilmaan] alkuun kestin ja nielin kiltisti kaikki valitukset, mutta sitten otin ihan puhelimitse yhteyttä opettajaan ja puhuimme kasvotusten. Sain hänet ymmärtämään, että on silkkaa kiusantekoa ilmoittaa jokaisesta kynän unohtelusta ja tunnilla puhumisesta minulle kesken työpäivän ja että jos lapseni käyttäytyy huonosti, niin sitten istutaan kaikki yhdessä alas ja keskustellaan. No ne ilmoittelut loppuivat ja ilmeisesti lapsikin käyttäytyi hyvin.⁴⁴⁸

Opettajan Wilman käyttötapaan kyllästynyt blogiäiti tuo kertomuksessaan esiin, miten koki työpäivän aikana ilmoitetut unohdukset ja lapsen käytöksestä raportoimisen suorastaan kiusantekona. Raja koulun ja kodin välisestä kasvatusvastuusta ei enää määrity koulupäivän mukaan, vaan vanhempien edellytetään olevan jatkuvasti ”ajan tasalla” siitä, mitä koulussa tapahtuu. Aloittaessaan Wilma-kokemuksensa kertomisen blogiäiti toi esiin vielä yhden keskeisen kodin ja koulun välisen yhteistyön määrittäjän – järjestelmän kehittäjän:

Ihan ensimmäisenä tulee mieleen tämä kodin ja koulun yhteistyö Wilman välityksellä. Se on sellainen keksintö, että kyllä on järjestelmänkehittäjä nauranut matkalla pankkiin, kun kaikki Suomen koulut haksahavat omaan tuotteeseen, jolla saadaan kodin ja koulun välit kertaheitolla sekaisin.⁴⁴⁹

Äidin syyttävä sormi osoittaa lopulta järjestelmänkehittäjään, ei niinkään opettajan toimintaan tai kodin ja koulun välisen yhteistyön ajatukseen sinänsä. Teknologinen järjestelmä ja sen kehittäjä on nähty syyppäänä kotien ja koulujen välien sotkemiseen

⁴⁴⁷ Ks. esim. Korhonen 2002.

⁴⁴⁸ BLOG2013Äi31.

⁴⁴⁹ BLOG2013Äi31.

myös julkisessa keskustelussa.⁴⁵⁰ Myös toinen blogiäiti viittasi Wilma-kokemuksessaan teknologisen järjestelmän mahdollistamaan ongelmaan. Kolmen lapsen äiti kertoi joutuneensa jatkuvasti vastaanottamaan kesken työpäivän negatiivisia Wilma-merkintöjä yhden lapsensa opettajalta. Ottaessaan kerran yhteyttä puhelimitse turhaksi kokemansa merkinnän tiimoilta, oli opettajan perustelu merkinnöille se, että vanhempien on oltava tietoisia lastensa käytöksestä koulupäivän aikana. Blogiäiti koki käytännön turhana etenkin, koska kahden muun lapsen kohdalla merkintöjä ei tullut ja pohti ”liekö vika opettajassa vai järjestelmässä! ;)”⁴⁵¹ Silmäniskuhymiöstä voi päätellä, että lopulta äidin syyttävä sormi kohdistui kuitenkin opettajaan teknologisen järjestelmän sijaan. Wilma teknologisen järjestelmänä nosti esiin paitsi kysymyksiä kodin ja koulun välisen kasvatusvastuun rajoista ja painotuksista myös sen, miten arkisia toimintoja helpottamaan luotu teknologia voi aiheuttaa joukon uusia arjen käytäntöjä, joihin paneutuminen vie sekä aikaa että energiaa perheiden arkipäivässä. Se, kenen vastuulle uusista käytännöistä huolehtiminen lankeaa, on yhteydessä niihin sosiaalisiin kategorioihin, joihin yksilö on sidoksissa. Äitiyden sosiaalinen kategoria kodin- ja kasvatusvastuun pääasiallisena huolehtijana vetää ikään kuin magneetin tavoin puoleensa myös uusien teknologioiden myötä syntyviä käytäntöjä ja niihin liittyviä metatytöitä ajatusprosesseja.

3.2.5 Media-arki lasten kanssa

Äitien teknologiakertomuksissa kerrottiin tietenkin myös mediateknologian käytöstä lasten kanssa. Se, minkä mediateknologian käytöstä kerrottiin, vaihteli aineistoittain: Tietokoneaineistossa kerrottiin luonnollisesti tietokoneiden parissa vietetystä ajasta, kun taas Media-aineistossa mediateknologia saattoi tarkoittaa laajasti kaikkia sähköisiä viestimiä radiosta televisioon ja tietokoneesta pelikonsoleihin, mutta myös esimerkiksi sanomalehtiä. Blogiaineistossa korostui jälleen tietokoneet, muut älylaitteet ja internet. Pääsääntöisesti äidit kertoivat lastensa mediateknologioiden käytöstä kuvaten, miten lapset niitä käyttivät ja miten äidit itse osallistuivat siihen. Äitien kuvatessa mediateknologioiden käyttöä ja niiden merkityksiä lasten kanssa toimimisen kontekstissa, tapahtui myös usein kertojana selkeä siirtyminen äitiinposition, vaikka muu kerronta olisi ollut minä-muotoista. Kerronta lasten

⁴⁵⁰ Hs.fi 13.1.2013 ”Wilma valtasi Suomen koulut”.

<http://www.hs.fi/kotimaa/a1389501404220?ref=hs-art-artikkeli>. Luettu 28.2.2014; Image.fi 18.6.2013. ”Luokan uudet häiriköt”. <http://www.image.fi/image-lehti/luokan-uudethairikot>. Luettu 4.3.2013; Seinäjoensanommat.fi 30.12.2013 ”Sähköinen reissuvihko voi opettaa laiskaksi”. <http://www.seinajoensanommat.fi/artikkeli/272312-sahkoinen-reissuvihko-voi-opettaa-laiskaksi>. Luettu 3.3.2014.

⁴⁵¹ BLOG2013Äi21.

mediateknologioiden parissa viettämästä ajasta liittyi erityisesti mediateknologian opettamiseen ja sen avulla muiden asioiden opettamiseen, lasten mediateknologian käytön säätelyyn sekä lasten mediateknologian käyttöön liittyviin tunteisiin. Kerrontaan sisältyi konkreettisia toiminnan kuvauksia siitä, mitä lapset tekivät tai mitä tehtiin yhdessä lasten kanssa, mutta myös pohdintaa mediateknologioiden roolista ja merkityksistä osana lasten ja nuorten elämää ja vanhemman roolista huomioida näitä merkityksiä.

Seuraavassa katkelmassa eräs blogiäideistä kuvaa mediateknologian käyttöä arjessaan:

Päivittäin seuran Facebookia, sähköpostia, koulu Wilmaa (mikäli ilmoitus viestistä). Selvittelen netistä milloin mitään asiaa esim. Wikipediassa (miten höyrykone toimii) tai käännän lapselleni pelisanastoa (wii, pleikkari) englannista suomeksi. Selaamme yhdessä lego sivuja ja lapseni näyttää youtubesta kivoja juttuja joita on kuullut ja katsonut koulussa, kaverilla tms paikassa. Lapseni soittaa rumpuja ja hänen rumputreeni kappaleensa tallennettu spotyfyhin. Olen luonut hänelle sinne oman rumputreeni soittolistan. Poitsu ottaa tabletin, vetää kuulokkeet korviin ja alkaa treenata.⁴⁵²

Arkeen kuului henkilökohtaista yhteydenpitoa Facebookissa, oletettavasti työhön tai muihin päivittäisten asioiden hoitoon liittyvää sähköpostitteluun, jo edellisestä osiosta tuttua lapsen kouluasioiden hoitamista, erilaisia tiedonhakuja – höyrykone-esimerkistä voisi päätellä, että myös yhdessä lapsen kanssa – Youtube-videoiden katselua lapsen kanssa sekä lapsen harrastuksen tukemista ja siihen osallistumista. Listanomainen kuvaus arjen käytännöistä piti sisällään myös kuvauksen kasvatuksen sisällön ja vastuiden muutoksista arjessa mediateknologioiden kasvavan roolin myötä: lapsen kanssa oleminen on aiempien vuosikymmenten hoivan, huolenpidon ja leikin lisäksi mediateknologian käyttöä, jonka myötä äidit myös osallistuvat aiempaa tiiviimmin lastensa vapaa-aikaan. Blogiäiti osallistui lapsensa harrastukseen luomalla soittolistan Spotify-musiikkipalveluun rumputreenien tueksi ja myös muuhun vapaa-ajanviettoon auttamalla lasta englanninkielisissä peleissä ja tiedon haussa. Uudet teknologiset ympäristöt, joissa lapset viettivät yhä enemmän aikaansa, vaativat myös äideiltä yhä syvällisempää ymmärrystä näistä uusista ympäristöistä. Jo teini-ikäisten lasten blogiäiti kuvasi tätä uusien mediateknologioiden omaksumista pohtiessaan netistä saamansa vertaistukea:

⁴⁵² BLOG2013Äi04.

Nyt kun lapset ovat jo isoja, liittyy tietoteknologian käyttö äitinä lähinnä yhteydenpitoon lasten kanssa. Teknologian kehityksen on huomannut aivan uudella tavalla, kun on pitänyt perehtyä kaiken maailman mobiilisovelluksiin ja peleihin, joita lapset käyttävät. [...] Nykyään vertaistuki, jos sitä nyt sellaiseksi voi kutsua, liittyy lähinnä juuri siihen, mitä kaikkea täytyy ottaa huomioon lasten kanssa verkkoympäristöissä. Saatan seurata aiheeseen liittyviä keskusteluja ja saada niistä hyviä vinkkejä, mutta enpä juuri itse kysele neuvoja.⁴⁵³

Kertoja oli herännyt huomioimaan teknologista kehitystä uudella tavalla, kun lapset olivat kasvaneet ja alkaneet käyttää erilaisia mobiilisovelluksia ja pelejä. Äiti nimesi tietoteknologian käyttönsä liittyvän lähinnä yhteydenpitoon, mutta jatkoi kertomalla, että uusien sovellusten ja pelien sekä muun verkkoympäristöissä tapahtuvan toiminnan ymmärtäminen oli synnyttänyt myös tarpeen aiheeseen liittyvälle vertaistuelle. Huomio osoittaa, että nuorten mediateknologian käyttötavat erosivat selvästi äidin omista käyttötavoista, mutta vanhempana keroja piti tärkeänä perehtyä myös ”kaiken maailman mobiilisovelluksiin” pystyäkseen toteuttamaan kunnollista vanhemmuutta. Kertomus on hyvä esimerkki siitä, miten uusien teknologioiden myötä muuttuvat käytännöt muokkaavat väistämättä myös vanhemmuutta ja siihen liittyviä odotuksia. Mitä kiinteämmäksi osaksi lasten ja nuorten elämää mediateknologiat ovat tulleet, sitä suuremman merkityksen niiden oikeanlainen ja vastuullinen käyttö on saanut myös kasvatuskeskustelussa.

Se, kenen vastuulla lasten mediateknologioihin liittyvän kasvatuksen on katsottu olevan, on muuttunut ajassa. Kun 1990-luvun kuluessa kiinnostus mediakasvatukseen kasvoi, liittyi se erityisesti ajatukseen meneillään olevasta tietoteknologisesta murroksesta, jossa muutosvoimana oli tiedon siirron, tuottamisen ja käsittelyn mullistanut teknologia, mutta myös siihen kytkeytyvä perustavanlaatuinen yhteiskunnallinen muutos.⁴⁵⁴ Juha Suorannan mukaan mediakulttuurista oli murroksen myötä tullut kasvattavaa ja pedagogista voimaa sisältävää, joka oli merkitykseltään ohittanut muodolliset kasvattajat – siitä oli tullut kasvattaja itsessään. Mediakasvatusta ja sen tehtävää määriteltiin ja arvioitiin kuitenkin erityisesti opetuksen ja koulutuksen kontekstissa. Muodollisten kasvatusinstituutioiden piti jotenkin reagoida muutoksen aiheuttamaan uudenlaisen, kriittisen, mediakasvatuksen antamiseen.⁴⁵⁵ Aivan viime vuosina keskustelu ja

⁴⁵³ BLOG2013Äi15.

⁴⁵⁴ Suoranta 1998, 32; Collins 1994, 57.

⁴⁵⁵ Suoranta 1998, 33.

tutkimus media- ja nykyään myös pelikasvatuksesta on sen sijaan kytkeytynyt vahvasti kodeissa tapahtuvaan kasvatukseen.⁴⁵⁶

Uudet mediateknologiat ovat aina herättäneet keskustelua ja niitä on arvioitu osana koteihin paikantuvaa kasvatusta. Esimerkiksi Hannu Salmen mukaan television kotoutuessa suomalaiskoteihin 1940- ja 1950 -luvuilla nähtiin sen uhkaavan kodin sisäistä elämänrytmiä. Keskustelu erosi merkittävästi amerikkalaisesta kotouttamisprosessista, jossa televisiota markkinoitiin nimenomaan perheiden yhteisen ajanvieton kautta.⁴⁵⁷ Kun amerikkalaisissa populaareissa kirjoituksissa televisiota kutsuttiin muun muassa perheystäväksi tai uudeksi lapseksi, keskittyi suomalainen mainonta korostamaan uuden mediateknologian huonekalumaisuutta.⁴⁵⁸ Etenkin lasten ja nuorten mediateknologioiden käytöllä on nähty olevan sosiaalisia kontakteja vähentäviä ja sosiaalisia taitoja heikentäviä vaikutuksia, mikä on ollut omiaan korostamaan huolinäkökulmaa ja vanhempien vastuuta etenkin julkisessa puheessa.⁴⁵⁹ Äitien teknologiakertomuksissa mediateknologiat saivat kuitenkin enemmän yhteenkuuluvuutta lujittavia, kuin kodin sisäistä elämänrytmiä uhkaavia merkityksiä, mutta kuten hieman myöhemmin tuon esiin, aiheutti lasten mediateknologian käyttö myös pohdintaa sen haitallisuudesta ja turvallisuudesta ja herätti huolen lisäksi suoranaista pelkoa.

Ensin tarkastelen kuitenkin sitä, miten äidit kuvasivat mediateknologian parissa lasten kanssa viettämänsä ajan olevan paitsi tärkeää yhdessäoloa myös tärkeää tietoteknisten taitojen oppimisen sekä niiden avulla saavutettavan muun osaamisen takia. Yksi tietokoneäideistä jopa perusteli oman koneen hankkimista sillä, että saattoi sen avulla työskennellä kotona muun perheen parissa. Tällä oli äidin mukaan ”yhteenkuuluvuuden merkitys” perheessä ja samalla hän pystyi opettamaan myös tyttärtään tietokoneen käytössä.⁴⁶⁰ Yhteinen aika mediateknologioiden parissa olikin usein it-tuki-tyyppistä toimintaa, jossa äidit opettivat lapsilleen koneiden käyttöä tai etsivät ratkaisuja ongelmiin, joihin lapset törmäsivät koneita käyttäessään. Tämänkaltaiset kuvaukset ajoittuivat etenkin Tietokoneaineistossa äitien muisteluihin 1980-luvulle, jolloin kotiin tulleet tietokoneet olivat tekniseltä kehitykseltään vielä spesifimpää osaamista vaativia, kuin 2010-luvun lasten käyttämät laitteet. Juha Nurmela on todennut, että varhain tietokoneiden käytön aloittaneet joutuivat ”virittämään” koneensa alusta asti, kun taas myöhemmin käytön aloittaneet pääsivät ”katettuun pöytään”, eli kehittyneillä ohjelmilla varustettuja

⁴⁵⁶ Meriläinen 2020; Tossavainen, Harvola, Sohn, Marjomaa, Meriläinen, Tuominen, Korhonen, & Göös 2018.

⁴⁵⁷ Salmi 1996, 171–173.

⁴⁵⁸ Suominen 2003, 84–85; Salmi 1996, 171–173.

⁴⁵⁹ Ks. esim. Kaarakainen & Kaarakainen 2018, 236; Mertala & Salomaa 2018, 15.

⁴⁶⁰ SKS KRA TIR1995Äi17.

koneita käyttämään. Tällöin tiettyjä perustaitoja ei enää tarvinnut opetella.⁴⁶¹ Äidit toimivat tällaisina koneen virittelijöinä lapsilleen. Myös vuoden 2001 aineistossa etenkin internetin ja ohjelmistojen latautumisessa esiintyi sellaisia ongelmia, joissa äidit auttoivat lapsiaan. Kuvaukset olivat usein neutraaleja, mutta toisinaan tämä saattoi myös aiheuttaa negatiivisia tunteita, kuten eräs tietokoneäideistä kuvasi muistelllessaan tietokoneiden tuloa perheeseen:

Seuraava pojalleni ostettu tietokone oli tietysti Commodore 64, se oli siihen aikaan muotia. Lapseni oli innostunut ainoastaan pelaamisesta. Jos koneeseen tuli joku vika, äidin piti kaivaa esille ohjekirja ja alkaa tutkimaan, miten vika korjattaisiin. Olin siihen aikaan vasta saanut toisen lapsen, eikä aika tahtonut riittää tietokoneen tutkimiseen.⁴⁶²

Aikapulasta huolimatta kertoja kuitenkin paneutui lapsensa kohtaamiin tietoteknisiin ongelmiin ohjekirjaan tarttumalla. Tietokoneäitien kokemukset uusiin teknologioihin tutustumisesta ja niiden haltuunotosta olivat vastakkaisia sille vielä 1990-luvulla vallalla olleelle ajatukselle, että tietokoneajan lapset – diginatiivit – kuin itsestään oppivat käyttämään tietokoneita eläessään niiden ympäröimänä pienestä pitäen.⁴⁶³ Vaikka, kuten sanottua, diginatiivi-ajatusta alettiin nopeasti kritisoida vuosituhannen vaihteessa, on mediateknologioiden sanottu jopa muuttaneen lasten ja vanhempien välisiä arvovaltasuhteita sen perusteella, että se on saanut vanhemmat kääntymään lastensa puoleen teknologian omaksumiseen ja oppimiseen liittyvissä asioissa.⁴⁶⁴ Tietokoneaineistossa lapset kyllä usein kuvattiin taitaviksi koneen käyttäjiksi, mutta taitaviksi käyttäjiksi opittiin vanhempien opastuksella. Myöhemmissä tutkimuksissa lasten teknologisten taitojen karttumisen lähteistä on sen sijaan todettu, että suomalaisnuoret saavat muihin oppimisen lähteisiin, kuten itseopiskeluun, kavereihin tai kouluun verraten vanhemmiltaan vain vähän apua mediateknologisten taitojen kehittymiseen ja äideiltä vielä isejäkin harvemmin.⁴⁶⁵ Tätä kehitystä vasten vaikuttaa siltä, että mitä syvemmin tietokoneet on omaksuttu itsestäänselväksi osaksi päivittäistä elämää, sitä vähemmän niihin liittyvää osaamista siirtyy perheen sisällä aikuisilta lapsille. Kuten aiemman blogiäidin kertomuksesta voi päätellä, korostuu nykyvanhemmuuden kohdalla enemmän se, että on tärkeä pysyä teknologisessa kehityksessä mukana ja ymmärtää

⁴⁶¹Nurmela 2001, 50. Ks. myös Knuutila 2003, 199.

⁴⁶²SKS KRA TIR1995Äi37.

⁴⁶³Ks. esim. Prenskey 2001.

⁴⁶⁴Moilanen 2015, 152.

⁴⁶⁵Kaarakainen, Kivinen & Tervahartiala 2013.

prosenttiin.⁴⁶⁷ Tietokoneet siis arkipäiväistyivät ”vain pikkuhiljaa”, kuten Nurmela kuvasi aikalaistilannetta. Lastensa kanssa tietokoneita käyttäneillä tietokoneäideillä oli siis vasta harvoille tarjolla ollut mahdollisuus tarjota lapsilleen tietoteknisiä käyttökokemuksia. Tietokoneet ja -verkot sekä niiden varaan rakennettava uusi yhteiskunta olivat kuitenkin mielikuvissa ja tietoyhteiskuntastrategioiden linjauksissa jo täyttä totta, mikä alkoi vähitellen tuoda uusia ajatuksia myös kasvatuksen alueelle: lapset oli kasvatettava uudenlaisen tietoyhteiskunnan jäseniksi ja tähän uudenlaisen kansalaisuuden odotukseen itse koneiden käytössä harjaantuneet tietokoneäidit pystyivät vastaamaan eturintamassa.

Lasten tietokoneiden käyttöä pidettiin tärkeänä myös muissa kuin Tietokoneaineistoissa. Sillä sen katsottiin opettavan lapsille kertojien tärkeinä pitämiä tietoteknisiä (tulevaisuuden)taitoja sekä muita hyödyllisiä taitoja, kuten kielitaitoa. Hyödyllisyyden lisäksi kuvauksissa lasten tietokoneella viettämästä ajasta myös toistuvasti alleviivattiin sitä, että lasten elämään kuului paljon muitakin aktiviteetteja, kuten seuraavassa yksi Media-aineiston äideistä kuvaillessaan lastensa arkista mediateknologioiden käyttöä:

Kahden jälkeen lapset alkavat palaila koulusta [...] Tyttö [nimi poistettu] livahtaa nettikoneen ääreen. Lapset viettävät varsin paljon aikaa tietokoneen ääressä - melkein kaiken sen ajan, milloin eivät lue, tee läksyjä tai ole harrastuksissaan. En silti osaa olla siitä huolissani, sillä he tapaavat siellä ystäviään. Harry Potter -fanisivuilla, jossa he useimmiten roikkuvat, käy fiksu porukkaa. Siellä keskustellaan kaikista mahdollisista asioista, annetaan kirjavinkkejätaidetaanpa vaihtaa reseptejäkin. Poika [nimi poistettu] pelaa toisinaan myös feodaaliajan Japaniin sijoittuvaa strategiapeliä netissä - mikä on vaikuttanut suotuisasti ainakin pojan englannin kielen keskustelutaitoon.⁴⁶⁸

Vaikka lasten ajasta iso osa kului tietokoneella, piti arki sisällään myös paljon muita asioita – lukemista, läksyjä ja harrastuksia. Tämän korostaminen liittyi epäilemättä oman äitiyden kunnollisuudesta kertomiseen ja myös kokemukseen siitä, että teknologiaan liitettyjä negatiivisia vaikutuksia vastaan oli jollain tavalla puolustauduttava. Samalla tavallahan äidit perustelivat omaa mediateknologian käyttöään ja oman ajan ottamista sen parissa – kuvauksiin liittyi aina toteamus siitä, että suurin osa ajasta kului lasten kanssa olemiseen tai muihin tärkeisiin asioihin. Myös tietokoneella vietetyn ajan tuomat hyödyt toimivat perusteina sille, ettei ajankäytöstä tarvinnut olla huolissaan. Sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen ja kielitaidon kehittymisen lisäksi tärkeäksi nousi äidin kertomuksessa se, että

⁴⁶⁷ Nurmela 2001.

⁴⁶⁸ FSD1306 YPM2001Äi0042.

tietokonetta käytettiin keskusteluun, kirjavinkkien antamiseen ja reseptien vaihtamiseen, jotka edustavat selvästi mediateknologian käyttöä arvostetumpia sivistyksen muotoja.⁴⁶⁹

Pääasiassa positiivisesta suhtautumisesta ja tietokoneiden tuomien hyötyjen korostamisesta huolimatta lasten mediateknologian käyttöä piti myös säädellä, jos se uhkasi viedä liiaksi lasten aikaa. Ensin lapsensa tietokoneen käyttöön suopeasti suhtautunut ja sen tuomista hyödyistä, kuten lukemaan oppimisesta, kertanut tietokoneäiti totesi lopulta, että lapsen koneen käyttöä oli alettava rajoittaa:

Pian totesimme tarpeelliseksi rajoittaa pelaamista yhteen päivään viikossa. Torstaina sai pelata niin paljon kuin halusi, mutta muut päivät olivat muita leikkejä varten. Iän myötä säännön noudattaminen kävi hankalammaksi. Oskari itse olisi kyllä tyytynyt yhteenkin päivään, mutta jo viisivuotiaan toveripiiri oli niin tietokonekeskeinen, että kaverit kieltäytyivät tulemasta meille muulloin kuin pelipäivinä.⁴⁷⁰

Tietokoneella vietetty aika oli aiemmin kertomuksessa ollut isän ja pojan yhteistä aikaa: he olivat pelanneet yhdessä lapsen taaperoiästä asti, mutta lapsen kasvetta käyttä oli alettava rajoittaa sen uhatessa viedä liiaksi aikaa muulta elämältä. Rajoittamisesta kertominen oli kaikissa aineistoissa toteavaa, eikä siihen liittyviä kiistoja lasten kanssa juuri tuotu esiin. Edellisen katkelman kertoja viittasi rajoittamisen mukanaan tuomiin kiistoihin toteamalla, että iän myötä yhden pelipäiväsäännön noudattaminen kävi hankalaksi, muttei siksi, että lapsi itse olisi rajoittamista vastustanut, vaan se aiheutti ennemminkin hankauksia lapsen kaverisuhteissa. Lasten mediateknologioiden käyttöön liittyviin kiistoihin viitattiin aineistoissa jopa yllättävän vähän siihen nähden, että julkisessa keskustelussa, vanhempien arkipuheessa tai vaikkapa koulujen kannanotoissa, lasten ruutu-aika on puhuttanut toistuvasti jo vuosikymmeniä siitä käydään jatkuvaa debattia myös kasvatuksen ammattilaisten keskuudessa.⁴⁷¹ Toinen viittaus mediateknologian aiheuttamiin ristiriitatilanteisiin löytyi media-aineistosta, jossa kertoja kuvasi tarvetta rajoittaa lasten television katselua aamulla hyvin konkreettisesti arkisten tilanteiden sujuvuuden perusteella:

Aamulla jumpatessani katsoin samalla ykköskanavan aamutelevisiota, lähinnä halusin varmistaa tulevan päivän sään. Paninkin television heti sen jälkeen

⁴⁶⁹ Ks. myös. Kaarakainen & Kaarakainen 2018, 236.

⁴⁷⁰ SKS KRA TIR1995Äi35.

⁴⁷¹ Ks. esim. Mediakasvatusseura 2016.

kiinni, jotteivät lapset hoksaa haluta katsoa Puuha Peteä - silloin he eivät syö aamupalaa eivätkä pue reippaastija ennen pitkää jollakin palaa pinna.⁴⁷²

Tunnistettava tilanne – lasten unohtuminen lastenohjelmien ääreen – sai äidin rajoittamaan television katselua aamuisin, jotta aamutoimet tulisi hoidettua ilman pinnan palamista. Ristiriitatilanne estettiin sulkemalla televisio, eikä mediapäiväkirjassa tarkemmin kuvattu, minkälaisia neuvotteluja pinnan palamistilanteissa tai niiden jälkeen asian tiimoilta mahdollisesti käytiin. Kuvaukset perheen aikuisten eriävistä periaatteista lasten mediateknologian käyttöä kohtaan loistivat aineistossa niin ikään lähes täysin poissaolollaan. Vain yksi mediaäideistä sivusi asiaa lyhyesti: ”isä kuulemma on pitänyt aamulla telkkaria auki. Ei ihme, että juuri 4 vuotta täyttänyt tyttäreemme olisi halunnut vaihtaa kaksosveljensä afganistanilaisiin lapsiin. ”Kun siellä on se sotakin”. Siis entistä huolellisemmin pidettävä telkkari kiinni.”⁴⁷³ Katkelmasta voi päätellä, että asia on herättänyt aiemmin keskustelua vanhempien kesken, mutta sen tarkemmin kasvatuksellisten periaatteiden ristiriitaan ei pureuduttu. Taustalla oli epäilemättä kertojien tarve esittää oma ja perheen median käyttö kunnollisena. Näihin perheensisäisiin ristiriitoihin lasten mediateknologian käytöstä olisi ollut kiinnostava päästä lähemminkin käsiksi.

Jokinen on kuvannut televisiota ”äititapaiseksi” teknologiaksi. Äititapaisuus liittyy siihen, miten televisio voi tarjota katsojalleen turvaa ja läheisyyttä, jota ihminen synnynnäisesti hakee lähimmältä hoivaajaltaan. Juuri television äititapaisuus liittyy Jokisen mukaan sen syklisyyteen: ohjelmat toistuvat päivittäin ja viikoittain samoina, samoilla ohjelmapaikoilla. Äititapaisuus liittyy myös siihen, että televisiota käytetään tietoisesti lapsenvahtina.⁴⁷⁴ Myös tämä lasten mediateknologian käyttöä kuvaava puheenparsi puuttui omasta aineistostani. Vain yksi mediaäideistä kertoi istuttavansa lapsensa Pikku Kakkosen ääreen päivittäin, ”että pysyy sen aikaa hiljaa”.⁴⁷⁵ Äidit kyllä kuvasivat, etenkin Media-aineistossa, lasten päivittäisiä televisionkatseluhetkiä tai yleisemmin sitä, miten televisio oli ”aina auki”, mutta näihin kuvauksiin ei eksplisiittisesti liittynyt viittauksia lapsenvahtimaisuuteen – että se olisi vapauttanut äidin tekemään sillä välin jotain muuta tärkeää. Edes lastaan päivittäin Pikkukakkosen ääressä istuttanut äiti ei tuonut esiin, mitä tämän mahdollistaman hiljaisen hetken aikana teki.

Sen sijaan television katselu yhdistyi usein kasvatuksellisiin seikkoihin, kuten yksi mediaäideistä kiteytti: ”Lapselle [nimi poistettu] sekä minulle aamuohjelmien

⁴⁷² FSD1306 YPM2001Äi0154.

⁴⁷³ FSD1306 YPM2001Äi0307.

⁴⁷⁴ Jokinen 2005, 112–114.

⁴⁷⁵ FSD1306 YPM2001Äi0502.

katsominen on eräänlainen pedagoginen tuokio”.⁴⁷⁶ Lasten kanssa keskusteltiin ohjelmista ja lasten omaa kriittisyyttä ohjelmia kohtaan pidettiin tärkeänä. Myös television katselusta kertomiseen liittyi usein katseluajan tai -sisällön rajoittamisen arviointi. Äidit halusivat suojella lapsia erityisesti liialliselta väkivallalta tai muuten epäasialliselta sisällöltä.⁴⁷⁷ Lapsen mediateknologioiden parissa viettämisen ajan monitorointi saattoi alkaa jo vauvaiässä: yksi mediaäideistä kertoi, että pyrki suojelemaan alle vuoden ikäistä lastaan television ja kovaäänisen taustahälyn haitoilta niin pitkään kuin se vain olisi mahdollista, joten televisio pidettiin auki vain vauvan nukkuessa tai viettäessä aikaa toisen vanhemman kanssa muualla kuin olohuoneessa.⁴⁷⁸

Usein ajan tai sisällön säätelystä kertoneet maininnat television kohdalla olivat melko neutraaleja ja ohimeneviä, kuten jo edellä kuvasin, mutta joukosta löytyi myös hyvin kantaottavia perusteluja, kuten eräs mediaäiti kertoo:

Olen esimerkiksi ottanut voimakkaasti kantaa mustan metallimusiikin ja tietokone- ja roolipelien pahalaismaailman ja okkultismin tematiikkaan ja keskustellut sen merkityksestä poikani kanssa, jota asiat suuresti kiinnostavat. Uskon vahvasti, että kannanotoillani on ollut vaikutusta. Mustiin vaatteisiin pukeutuminen ja muu rekvisiitta on selvästi vähentynyt. [...] lapsillani on lähes kymmenen vuoden ikäero ja täytyy todeta, että erilaisten medioiden vaikutus lapsiin on viimeisen kymmenen vuoden aikana voimakkaasti lisääntynyt. Mm. tämän vuoksi lapset ja nuoret tarvitsisivat vanhempiensa aikaa ja arvokeskustelua asioista enemmän kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Nuori ihminen elää valtavassa erilaisten vaikutteiden myllerryksessä.⁴⁷⁹

Metallimusiikin sekä tietokone- ja roolipelien pahalaismaailman vaikutukset nuoren elämään huolestuttivat äitiä erityisesti lapsen osoittaessa kiinnostusta aiheita kohtaan pukeutumisellaan ja “muulla rekvisiitalla”. Mediateknologioiden kehittymiseen kytkeytyvät, erityisesti nuorten kuluttamat mediasisällöt toivat äidin elämään uusia kasvatuksellisia kysymyksiä, joihin oli jotenkin reagoitava, etenkin, kun ne valuivat myös pelimaailmojen ulkopuolelle. Äiti myös pohti mediakulttuurin muutosta lastensa ikäeron kautta ja koki sen muuttuneen vahingollisempaan suuntaan. Vaikka esimerkiksi televisio mediateknologiana oli jo tuttu ja kulttuurisesti omaksuttu, muuttui sen välityksellä koteihin tuleva mediakulttuuri ajassa, mikä uusien

⁴⁷⁶ FSD1306 YPM2001Äi0344.

⁴⁷⁷ FSD1306 YPM2001Äi0275; FSD1306 YPM2001Äi0344; FSD1306 YPM2001Äi0193; FSD1306 YPM2001Äi0227; FSD1306 YPM2001Äi0649; FSD1306 YPM2001Äi0307; FSD1306 YPM2001Äi0205.

⁴⁷⁸ FSD1306 YPM2001Äi0205.

⁴⁷⁹ FSD1306 YPM2001Äi0193.

mediateknologioiden tapaan vaati äideiltä valveutuneisuutta uusien kulttuurin muotojen kohtaamisessa, mutta myös aiempaa enemmän aikaa ja läsnäoloa.

Äitien pohdinta mediateknologian haitoista liittyi Tietokone- ja Media-aineistossa myös tietokoneiden ja tiedon määrän kasvun negatiivisiin vaikutuksiin. Blogiaineistossa sen sijaan sosiaalisen median vaarat ja pirstaloituneen julkisuuden sekä lisääntyneen viriketulvan aiheuttama lasten elinympäristön kompleksisuus, herättivät huolta äitien kertomuksissa. Näihin mediateknologian aiheuttamiin negatiivisiin vaikutuksiin oli olemassa kuitenkin selkeä ratkaisu: kasvatus. Blogiaineistossa opettajana toiminut vastaaja pohti ”nykylasten” huolestuttavaa tietokoneiden käyttöä ja pelaamista:

Peloista voin mainita, että opettajana minua kyllä huolestuttaa nykylasten tietokoneiden käyttö. Olen paljon joutunut näkemään työssäni lapsia, jotka pelaavat aivan liikaa ja mikään muu ei sitten enää jaksakaan kiinnostaa. Entistä enemmän siihen on kiinnittänyt huomiota nyt, kun on omia lapsia, vaikei se heille vielä ajankohtaista olekaan. Olemme yrittäneet rajoittaa telkkarin katsomista esikoisemme kohdalla vain aamuohjelmiin ja tietokoneesta hän ei vielä mitään ymmärräkään. Monet saman ikäiset kyllä jo pelaavat kaikenlaisia pelejä. [...] Lasten tarkkaavaisuus kun on huonontunut ja suuri osa oppimiseen tarkoitettua ajasta kuluukin sitten käytöksen opettamiseen ja kaaoksen hallintaan.⁴⁸⁰

Opettajaäidin omat lapset eivät vielä olleet ikänsä vuoksi juuri kosketuksissa tietokoneiden tai pelien kanssa ja television katsomistakin rajoitettiin, mutta oman äitiytensä kautta hän oli työssään herännyt huomioimaan mediateknologian vaikutuksia oppilaidensa käytökseen. Opettaja tulkitsi lasten huonon tarkkaavaisuuden ja käytöksen johtuvan liiallisesta pelaamisesta, jolta halusi omaa lastaan suojella. Samalla kun kokemus kuvasi huolta nykylapsista ja nykyvanhempien kasvatustavoista kertojan profession kautta, rakensi se omasta äitiydestä kunnollista: omien lasten kanssa toimitaan toisin. Opettajan näkökulmasta vanhemmat olivat epäonnistuneet lastensa kasvatuksessa ja ulkoistaneet sen kouluille.

Blogiaineistossa mediateknologian aiheuttama huoli tuli esiin suuremmin kuin muissa aineistoissa, sillä yksi keruun teemoista liittyi teknologian aiheuttamiin pelkoihin. Tähän teemaan liittyi myös edellä kuvatun opettajan kertomus, kuten sen alun viittauksesta pelkoihin voikin päätellä. Yleisemmin blogiäitien pelot lasten mediateknologian käytön kohdalla liittyivät netin ja sosiaalisen median käyttöön, ei niinkään opettajan esiin tuomiin käytöshäiriöihin. Pelkoja aiheuttivat erityisesti

⁴⁸⁰ BLOG2013ÄI27.

sosiaalisessa mediassa tyttölapsia vaanivat pedofiilit, väkivaltaiset tai pornografiset sisällöt ja nettikiusaaminen.⁴⁸¹ Kuten jo aiemmin mainitsin lasten mediateknologian käyttö aiheutti äitien kertomuksissa pohdintaa siitä, miten se pitäisi kasvatuksessa huomioida, jotta lapset osaisivat toimia netissä vastuullisesti, ”järkeä käyttäen” ja turvassa pysyen. Ajatus, että juuri kasvatuksella pystyi vaikuttamaan lasten toimiseen netissä, etenkin epäilyttävien sisältöjen tai ihmisten kohdalla, oli läsnä myös näissä kokemuksissa, kuten yksi blogiäideistä kuvasi:

Tietenkin äitinä mietin, että mitä jos tyttäreni joutuvat jonkun nettiahdistelijan kynsiin, mutta he tietävät kyllä, miten toimia, kun asioista on puhuttu. Ehkä olen onnistunut kasvattamaan niin fiksut lapset, ettei suurta huolta heidän pärjäämisestään ole. Tiedän myös, että he itse käyttäytyvät netissä fiksusti. Kun perus käytöstavat ja kasvatustavat ovat kunnossa, ei pitäisi olla mitään hätää.⁴⁸²

Äidin usko kasvatuksen voimaan on lähes ehdoton, mutta se ei silti estä nettiahdistelijoiden synnyttämää pelon kokemusta. Myös kaikissa muissa edellä siteeraamissani kertomuksissa sekä valtaosassa siteeraamatta jääneissä kertomuksissa kerronta lasten kanssa toimimisesta tai siihen liittyvien käytäntöjen tai tunteiden kuvaamisesta oli samalla kerrontaa kasvatuksesta. Äitien kertomuksissa rakentui hyvän kasvattajan ja kunnollisen äidin kuva, joka perustui ensinnäkin sen ymmärtämiselle, että mediateknologiat ja niiden käyttötaidot ovat nykymaailmassa (ja etenkin tulevaisuudessa) tärkeitä ja että niiden opettaminen lapselle tai ainakin niiden ymmärtäminen kuului äidin kasvatustehtävään. Tärkeää oli kuitenkin myös tuoda ilmi, ettei mediateknologiat täyttäneet lasten elämää kokonaan, vaan muidenkin aktiviteettien tekemisestä huolehdittiin.

Tasapainon esiintuomisen tärkeys on ymmärrettävää, sillä puhe lasten ja nuorten mediateknologian käytöstä on ollut pitkään poissulkevaa ja ongelmakeskeistä.⁴⁸³ Toisaalta viimevuosina on korostunut puhetapa, jossa juuri äitien kuvaama mediateknologisten taitojen tai vaikkapa pelaamisen tuomien hyötyjen tärkeyden tunnustaminen on nostettu yhdeksi aikaansa seuraavan vanhemman hyveeksi. Ohjeita tämän tyyppisen vanhemmuuden tueksi ovat julkaisseet muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Mediakasvatusseura.⁴⁸⁴ Äidit kuvasivat kasvatustapojaan tai ihanteitaan hallussa olevana. Se oli täysin vastakkainen

⁴⁸¹ Esim. BLOG2013Äi01; BLOG2013Äi08; BLOG2013Äi28; BLOGÄi21.

⁴⁸² BLOGÄi21.

⁴⁸³ Ks. esim. Kaarakainen & Kaarakainen 2018.

⁴⁸⁴ Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019, Lapset ja media -tietopankki.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/>;

Mediakasvatusseura 2018, Kohti tasapainoista digiarkea

<https://mediakasvatus.fi/materiaali/vanhempainilta-kohti-tasapainoista-digiarkea/>.

kerronnan tapa *hukassa* tai *kadoksissa* olevan vanhemmuuden diskurssille, joka on virinnyt yhdeksi suomalaisen vanhemmuuskeskustelun juonteeksi viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana.⁴⁸⁵ Oman aineistoni äidit eivät olleet hukassa, vaikka mediateknologia toi vanhemmuuden ja kasvatuksen alueelle uusia haltuun otettavia arjen käytäntöjä. Oman vanhemmuuden ja kasvatustapojen monitorointi vaikutti olevan äideille itsestään selvää myös suhteessa mediateknologioihin, vaikka niin ikään julkisuudessa käyty keskustelu niin lasten ja nuorten, kuin äitien omasta mediateknologian käytöstä, rakentaa vahvasti kuvaa siitä, että äidit eivät hallitse tai edes välitä arvioida arkisia mediateknologian käyttötapojaan kriittisesti. Tähän teemaan palaan tarkemmin asiantuntijuutta käsittelevässä luvussa. Seuraavaksi keskityn siihen, mitä äidit itse tekivät mediateknologioiden parissa.

3.2.6 Arjen performatiot

Ajan arkisia jäsennyksiä kuvanneessa luvussa analysoin sitä, miten äitien oma aika ja sen tarve sekä ajan ottaminen ja sen sijoittuminen mediateknologioiden parissa jäsenyi äitien kertomuksissa. Tässä osiossa keskityn tarkastelemaan kahta oman ajan kontekstissa aineistosta esiin noussutta mediateknologian arkista käytäntöä – itseilmaisua sekä arjen tallentamista ja muistelua. Käsittelen erityisesti sitä, minkälaisia merkityksiä näihin arjen mediateknologisiin käytäntöihin liitettiin sekä sitä, minkälaisia rajoja äitien toimintaan liittyi tässä kontekstissa. Facebook oli blogiäitien yleisimmin mainitsema sosiaalisen median palvelu, jota omalla ajalla käytettiin. Sen lisäksi että Facebookin avulla äidit olivat yhteydessä muihin ihmisiin, siellä myös jaettiin kokemuksia äitiydestä, kuvia perheen arjesta ja kerrottiin hauskoista arjen sattumuksista – ”performoitiin” omaa äitiyttä, kuten yksi vastaajista oman toimintansa kiteytti.⁴⁸⁶ Omaa toimintaansa performoinniksi kuvannut kertoja ei tarkemmin selittänyt, mitä performoinnilla tarkoitti. Tulkitsin sen viittaavan sosiaalisessa mediassa *olemisen* tapaan, jossa ollaan tietoisia omien päivitysten tuottamista äitiyden representaatioista, jolloin toiminta on tietoista ja tietynlaisia odotuksia vastaavaa tai niitä tarkoituksella rikkovaa äitiyden kuvaamista, mikä ei sellaisenaan välttämättä vastaa todellista kokemusta.⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ Sihvonen 2016, 72; Jallinoja 2004.

⁴⁸⁶ BLOG2013Äi32. Performatiivisuus liitettiin erilaisiin nettiteksteihin jo 1990-luvun lopulla. Luonnedinta koski erityisesti blogeja tai ”verkkopäiväkirjoja” 2000-luvun ensimmäisinä vuosina, jolloin blogita alkoivat yleistyä myös tavallisten ihmisten keskuudessa. Performatiivisuudella viitattiin muun muassa niiden tarjoamaan mahdollisuuteen olla vuorovaikutuksessa lukijoiden kanssa sekä tyylin vapauteen, jolloin itseään saattoi ilmaista ironisesti tai sarkastisesti. Puhe performatiivisuudesta netin yhteydessä liittyi 1990-luvun puolivälissä käytyyn niin populaariin kuin tieteelliseenkin keskusteluun sen mahdollisuuksista identiteettileikkittelyyn. Suominen 2011, 32–33.

⁴⁸⁷ Vrt. esim. Berg 2008, 23.

Omasta elämästä kertominen – elämäjulkaisu – on aina myös identiteettityötä, johon liittyy performointia: itsen esittämistä tietyillä tavoilla ja muiden reaktioiden peilaamista omaan toimintaan.⁴⁸⁸ Siihen, *miten* äidit identiteettityötään tekivät tai äitiyttään permoivat en omalla aineistollani pääsyt syvemmin käsiksi, koska kuvaukset näistä käytännöistä jäivät toiminnan toteamisen tasolle. Digitaalisen kulttuurin tutkija Jill Walker Rettbergin mukaan itsensä esittäminen tai itseilmaisuus digitaalisten teknologioiden avulla on aina myös itsensä tallentamista.⁴⁸⁹ Itseilmaisuus kytkeytyi arjen – itsen ja perhe-elämän – tallentamiseen myös äitien kertomuksissa. Vielä vuonna 2013 Facebookin käytöstään kertoessaan blogiäidit eivät nimenneet Facebook-päivityksiä muistoiksi tai tallentamiseksi, vaan kuten myöhemmin tuon esiin, tietynlaisena muistojen säilyttämisenä koettiin erityisesti blogit. Tämänhetkisiin (vuoden 2020) Facebook-toimintoihin peilaten, voi ajatella myös Facebook-päivitysten olleen muistojen tallentamista, sillä vuonna 2018 käyttöön otettu muistotoiminto nostaa päivittäin vanhoja päivityksiä uudelleen käyttäjän yksityiseen Facebook-näkymään.⁴⁹⁰ Näitä muistoja käyttäjä voi jakaa myös muiden nähtäväksi. Teknologinen järjestelmä siis tallensi äitien arkea myöhempää muistelua varten jo vuonna 2013, vaikka he eivät käyttäjinä siitä vielä tieneetkään. Muistotoiminnon lanseeraus on hyvä esimerkki siitä, miten teknologian tuleva kehitys voi saada ennalta odottamattomia merkityksiä, joita käyttäjät eivät vielä senhetkisisissä käyttötilanteissa tai käyttötottumuksissaan osaa aavistaa.

Blogiäitien kertoessa kokemuksiaan 2010-luvulla sosiaalinen media oli jo itsestään selvä osa ihmisten itseilmaisuja, joten sen esiintyminen teknologiakertomuksissa oli odotettua.⁴⁹¹ Viittauksia mediateknologian itseilmaisuksiin merkityksiin löytyi kuitenkin jo aiemmistakin aineistoista. Vuoden 1995 Tietokoneaineistossa nimimerkki ”ATK-ÄITI” kertoi kertomuksessaan lastensa kanssa käydyistä neuvottelusta tietokoneen hankinnasta, jota ensin itse vastusti vahvasti. Lopulta äitiä alkaa kiinnostaa teknologian tuomat mahdollisuudet oman kirjoittamisharrastuksensa avuksija kone hankittiin:

Mutta kuinkas sitten kävikään? Kirjoittamista harrastavalle äidille oli yllättäen kertynyt satakunta sivua käsikirjoitusta pöytälaatikkoon. Tekstiä pitäisi vielä vaikka kuinka paljon muokata ja korjailia. Äitiä alkoi suoraan sanoen hirvittää edessä oleva lähes toivoton käsikirjoitustyö. Kuka sitten kaiken vielä kirjoittaisi

⁴⁸⁸ Östman 2015, 34.

⁴⁸⁹ Walker Rettberg 2014, 11.

⁴⁹⁰ Techcrunch.com 11.6.2018. ”Facebook launches ‘Memories’, a new home for reminiscing”. Luettu 23.10.2020. <https://techcrunch.com/2018/06/11/Facebook-launches-memories-a-new-home-for-reminiscing/>.

⁴⁹¹ Suominen, Östman, Saarikoski & Turtiainen 2013, 10–11.

puhtaaksi? Isäntä oli tähän asti kirjoittanut lyhyemmät jutut, mutta moinen sivumäärä olisi jo liikaa vaadittu kärsivälliseltäkin mieheltä. “Luulisitko, että sellaisesta tietokoneesta olisi tässä kirjoittamisessa jotakin apua?” utelee äiti vaivihkaa, kun lapsia ei ole kuuloetäisyydellä. Isäntä, joka on valtioviisaasti ollut ottamatta kantaa puoleen tai toiseen, innostuu selittämään vaimolleen tekstinkäsittelyn hienouksia. Sillä koneella voi hänen mukaansa tehdä aivan ihmeellisiä asioita. Voi korjata, siirtää, muokata, poistaa ja mitä vaan mieleen juolahtaa. Ruusuiset suunnitelmat kirjoittamisen helppoudesta alkavat tehdä pesää äiti-ihmisen aivokopassa.⁴⁹²

Tietokoneäidin itseilmaisun tarve toimi lopulta ratkaisevana tekijänä tietokoneen hankkimisessa perheeseen. Myös toinen tietokoneäiti kertoi haaveilleensa jo vuosia kirjan kirjoittamisesta; novellikokoelmista, keittokirjasta tai omille lapsilleen sepittämiensä tarinoiden kokoamisesta satukirjaksi. Tietokone mahdollisti tarinoiden tallentamisen tai varastoimisen, kuten äiti itse asian ilmaisee. Tekstiä oli niin ikään helpompi ja nopeampi tuottaa. Ainoa heikkous 1990-luvun tietokoneessa oli sen suuri koko, joka esti sen mukana kuljettamisen.⁴⁹³ Myös Media-aineistosta löytyi mainintoja siitä, miten iltaisin ”avattiin kone” ja alettiin vielä kirjoittaa. Sitä, mitä kirjoitettiin ja miksi, ei tosin aina avattu sen enempää.⁴⁹⁴

Woolfin ajatukseen omasta huoneesta naisten kirjoittamisen edellytyksenä, liittyi myös ajatus kirjoittamisesta resurssina, joka antaa naiselle mahdollisuuden olla vapaammin olemassa.⁴⁹⁵ Mediateknologia ja etenkin internet tarjosivat äideille omaa tilaa ja samalla ne myös laajensivat kirjoittamisen resursseja kirjoittamisprosessia helpottaen.⁴⁹⁶ Näin tarjoutui uusia digitaalisia tiloja kirjoittamisen avulla tapahtuvalle itseilmaisulle. Tämän kehityksen on sanottu myös laventaneen käsityksiämme itsestä kertomisesta sekä yksityisen ja julkisen välisistä rajoista.⁴⁹⁷ Ensin tietokone, sen jälkeen erilaiset nettiympäristöt ja lopulta sosiaalinen media, tarjosivat äideille omaehtoisen itseilmaisun ympäristöjä, joiden merkitys arkisten rutiinien ja velvollisuuksien keskellä oli tärkeä, kuten omaa aikaa käsitellessäni toin esiin. Kulttuuriantropologi Tiina Suopajarvi on tutkimuksessaan havainnut tietoteknologian käytön antavan ikääntyville käyttäjilleen ”valtuttavan” tunteen.⁴⁹⁸ Ihmisryhmästä riippumatta mediateknologia herättää negatiivisten – pelon, ahdistuksen ja vihan – tunteiden rinnalla myös vapauttavia, onnistumisen ja

⁴⁹² SKS KRA TIR1995Äi36.

⁴⁹³ SKS KRA TIR1995Äi20.

⁴⁹⁴ FSD1306 YPM2001Äi0076; FSD1306 YPM2001Äi0570.

⁴⁹⁵ Woolf 1999, 147.

⁴⁹⁶ Ks. myös Leskelä-Kärki, Sjö & Lalu 2020, 324.

⁴⁹⁷ Leskelä-Kärki, Sjö & Lalu 2020, 324.

⁴⁹⁸ Suopajarvi 2014, 7.

oman toiminnan hallinnan tunteita.⁴⁹⁹ Myös Östmanin tutkimat elämäjulkaisijat kokivat julkaisemisen olevan yksi oman elämän jäsentämisen mahdollisuus.⁵⁰⁰

Kuten jo alussa viittasin, itseilmaisu ja muistojen tallentaminen nivoutuivat usein yhteen: arjen sattumuksista kirjoittaminen oli tapa ilmaista itseään ja tavan motiivina toimi usein myös muistojen säilyttäminen.⁵⁰¹ Myös arjen tallentamisen voi nähdä tietynlaisena performointina, sillä sosiaalisen median alustoilla tapahtuva itsestään kertominen on aina jollain tavalla suodatettua – jotain kerrotaan ja jotain jätetään kertomatta. Arjesta jääneet muistot olivat siis tuotettuja, eivät välttämättä kuvauksia arjesta sellaisenaan. Näin oli erityisesti blogiaineistossa. Aiemmissä aineistoissa muistojen tallentaminen näyttäytyi enemmän tallennusteknologian kuvauksina, lasten valokuvien tai perhevideoiden tallentamisena. Etenkin Media-aineistossa suhteellisen uusi digitaalinen tallennusteknologia tuli esiin äitien kertomuksissa. Tällöin muistojen tallettamisesta ei kerrottu oman ajan viettämisen yhteydessä vaan mediapäiväkirjoissa oli mainintoja siitä, miten tallenteita katseltiin ajanviettona puolisoiden kanssa, kuten yksi mediaäideistä kertoi: ”katselimme ensin [lapsen mentyä nukkumaan] hauskoja perhekuvia diashowna, jotka oli digikameralla tallennettu tietokoneen muistiin.⁵⁰² Toinen mediaäiti kertoi niin ikään katselleensa miehensä kanssa itse kuvaamaansa videota lapsen vauva-ajoista televisiotarjonnan ollessa huonoa.⁵⁰³ Myös valokuvaukseen tai videotallenteisiin liittyy valintaa ja rajaamista, mutta harvemmin samanlaista tarinankerrontaa kuin sosiaalisen median alustoilla tapahtuvassa julkaisemisessa.

Arjen tallentaminen oli siis kytköksissä myös sen mahdollistamaan teknologiseen kehitykseen. Media-aineiston keruun aikaan 2000-luvun alussa myös itse tehdyt internet-sivut olivat suosiossa. Mediaäitien päiväkirjoissa niitä ei mainittu, mutta sen sijaan ne tulivat esiin Blogi-aineistossa kertojan muistellessa pikkulapsiaikojä: “ensimmäisen lapsen synnyttyä 2002 muistaakseni Liberolla (vaippa-firma) oli jotkut sivut, joilla voi tehdä vauvalle omat sivut. Sinne pystyi laittamaan kuvia ja kirjoittamaan juttuja. Ja linkin pystyi lähettämään kavereille ja sukulaisille. Sitä käytin aika ahkerasti”.⁵⁰⁴ Kertoja ei tuonut esiin, oliko kyseiset sivut edelleen olemassa tai niiden sisältö tallennettu johonkin muualle, mutta ainakin käyttöajankohtanaan ne toimivat paitsi arjen jakamisessa ystäville ja sukulaisille myös arjen tallentamisessa. Yksi blogiäideistä kertoi tallentaneensa vertaispalstoilla

⁴⁹⁹ Suopajarvi 2014; Tuuva-Hongisto 2007; Uotinen 2005, 46.

⁵⁰⁰ Östman 2015, 104–105.

⁵⁰¹ Esim. SKS KRA TIR1995Äi20; FSD1306 YPM2001Äi0076; FSD1306 YPM2001Äi0570; BLOG2013Äi15; BLOG2013Äi02; BLOG2013Äi03; BLOG2013Äi08; BLOG2013Äi16; BLOG2013Äi14.

⁵⁰² FSD1306 YPM2001Äi0570.

⁵⁰³ FSD1306 YPM2001Äi0008.

⁵⁰⁴ BLOG2013Äi02.

käytyjä keskusteluja muistoksi lapsen kehityksestä: “monet ikäkausiin liittyvistä kirjoituksistani olen myös tallentanut itselleni palstoilta, ne ovat ihania muistoja”.⁵⁰⁵ Kuten alussa mainitsin, blogeille annettiin vuoden 2013 aineistossa vertaistuen lisäksi arjen tallentamisen ja muistelun merkityksiä. Yksi blogiäideistä kuvasi tätä pohtiessaan, minkälaisia toiveita tai unelmia hän liitti mediateknologiaan:

Toiveet liittyy ehkä eniten siihen tiedon säilymiseen, joka toisaalta myös siis pelottaa. Toivon jättäväni lapselleni “vauvakirjan” tänne netin syövereihin, josta hänelle voin joskus näyttää mitä olen käynyt läpi häntä odottaessa ja mitä elämä on ollut, kun hän oli pieni. Toive tavallaan se, että pala tätä elämää jää elämään nettiin ja löytyy sieltä, kun näihin päiviin ja vuosiin haluaa taas palata. :)⁵⁰⁶

Blogin vertaaminen perinteiseen vauvakirjaan tuntuu luonteelta jatkumolta pitkälle muistokirjaperinteelle, jonka pohjalta muun muassa kaupalliset vauvakirjat tulivat 1900-luvun puolivälissä osaksi perheiden arkisia muistelutekniikoita. Vauvakirja on muistoartefaktina moniulotteinen, joka parhaimmillaan edustaa käytäntöä ja tunnetta: arjen tallentamisen näkökulmasta siihen dokumentoidaan tärkeitä tietoja ja tapahtumia, mutta muistotekniikkana sen merkitys laajenee ilmentämään vanhemman arvostusta ja rakkautta lasta kohtaan. Lisäksi kirja auttaa muistamaan unohtuneita hetkiä ja mahdollistaa yhteisen muistelun sekä toimii perinteenvälittäjänä sukupolvelta toiselle.⁵⁰⁷ Vauvakirjaa tuotteena suunnitellut Anni Repo tutustui suunnitteluprosessin aikana markkinoilla eri aikoina olleisiin vauvakirjoihin ja totesi, että kirjojen teemat ovat pysyneet eri vuosikymmeninä lähes samoina, mutta kirjojen ”hengessä” oli tapahtunut muutos: pikkutarkkojen otsikoiden ja ennalta annettujen aiheiden sijaan uudemmat vauvakirjat antavat enemmän ilmaisuvapautta ja niiden käyttäjiä jopa kannustetaan kirjan tarjoamista aiheista poikkeamiseen ja omanlaisen sisällön tuottamiseen.⁵⁰⁸ Blogi vauvakirjana sisälsi niin ikään kaikki painettuun vauvakirjaan liittyvät merkitykset. Blogiäidin toiveissa oli jättää nettiin pala elämää ajalta, joka olisi lapselleen merkityksellinen tämän kasvaessa.

Muistelutekniikkana vauvakirjat asettuvat osaksi omaa genreään laajempaa muistelun historiaa. Tutta Palin on tutkinut suomalaisen säätyläistön muistelukäytäntöjä 1800-luvun loppupuolella ja tuonut esiin, miten elämäntapaan kuului arkisen elämän ylöskirjaaminen päiväkirjoissa, mutta myös kirjeenvaihdossa ystävien ja tuttavien kanssa. Päiväkirjoja ja kirjeitä luettiin ääneen perheen kesken

⁵⁰⁵ BLOG2013Äi15.

⁵⁰⁶ BLOG2013Äi03.

⁵⁰⁷ Repo 2012 10–13.

⁵⁰⁸ Repo 2012, 26.

ja niitä saatettiin myös julkaista: yksityisillä kokemuksilla ja muistoilla ajateltiin olevan myös yleisempää mielenkiintoa.⁵⁰⁹ Blogin pitämisen motiivit ja käytänteet toistavat hämmästyttävän samankaltaisia käytänteitä kuin 1800-luvun lopun säätyläisillä päiväkirjojen tai kirjeiden kirjoittaminen. Myös se, että säätyläisperheiden muistelun ylläpitäminen oli usein juuri naisten – äitien ja isoäitien – tehtävä, on tunnistettava piirre nykyajan digitaalisessa arjen tallentamisessa ja sen yhteydessä muistamiseen: perhe-elämää koskeva bloggaus on yleisesti juuri äitien toimintaa. Äitibloggareille tapa tallentaa arkeaan oli osa omaehtoista elämäntapaa, mutta säätyläisperheenäidille usein oli velvollisuus. Toisaalta myös ranskalainen sosiologi ja kulttuuriantropologi Pierre Bourdieu on todennut, että ”perhetunteen” ylläpitäminen – valokuvat, puhelut ja muu yhteydenpito sukulaisiin ja ystäviin – on yleensä naisten vastuulla.⁵¹⁰ Äitien bloggausta voisi näin tulkita myös naistapaisena perhetunteen tuottajana ja ylläpitäjänä.

Digitaalinen vauvakirja aiheutti muistojen julkisille alustoille tallentamiseen liittyvää pohdintaa siitä, voisiko lapsi jossain vaiheessa elämäänsä kärsiä äidin tallentamista muistoista. Ennen kuin toi esiin toiveensa tiedon säilymisestä, edellä siteerattu blogiäiti pohti julkaisemansa tiedon väärinkäytön mahdollisuutta:

Eniten pelottaa se, että mitä laitot nettiin jää sinne. Pelkään paljastavani liikaa ja kertovani itsestäni asioita, joita kadun myöhemmin ja jotka jollain tavalla kostaavat minulle tai läheisilleni. Pelkään, että joku käyttää tietojani väärin ja aiheuttaa pahaa minulle tai muille. Pelottavaa on se, miten helppoa se on kertoa vaikka mitä itsestään ihan noin vaan oikeastaan edes tajuamatta kuinka laajalle tiedon on mahdollista levitä.[...] Ja sitten tosiaan pelottaa se, että jonain päivänä esim. minun lapseni joutuu kärsimään minun teoistani täällä netissä.⁵¹¹

Nettiin laitetun tiedon ambivalentti luonne ilmeni tiedon säilymiseen liittyvien ristiriitaisten tunteiden lisäksi myös kysymyksenä siitä, mitä äidillä on oikeus julkaista lapsestaan. Oletettavasti pohdinta on saanut kimmokkeen aiheen tullessa julkiseen keskusteluun laajemminkin samana vuonna, kun blogiaineisto kerättiin.⁵¹² Toukokuussa 2013 Yleisradion toimittaja, joka tituleerasi itseään ”vanhemmuuden kokemustuntijaksi” jatkoi alkuvuonna Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa esiin nostettua näkökulmaa äitien netin käytölle: äitien nettijulkaisemiselle. *Äiti, miksi laitoit minut nettiin?* -artikkelissaan Alatalo peräänkuulutti vanhemman vastuuta

⁵⁰⁹ Palin 1997, 254.

⁵¹⁰ Bourdieu 1998, 122.

⁵¹¹ BLOG2013Äi03.

⁵¹² Esim. Hs.fi 7.2.2013. ”Viisas aikuinen suojaa lastaan internetissä”.

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002611695.html>. Luettu 14.9.2017.

lapsensa yksityisyyden suojelusta ja pohti, mitä äidit voivat jakaa lapsistaan netin sosiaalisissa palveluissa, vai ylipäättään voivatko jakaa mitään.⁵¹³ Kirjoituksessa asetettiin kyseenalaiseksi myös äitien mediateknologian käytön merkitykset heille itselleen: ”sosiaalinen media luo kotona lasten kanssa raataville äideille mielikuvan, ettei olekaan yksin sen kaiken päälle kaatuvanjalkoihin sotkeutuvan arjen keskellä”. Sosiaalinen media siis vääristi äitien ymmärrystä todellisuudesta, sillä sen vertaistuellinen ulottuvuus olikin vain mielikuvaa, ei todellinen kokemus.⁵¹⁴ Yllä toimintaansa netissä pohtinut äiti toi myös esiin tietynlaisen vääristymän mahdollisuuden omassa julkaisuudessaan: aina kertoja ei edes välttämättä tajunnut, miten paljon tietoa itsestään ja lapsestaan kertoo erilaisissa netin ympäristöissä. Toisin kuin julkisuudessa käyty keskustelu aiheen tiimoilta antoi ymmärtää, äidit olivat hyvin tietoisia toiminnastaan ja arvioi sitä itsekin kriittisesti.

Myös muut blogia kirjoittaneet äidit blogiaineistossa arvioivat toimintaansa kertoessaan kohtaamastaan kritiikistä blogeissa jakamistaan lapsiin liittyvistä sisällöistä. Kroonisesti sairaan lapsen äitiydestä blogia pitänyt äiti kertoi saaneensa kritiikkiä siitä, että kertoi lapsensa sairaudesta julkisesti ilman lapsensa suostumusta: ”Sanovat, että lapseni yksityisyydensuoja järkkyy ja että hänen pitäisi itse saada päättää kertooko julkisesti sairaudestaan sitten, kun itse pystyy asioista päättämään”.⁵¹⁵ Äiti koki kritiikin loukkaavanaja puolustautui sillä että blogin kirjoittamisella oli hänen omaa hyvinvointiaan lisäävä vaikutus, joka olisi välillisesti hyväksi myös hänen lapselleen. Tässä ristiriidassa kiteytyi erityisellä tavalla äitien mediateknologisen toimijuuden ongelmallisuus itseilmaisun kontekstissa: miten voi puhua äitiydestään, jos ei voi puhua lapsestaan? Paitsi itseilmaisulle, myös arjen tallentamiselle luotiin eettiset rajat, joiden puitteissa äidit joutuivat arvioimaan ja toteuttamaan omaa ”performointiaan”. Ajatuksesta, että äitien nettijulkaiseminen vaaransi lapsen yksityisyydensuojan, tuli keskustelun myötä uusi teknologisen kehityksen mukanaan tuoma ulottuvuus äitien kunnollisuuden arvioimisessa.

Vuonna 2014 Yle Uutisten nettisivuilla uutisoitiin Lastensuojelun Keskusliiton tarttuneen vanhempien somekäyttäytymiseen, joka ei liiton mukaan aina ottanut huomioon lapsen näkökulmaa, mielipidettä tai lupaa – lapsen etua. Lastensuojelun Keskusliiton ohjelmajohtaja Hanna Heinonen kommentoi ilmiötä korostamalla, että siihen liittyi myös todellisia vaaranpaikkoja: oli jo itsessään riski lapsen kasvulle ja kehitykselle, että hänen identiteettiään rakennetaan ulkoapäin, mutta lisäksi tiedot netissä saattoivat altistaa myös väkivallalle tai hyväksikäytölle. Päällimmäisenä sekä Heinonen että Alatalon kirjoitusta kommentoineet lukijat sekä aiemmin asiaa

⁵¹³ Yle.fi, Äiti, miksi laitoit mut nettiin? 3.5.2013.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/05/03/aiti-miksi-laitoit-mut-nettiin>. Luettu 14.9.2017.

⁵¹⁴ Vertaistuesta äitien teknologisenä toimijuuden muotona enemmän luvussa 3.2.

⁵¹⁵ BLOG2013Äi23.

pohtinut blogiäiti, olivat huolissaan lasten tulevaisuudesta: tarinoiden jakaminen arjesta ja lapsista sisälsi vaaran, että ne jollain tavalla vahingoittaisivat lapsen tulevaisuutta – opiskeluja, työelämää tai jopa perheenperustamista.⁵¹⁶ Myös blogiaineiston äideistä yksi toi vahvasti esiin lasten itsemääräämisoikeuden: ”En esimerkiksi Facebookissa julkaise mitään lapsistani [...] Koen, että oikeuteni eivät riitä venyttämään heidän yksityisyytensä rajoja omalle Facebook-seinälleni. He saavat itse rakentaa oman identiteettinsä sitten kun ovat siihen valmiita ja niin haluavat tehdä.”⁵¹⁷

Toinen arvostelua blogikirjoittelustaan kohdannut Facebookin, vauvavalstojen ja äitiysblogien suurkuluttajaksi itseään kutsuva blogiäiti perusteli toimintaansa vertaamalla blogia ”eläväksi perhepotretiksi”, josta jäi lapsillekin ihana muisto näiden kasvaessa:

Pidän myös itse blogia, jonka aloitin ensimmäistä lasta odottaessani. Ekan postauksen tarkoitus oli tiedottaa äidilleni raskaudesta. Sukulaisten ja kavereiden lisäksi alkoi tulla muitakin lukijoita. [...] Oon saanut palautetta varsinkin blogista, että täytyykö siellä nyt kaikki kertoa. Siis ihan omalla nimellä ja tunnistettavasti sitä pidän koska musta on hölmöä yrittää pysyä anonyyminä kun frendit kuitenkin tietää ja ainahan asiat leviää. Mun avomies välillä peittelee naamansa, mutta lähinnä vitsillä. Kiltisti se kuvailee mua ja pikkusia sinne ja saan vapaasti sen puolesta kertoilla juttuja. Se on meidän perhepotretti, sellanen elävä. Ihan muisto lapsille kun ne kasvaa. [...].⁵¹⁸

Omaa toimintaansa kertoja perusteli muistojen tallentamisen lisäksi sillä, että tieto henkilöllisyydestä blogin takana olisi joka tapauksessa levinnyt omaa sukulais- ja kaveripiiriä laajemmalle, eikä anonymiteetillä ollut siten kertojalle itselleen suurta merkitystä. Blogissa arjen kuvaamiselle vaikutti olevan myös puolison suostumus. Elävänä perhepotrettina blogi asettui jälleen osaksi muistelun historiaa sekä valokuvauksen ja perhekuultuurin historian jatkumoa. Perhepotretit tulivat perheiden arkeen 1800-luvun lopulla kamerateknologian kehittyessä. Alun hyvin muodolliset perhepotretit alkoivat 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, teknologisen kehityksen myötä ja valokuvaharrastuksen yleistyttyä, muuttua perinteistä

⁵¹⁶ Alatalo, Anni 3.5.2013. ”Äiti, miksi laitoit mut nettiin?”.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/05/03/aiti-miksi-laitoit-mut-nettiin>. Luettu 14.9.2017;

Yle.fi 28.4.2014. ”Vanhemmat raportoivat lastensa asiat verkossa – Lastensuojelun keskusliitto huolissaan”.

http://yle.fi/uutiset/vanhemmat_raportoivat_lastensa_asiat_verkossa__lastensuojelun_keskusliitto_huolissaan/7204605. Luettu 16.11.2017.

⁵¹⁷ BLOG2013Äi08.

⁵¹⁸ BLOG2013Äi08.

perhepotrettia vapaammiksi ja vuosisadan puolivälissä valokuvauksen kohteeksi vakiintuivat myös perheen arkiset toimet.⁵¹⁹ Teknologisen kehityksen myötä blogeissa jaetut kuvat ja arkiset tarinat ovat asettaneet yksityiseksi mielletty perhemuistot ja kuvaukset perheen elämästä moraalisesti latautuneen uudelleenarvioinnin kohteeksi erityisesti silloin kun julkaisijoina ovat äidit ja toimintaa arvioidaan lapsen itsemääräämisoikeutta vasten.

Edellä olen kuvannut, miten äitien mediateknologisen toimijuuden mahdollisuuksia arjen kontekstissa rajasivat arjen materiaaliset ja sosiaaliset järjestykset. Perhesuhteet sekä niihin liittyneet kokemukset, odotukset ja myös kulttuurisesti jaetut käsitykset siitä, miten suhteessa lapsiin tai puolisoon ”kuului” toimia sekä kodin teknologinen varustelu määrittivät toimijuuden muodostumista. Mediateknologian käyttö ajoitettiin arjessa siten, ettei se ollut pois lasten kanssa vietetystä ajasta ja omaa käyttöä arvioitiin kriittisesti erityisesti suhteessa lapsiin, mutta myös puolisoon. Arjen kuvauksissa olikin lähes poikkeuksetta kysymys siitä, onko äiti aidosti läsnä lapselleen. Aidon läsnäolon ihanteesta on 2000-luvulta lähtien intensiivisen äitiyden myötä tullut yksi suomalaisen vanhemmuuden ideaaleista, joka edelleen kohdistuu vahvasti juuri äiteihin.⁵²⁰ Intensiivinen kiinnittyminen äitinä toimimiseen ja aidon läsnäolon toteuttamiseen oli yhteydessä myös teknologiseen kehitykseen. Internet tarjosi kanavan toteuttaa äitiyttä – etsiä tietoa, viettää aikaa vertaisten kanssa, saada vertaistukea – myös konkreettisen lasten kanssa toimimisen ulkopuolella. Tätä etenkin blogiäidit kuvasivat kertomuksissaan. Yhteydenpito, vertaisyhteisöt ja niistä saatu tieto äitiyden tukena olivat keskeinen osa äitien arkea. Se, minkälaisia yhteyksiä tai yhteisöjä ja tiedon saamisen tapoja äideillä oli, oli niin ikään kytkeytynyt teknologiseen kehitykseen. Internetin alkuaikoina 1990-luvun puolivälissä yhteydenpito ulkomaailmaan merkityksellistyi vahvemmin yksisuuntaisena ”ikkunana maailmaan”, kun taas vertaisyhteisöjen laajennuttua ja moninaistuttua sosiaalisen median myötä, se sai nimenomaan äitejä toisiinsa yhdistäviä merkityksiä. Äitiyteen liittyvän tiedon saaminen oli tärkeä osa vertaisyhteisöjen toimintaa. Tiedon tärkeimmäksi muodoksi nimeytyi juuri vertaistieto, joka arvotettiin niin neuvolasta saatua virallista tietoa, kuin sukulaisilta saatua sukupolvien välistä tietoa, korkeammalle. Vertaistietoa arvostettiin, koska se perustui samassa tilanteessa olevien kokemuksiin ja siksi, että sen etsiminen ja arvioiminen oli omaehtoista.

Jos aineistoni äitien mediateknologisen toimijuuden muotoutumista arjen kuvauksissa peilaa Felskin ajatukseen arjesta rutinoituneena elettyä prosessina, oman aineistoni äitien mediateknologinen arki jäsenyi kompleksisemmin. Mediateknologinen arki oli myös rutiineja, mutta teknologian jatkuva kehittyminen

⁵¹⁹ Ks. esim. Isomursu 2007, 113–115; Ulkuniemi 2005, 68.

⁵²⁰ Lisää aidosta läsnäolosta ja intensiivisestä äitiydestä luvussa 4.1.

samaan aikaan myös esti rutinoitumista. Teknologiaa ”otettiin haltuun”, mutta samalla sitä oli jatkuvasti arvioitava uudelleen suhteessa muihin ja äitivanhemmuuden odotuksiin. Felskin kolme ulottuvuutta – ajallisuus, tilallisuus ja modaalisuus – kyllä läpäisivät myös mediateknologisen toimijuuden muotoutumista, mutta niiden merkitykset rakentuivat äitien kerronnassa jatkuvassa uudelleen merkityksellistämisen prosessissa. Äitien mediateknologian käyttöä ovat 2010-luvulta lähtien määritelleet vahvasti myös vanhemmuuden asiantuntijoiden käsitykset oikeanlaisesta älylaitteiden ja sosiaalisen median käytöstä sekä niiden myötä syntyneet laajemmin kulttuurissa vallitsevat äitien teknologiseen toimijuuteen liitetyt odotukset. Seuraavassa luvussa analysoin näitä nettiäitiyden kulttuurisia määrittelyjä: miten ja missä nettiäitiyttä on määriteltä ja keiden toimesta miten äidit itse reflektoivat omaa mediateknologian käyttöään näitä määrittelyjä vasten.

4 Kulttuuristen määritysten (itse)reflektioita

Median erilaiset äitikuvasot ja vanhemmuuden asiantuntijapuhe ovat merkittäviä äitiyteen liittyvien odotusten muokkaajia: ne tuottavat kulttuurisesti hyväksytyä kuvaa siitä, miten äitien on sopivaa käyttäytyä ja toteuttaa omaa äitiyttään. Niiden muodostamat raamit hyväksyttävälle tai ei-hyväksyttävälle äitiyden toteuttamiselle määrittelevät myös äitien teknologista toimijuutta. Tässä luvussa peilaan äitien itsereflektioita omasta mediateknologian käytöstään mediajulkisuudessa esiintyviä äitiyttä määrittäviä kulttuurisia puhetapoja vasten. Samalla kun analysoin äitien tapoja reflektoida omaa mediateknologista toimijuuttaan, etsin vastauksia siihen, miten äitien mediateknologista toimijuutta on rajattu, ohjailtu ja pyritty hallitsemaan suomalaisessa mediajulkisuudessa. Kysymys on oleellinen, kun halutaan selvittää mediateknologian kulttuurista omaksumista, koska ihmiset merkityksellistävät mediateknologiaa aktiivisesti suhteessa moniin omaa elämää ympäröiviin kulttuurisiin puhetapoihin. Johanna Uotisen tapaan ajattelen, että siinä missä mediateknologian merkitykset ovat sosiaalisissa ja kulttuurisissa prosesseissa tuotettuja – ja siten aina suhteessa tiettyihin sosiaalisiin ryhmiin, yhteisöihin ja yhteiskuntiin – myös äitiyden merkitykset syntyvät samankaltaisissa prosesseissa. Tämän vuoksi yksittäisten ihmisten kertomuksista ja merkityksenannoista on mahdollista tulkita subjektiivisia kokemuksia ja samalla löytää yleisempiä kulttuurissa jaettuja tulkintoja ja merkityksiä.⁵²¹

Jaana Vuori totesi kaksikymmentä vuotta sitten, että ”vanhemmuuteen kasvattamisesta” oli jo tuolloin tullut lasten kehitystä ja kasvua muokkaavia instituutioita, järjestöjä ja niissä toimivia asiantuntijoita yhdistävä teema, jonka tuottamalta puheelta ja valistukselta oli mahdotonta välttyä: se pulppusi jatkuvasti televisiossa, lehdissä ja kirjallisuudessa.⁵²² Mediateknologian kehittyttyä puheen pulppuaminen on levinnyt uusille julkisille alustoille, nettiin ja sosiaaliseen mediaan. Asiantuntijalausuntoja myös kierrätetään eri alustoilla, mikä on tehnyt puheesta ja ”vanhemmuuteen kasvattamisesta” intensiivisempää – sitä vaikuttaa olevan paljon

⁵²¹ Uotinen 2003, 12.

⁵²² Vuori 2001, 19.

ja joka puolella, vaikka erillisiä lausumia ei olisikaan enempää kuin ennenkään. Kehittynyt teknologia on tuonut myös uusia sisältöjä äitiyttä koskevaan puheeseen: on alettu arvioida, miten mediateknologioita käytetään ja täyttyvätkö kunnollisen vanhemmuuden määritykset käyttötavoissa. Näissä puheenvuoroissa äitien mediateknologiasuhde on näyttäytynyt ennen kaikkea ongelmalähtöisenä.⁵²³

Äitiydestä puhumisen ongelmalähtöisyys kumpuaa äitiyden yhteiskunnallisesti keskeisestä roolista, jonka vuoksi se on myös ollut jatkuvan yhteiskunnallisen sääntelyn kohteena.⁵²⁴ Oman lisänsä ongelmakeksisyyteen juuri mediateknologian käytön yhteydessä tuo se, että myös teknologiaan liitetään ongelmalähtöisiä, jopa dystooppisia uhkakuvia, joskin niiden vastavoimana toimii myös utooppinen edistysajattelu.⁵²⁵ Mediajulkisuudessa tuotettu tai esitetty puhe äideistä muodostaa diskursiivisen säännöstön tai narratiivin – äitiyden ymmärrettävyyden rajat –, jota vasten äidit myös jäsentävät omaa toimintaansa lainaten ja toistaen puhetapoja, kuten olen jo aiemmissa luvuissa tuonut esiin. Johanna Hiitola on tutkinut psykososiaalista tietoa perhetyön⁵²⁶ kontekstissa, jossa tiedon kontrolli perustuu suostuttelevaan hallintaan: se ikään kuin houkuttelee vanhemmat käyttäytymään toivotulla tavalla ja saa heidät ymmärtämään asiantuntijoiden intervention tarpeen, jos toivottu käyttäytyminen ei toteudu.⁵²⁷ Tiedontuotantoa tapahtuu erityisesti institutionaalisissa käytännöissä, mutta myös mediassa, joka toimii välineenä sen levittämiseksi esimerkiksi asiantuntijalausuntojen kautta. Näin myös mediajulkisuuden asiantuntijalausuntoihin sisältyy ajatus tiedon kontrolloivasta luonteesta suostuttelevana hallintana.⁵²⁸ Asiantuntijalausunnoissa asetetaan rajoja hyväksyttävälle äitiydelle ja ohjataan äitejä – ei pakottaen, vaan tuottamalla hyvän äitiyden kulttuurista narratiivia suostuttelevasti ohjaillen.

Tässä luvussa olen alkuperäisaineistoista käyttänyt pääasiassa blogiaineistoa, jossa itsereflektioiden ja kulttuuristen määritysten suhde tuli selkeimmin esiin. Blogiaineiston teknologiakertomusten lisäksi aineistona toimii myös mediajulkisuuden aineistoja, joita esittelin johdannossa. Ensimmäisessä alaluvussa analysoin äitien itsereflektioita: sitä, miten he itse ilmaisivat oman mediateknologian käytön herättämistä tunteista ja sitä, minkälaisissa yhteyksissä niitä heräsi.

⁵²³ Kaarakainen & Lehto 2018.

⁵²⁴ Berg 2008.

⁵²⁵ Suominen 2011, 148.

⁵²⁶ Hiitola tutki sitä, miten vanhemmuutta hallitaan huostaanottoasiakirjoissa ja kutsuu Vuoren ja Nätkinin tapaan perheiden ja lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten - sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, psykiatreja, lääkäreitä, opettajia, varhaiskasvatuksen työntekijöitä - tekemää perheasiantuntijatyötä perhetyöksi. Yhteinen tietoperusta – perhetyön tieto – ohjaa ammattilaisten toimintaa ja käsityksiä siitä, millaiset seikat muodostuvat ongelmiksi perheissä. Ks. myös Vuori & Nätkin 2007, 23–28.

⁵²⁷ Hiitola 2015, 44.

⁵²⁸ Vrt. Hiitola 2015, 44.

Samanaikaisesti keskityn siihen, miten vanhemmuuden asiantuntijat mediajulkisuudessa puhuivat äideistä ja mediateknologiasta – erityisesti älylaitteista – ja keitä olivat nämä asiantuntijat. Toisessa alaluvussa erittelen tapoja, joilla äidit asettuivat noudattamaan kulttuurisia narratiiveja kertomuksissaan. Kuten ensimmäisessäkin alaluvussa, kuljetan jatkuvasti mukana mediajulkisuuden määrittelyjä äideistä ja mediateknologiasta, jotka tässä luvussa ovat asiantuntijalausuntojen lisäksi populaarikulttuurissa esiintyneitä kuvastoja nettiäideistä. Pyrin luvussa tuomaan esiin myös sen, miten äitiyden ja mediateknologian suhde on muuttunut entistä kiinteämmäksi samalla problematisoitunut entisestään.

4.1 Reflektioita määrittelyvallan verkostossa

4.1.1 Aidon läsnäolon hyve ja huono omatunto

Pyysin blogiaineistossa äitejä pohtimaan suhdettaan mediateknologiaan eri näkökulmista. Yksi tarkentavista esimerkkikysymyksistäni liittyi siihen, miten äidit itse suhtautuvat teknologian käyttöön ja miten muut ihmiset suhtautuvat siihen.⁵²⁹ Vastaajat reflektoivat omaa käyttöönsä myös muiden kysymysten yhteydessä. Äitien itsereflektioissa korostuivat syyllistyminen, syyllisyys ja huono omatunto, joita etenkin perheenjäsenten negatiivinen suhtautuminen syvensi. Syyllistymisen, syyllisyyden ja huonon omantunnon kokemusten esiin tuominen mediateknologian käyttöön liittyen, piti sisällään oletuksen, että teknologia rikkoi vanhemman läsnäolon lapselleen. Oletus ei välttämättä ollut syyllisyyttä tai huonoa omaatuntoa kuvaavan äidin oma, vaan sillä viitattiin myös ympäristön tuottamiin oletuksiin:

Välillä tuntuu että nuoria syyllistetään kaikesta netinkäytöstä ja varsinkin nuoria äitejä. Että olisi niin vaarallista viettää aikaa netissä ja että lapset kärsivät. Tietenkin kaikki muutkin kotitöitä helpottavat koneet ovat tärkeitä ja vähän sama kun ottaisi tiskikoneen ja pesukoneen vanhemmilta äideiltä ja sanoisi että pitää tehdä niin kuin ennenkin on tehty. Mitenköhän sujuisi pyykinpesu ilman konetta! Sama asia netin kanssa.⁵³⁰

Kertoja on sama, joka omaa aikaa käsitelleessä luvussa toi esiin, että hänen netinkäyttönsä aiheutti välillä kiistelyä puolison kanssa. Se sai äidin toisaalta puolustelemaan toimintaansa toteamalla, että hänelläkin on ”oikeus välillä vaan

⁵²⁹ Ks. LIITE 3.

⁵³⁰ BLOG2013Äi26.

levähtääkin”, mutta toisaalta myös korostamaan sitä, ettei ”tuntikausia netissä roiku”. Samalla, kun kertoja halusi vastustaa (nuorten) äitien netinkäyttöön liittyvää arvostelua, hän koki tarvetta korostaa, että itse käytti nettiä kohtuullisesti: sen minkä lasten ja kodin hoidolta ehti. Oma toiminta haluttiin esittää kunnollisena. Mediateknologian käytön rinnastaminen muuhun kodin teknologiaan toimi keinona häivyttää netin erityisluonne äidin ja lasten välisen vuorovaikutuksen rikkojana. Kirjoituksessa ei avattu tarkemmin sitä, kenen taholta syyllistämistä tapahtui, mutta puolustautumisesta voi päätellä, että syyllistäminen oli onnistunut.

Äitien mediateknologian käyttöön liittyvä ongelmakeskeinen puhe mediajulkisuudessa on 2010-luvulla sisältänyt keskeisenä saman ajatuksen, joka oli luettavissa äitien teknologiakertomuksista: käyttö vahingoitti äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja esti aidon läsnäolon lapselle. Aidon läsnäolon hyve kumpuaa 2000-luvulla voimistuneen intensiivisen äitiyden ihanteesta, jonka juuret löytyvät 1950-luvun brittiläisestä modernin lapsipsykologian objektisuhdekoulukunnan teorioista. Alun perin teoriat keskittyivät nimenomaan äidin ja lapsen väliseen suhteeseen.⁵³¹ Koulukunnan keskeisimpiä hahmoja olivat Donald Winnicott ja John Bowlby. Winnicotin tunnettu ajatus ”kyllin hyvästä äidistä” perustui alun perin asetelmaan äidin ensisijaisuudesta lapsen hoivaajana, mutta se korosti myös sitä, ettei äiti saanut olla ”liian hyvä”: lapselle oli myös tuotettava pettymyksiä, joiden kautta lapsen oli mahdollista oppia käsittelemään negatiivisia tunteita. Myöhemmissä tulkinnoissa ”kyllin hyvästä” on korostunut se, että äidin on aina oltava sensitiivinen lapsen tarpeille.⁵³² Bowlbyn kuuluisin teesi *äidin riistosta* perustui sen sijaan ajatukselle, että äiti ja lapsi olivat biologisesti ”ohjelmoituja” toimimaan lapsen ensimmäisinä elinvuosina vaistonvaraisella tavalla. Tämä sai lapsen kiinnittymään äitiin tavalla, joka jätti kaikki muut suhteet varjoonsa, minkä vuoksi äidin riistäminen lapselta oli erityisen vahingollista.⁵³³ Winnicotin ja Bowlbyn ajatukset toimivat pohjana seuraavina vuosikymmeninä kehitetylle kiintymyssuhdeteorialle ja sen laboratorio-olosuhteissa toteutetuille koeasetelmille. Näiden tulosten mukaan vakaat keskiluokkaiset lapset pystyivät muodostamaan turvallisen suhteen äitiinsä.⁵³⁴

⁵³¹ Brittiläisen objektisuhdekoulukunnan näkemys lapsen kehityspsylogiasta erosi Yhdysvaltojen samanaikaisista teoretisoinneista siinä, että ns. Yhdysvalloissa keskeiseksi suuntaukseksi nousi egopsykologia, jossa keskeisiä toimijoita oli äidin ja lapsen lisäksi myös isä. Vuori 2001, 38.

⁵³² Vuori 2001, 39.B

⁵³³ Bowlbyn teoriat pohjautuivat mm. WHO:n hänellä teettämään tutkimukseen toisen maailmansodan vaikutuksista lasten kehityksen häiriöihin sotaorvoilla ja perheistään erotetuilla lapsilla sekä etologisiin kokeisiin, joissa seurattiin eläinten poikasten emohahmon valintaa. Vuori 2001, 40. Ks. myös Birns 1999, 12–13; Aalto 2012, 162–163.

⁵³⁴ Vuori 2001, 41.

Näitä lapsen tunteisiin ja vuorovaikutuksen tarpeisiin liittyviä äitiyden ihanteita alettiin 1960-luvulta lähtien esittää myös suomalaisessa lehtivalistuksessa kehityspsykologisiin teorioihin perustuen.⁵³⁵ Jaana Vuoren mukaan vanhemmuutta ohjaavassa institutionaalisessa kentässä tapahtui samoihin aikoihin niin ikään muutos psykososiaaliseen suuntaan. Psykososiaalista asiantuntijadiskurssia hallitsi ajatus ydinperheestä, jossa äiti huolehti kodista, lapsista ja isästä, joka puolestaan vastasi perheen elättämisestä.⁵³⁶ 1970- ja 1980-luvuilla äidinvaiston konteksti valistuskirjoituksissa muuttui ja samalla ennen auktoriteettiasemassa olleisiin äitiyshuollon ammattilaisiin alkoi kohdistua kritiikkiä liiallisesta teknisyydestä ja yksilöllisyyden unohtamisesta. Äidinvaisto alkoi tarkoittaa äitien itsestään hallitsemaa, sukupolvelta toiselle siirtyvää, syvempää tietämystä lapsen parhaasta.⁵³⁷ Kuten edellisessä luvussa arjen tietämisen yhteydessä esitin, nykyajan tietointensiivisen äitiyden aikana äidit itse kokevat tietävänsä parhaiten muiden, samassa elämäntilanteessa olevien äitien vertaistuen ja itse etsimänsä tiedon avulla.

Kiintymyssuhdeteoriaa on kritisoitu siitä, että se sivuuttaa kulttuurin merkityksen lapsen kehityksessä ja kohdistavat tarkkailevan silmän äidin käytökseen vain hoivatilanteessa, eivätkä esimerkiksi anna sijaa lapsen imaginaariselle, kuvitellulle kuvalle äidistä tämän poissaollessa.⁵³⁸ Kritiikistä ja erilaisten koeasetelmien tuottamista, kiintymyssuhdeteoreettisten koetuloksia kyseenalaistaneista ja kumonneista, tuloksista huolimatta kiintymyssuhdeteoriaan pohjautuvat kehityspsykologiset näkökulmat ovat asettuneet määrittämään psykososiaalista tietoa ja sen kautta saamiamme käsityksiä lapsen kehityksestä ja äidin roolista siinä. Carolyn Taylor sanoo kiintymyssuhdeteoreettisesti värittyneen psykososiaalisen tiedon ylittäneen vanhemmuuden asiantuntijatiedon ja arkitiedon rajat niin, että sitä ei itsestään selvänä kyseenalaisteta sen enempää terveydenhuollon tai sosiaalialan ammattilaisten kuin maallikoidenkaan keskuudessa.⁵³⁹ Ei siis ihme, että myös mediateknologian käyttöä on alettu arvioida suhteessa siihenja etenkin läsnäoloa rikkovana.

Sharon Haysin mukaan intensiivisen äitiyden ihanteet ovat pakottavia. Vaikka ihanteet aiheuttaisivat ristiriitaisia kokemuksia, äideillä ei ole valinnanvaraa niiden vastustamiseen. Lunastaakseen hyvän äitiyden, on toimittava ihanteiden edellyttämällä tavalla.⁵⁴⁰ Mari Lehdon mukaan intensiivisen äitiyden odotukset herättävät äitien keskuudessa myös kritiikkiä ja vastustusta, mutta ne eivät

⁵³⁵ Heikkilä 1999, 233.

⁵³⁶ Vuori 2001, 35–36.

⁵³⁷ Heikkilä 1999, 238.

⁵³⁸ Vuori 2001, 40–41.

⁵³⁹ Taylor 2004, 227; ks. myös Berg 2008, 38.

⁵⁴⁰ Hays 1996, 97.

kuitenkaan vapauta äitejä oman toiminnan moraalisen monitoroinnin vaatimukselta.⁵⁴¹ Toin edellisessä luvussa esiin, että äitien kuvatessa läsnäolon tärkeyttä tai mediateknologian ajallista sijoittumista arkeen he toivat monin tavoin esiin äitiyden intensiiviset vaatimukset, joita myös asiantuntijat lausunnoissaan korostivat. Välillä äidit toivat ilmi vaatimuksiin liittyvää kuormittumista tai väsymistäkin, mutta lapsille omistautumisen vaatimuksia ei vastustettu tai kritisoitu. Se ei välttämättä kerro niinkään siitä, etteivätkö myös oman aineistoni äidit olisi kohdistaneet odotuksiin kritiikkiä tai koskaan asettuneet vastustamaan niitä. Enemminkin kyse oli siitä, että oma suhde mediateknologioihin haluttiin esittää kunnollisena.

Aivan luvun alussa siteeratun äidin kertomusta voi pitää jonkinasteisena intensiivisen äitiyden vastapuheena, mutta melko vaimeana sellaisena. Siinä kertoja kyseenalaisti äitien netinkäyttöä kritisoivan keskustelun. Vaimealla tarkoitan sitä, että kyseenalaistamisen yhteydessä äiti ei asettunut vastustamaan äitien ulkopäin tulevaa arviointia ja arvostelua, vaan mukautui arvosteluun ja koki tarpeelliseksi puolustautua kritiikkiä vastaan. Myös toisen blogiäidin kertomuksesta oli luettavissa pienimuotoista vastustusta. Kertoja oli saanut omalta äidiltään palautetta liiallisesta puhelimen käytöstä. Hän pyrki korostamaan käyttötilanteiden olevan sellaisia, etteivät ”vilkaisut” olleet pois lapsen kanssa vietetystä ajasta, mutta ei muista blogiäideistä poiketen tuntunut kokevan huonoa omaatuntoa tai tarvetta muuttaa toimintaansa:

Äitini on sitä mieltä, että vietän liikaa aikaa puhelimella, kun pitäisi keskittyä lapseen. En tajua, miten se on lapselta pois, että kävellessä keittiöstä olohuoneeseen vilkaisen, onko tullut viestejä tai Facebookiin uusia kommentteja. Tavallaan se on koko ajan siinä, mutta vain hetkittäin, eli en siihen koko ajan keskity. Paitsi sitten kun lapsi nukkuu tai ollaan vaikka bussissa tai muuten, että lapsella on muutakin puuhaa.⁵⁴²

Vastustus ei ollut kovin jyrkkää: muilta osin kerronta mukaili aineiston äideille tyypillistä tapaa korostaa, ettei mediateknologiaan täysin keskitytty kuin silloin, kun se ei selkeästi ollut pois lapselle annetusta ajasta ja läsnäolosta.

Blogiäidit kertoivat mediateknologiakokemuksiaan aikana, jolloin vanhemmuuden asiantuntijat – lastenpsykiatrit, perhe- ja sosiaalipsykologit sekä kätilöt – alkoivat julkisuudessa kiinnittää yhä useammin huomiota äitien älylaitteiden käyttöön. Vuotta 2013 voi pitää tietynlaisena vedenjakana, jonka jälkeen äiteihin kohdistunut julkinen huoli on liittynyt erityisesti siihen, millainen

⁵⁴¹ Lehto 2019.

⁵⁴² BLOG2013Äi17.

vaikutus älylaitteilla on äitiyden toteuttamiseen. Tätä aiemmin asiantuntijoiden huoli mediateknologiaan liittyen kohdistui lähinnä lasten käyttöön sekä vanhempien ja muiden kasvattajien kykyyn säädellä sitä.⁵⁴³ Ensisysäyksiä huolen kohdistumiselle äitien käyttöön, oli arjen performaatioita käsitelleessä osiossa esiin tuomani puhe siitä, mitä äidit saivat netissä julkaista lapsistaan. Samana vuonna, 2013, Ilta-Sanomat julkaisi ensimmäisen laajan artikkelin vanhempien kännyköiden käytöstä. Artikkelin käsitteli Ruotsissa toteutettua kyselytutkimusta, jossa oli kerätty ruotsalaisvanhempien käsityksiä omasta kännykän käytöstä. Tutkimuksen tulokset olivat huolestuttavia, sillä vastaajista joka viides kertoi oman lapsensa huomauttaneen liiallisesta kännykän käytöstä.⁵⁴⁴ Kotimaan kontekstissa tutkimusta oli pyydetty kommentoimaan lastenpsykiatri Jari Sinkkonen.⁵⁴⁵ Sinkkonen kertoi lausunnossaan tunnistavansa ilmiön omalta vastaanotoltaan ja vetosi suomalaisvanhempiin: ”Odotan sellaista kansallista herätystä. Täytyy ymmärtää, että tähän tarvitaan muutosta”. Uutisen lööppi oli muotoiltu tilanteen ongelmallisuutta korostaen: ”Psykologi varoittaa älypuhelimista: Älä laiminlyö lastasi!”. Lastenpsykiatri vetosi kansalliseen moraaliin ja liitti naapurimaan kyselytutkimustulokset osaksi myös suomalaisvanhemmuuden kriisiytymistä. Uutisen ja asiantuntijan sanoma oli yksiselitteinen: ”kännykkään keskittyvä vanhempi ei ole läsnä lapsen kanssa”.⁵⁴⁶ Lausunnon sanoma ja erityisesti sen esittämisen tapa huolta herättävällä otsikoinnilla vakiintuivat vanhempien – ja erityisesti äitien – mediateknologian käyttöä koskevan uutisoinnin ja asiantuntijalausuntojen konventioksi.⁵⁴⁷

Asiantuntijapuheessa keskityttiin pääasiassa arvioimaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteen häiriintymistä erilaisten medialaitteiden, mutta erityisesti älylaitteiden, käytön vuoksi.⁵⁴⁸ Vaikka asiantuntijoiden puhe oli näennäisesti

⁵⁴³ Ks. esim. Salokoski & Mustonen 2007; Ermi, Mäyrä & Heliö 2005.

⁵⁴⁴ Ilta-Sanomat 30.10.2013 ”Älypuhelin vie huomion lapselta”.

<https://yritysarkisto.sanoma.fi/article/IS20131030SLA1KTM03pc3/SFNJU1RTRVnFPj0xOTkwMDEwMV9fXzFfw4RseXB1aGVsaW4gdmlIIgh1b21pb24gbGFwc2VsdGFfLVBWTQ>. Luettu 8.10.2018.

⁵⁴⁵ Jari Sinkkonen on yksi tunnetuimmista suomalaisista ”lapsuuden asiantuntijoista”, joka on tehnyt pitkän uran lastenpsykiatrina, Pelastakaa lapset ry:n ylläkäarina sekä tietokirjailijana ja luennoijana.

⁵⁴⁶ Ilta-Sanomat 30.10.2013 ”Älypuhelin vie huomion lapselta”.

<https://yritysarkisto.sanoma.fi/article/IS20131030SLA1KTM03pc3/SFNJU1RTRVnFPj0xOTkwMDEwMV9fXzFfw4RseXB1aGVsaW4gdmlIIgh1b21pb24gbGFwc2VsdGFfLVBWTQ>. Luettu 8.10.2018.

⁵⁴⁷ Kaarakainen & Lehto 2018.

⁵⁴⁸ Iltasanomat.fi 3.5.2015 ”Vanhempi! Räpläätkö älylaitettasi liikaa? Yksi kysymys ratkaisee”. <https://www.is.fi/perhe/art-2000000918364.html>. Luettu 8.10.2018.; Ilta-Sanomat 25.4.2015. ”Älypuhelin vie vanhempaa”.

<https://yritysarkisto.sanoma.fi/article/ISL20150425Suo1ISV240011/SFNJU1RTRV>

suunnattu vanhemmille – sekä äideille että isille – koski sen spesifimpi sisältö esimerkiksi imetystilanteen oikeaoppisuutta tai muuta äidin roolia korostavaa toimintaa lapsen kanssa. Myös uutisten kuvituksissa käytettiin äitejä älylaitteiden kanssa, ei vanhempia yhdessä tai itseä yksin. Puhe oli siis kohdistettu erityisesti äideille ja sille oli luonteenomaista tyyli, jossa äitien ei itse oletettu kiinnittävän huomiota omaan huolestuttavaan toimintaansa.⁵⁴⁹ Blogiaineiston äitien itsereflektiossa oli sen sijaan vahvasti läsnä tietoisuus oman toiminnan mahdollisista vaikutuksista lapsen tai perheen hyvinvointiin, kuten jo omaa aikaa käsitelleessä luvussa toin esiin. Se on osoitus psykososiaalisen tiedon vaikuttavuudesta: äidit olivat tietoisia heihin kohdistuneista odotuksista ja arvosteluista. Toisekseen kyse lieni myös siitä, että vanhemmilla on yleisesti ottaen taipumus pyrkiä arvioimaan oman toimintansa vaikutuksia lapsiinsa ulkopuolisista odotuksista huolimatta.

Syylisyyden tai huonon omantunnon kokemukset ilmenivät äitien kertomuksissa myös ilman, että he toivat kertomuksessaan esiin kohdanneensa suoraa syyllistämistä asiasta. Yksi blogiäideistä kuvaa tilanteita, joissa joskus itse havahtui omaan toimintaansa puhelimen parissa:

Joskus vaan uppoudun puhelimeeni (nettiin) niin, etten huomaa mitä ympärillä tapahtuu. Vastailen lapsille, vaikken edes tiedä mitä kysyivät. Jälkeenpäin sitten havahtuu, että mitä oikein teen! Tulee huono omatunto, kun on laiminlyönyt lapsia jonkun Facebook-keskustelun takia. Toisaalta joskus vaan on niin väsynyt ja kyllästynyt, ettei vaan muuta jaksaisi.⁵⁵⁰

Laiminlyönti tapahtui äidin kerronnassa läsnäolona, joka ei ollut aitoa, koska nettikeskustelu vei huomion muualle, vaikka fyysisesti olikin läsnä. Huono omatunto vaikutti luonnolliselta reaktiolta ajattelemattomalle toiminnalle. Kertoja ei edes yrittänyt tehdä toimintaansa hyväksytyksi vaan päätyi lakonisesti toteamaan, että väsymys ja kyllästyminen saattoivat aiheuttaa lasten kannalta epätoivottavaa käytöstä. Huoli äitien mediateknologian käytöstä ei siis ollut vain ulkopuolisten

NfPj0xOTkwMDEwMV9fXzFfw4RseXB1aGVsaW4gdmlIIHZhbmhlcXBhYV8tUFZN. Luettu 8.10.2018.; Iltalehti.fi 14.5.2015 ”Vanhemmat älypuhelinten pauloissa – usein lapsi häviää laitteelle”. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015051419682027_uu.shtml. Luettu 8.10.2018.; Helsingin Sanomat 21.7.2015 ”Älypuhelin voi uhata kiintymistä vauvaan. Pikkulapset eivät ymmärrä, miksi seurustelu keskeytyy koko ajan”. <https://yritysarkisto.sanoma.fi/article/HS20150721SI2YO01a8j/SFNfMjAxNV9fXzFfbGFwc2VuIGphIHZhbmlhW1hbiB2dW9yb3ZhaWt1dHVzXy1QVnk0>. Luettu 8.10.2018.; Vau.fi [aikatunniste puuttuu] ”Katse ylös kännykästä, vanhemmat!” <https://www.vau.fi/Perhe/Vanhemmuus/varastaako-kannykka-huomion-poislapsiltasi/>. Luettu 8.10.2018.

⁵⁴⁹ Kaarakainen & Lehto 2018, 10.

⁵⁵⁰ BLOG2013Äi05.

auktoriteettien. Kysymys oli myös hyvin konkreettisista arjen tilanteista, joissa äidit itse monitoroivat omaa toimintaansa tai joissa käytiin perhesuhteiden välisiä neuvotteluja. Aidon läsnäolon hyve ei koskettanutkaan ainoastaan äidin ja lapsen suhdetta vaan oli tärkeää myös puolisoitten välillä, kuten toinen blogiäiti kuvasi:

Se, että juuttuu Facebookiin tai keskustelupalstalle ihan huomaamattaan jopa tuntikausiksi saa kotona ja muussa perheessä aikaan paljon pahaa. Ensinnäkin kun jää ne kotityöt roikkumaan ja jää se parisuhde hoitamatta ja jää se lapsi puuhastelemaan yksin lattialle, kun itse surffaa ties missä. Puoliso ärsyyntyy, kun on paikalla, muttei läsnä. Samoin tekee lapsi. Ja itseäni ärsyttää, kun huomaan päiväuniajan hurahtaneen selatessa jotain ihan turhaa Facebookissa tai keskustelupalstalla. Kaikki tekemiset jäi tekemättä ja lapsi on taas hereillä.⁵⁵¹

Kertomuksessa netti ei ainoastaan rikkonut äidin ja lapsen välistä läsnäoloa, vaan aiheutti aidon läsnäolon puutteen takia ristiriitoja myös parisuhteessa. Facebookiin ja keskustelupalstoille jumittuminen aiheutti myös kotitöiden ja muiden tärkeiden asioiden laiminlyöntiä, kun äidin oma aika lapsen nukkuessa kului surffaillessa. Äidin toiminta rikkoi paitsi perheensisäiset odotukset, myös ne kulttuuriset normit, joita äideille asetetaan kodinhoidosta ja perheelle omistautumisesta. Äiti tiedosti toimintansa ongelmallisuuden ja sen seuraukset, mistä seurasi ärsyyntymistä omasta käytöksestä. Netinkäytön negatiiviset seuraukset sosiaalisille suhteille ikään kuin kerrostuivat yksi kerrallaan toinen toisensa päälle muodostaen noidankehän, josta ei ollut ulospääsyä. Myöhemmin kertomuksessaan kyseinen blogiäiti kertoi pyrkivänsä korjaamaan käytöstään ja vähentävänsä netissä viettämänsä aikaa silloin, kun aihe herätti keskustelua puolisoitten välillä. Intensiivisen äitiyden pakottavuus näkyi juuri näissä tavoissa, joissa äidit kertoivat omasta toiminnastaan monitoroinnin ja toiminnan korjaamisen kautta. Lapsen ja perheen asettaminen etusijalle aidon läsnäolon nimissä, pakotti äidit jatkuvasti monitoroimaan omaa toimintaansa myös mediateknologioiden parissa.

4.1.2 Asiantuntijat ja muut äidit rajojen vetäjinä

Jaakko Suomisen mukaan uusien teknologioiden kohdalla julkisuus on perinteisesti varattu ”edustamisen valtuutuksen” omaaville henkilöille, mikä on suomalaisessa viestintäkulttuurissa saatu johtajuuden tai asiantuntijuuden kautta.⁵⁵² Teknologinen asiantuntijuus liitettiin julkisessa puheessa pitkään nuoriin teknologian parissa työskenteleviin miehiin. Nämä teknologian pioneerit toimivat vuosikymmeniä

⁵⁵¹ BLOG2013Äi03.

⁵⁵² Suominen 2003, 159.

teknologisten uutuuksien välittäjinä tavallisille käyttäjille ja heidän roolinsa teknologian merkityksellistäjänä on ollut vahva.⁵⁵³ Äitiyden ja mediateknologian suhde tekee kiinnostavan poikkeaman kriteereiden määrittymiselle teknologisen asiantuntijuuden pohjaksi. Koska vanhemmuuden asiantuntijuudella oli vakiintunut asema äitiyden ohjailussa ja perinteinen teknologinen asiantuntijuus keskittyi muihin käyttäjäryhmiin, alkoi vanhemmuuden asiantuntijuus määrittää äitien kohdalla myös teknologista asiantuntijuutta. Uusien ilmiöiden lisäksi asiantuntijuuden kriteerit määrittyivät myös menneisyyden kautta: aiempien määrittelyjen ainekset voivat kulkea vahvana mukana uusia kriteereitä määriteltäessä, jolloin ne vaikuttavat voimakkaasti siihen, miten asiantuntijuuden ymmärrämme.⁵⁵⁴ Äitiyden asiantuntijuuden historiallisesta tehtävästä johtuen myös äitien mediateknologian käyttöä koskevaa asiantuntijapuhetta motivoi pyrkimys tietoisesti vaikuttaa, ohjata ja jopa rajoittaa puheen kohdetta – yksittäisen äidin mediateknologian käyttöä. Äitien mediateknologian käyttöä määrittelevä asiantuntijuus perustuu erityisellä tavalla arvoihin sekä kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin äitiyden ymmärrettävyyden rajoihin, ei niinkään teknologian merkityksiin, käyttöön tai kuluttamiseen.⁵⁵⁵

Kun Suomesta 1990-luvulla rakennettiin tietoyhteiskuntaa, sen asiantuntijoina toimivat julkisuudessa myös tavalliset ruohonjuuritason tietotyöntekijät, eivät ainoastaan teknologisten innovaatioiden kehittäjät, analyytikot ja yritysjohtajat. Ilmiötä on selitetty muun muassa *human interest* -ulottuvuudella, jonka tavoitteena oli saada uutisaiheet lähemmäs tavallisten ihmisten kokemuksia: julkisuudessa esiintyvä ihminen ei ollut niinkään asiantuntija vaan kansan syvien rivien mielipiteen ilmaisija.⁵⁵⁶

Myös äitien älylaitekäyttöä kommentoivia asiantuntijalausuntoja vahvistamaan käytettiin tavallisten äitien kokemuksia. Meidän Perhe -lehden *Älylaite vie vanhempaa* -artikkelissa ilmiötä kommentoi omasta näkökulmastaan paitsi jutun kirjoittanut toimittaja(äiti), myös kaksi muuta tavallista äitiä. Toinen heistä kuvasi

⁵⁵³ Uotinen 2005, 19; Vehviläinen 2002, 222.

⁵⁵⁴ Jakku-Sihvonen 2005, 5.

⁵⁵⁵ Kaarakainen & Lehto 2018.

⁵⁵⁶ Suominen 2003, 159–160. Nämä tietotyöläisetkin olivat useimmiten nuoria miehiä. Kun poikkeuksellisesti esitettiin myös naistietotyöläisten kommentteja, heidät esiteltiin aina suhteessa perheeseen tai parisuhteeseen, ei ensisijaisesti tekemäänsä työhön. Lumijärvi 2010, 51. Mediatutkija Tanja Sihvonen törmäsi samantapaiseen puhetapaan tutkiessaan Helsingin Sanomien tietoverkkoihin liittyvää uutisointia 2000-luvun alkuvuosina: naiset olivat asiantuntijoina marginaalissa ja heidät esitettiin usein tavallisina käyttäjinä, joiden tehtävänä oli esittää teknologian arkipäiväisiä ilmiöitä. Sihvonen 2006, 167–168. Kulttuurissa elävät käsittämisen tavat esimerkiksi sukupuolesta, läpäisevät nettimaailman, jossa ne uusintuvat muokaten sekä käsityksiä netistä, että sukupuolesta. Susanna Paasonen on nettioppaita tutkiessaan kiinnittänyt huomion siihen, että naiskäyttäjät esitettiin tunteiden asiantuntijoina, joilla netin käyttö on liittynyt parisuhteen ja perheen perustamiseen. Paasonen 1999.

oman älylaitekäyttönsä ongelmallisuutta kertomalla, että joutui välillä huomauttamaan itseään puhelimen liiallisesta käytöstä ja että tunsu huonoa omaatuntoa siitä. Toinen äideistä tunnusti, että vaikka pyrki aina keskittymään lapseensa, löysi välillä itsensä ”puhelimensa kimpusta”, vaikka lapsi oli vieressä. Näin toimiessaan äiti kertoi laittavansa laitteen syrjään ja yrittävänsä erityisen paljon touhuta lapsen kanssa, koska ei halunnut olla äiti, jonka huomiota lapsi joutuu ”hakemalla hakemaan”.⁵⁵⁷ Äiti ei siis ainoastaan todistanut asiantuntijoiden huolta aiheelliseksi, vaan antoi myös esimerkin, miten hyvä äiti toimi tilanteessa, jossa älylaite uhkasi vuorovaikutusta lapsen kanssa. Hyvä äiti monitoroi omaa toimintaansa jatkuvasti ja virheen huomattuaan korjaa sen välittömästi. Keskittymisen herpaantumisen aiheuttama särö aitoon läsnäoloon korvattiin lapselle ”oikein erityisen” keskittyneellä touhuamisella.

Myös toimittaja itse kertoi tunnustaneensa toiminnassaan huolta herättäviä piirteitä ja päätti ”laittaa asiat tärkeysjärjestykseen” jättämällä kännykkänsä useammin taskuun. Tietoista itsensä rajoittamista toimittaja kuvasi tunteisiin vetoavasti:

On lounasaikaja kuopus kauhoo lihaperunasosetta. Puhelimeni kilahtaa seinän takana. Lapsi lopettaa syömisen ja osoittaa puhelimen suuntaan. En ampaise tuolistani ylös vaan sanon sekä lapselle että itselleni: se oli vain puhelin. Syödään me nyt rauhassa.⁵⁵⁸

Toimittajan kertomuksessa lapsesta tuli äitien ongelmallisen toiminnan osoittaja: kun puhelin kilahtaa, lapsi lopettaa syömisen ja osoittaa puhelinta ikään kuin todistaen, että äidin on ollut tapana ohittaa lapsen tarpeet puhelimen takia. Tavallisten äitien tai toimittajan oma älypuhelimien käytön reflektointi tekivät asiantuntijoiden yleisemmällä tasolla esittämästä ongelmasta konkreettisen. Frank Furedin mukaan nykyajan vanhemmuuden riskipuhe mediassa perustuu juuri edellä kuvaamiini ei-toivottujen lopputulosten korostamiseen, kuten läsnäolon rikkoutumiseen. Sen sijaan, että riskin todennäköisyys tuotaisiin esiin huolellisten laskelmien kautta syntyneenä arviona, ne perustuvat usein subjektiivisiin havaintoihin ja oletuksiin.⁵⁵⁹ Samalla kun mediateknologian käytön riskit läsnäololle esitetään vääjäämättöminä, sen todellisia seuraamuksia ei nimetä selkeästi. Se, ettei äiti keskity lapseensa, on jo riski itsessään. Tätä puhetapaa vasten myös blogiäidit arvioivat omaa toimintaansa.

⁵⁵⁷ Meidän perhe 8/2016. ”Älypuhelin vie vanhempaa”.

⁵⁵⁸ Meidän perhe 8/2016. ”Älypuhelin vie vanhempaa”.

⁵⁵⁹ Furedi 2009, 205; 2011, 97.

Ahkerasti sosiaalista mediaa ja sen vanhemmuusryhmiä äitiytensä tukena käyttänyt Blogiaineiston vastaaja kirjoitti auki sen, miten sosiaalisen median aikakaudella äitien toimintaa arvioivat yhä näkyvämmiin myös muut kuin asiantuntijat – etenkin muut äidit:

Facen ryhmistä välillä tulee sellaista kommenttia, ei itselle mutta yleisesti, että pitäisi olla vähemmän somessa ja keskittyä lapsiin ja oikeeseen elämään. Sillon ehkä itekkin miettii, että niinhän sitä ehkä vois välillä vaikka puistoilla pitempään ja kahvitella kavereitten kanssa ilman kännyjä, mutta kyllä se usein sit unohtuu aika nopeaa.⁵⁶⁰

Somessa ”oleminen” oli tämän kaltaisten kannanottojen mukaan aina vahingollisella tavalla pois lapsen kanssa vietetystä ajasta, koska oli mahdotonta olla läsnä kahtaalla samanaikaisesti, kuten muistamme myös aiemmasta Jari Sinkkosen lausunnosta. Blogiäiti tarttui näihin kommentteihin myös itse ryhtymällä arvioimaan omaa toimintaansa kriittisesti. Äitien toimintaa arvioiva puhe ja sen aikaansaama reflektiivisyys sai äidin myös vastavuoroisesti arvioimaan tätä puhetta: ”en ymmärrä ihan täysin sitä, että miten tää on niin vahingollista muka kun itse ajattelen, että kaikki sisältö elämään tulee ystäviltä ja porukalta niistä ryhmistä. Siis lasten lisäksi”.⁵⁶¹ Kyseenalaistuksesta huolimatta kertoja ainakin pyrki korjaamaan toimintaansa keskittymällä lasten kanssa olemiseen tai ystävien tapaamiseen ilman läsnäoloa rikkovaa mediateknologian käyttöä. Oman toiminnan reflektointi ilmensi implisiittisesti myös huonon omantunnon kokemusta. Äitien mediateknologian käytölle asetettujen odotusten ei tarvinnut olla asiantuntijoiden asettamia. Kuka tahansa käyttöä havainnoiva sivullinen tai siitä mediajulkisuuden perusteella oletuksia tekevä saattoi todeta äidin mediateknologian käytössä piilevän riskin.

Väitän, että mediateknologioiden kehitys on vahvistanut äiteihin kohdistuvaa kiinnostusta nimenomaan siksi, että äitien toiminta suhteessa lapseen on tullut näkyvämmäksi jatkuvasti mukana kulkevien älylaitteiden myötä. Tarkoitin tällä näkyväksi tulemisella sitä, että konkreettinen laite äidin kädessä kiinnittää sivustakatsojan huomion äidin käytökseen aiempaa herkemmin. Tämä ilmiö on näkynyt paitsi asiantuntijoiden puheessa, myös muiden ihmisten julkisissa ulostuloissa äitien älylaitteiden käytöstä.⁵⁶² Esimerkiksi sanomalehti Keskisuomalainen julkaisi marraskuussa 2015 kolumnin ”Rakastatko puhelintasi enemmän kuin lastasi?”. Kolumnissa pohdittiin erityisesti sellaisten lasten tulevaisuutta, joiden vanhemmat luovat vahvemman tunnesiteen puhelimeensa kuin

⁵⁶⁰ BLOG2013Äi28.

⁵⁶¹ BLOG2013Äi28.

⁵⁶² Kaarakainen & Lehto 2018.

lapsensa. Pohdinta perustui kirjoittajan omaan havaintoon leikkikenttien nuorista äideistä, jotka “räpläävät puhelimiaan sen sijaan, että huolehtisivat lapsistaan”.⁵⁶³ Samana vuonna kättilöopiskelijan mielipidekirjotuksessa Helsingin Sanomissa otettiin kantaa äitien älylaitteikäyttöön toteamalla, että ”Älypuhelimien yleistymisen seurauksena aikuisen käteen tuntuu kasvaneen kuin uusi raaja, johon huomio ja katse kiinnittyvät, joskus tahtomattakin”.⁵⁶⁴ Kättilöopiskelija kuvasi äitien älypuhelimien käyttöä toimintana, jota ei aina voida kontrolloida, vaikka haluaisikin. Uhkana oli, että katse alkaisi suuntautua yhä useammin pois lapsesta, jolloin vuorovaikutus häiriintyy.

Asiantuntijapuheessa juuri tämänkaltaisen riskin mahdollisuutta korostettiin niin ikään tietynlaisella *human intrest* -olottuvuudella, kun asiantuntijat kertoivat omakohtaisia kokemuksia älylaitteiden käytön haitallisista vaikutuksista.⁵⁶⁵ Lausunnoissa saatettiin esimerkiksi tuoda ilmi, miten laitteiden käyttö vei asiantuntijankin huomion niin, ettei pystynyt keskittymään keskusteluun muiden ihmisten kanssa. Kristiina Bergin mukaan ammattilaisten huoli äideistä rakentuu myös yleisemmin teoreettisen ja käytännöllisen tiedon lisäksi vahvasti subjektiivisen kokemuksen varassa.⁵⁶⁶ Äitien älylaitteikäytön kontekstissa sillä tuntui olevan kuitenkin erityinen tehtävänsä: kun asiantuntijat asettuivat samalle viivalle tavallisten äitien kanssa ongelmasta tuli entistä vakavampi – edes vanhemmuuden asiantuntijoilla ei aina ollut valmiuksia vastustaa älylaitteiden vahingollisia vaikutuksia lapsen oikeanlaiselle kohtaamiselle.

Tavallisten ihmisten kannanotot mielipidekirjoituksissa ja muiden äitien kommentointi keskustelupalstoilla osoittaa, että asiantuntijoiden tuottama puhe oli valunut ihmisten arkikokemuksiin ja havainnoimisen tapoihin. Se teki äitien mediateknologian käytöstä huolenaiheen, joka kuului kaikille. Samanaikaisesti, kun äidit ovat kehittyneen mediateknologian avulla päässeet osallisiksi julkiseen äitiyspuheeseen, on paljon aikaansa mediateknologioiden äärellä käyttävästä äidistä tullut yksi tuon puheen keskeisistä kiistan kohteista. Lisääntynyt näkyvyys ja äitien osallisuus julkiseen äitiyden määrittelyyn ei siis ole tarkoittanut keskustelun moninaistumista.⁵⁶⁷ Medioiden digitalisoituessa ja etenkin sosiaalisen median kehittyessä myös julkinen keskustelu vanhemmuudesta on muuttunut: se ei ole enää ainoastaan asiantuntijoiden dominoimaa. Uusien digitaalisten palvelujen myötä

⁵⁶³ Keski-suomalainen 12.11.2015 ”Rakastatko puhelintasi enemmän kuin lastasi?” <https://www.ksml.fi/mielipide/kolumni/Rakastatko-puhelintasi-enemm%C3%A4n-kuinlastasi/640844>. Luettu 8.10.2018.

⁵⁶⁴ Hs.fi 24.7.2015. ”Katsekontaktin puute häiritsee vauvan kehitystä.” <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002840304.html>. Luettu 8.10.2018.

⁵⁶⁵ Ks. myös Kaarakainen & Lehto 2018, 20.

⁵⁶⁶ Berg 2008, 15.

⁵⁶⁷ Ks. myös Lehto & Kaarakainen 2016; Kaarakainen & Lehto 2018.

julkinen äitiyspuhe tapahtuu nykyään pääsääntöisesti netissä, joko alun perinkin digitaalisilla alustoilla tai perinteisten medioiden verkkoversioiden kautta. Teknologisen kehitys ja mediamaailman murros ovat muuttaneet myös yleisöjen, mediatekstien ja niiden tuottamisen suhteita.⁵⁶⁸ Murroksen myötä julkisuudessa puhutaan äideistä ja äitiydestä enemmän kuin koskaan ja äidit itse osallistuvat tähän puheeseen nettipalstoilla, blogeissa ja sosiaalisen median kanavilla. Samalla kun tietoa on alettu hakea internetistä, ovat vertaispalstojen verkkokeskustelut tehneet tavallisista äideistä vertaisasiantuntijoita, jotka jakavat tietoa lasten kasvatuksesta ja – kuten vertaistukea ja arjen tietämistä käsitelleissä luvuissa jo toin esiin – kyseenalaistavat perinteisten asiantuntijoiden auktoriteettiaseman.

Sosiaalisessa mediassa asiantuntijaroolin saavat usein äitibloggaajat tai muut sosiaalisen median vaikuttajat, jotka ovat avanneet vanhemmuuttaan sosiaalisen median kanavilla.⁵⁶⁹ Keskitetyn ohjaamisen ja hallinnan sijaan kansalaisten ohjaaminen nyky-yhteiskunnassa laajemminkin tapahtuu monien erilaisten toimijoiden taholta. Jaana Vuori on kuitenkin huomauttanut, ettei keskitetyn ohjauksen ja hallinnan murtuminen ole kasvattanut yksilöiden vapautta. Nykyisin yksilöiden odotetaan itse arvioivan omaa toimintaansa ja muuttavan sitä yhteiskunnan eri tasoilta annettujen ohjeistuksien mukaiseksi.⁵⁷⁰ Etenkin äitibloggaajat ovat pyrkineet murtamaan asiantuntijalähtöisen äitiyspuheen ihanteita performoimalla äitiyttään ”huonon äidin” hahmossa. Huono äiti (*Bad mom*) on hahmo, joka perustuu äitien keskinäiselle irvailulle nykyvanhemmuuskulttuurin intensiivisiä ja riskitietoisia vaatimuksia kohtaan.⁵⁷¹ Huono äiti on kaikkea sitä, mikä ei liity hyvän äitiyden ihanteeseen: huoleton, vanhemmuudessaan alisuoriutuva ja itsekäs.⁵⁷² Mari Lehto on huomauttanut, että performaatiot eivät ole erityisen radikaaleja vaan niissä keskitytään alleviivaamaan hyvän äitiyden odotusten absurdiutta esimerkiksi imetykseen tai kestovaippakiistelyyn liityvissä, jo itsessään äidin omistautumista lapselleen kuvastavissa, keskusteluissa.⁵⁷³

Mediakulttuurin tutkija Lori Kido Lopez on sen sijaan tulkinnut äitibloggareilla olleen radikaalia voimaa muuttaa äitiyden kulttuurista ymmärtämistä. Lopezin mukaan äitiysblogien oli mahdollista murtaa ahdasta äitikuvastoa ja niin tekemällä bloggarit vapauttaisivat ja hyödyttäisivät kaikkia naisia, joita äitiyden odotukset koskettavat, olivatpa itse äitejä tai eivät.⁵⁷⁴ Myös Jo Littler on tulkinnut viime vuosina yhä useammin mediajulkisuudessa esiintyneen huonon äidin hahmon

⁵⁶⁸ Ks. esim. Noppari & Hautakangas 2012, 13; Livingstone 2004.

⁵⁶⁹ Ks. Kaarakainen & Lehto 2018, 11.

⁵⁷⁰ Vuori 2012, 79–80. Ks. myös Furedi 1997.

⁵⁷¹ Ks. esim. Lehto 2019; Orton-Johnson 2017.

⁵⁷² Lehto 2019, 1.

⁵⁷³ Lehto 2019, 2.

⁵⁷⁴ Lopez 2009, 731, 743–744.

kertovan äitiyden mahdollisuuksien laajenemisesta.⁵⁷⁵ Tämä äitien toimijuuden laajeneminen mediateknologian avulla oli tutkimukseni alussa omakin ajatukseni. Melko pian erilaisia äitiyden ja mediateknologian yhdistäviä representaatioita seurattuani alkoi yhä vahvemmin vaikuttaa siltä, että äitien hyväksytyyn toiminnan mahdollisuudet olivat jopa tiukentuneet näennäisestä ”vapauttamisesta” ja osallisuuden lisääntymisestä huolimatta. Samanaikaisesti intensiivisen äitiyden ideaali on vahvistunut ja hyväksytyyn toiminnan mahdollisuuksia on sosiaalisen median myötä alettu määritellä aiempaa julkisemmin ja useilla eri tahoilla. Hyvän ja huonon määritykset ovat myös yhä useammin päällekkäisiä: äitejä kritisoidaan niin kotiäitiydestä kuin työssäkäymisestä, niin intensiivisen äitiyden toteuttamisesta kuin sen hylkäämisestäkin.⁵⁷⁶ Lehto on nimennyt huonon äidin hahmon ”kulttuurifantasiaksi”, jonka avulla voi pyrkiä ymmärtämään nykyaikaisen vanhemmuuskulttuurin aiheuttamia kitkoja ja ristiriitoja. Äitiysblogeissa tapahtuvan huonon äidin performoinnin avulla äidit etäännyttävät itsensä niistä vaatimuksista, joita kunnolliseen vanhemmuuteen nykyään liitetään. Siltikin, kuten Lehto kiteyttää, huonon äidin performointi on selviytymisstrategia, ei varsinainen vallankumous.⁵⁷⁷

4.1.3 Äidin tunnustuksia

Tulkitsin syyllisyyden ja huonon omantunnon kuvaukset osaksi aidon läsnäolon hyvettä, jota äidit kertomuksissaan kuvasivat, mutta myös tavoittelivat. Teknologiakertomuksissa äitipositiossa kertominen tuntui edellyttävän tiettyjen ehtojen täyttämistä, jotta lukijalle ei jäisi epäselvyyttä äidin kunnollisuudesta. Johanna Hiitolan mukaan kunnollisuus on keskeinen ominaisuus, jonka kautta vanhemmuuden arvo sosiaalisena kategoriana määrittyy ja jota vanhemmat myös pyrkivät toteuttamaan erityisesti silloin, kun vanhemmuus on jollain tavalla kyseenalaistettu.⁵⁷⁸ Hiitola viittaa Beverly Skeggsin (1997) kehittämään kunnollisuuden (*respectability*) käsitteeseen, jonka kautta Skeggs on pyrkinyt pääsemään käsiksi luokkaistamisen prosesseihin tutkiessaan työläistäustaisten naisten osallistumista hoivakursseille. Kunnollisuus on arvottamisen prosessi, jossa yksilöt, vanhemmat ja perheet asemoidaan erilaisten kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten pääomien perusteella kunnollisiksi tai ei-kunnollisiksi.⁵⁷⁹ Hiitola puhuu kunnollisen vanhemman hahmosta, joka ohjaa sitä, miten vanhemman tulee oma toimintansa esittää, ollakseen hyvä vanhempi.⁵⁸⁰

⁵⁷⁵ Littler 2019.

⁵⁷⁶ Lehto 2019, 13.

⁵⁷⁷ Lehto 2019, 13.

⁵⁷⁸ Hiitola 2015, 22.

⁵⁷⁹ Hiitola 2015, 51–52; Skeggs 1997, 1; Peltola 2014, 34.

⁵⁸⁰ Hiitola 2015, 22.

Psykososiaalisella tiedolla, jota vasten äidit arvioivat omaa toimintaansa, oli keskeinen osa arvottamisen prosesseissa. Äitinä saattoi kertoa viettävänsä paljon aikaa tietokoneella, mutta hyvän äitiyden lunasti, jos sen perusteli jollain hyödyllisellä käyttötarkoituksella tai tunnusti siitä syntyvän syyllisyyden ja huonon omantunnon, kuten jo edellä toin esiin. Toisaalta puhetta kunnollisuudesta saattoi tuottaa myös etenkin Media-aineiston ja Blogiaineiston kohdalla kerronnan omaelämäkerrallinen muoto. Anni Vilkon mukaan omaelämäkerrallinen kerronta pyrkii lähtökohtaisesti vastaamaan kysymykseen siitä, miten hyvää elämää eletään.⁵⁸¹ Äitiyden kontekstissa hyvä elämä kuitenkin väistämättä kiinnittyy myös kerrontaan hyvästä äitiydestä.

Beverly Skeggs puhuu tunnustuksen kulttuurista, joka saa erilaisia muotoja riippuen siitä minkälaiseen laajempaan kontrollijärjestelmään tunnustus sijoittuu.⁵⁸² Äitien kerrontaan liittyvän tunnustuksellisuuden voi nähdä osana Skeggsin kuvaamaa länsimaista syyllisyyuskulttuuria, jossa sosiaalinen kontrolli on ikään kuin naamioitu yksilön omaksitunnoksi. Tällöin käyttäytymistä voidaan valvoa syyllisyydestä kumpuavien reaktioiden perusteella.⁵⁸³ Äideille huonon omantunnon tunnustaminen oli myös itsestä kertomisen tapa, jolla osoitettiin kunnollisuutta. Tässä luvussa olen keskittynyt pääasiassa analysoimaan Blogiaineiston kertomuksia, mutta tunnustuksellisia piirteitä omasta mediateknologian käytöstä kerrottaessa löytyi myös aiemmista aineistoista. Yksi Media-aineiston äideistä kertoi median ääressä vietetystä joutenolosta nousseesta syyllisyydestä mediapäiväkirjassaan:

8- ja 10-vuotiaat lapsemme olivat poikkeuksellisesti ystäviensä luona yötä, sillä karonkan oli määrä loppua vasta puoliltaöin. Oli kummallinen olo: ehdin poikkeuksellisesti lukea lehteä jo aamulla. Sitä paitsi aamutoimet tuntuivat niin vähäisiltä ilman lapsia, joita oli jo kovakin ikävä. Lisäksi ”otin” itselleni hyvin rauhallisen ja ”myöhäisen” aamun [...]. Silti oli todella huono omatunto siitä, että mukavasti makoilin lehteni ja mieheni seurassa.⁵⁸⁴

Kummallisen tilanteen korostaminen kieli, että äiti ei normaalisti joutanut aamuisin lueskelemaan lehtiä vaan keskittyi lasten aamutoimiin. Kunnollisuutta tunnustettiin kuvaamalla, miten ”mukavasti makoillessa” painoi huono omatunto, vaikka lapset eivät olleet edes paikalla.

Tunnustuksen kulttuuri vallitsi myös vanhemmuussisältöisessä mediapuheessa. Toimittajaäiti, joka päätti alkaa ”laittaa asiat tärkeysjärjestykseen” ja alkoi harjoitella

⁵⁸¹ Vilko 1997, 52.

⁵⁸² Skeggs 2014, 224–226.

⁵⁸³ Skeggs 2014, 225.

⁵⁸⁴ FSD1306 YPM2001Äi0060.

tietoisesti älylaitteen käytön vähentämistä lapsensa läsnä ollessa, oli rakentanut koko artikkelinsa tämän tunnustuksellisuuden varaan. *Pikkulasten äiti tunnustaa: Roikun somessa, kun pitäisi olla lasten kanssa* -otsikoidussa artikkelissa toimittaja tunnusti kaikkien niiden riskien toteutuvan, mitä äitien älylaitekäyttöön asiantuntijapuheessa liitettiin:

Kurkin puhelinta aina, kun on pienikin tilaisuus. Selaan Facebookia ja Twitteriä, kun aamupuuro hurisee mikrossa. Luen puolikkaan uutisen tai kirjoitan pikaisen työviestin, kun olen leikkivinäni lasten kanssa legoilla. Jos puhelin on unohtunut toiseen huoneeseen, olo käyt levottomaksi. Välillä kännykkä on toisessa kädessä silloinkin, kun luen lapsille kirjaa.⁵⁸⁵

Tunnustuksensa jälkeen toimittaja kuvasi toiminnasta syntynyttä tunnetta: se sai ”syyllisyyden kouraisemaan vatsaa”. Tarinalla oli onnellinen loppu, koska toimittaja alkoi korjata toimintaansa ja täytti näin kunnollisen äidin kriteerit. Tunnustuksen kulttuuri vaikutti olevan elimellinen osa hyvän äitiyden kulttuurista narratiivia⁵⁸⁶, joka läpäisi myös äitien itseään koskevan kerronnan.

Arkisia mediateknologioiden käyttötapoja käsitelleessä luvussa sivusin sitä, että äideille ei tuntunut olevan luontevaa kertoa mediateknologioiden käytöstä toimintana, jolle tietoisesti rajattiin aikaa ja tilaa muun perheen kustannuksella. Satunnaisia ”itsekkäitä” tilanteita kuitenkin löytyi etenkin Media-aineistosta. Eräs Media-aineiston kotiäiti kertoi, miten lapsi olisi halunnut kuunnella kasetilta *Muumipapan urotöitä*, mutta äiti ”itsekkäästi” ehdotti, että kasettia kuunneltaisiin vasta seuraavana päivänä, jotta äiti voisi keskittyä lehden lukemiseen.⁵⁸⁷ Kertoja tunnustautui itsekkääksijä samalla ikään kuin alleviivasi toiminnan vääränlaisuutta. Vain yksi Media-aineiston äideistä kertoi päivittäin ottavansa oman aikansa mediateknologian parissa lasten läsnäolosta huolimatta, ilman sen itsekkyydeksi leimaamista, syyllisyyttä tai huonoa omaatuntoa: ”kello seitsemän ja äidin jokailtainen etuoikeus, Seitsemän uutiset. Silloin lapset pysyvät hiljaa, vaikka eivät jaksa katsoa”.⁵⁸⁸

Aineistossa esiintyneet satunnaiset ”itsekkyyden” hetket liittyivätkin tyypillisesti mediateknologian hyötykäyttöön – sen haltuunoton ja opetteluun hetkiin tai jonkin tärkeän asian hoitamiseen tai ajankohtaisten asioiden seuraamiseen. Yksi

⁵⁸⁵ Meidän Perhe 8/2016 ”Pikkulasten äiti tunnustaa: ”Roikun somessa, kun pitäisi olla lasten kanssa””. <https://www.vauva.fi/2697280/pikkulasten-aiti-tunnustaa-roikun-somessa-kun-pitaisi-olla-lasten-kanssa>. Luettu 20.3.2020.

⁵⁸⁶ Käsitellen tarkemmin näitä narratiiveja luvussa 4.2.

⁵⁸⁷ FSD1306 YPM2001Äi0742.

⁵⁸⁸ FSD1306 YPM2001Äi0256.

blogiäideistä perusteli omaa netin käyttöään muun perheen paikalla ollessa erityisesti ”ajan hermolla pysymisellä”:

Olen aina ”sallinut” koneella istumisen itselleni. Perusteluna juuri vertaistuki silloin raskausaina. Internetin olen aina kokenut tärkeäksi ja se on ”tätä päivää”, joten olen pitänyt sitä ”ajan hermolla pysymisenä” ja yhteytenä ulkomaailmaan.

589

Blogiäidin oli pitänyt ”sallia” itselleen koneella istuminen tai ainakin hän koki, että koneella olon oikeutuksesta piti kertoa tähän tapaan sallimuksen kautta. Koneella istuminen myös perusteltiin hyötykäytöllä – vertaistuella ja teknologisessa kehityksessä mukana pysymisellä – jolla korostettiin kunnollisuutta: netissä ei vain roikuttu tekemättä mitään hyödyllistä. Kertomus sai kuitenkin tutun käänteen, kun kertoja myöhemmin toi esiin, miten muu perhe myöhemmin, lasten kasvettua, suhtautui hänen netinkäyttöönsä:

Olen saanut kommentteja nettiriippuvuudesta. Myönnän olevani Facebook-addikti, tarkistan fb:n puhelimestani monta kertaa tunnissa. [...] Nykyään kun lapset ovat jo isoja 7 ja 10 v, he huomauttelevat tietokoneella olostani ja koenkin huonoa omaatuntoa. Itsellä on takana kaksi vuotta opiskelua, johon toki suurin osa koneella olosta on liittynyt.⁵⁹⁰

Omassa perhepiirissä kohdatut huomauttelut liiallisesta laitteiden käytöstä aiheuttivat äideissä voimakkaimpia syyllisyyden ja huonon omantunnon tunteita, kuten jo aiemmin viittasin. Vaikka tässä kertoja tunnusti olevansa Facebook-addikti, lievensi hän lasten kokemusta äidin nettiriippuvuudesta toteamalla, että valtaosa tietokoneen käytöstä oli kulunut opiskelujen parissa. Jaakko Suomisen mukaan nettiriippuvuuden julkisuusprosessiin on liittynyt olennaisesti mustavalkoinen uutisointi, jossa uhkakuvia luodaan äärimmäisten haittojen kautta.⁵⁹¹ Äitien kertomuksissa perheen huomauttelut laitteiden käytöstä teki äärimmäisistä haitoista konkreettisia: kodin sosiaalisen järjestyksen rikkoutuminen teknologian aiheuttaman addiktion takia saattoi aiheuttaa tilanteen, jossa joku perheenjäsenistä koki jäävänsä vaille huomiota.

Uusien teknologioiden ja niiden synnyttämien ilmiöiden käsittäminen riippuvuuksia aiheuttaviksi, on ollut tavallista läpi historian. Äitien mediateknologian käyttöön liittyvä huoli nykypäivänä on varsin samankaltainen

⁵⁸⁹ BLOG2013Äi02.

⁵⁹⁰ BLOG2013Äi02.

⁵⁹¹ Suominen 2007.

kuin 1700- ja 1800-lukujen taitteessa julkista keskustelua aiheuttanut huoli liiallisesta lukuhalusta (*love of reading*). Ilkka Mäkinen on todennut, että lukemisen uusi muoto – ”lukeminen lukemisen ilosta, viihdykkeenä ja nautinnon lähteenä” – levisi Euroopassa 1700-luvun lopulla niin laajasti yli sosiaalisten ja maantieteellisten rajojen, että ilmiö alkoi herättää sivistyneistön piirissä huolta kansalaisista. Erityisesti liiallisesta lukemisesta vahingoittuvina nähtiin naiset, alempiin sosiaaliluokkiin kuuluvat ja lapset. Aikalaispuheessa ilmiötä kuvaamaan käytettiin ilmaisuja *Lesewut* (lukuraivo), *Lesesucht* (lukuhimo) and *Leserei* (lukumania), joihin sisältyi niin ikään ajatus riippuvuudesta.⁵⁹² Lea Rojola on huomauttanut, että huoli nousi erityisesti siinä vaiheessa, kun romaanikirjallisuuden rooli hyvän käytöksen didaktisena opastajana vaihtui arkisista velvollisuuksista etäännyttäväksi mielihyvän ja jännityksen lähteeksi.⁵⁹³ Myöhemmin muun muassa radio ja televisio aiheuttivat samankaltaisia huolenpurkauksia.⁵⁹⁴ Kun internet yleistyessään tuli osaksi yhä useamman ihmisen arkista elämää 1990-luvun aikana, syntyi huoli nettiriippuvuudesta.⁵⁹⁵ Mediateknologian aiheuttamaa riippuvuushuolta oli luettavissa myös äitien mediateknologian käyttöä problematisoivasta asiantuntijapuheesta. Havaitimme Mari Lehdon kanssa sen yhdeksi keskeiseksi hallinnan muodoksi, jonka kautta asiantuntijat ovat 2010-luvulla määrittelleet ja ohjailleet äitien mediateknologista toimijuutta.⁵⁹⁶

Uusiin mediateknologioihin liitetyt huolet pitävät usein sisällään oletuksia uuden teknologian addiktoivasta luonteesta, joka poikkeaa jollain erityisellä tavalla aiemmista teknologioista.⁵⁹⁷ Myös äitien liiallista älylaitteiden käyttöä kommentoivissa asiantuntijalausunnoissa älylaitteiden haitallisuutta perusteltiin sillä, että niiden luonne erosi radikaalisti muista mediateknologioista. Älylaitteiden uskottiin vievät huomion lapsesta voimakkaammin kuin muiden ajanviettotapojen. Sosiaalipsykologi Eerik Mantereen ja Sanna Raudaskosken tutkimuksessa äitien ja lasten välisistä vuorovaikutustilanteista tätä luonnetta kuvattiin ”tahmean” medialaitteen käsitteellä. Tahmeus viittasi siihen, millaisena laite näyttäytyi laitetta käyttävän kanssa vuorovaikutukseen pyrkivän henkilön näkökulmasta.⁵⁹⁸ Tutkimuksen ilmestyttyä vuonna 2015, siihen on toistuvasti viitattu mediajulkisuudessa asiantuntijoiden kommentoimissa äitien älylaitekäyttöä.⁵⁹⁹

⁵⁹² Mäkinen 2013, 128; Rojola 2000, 51–52.

⁵⁹³ Rojola 2000, 51.

⁵⁹⁴ Ks. esim. LaPlante 2012.

⁵⁹⁵ Östman 2015, 208; Suominen 2007.

⁵⁹⁶ Kaarakainen & Lehto 2018, 5 & 12.

⁵⁹⁷ LaPlanten 2012, 273.

⁵⁹⁸ Mantere & Raudaskoski 2015, 205.

⁵⁹⁹ Iltasanomat.fi 3.5.2015 ”Vanhempi! Räplätkö älylaitettasi liikaa? Yksi kysymys ratkaisee”. <https://www.is.fi/perhe/art-2000000918364.html>. Luettu 8.10.2018.;

Tutkimus sai osakseen kritiikkiä erityisesti siitä, ettei siinä otettu huomioon aiempien mediateknologioiden käytön tapoja, jotka saattoivat olla yhtä intensiivisiä: kirjoja saattoi lukea tai televisiota katsella kiinnittämättä huomiota toisiin ihmisiin. Tutkijat vastasivat, että ”älylaitteet ovat kuitenkin oma lukunsa”, koska ”lapsi ei tiedä, mitä laitteella tapahtuu, toisin kuin silloin, kun toinen lukee lehteä tai tuijottaa telkkaria”. Tämä tahmeus aiheutti vuorovaikutuksessa sivustakatsojan pimennoksi kutsutun tilanteen.⁶⁰⁰

Beverly Skeggsin mukaan kunnollisuus nousee vain harvoin kysymykseksi, joka vaati pohdintaa niille, jotka arvioinnin prosesseissa määrittyvät kunnollisiksi. Tällöin ei tarvitse erikseen todistella kunnollisuuttaan vaan on sen jo lunastanut.⁶⁰¹ Äitien mediateknologian käytön kohdalla kunnollisuutta kuitenkin todisteltiin, vaikka kyse oli aivan tavallisista arkisista mediateknologista käytännöistä, eikä esimerkiksi ongelmaperheistä, joiden olisi pitänyt lunastaa kunnollisuuden tunnustus joltain interventiota suorittavalta ammattilaiselta.⁶⁰² Näen tämän kunnollisuuden korostamisen ja siihen liittyneen tunnustuksellisuuden liittyivät 1990-luvulta lähtien voimistuneeseen vanhemmuuden muutokseen, jossa äitydestä on tullut elämäntapa itsessään. Tämä on johtanut siihen, että omaa toimintaa ja sen kunnollisuutta on tunnustettava jatkuvasti kaikkien äitinä tehtyjen valintojen kohdalla.⁶⁰³ Kokemus, jonka mukaan oma kunnollisuus oli jatkuvasti lunastettava, kumpuaa ainakin osittain asiantuntijoiden lausunnoissa toistuvista oletuksista, etteivät äidit itse tunnista omaa ongelmallista suhdettaan älylaitteisiin. Äidit myös halusivat noudattaa

Iltasanomat.fi 5.9.2016 ”Puhelimeen tuijottavat vanhemmat puhuttavat – tutkijat: ”Laitteilla oma aikansa ja paikkansa”. <https://www.is.fi/perhe/art-2000001254458.html>. Luettu 8.10.2018.; Iltasanomat.fi 22.11.2017 ”Lastenpsykiatri moitti sometusta imetyksen aikana HS:ssa – onko tämä oikeasti pois lapselta?”. <https://www.is.fi/perhe/art-2000005458531.html>. Luettu 8.10.2018.; Potilaan lääkärilehti.fi 1.3.2018 ”Viekö älylaite vauvalta vanhemman?”. <http://www.potilaanlaakarilehti.fi/kommentit/viekko-alylaite-vauvalta-vanhemman/>. Luettu 8.10.2018.

⁶⁰⁰ Ilta-Sanomat 3.5.2015 ”Vanhempi! Räpläätkö älylaitettasi liikaa? Yksi kysymys ratkaisee”. <https://www.is.fi/perhe/art-2000000918364.html>. Luettu 8.10.2018.; Yle.fi 14.8.2015 ”Viekö älypuhelin huomion lapseltasi? – Lastenpsykiatri ehdottaa kahden viikon taukoa kännykästä”. <https://yle.fi/uutiset/3-8216380>. Luettu 8.10.2018.; Ilta-Sanomat 5.9.2016 ”Puhelimeen tuijottavat vanhemmat puhuttavat – tutkijat: ”Laitteilla oma aikansa ja paikkansa””. <https://www.is.fi/perhe/art-2000001254458.html>. Luettu 8.10.2018.; Mtv.fi 11.6.2017 ”Tutkija: Vanhempia syyllistetään turhaan älypuhelimien räpläämisestä – ”Toivon, että mustamaalaava keskustelu loppuisi””.

<https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/tutkija-vanhempia-syyllistetaan-turhaanalypuhelimien-raplaamisesta-toivon-etta-mustamaalava-keskusteluloppuisi/6462660#gs.VpOUtf8>. Luettu 8.10.2018.

⁶⁰¹ Skeggs 1997, 3.

⁶⁰² Vrt. Hiitola 2015, 176.

⁶⁰³ Ks. myös Kaarakainen & Lehto 2018, 11; Aalto 2012.

käyttäytymismalleja, joita mediajulkisuuden äitiyspuhe ihannevanhemmuuden saavuttamiseksi tuotti.

Eeva Jokisen mukaan vanhemmuutta voi tarkastella myös pääomana. Hän viittaa sillä ajatukseen, että vanhemmuutta koskeva tieto sekä tieto siitä, millaista on yleisesti hyväksytty vanhemmuus, muuntuvat symboliseksi pääomaksi.⁶⁰⁴ Tämänkaltaista pääomaa aineistoni äideillä oli ja se haluttiin myös tuoda kertomuksissa esiin. Se tuli esiin tapoina, jolla äidit reflektoivat toimintaansa paitsi perheen odotuksia, myös kulttuurisia odotuksia vasten ja pyrkivät muuttamaan sitä, jos se näyttäytyi ongelmallisena. Syyllisyyden ja huonon omantunnon tunnustukset olivat yksi osoitus tästä. Syyllisyyden ja huonon omantunnon kuvauksia ei voi kuitenkaan tulkita ainoastaan äitinä kertomisen kontekstissa, koska kuten edellä – ja tutkimuksessani aiemminkin – on tullut esiin, oli äitien kerronnassa koko ajan kyse myös siitä, miten itsestä kerrottiin mediateknologian käyttäjänä. Myös mediateknologian käyttämiseen ja sen sisältöjen kuluttamiseen liittyy hyveitä oikeanlaisesta ja kunnollisesta käytöstä, kuten aiemmin olen monissa yhteyksissä tuonut esiin. Seuraavaksi tarkastelen sitä, miten nämä kaksi kulttuurista ”hyvän narratiivia” ilmenivät äitien kertomuksissa ja miten ne yhdessä muodostivat intensiivisen itsensä tarkkailemisen hyveen. Edelleen peilaan äitien kertomuksia mediajulkisuudessa äiteihin kohdistuvaan puheeseen.

4.2 Kulttuurisiin narratiiveihin sopeutuminen

Äitiyden kulttuurisella narratiivilla tarkoitan niitä puhumisen tapoja, jotka mukailevat ja toteuttavat äitiyteen liitettyjä kulttuurisia odotuksia. Kulttuurisen narratiivin voi ajatella tietynlaisena mallitarinana siitä, miten hyvästä ja kunnollisesta elämästä kerrotaan. Se pitää sisällään myös ajatuksen siitä, että mallitarina ohjaa elämänvalintoja oikeaan suuntaan kertomalla, mitä tietystä asemassa tai sosiaalisessa kategoriassa olevalta ihmiseltä odotetaan.⁶⁰⁵ Vilma Hänninen viittaa sosiaalisen tarinavarannon käsitteellä juuri tämän tyyppiisiin kulttuuristen kertomusten joukkoon. Se sisältää ”kaikki ne tarinat, joita ihmiset kohtaavat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai kirjojen ja tiedotusvälineiden kautta”.⁶⁰⁶ Myös psykososiaalinen tieto asettuu ammatillisissa käytänteissä ja asiantuntijapuheessa mediajulkisuuden välityksellä määrittämään, millaiseksi kulttuurinen narratiivi muodostuu minäkin aikana. Näitä kulttuurisia narratiiveja vasten peilataan omaa toimintaa ja rakennetaan henkilökohtaista narratiivia omasta elämästä. Kulttuurista narratiivia voidaan noudattaa, vaikka se aiheuttaisikin

⁶⁰⁴ Jokinen 2005, 127–128.

⁶⁰⁵ Ks. esim. Sevón 2009; Kulmala, Huttunen & Jokinen 2004.

⁶⁰⁶ Hänninen 2000, 50.

hämmennystä tai ahdistusta, mutta sitä voidaan myös vastustaa.⁶⁰⁷ Eija Sevón huomasi tutkimuksessaan, että ensikertaa äidiksi tulleet suomalaisäidit muodostivat oman henkilökohtaisen narratiivinsa kulttuurisen äitiyden narratiivin mukaisesti, eivätkä asettuneet vastustamaan sitä vaikka se olisi aiheuttanut äidin kokemuksessa hämmennystä tai jopa ahdistusta.⁶⁰⁸ Myös oman aineistoni äidit mukailivat kerronnassaan hyvän äitiyden kulttuurista narratiivia vastustuksen sijaan.

Eeva Jokinen on huomauttanut, että vaikka äitien itsestään kertomisen tavat syntyvät suhteessa kulttuurisesti ja sosiaalisesti hyväksytyyn kuvaan äitiydestä, ne eivät silti ole niistä kokonaan riippuvaisia.⁶⁰⁹ Äideille on silti edelleen tyypillisempää noudattaa hyväksytyä kuvaa kuin asettua sitä vastaan. Siitäkin huolimatta, ettei äitiys enää sulje pois muita rooleja naisen elämässä yhtä ehdottomasti kuin ennen. Tina Miller havaitsi äidiksi tulleiden naisten kokemuksia tutkiessaan, että naiset pyrkivät myös vaikeuksista kertoessaan seuraamaan vallitsevia normatiivisia hyvän äitiyden diskursseja. Ei-toivottuja vastoinkäymisiä vähäteltiin tai niistä ei puhuttu ollenkaan, mikä oli omiaan edelleen vahvistamaan äitiyteen liitettyjä normatiivisia hyveitä.⁶¹⁰ Myös Lehdon kanssa Äitien sota -tosi-televisioformaattia käsitelleessä artikkelissa huomasimme, että äidit toistivat ohjelmassa hyvin tiukkarajaisia ja normittavia puhetapoja äitiydestä.⁶¹¹

Aineistossani esiintynyt kerronta mediateknologian hyötykäytöstä tai käytön ajallisesta sijoittumisesta muu perhe huomioiden, kertoi niin ikään siitä, että haluttiin esiintyä hyvinä mediateknologian käyttäjinä. Sari Östmanin tutkimat elämäjulkaisijat halusivat niin ikään näyttäytyä kahden hyveen kautta: hyvinä ihmisinä ja hyvinä mediankäyttäjinä. Östmanin mukaan hyvänä mediankäyttäjänä esiintyminen liittyi elämäjulkaisuuden omaksumisprosessissa syventymisen vaiheeseen, jossa tavoiteltiin myös tietynlaista mediakasvattajan roolia. Hyvä mediankäyttäjä lunasti myös hyvän tietoyhteiskunnan kansalaisuuden, jonka yhtenä hyveenä on 1990-luvulta lähtien pidetty medialukutaidon – tiedonhaun, mediakriittisyyden, netikettien ja viestintävälineiden – sujuvaa hallintaa etenkin nettiympäristöissä.⁶¹² Pertti Alasuutari on muistuttanut, että sähköisten viestinten arkinen käyttö on aina myös moraalinen kysymys. Alasuutarin mukaan kyse ei ole siitä, että ihmiset kokisivat mediankäyttönsä olevan kiusallista tai vääränlaista vaan kyse on siitä, että he ikään kuin huomaamattaan puhuvat arjestaan arvottavalla tavalla, jolloin myös mediankäyttötavat asettuvat tiettyjen kulttuuristen arvojen

⁶⁰⁷ Ks. esim. Sevón 2012, 64; Sevón 2009, 81; Andrews 2002.

⁶⁰⁸ Sevón 2009, 81.

⁶⁰⁹ Jokinen 1997, 17.

⁶¹⁰ Miller 2005, 26, 99, 110–111, 147.

⁶¹¹ Lehto & Kaarakainen 2016.

⁶¹² Östman 2015, 152, 161–162.

mukaisesti.⁶¹³ Alasuutari on tutkinut ihmisten puhetta mediankäytöstään ja todennut, ettei hyötykäytön korostamista voi lukea ainoastaan sitä taustaa vasten, että itsensä kehittämisen – tai tässä yhteydessä hyvän tietoyhteiskunnan kansalaisuuden tai hyvän mediateknologian käytön – tavoittelu olisi ihmisille moderni kulttuurinen arvo, joka ohjailee ihmisten toimintaa. Alasuutari yhdistää itsensä kehittämistä korostavan puhutavan ennemminkin siihen, että mediankäyttö arjen kontekstissa vaatii perusteluja juuri sen takia, että median seuraamiseen kulutettu aika on aina pois muusta arkisesta toiminnasta, kuten kotitöistä tai perheen kanssa vietetystä ajasta. Asetelma itsessään synnyttää tavan kertoa median käytöstä omaa toimintaa perustellen ja huonoa omatuntoa kuvaten, mikäli toiminta rikkoo esimerkiksi perheenjäsenten tarpeita.⁶¹⁴

Äitien teknologiakertomuksissa omasta henkilökohtaisesta, mutta myös esimerkiksi lasten mediateknologian käytöstä kerrottiin tavoilla, jotka noudattelivat molempia kulttuurisia narratiiveja: teknologian käyttöä ”oikealla” tavalla sekä äitinä toimimista ”oikealla” tavalla. Vaikka äidit kertoivat käyttävänsä arjessaan paljon mediatekniologiaa ja sen motiivit vaihtelivat hyötykäytöstä arjen helpottumiseen sekä vertaistuesta viihtymiseen, korostui oman käytön monitorointi kertomuksissa erityisesti silloin, kun käyttöä arvioitiin suhteessa lapsiin tai puolisoon. Äitien henkilökohtaiset narratiivit niin hyvästä äitiydestä kuin hyvästä mediateknologian käytöstäkin kietoutuivat yhteen kolmella tavalla. Ensinnäkin oma toiminta mediateknologian parissa esitettiin hyötynäkökulman kautta. Toiseksi kerronnassa korostettiin, että arkeen mahtui paljon muutakin kuin mediateknologian käyttöä. Kolmanneksi äidit halusivat erottautua niistä äideistä, jotka käyttivät mediatekniologiaa ”väärin”.

4.2.1 Hyvä äiti ja hyötykäyttö

Olen tutkimuksessani tuonut useasti esiin, miten äidit esittivät omalle toiminnalle mediateknologian parissa jonkin rationaalisen syyn – opiskelun, vertaistuen saamisen, asioiden hoitamisen tai työnteon – etenkin, jos käyttöhetkellä lapset olivat läsnä. Hyötykäyttö mukaili etenkin internetiin liitettyä hyvän (ajan)käytön narratiivia, jossa esimerkiksi työhön, tiedonhakuun tai asioiden hoitamiseen liittyvä käyttö on nähty hyväksyttävämpänä kuin viihdekäyttö.⁶¹⁵ Sama hyötynäkökulma tuli esiin vanhemmuuden asiantuntijoiden puheessa, joka vahvisti yleisesti hyväksytyyn äitien mediateknologian käyttöä koskevan narratiivin muotoutumista. Teknologiakertomusten aineistoesimerkkejä olen kuvannut jo tarkemmin arjen

⁶¹³ Alasuutari 2006, 368.

⁶¹⁴ Alasuutari 2006, 368.

⁶¹⁵ Östman 2009, 186.

kontekstissa ja edellisessä luvussa, joten en palaa niihin tässä sen enempää. Niiden sijaan keskityn nyt asiantuntijoiden mediajulkisuudessa tuottamiin hyvän äidin ja mediateknologian käytön narratiiveihin, joissa korostettiin hyötykäyttöä ja joita äidit omista kertomuksissaan toistivat. Näin teen näkyväksi psykososiaalisen tiedonmuodostuksen logiikan, jossa julkisessa puheessa tuotetut normit valuvat äitien omaa toimiuuttaan koskevaan reflektointiin.

Asiantuntijapuheessa pyrittiin osaltaan hyväksymään ja ymmärtämään äitien mediateknologian käyttöä osana nykypäivän digitekniologioiden täyttämää arkitodellisuutta. Käyttötapoja ja etenkin -tilanteita rajattiin kuitenkin kategorisesti hyväksyttäviin ja ei-hyväksyttäviin myös näissä ymmärrystä korostavissa puheenvuoroissa. Vauva-lehdessä julkaistiin vuonna 2013 laaja artikkeli äitien ”nettilaitteiden” käytöstä, jossa asiantuntijana toiminut perheterapeutti kommentoi äitien laitteiden käyttöä yleisellä tasolla todeten, että teknologia on nykypäivänä hyväksyttävä osaksi elämää. Perheterapeutti ei esimerkiksi nähnyt mitään pahaa siinä, että äiti käyttää Facebookia taaperon leikkiessä vieressä lattialla tai siinä, että lapsi katselee vanhempien tabletista värikkäitä kuvia. Rajan hän veti kuitenkin ruokailutilanteisiin, joihin kuului myös imetys: ”Rinnalla vauva on myös vahvasti vuorovaikutuksessa äidin kanssa. Hän muun muassa hakee silmillään äidin katsetta. Minusta siihen hetkeen eivät kuulu kännykät ja tabletit”.⁶¹⁶ Asiantuntija korosti, että ”fiksi vanhempi osaa panna lapsen tarpeet edelle”. Perheterapeutin näkemys oli aiemmassa osiossa esitettyjä asiantuntijoiden sekä tavallisten äitien ja toimittajaäidin näkemyksiä sallivampi suhtautumisessaan äitien Facebookaamiseen lapsen läsnä ollessa. Äitien toiminnalle asetettiin kuitenkin raamit, joiden varassa lukijoiden toivottiin arvioivan omaa toimintaansa. Tämän tyyppiset eettiset raamit muodostavan ”moraalisen etiketin”, joka perustuu ajatukselle vanhempien harkitsevuudesta, vastuullisuudesta ja itsehillinnästä.⁶¹⁷ Frank Furedin mukaan eettisten sääntöjen raamit ehkäisevät kiistoja, joita valinnanvapaus mahdollistaa.⁶¹⁸

Hyväksyttävien mediateknologian käyttötilanteiden ja -tapojen raamittaminen on saanut 2010-luvulla myös konkreettisia muotoja äideille suunnatussa valistuskampanjoissa. Vuonna 2015 Rauman kaupunki lanseerasi ensimmäisenä Suomessa *Somevapaa neuvola* -kampanjan.⁶¹⁹ Kampanja sai alkunsa neuvolahenkilökunnan huolestuttua siitä, että ”älypuhelimet ovat helposti koukuttavia välineitä” ja että ”moni vanhempi selailee puhelinta, kun perhe odottaa pääsyä terveydenhoitajalle”. Kaksi vuotta myöhemmin myös Kouvolan kaupunki

⁶¹⁶ Vauva 8/2013. ”Jumituitko verkkoon?”.

⁶¹⁷ Furedi 1997, 147–150. Ks. myös Sihvonen 2016, 74; Sulkunen 2009, 74.

⁶¹⁸ Furedi 1997, 147–150.

⁶¹⁹ Raumalainen.fi 28.10.2015 ”Rauman neuvola sai some-vapaan alueen”.

<https://ls24.fi/raumalainen/rauman-neuvola-sai-some-vapaan-alueen>. Luettu 8.10.2018.

julisti neivolansa “somevapaiksi vyöhykkeiksi”.⁶²⁰ Vanhempia kehoitettiin “pitämään kännykät ja tabletit poissa odotushuoneesta ja leikkimään lasten tai keskustelemaan muiden vanhempien kanssa” sen sijaan, että “vastaanottoa odottavat vanhemmat istuvat nenä kiinni kännykän tai tabletin ruudussaja lapset leikkivät omillaan”. Rauman somevapaalla alueella toivottiin jopa odottavien äitien keskittyvän syntymättömään lapseen mielikuvituksen tasolla neuvolakäyntiä odottaessaan: ”Olisi hienoa, jos odottava äiti harjoittelisi vuorovaikutusta jo odotuksen aikana mielikuvavauvan kanssa”.⁶²¹ Esimerkki osoitti aivan äärimmäisellä tavalla, miten äitien toimintaa monitoroidaan vuorovaikutussuhteen nimissä jo ennen lapsen syntymää.

On kiinnostavaa, että juuri neuvoloiden odotushuonekäytäntöihin liittyi näin voimakkaasti latautuneita odotuksia siitä, miten äitien tulisi odottaessaan käyttäytyä. Hannu Salmi on todennut, että odottamiseen ja odotushuoneisiin kiteytyy aikamme käsityksiä ajasta ja sen arvosta. Teknologian aikaa säästävien ratkaisujen kehittyessä, tulee niiden ansiosta säästyneestä ajasta jännitteisten sosiaalisten toimintojen alue.⁶²² Neuvolan odotustila ei kampanjoissa näyttäytyneet arvovapaana tilana toimintojen välissä vaan siihen kohdistui moraalisesti latautuneita odotuksia tilan sosiaalisesta järjestyksestä ja ajankäytöstä. Hyvän äidin kulttuurisen narratiivin mukaisesti toimiakseen äidin oli lunastettava tietynlainen kunnollisuus käyttämällä äitiysneuvolan odotusaika hyödykseen joko olemalla vuorovaikutuksessa lapsen tai muiden vanhempien kanssa tai luomalla suhdettaan tulevaan lapseensa mielikuvien tasolla.⁶²³

Kampanjat⁶²⁴ olivat mediajulkisuuden asiantuntijalausuntojen suostuttelevaa hallintaa konkreettisempia toiminnan muotoja, joissa rajatiin äitien

⁶²⁰ Iltalehti 29.1.2017 ”Neurolat julistautuivat “somevapaiksi vyöhykkeiksi” – vanhempien someraivo leimahti”. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201701292200061637_uu.shtml. Luettu 8.10.2018.; Kouvola Sanomat 26.1.2017. Kouvola julisti neurolat some-vapaiksi – osa vanhemmista on ollut provosoivasta toteutuksesta näreissään. <https://kouvola-sanomat.fi/uutiset/lahella/64ca70e2-427f-4aa3-b1eb-09b4e2f72361>. Luettu 8.10.2018.

⁶²¹ Raumalainen.fi 28.10.2015 ”Rauman neuvola sai some-vapaan alueen”. <https://raumalainen.fi/raumalainen/rauman-neuvola-sai-some-vapaan-alueen>. Luettu 8.10.2018.

⁶²² Salmi 1998.

⁶²³ Ks. myös Kaarakainen & Lehto 2018.

⁶²⁴ Toinen esimerkki äitien älylaitteiden käytön määrittelystä ja hallinnasta kohautti mediajulkisuudessa vuonna 2016, kun Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto lanseerasi valistuskampanjan, jossa äitien älylaitteiden käyttö yhdistettiin lähisuhdeväkivaltaan. Kampanjan mainosmateriaalina julkaistiin video “Kohtaaminen”, jossa äiti ja tytär juoksevat hiekkarannalla kohti toisiaan, mutta idyllinen kohtaaminen rikkoutuu, kun äidin puhelin hälyttää ja äiti pysähtyy selaamaan sitä. Taivaalta ilmestyy korppi, joka vie lapsen mennessään. Kun äiti havahtuu linnun ääneen, lapsi on jo poissa. Lapsen jalanjäljet pyyhkiytyvät aaltoon ja ruudulle ilmestyy teksti: ”Välipitämättömyys on

mediateknologista toimijuutta käytännön tasolla. Koska äidit ovat edelleen Suomessa ensisijaisia neuvolakäyjiä, voi kampanjoita pitää nimenomaa äideille suunnattuina.⁶²⁵ Kampanjat herättivät julkisuudessa myös kritiikkiä. Niiden koettiin muun muassa olevan ristiriidassa sen kanssa, että yhteiskunnan tarjoamat palvelut lapsiperheille olivat enenevästi digitaalisia. Kritiikkiä antoivat niin tavalliset äidit kuin vanhemmuuden asiantuntijatkin.⁶²⁶ Myös silloinen lapsiasiainvaltuutettu otti kantaa neuvolakampanjan ristiriitaiseen sanomaan:

Vanhempia nimenomaan kannustetaan digitaalisten palveluiden käyttöön. Kun vierekkäin on juliste, jossa kehoitetaan sähköiseen asiointiin ja toinen, jossa julistetaan somevapaa vyöhyke, kyllä jää kansalainen miettimään, että mistä tässä on oikein kysymys.⁶²⁷

Kritiikistään huolimatta, myös lapsiasiainvaltuutettu tunnusti jutussa vanhempien sosiaalisen median käyttöön liittyvän huolen perustelluksi. Tämä usein myös muissa asiantuntijalausunnoissa toistunut ristiriita paljasti, että äitien mediateknologioiden käyttöön liittyvässä puheessa oli erityisesti kysymys käytön hyödyllisyyden korostamisesta ja viihteellisuuden tuomitsemisesta.⁶²⁸ Somen viihteellisyys, ajan kuluttaminen tai ajanviete saivat hyötykäyttöä negatiivisemmän leiman. Viihdekäytön negatiivisuus korostui äitien kohdalla koska aika, joka medialaitteilla vietettiin, oli aina pois lapsen kanssa vietetystä ajasta. Samassa Iltalehden jutussa lapsiasiainvaltuutetun kanssa kampanjaa kommentoi siihen kriittisesti suhtautunut psykologi:

tämän päivän väkivaltaa”. Kampanja oli osa lähisuhdeväkivallan ehkäisyä ajavia hankkeita, joita sosiaali- ja terveysvirasto toteutti yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen ja lastensuojelujärjestöjen kanssa. Kampanjaa mainostettiin myös lehdissä ja ulkomainonnassa muun muassa mainoksella, jossa äiti istuu design-tuolissaan tablettia tuijottaen samalla kun lapset riehuvat ympärillä ja roikkuvat kattokruunussa. Kampanja herätti laajaa keskustelua ja sai paljon kriittistä palautetta mielipidekirjoituksissa ja sosiaalisessa mediassa. Enemmän Korppikampanjasta ks. Kaarakainen & Lehto 2018.

⁶²⁵ Flinck, Rantanen & Paavilainen 2019.

⁶²⁶ Iltalehti 29.1.2017. Neuvolat julistautuivat “somevapaiksi vyöhykkeiksi” – vanhempien someraivo leimahti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201701292200061637_uu.shtml; Yle.fi 27.1.2017 Neuvolat alkoivat rajoittaa äitien ja isien somen käyttöä - lapset jäävät huningolle. <https://yle.fi/uutiset/3-9427388>. Luettu 8.10.2018.

⁶²⁷ Iltalehti 29.1.2017. Neuvolat julistautuivat “somevapaiksi vyöhykkeiksi” – vanhempien someraivo leimahti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201701292200061637_uu.shtml. Luettu 8.10.2018.

⁶²⁸ Ks. myös. Östman 2009, 160.

Kun näkee äidin kännykän kanssa lapsi vieressä, ei voi vetää johtopäätöstä siitä, että tuossa on välinpitämätön äiti. Se voi olla rauhallinen, kiva tilanne, missä lapsi leikkii tyytyväisenä ja äidillä on hetki aikaa hoitaa joku tärkeä asia.⁶²⁹

Psykologi otti kantaa neuvoloiden esittämiin perusteluihin kampanjoiden tarpeellisuudesta, jotka perustuivat huolestuttaviin havaintoihin siitä, että äidit istuvat odotustiloissa katseet puhelimissa lasten leikkiessä yksin. Asiantuntijan mukaan äidin kännykän käyttö ei automaattisesti kertonut välinpitämättömyydestä vaan kyse saattoi olla tilanteesta, jossa äidillä oli aikaa hoitaa puhelimellaan jokin tärkeä asia. Jos äiti olisi uppoutunut esimerkiksi seuraamaan sosiaalista mediaa tai muuta viihteellistä sisältöä, myös asiantuntijan tulkinta käytöstä olisi voinut olla toinen. Älylaitteen käytön hyväksyttävät rajat asetettiin asiantuntijapuheessa sen mukaan, onko käyttö tärkeää asioiden hoitamista vai sen implisiittisesti sisältämänä kääntöpuolena viihteellistä ajankulua. Näitä rajoja noudattamalla äidit tuottivat teknologista toimijuuttaan omissa teknologiakertomuksissaan mukautumalla hyvän äidin ja hyvän mediateknologian käytön kulttuurisiin narratiiveihin.

4.2.2 Nettilämän ja ”oikean” elämän tasapaino

Toinen tapa, jolla äidit mukailivat kerronnassaan sekä hyvän äitiyden että hyvän mediateknologian käytön narratiiveja, oli perustella oma ”netissä roikkuminen” sillä, että elämään mahtui paljon muutakin. Jo puhe netissä roikkumisesta oli tietynlaista toimintojen arvottamista, jolla haluttiin osoittaa, että netin käytön mahdollinen haitallisuus muihin aktiviteetteihin nähden tiedostettiin: roikkuminen oli passiivista, ei mihinkään tähtävää toimintaa, jonka aikana olisi voinut tehdä jotain hyödyllisempää. Äidit saattoivat puhua roikkumisesta silloinkin, kun kuvasivat mediateknologian positiivisia merkityksiä itselleen. Yksi blogiäideistä toi kertomuksessaan esiin erityisesti Facebookin tärkeän merkityksen elämässään sosiaalisten suhteiden ylläpidossa ja vertaistuen saamisessa. Hän oli kuitenkin jo kirjoittamaansa kertomustaan lukiessa herännyt siihen, miten paljon sen perusteella saattoi olettaa hänen viettävän aikaa Facebookissa ja koki tarpeelliseksi korjata sen synnyttämän vaikutelman: ”nyt kun luen kirjoittamaani, vaikuttaa siltä, etten tee muuta kuin notkun Facebookissa! Pakko sanoa, että ulkoilemme paljon ja tapaamme kyllä muita lapsiperheitä ihan oikeastikin”.⁶³⁰ Aiemmin blogiäiti oli vastauksessaan kertonut, miten sosiaalisen median erilaiset yhteisöt olivat läsnä hänen elämässään

⁶²⁹ Iltalehti 29.1.2017. Neuvolat julistautuivat ”somevapaiksi vyöhykkeiksi” – vanhempien someraivo leimahti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201701292200061637_uu.shtml. Luettu 8.10.2018.

⁶³⁰ BLOG2013Äi16.

ja arjessaan koko ajan. Vielä kertomuksensa lopuksi äiti myönsi, ettei enää edes haluaisi tulla toimeen ilman niitä. Sosiaalisen median tärkeästä merkityksestä huolimatta, äiti kuvasi toimintaansa Facebookissa notkumiseksi. Notkumisesta puhuminen sekä sen korostaminen, että elämään kuului myös paljon ulkoilua ja kasvokkaisia sosiaalisia kontakteja, mukailivat hyvän äidin ja mediateknologian käytön kulttuurisia narratiiveja.

Tasapainon säilyttämisen taito netin tai sosiaalisen median ja ”oikean” elämän välillä nousi äitien itsereflektioissa tärkeäksi nykyäitiyden taidoksi, kuten media-arkea lasten kanssa käsitelleestä luvusta muistamme. Tähän liittyvä hyvän äidin ja hyvän mediateknologian käyttäjän narratiivien noudattaminen oli selkeintä Blogiaineistossa, jossa mediateknologiasta kerrottiin juuri äitiyden kontekstissa. Pohdintaa tasapainosta löytyi kuitenkin myös Tietokone- ja Media-aineistoissa, joissa äidit ”pyytämättä” kertoivat kokemuksistaan välillä niin ikään äitiyden näkökulmasta. Tietokoneaineistoissa korostui teemansa vuoksi hyvästä mediateknologian käytöstä kertominen hyvästä äitiydestä kertomisen sijaan, jolloin äitiys sinänsä ei useinkaan toiminut oman toiminnan kunnollisuuden perustelun motiivina. Joitain poikkeuksiakin löytyi, kuten nimimerkillä ”Love and affection” kirjoittanut äiti, joka kertoi monisivuisessa vastauksessaan, miten tietokoneet olivat tulleet ensin työelämään ja myöhemmin tärkeäksi osaksi arkielämää myös kotona muun muassa tietokonepelien muodossa. Aivan kertomuksensa lopussa tietokoneäiti kertoi omasta peli-innostuksestaan, mutta päätti vastauksensa korostamalla, että elämään kuului pääasiassa kaikkea muuta: “[ä]lkää nyt katsoko kummeksuen, en istu aina putkenpätjän äärellä. Olen kahden pienen lapsen äiti ja minulla on vaativa työ, matkustan paljon ja on paljon muutakin tekemistä”.⁶³¹ Kertojan oletus, että lukija kummeksuu äidin peliharrastusta, liittyi varmasti osaltaan yleisempään käsitykseen siitä, että miehiä on pidetty aktiivisempina tietokonepelien pelaajina.⁶³² Vaativaa työtä ja äitiyden velvollisuuksia korostamalla kertoja todisti, ettei putkenpätjän äärellä todellakaan ehtinyt kaiken aikaa istua.

Media-aineistossa tasapainoa media-arjen ja muun elämän välillä pohdittiin yhden aineiston keruupäivänä (29.11.2001) Helsingin Sanomissa julkaistun uutisen yhteydessä. Uutisessa käsiteltiin suomalaisten vapaa-ajan käytössä tapahtuneita muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Television katselu oli kymmenessä vuodessa lisääntynyt ja sosiaalinen kanssakäyminen vähentynyt, mikä sai äidit reflektoimaan myös omaa toimintaansa medioiden parissa. Yksi mediaäidistä pohti päiväkirjassaan uutista ja totesi, että ”[p]itäisi varmaan lisätä entisestään tuota sosiaalista kanssakäymistä – sekä kyläilyä että naapureiden kanssa yhteistä

⁶³¹ SKS KRA TIR1995Äi30.

⁶³² Naskali & Silvast 2014, 48.

lenkkeilyä.”⁶³³ Toinen mediaäiti tunnusti uutisen olevan totta: ”[S]itähän tämä juuri on, istutaan omissa koloissamme, lähetellään tekstiviestejä ja soitellaan, tuijotetaan kaikki samoja ohjelmia televisiosta, mutta tavataan kasvotusten vain harvoin”.⁶³⁴ Toinen kertojista ei varsinaisesti mainitse muutoksen tarvetta omassa elämässään, mutta ensin viitattu äiti heräsi ainakin miettimään muutoksen tarvetta omassa elämässään. Perhekeskeinen ja lapsille omistautuva puhetapa oli vahvasti läsnä vuoden 2001 mediaäitien kertomuksissa, kuten esimerkiksi aikapulaa käsitelleessä osiossa toin esiin, vaikkei äitiys ollut aineistossa oletettu kertojapositio. Mediaäitien kerronta mukaili aikansa modernin familismin ihanetta: lapset sijoitettiin arjen rutiineissa etusijalle.⁶³⁵ Vaikka keskittymisen mahdottomuus nostatti toisinaan äitien kertomuksissa turhautumisen, välillä jopa ärtymyksen tunteita, ei mediankäyttöön liittyvissä päiväkirjoissa ollut luettavissa lasten etusijaisuuteen tai läsnäoloon kiinnittyvän hyvän äitiyden narratiivin vastustusta tai edes kritisointia.

Asiantuntijalausunnoissa, jotka sijoituivat 2010-luvulle, annettiin äideille myös konkreettisia ohjeita tasapainoisen mediateknologisen arjen toteuttamiselle. Vuonna 2013 Vauva-lehden alkusyksyn numerossa psykologi ja perheterapeutti listasi hyväksyttäviä mediateknologian käyttötapoja ja -tilanteita, joiden pohjalle tasapaino rakentui:

Vedä rajat: Kännykät, tabletit ja läppärit eivät kuulu ruokapöytään. Imetys on myös ruokailutilanne. Siihenkään eivät laitteet kuulu. Rauhoita tärkeät tilanteet. Älä esimerkiksi näprää kännykkää kun viet tai haet lasta hoidosta. Ole lapselle läsnä. Lapsi tarvitsee huomiotasi ja hyväksyvää katsettasi pitkin päivää. Pysy tietoisena teknologian käytöstäsi ja rajoita sitä tarvittaessa. Älä jätä kännykkää säteilyvaaran takia lähelle lapsen päätä. Vältä oleilemasta lapsen kanssa pitkiä aikoja lähellä wlan-modeemia.⁶³⁶

Ohjeet painottuivat käytön rajoittamiseen, mutta niissä kiinnitettiin muuhun aineistoon nähden poikkeuksellisesti huomiota myös mobiililaitteiden konkreettisiin riskeihin lapselle, kuten säteilyvaaraan. Tavallisemmin ohjeet liittyivät läsnäoloon ja siihen, että äitien on hyvä monitoroida toimintaansa sen suhteen, mitä ja milloin mediateknologian parissa tekevät. Äitien mediateknologioiden käyttöä koskevaan ohjailuun liittyi siis olennaisena kysymys siitä, paljonko aikaa kului mediateknologian parissa ja paljonko sen ulkopuoliseen elämään. Jyrkimpien asiantuntijoiden neuvojen mukaan älylaitteita ei tullut käyttää ollenkaan lapsen

⁶³³ FSD1306YPM2001Äi0034.

⁶³⁴ FSD1306YPM2001Äi0030.

⁶³⁵ Vrt. Jallinoja 2006.

⁶³⁶ Vauva 8/2013 ”Jumituitko verkkoon?”.

hereillä ollessa. Aamulehdessä vuonna 2017 äitien älylaitekäyttöä kommentoinut lastenpsykiatrian professori ohjeisti vanhempia “katsomaan sähköposteja tai päivittämään someprofiilia silloin, kun lapsi nukkuu.”⁶³⁷ Näin jyrkkä suhtautuminen minkäänlaiseen älylaitekäyttöön oli asiantuntijapuheessa yksittäinen kuriositeetti. Vaikka tasapainon saavuttamista mediateknologian ja muun elämän välillä pidettiin hyveenä, ei tasapainon saavuttamisen tavoista oltu asiantuntijoidenkaan keskuudessa yksimielisiä. Tärkeintä kuitenkin oli, että äidit itse kiinnittäisivät jatkuvaa huomiota asiaan.

Asiantuntijoiden ohjeet ja neuvot eivät liittyneet ainoastaan siihen, että niiden avulla pyrittiin käyttämään suostuttelevaa hallintaa suhteessa äitien toimijuuteen. Väitän, että kyse oli laajemmasta vanhemmuuskulttuurin arvioimisesta, jolla pyrittiin osoittamaan, että vanhemmuus ja erityisesti äitiys olisi jollain tavalla mennyt hukkaan kehittyneen mediateknologian vallatessa tilaa perheiden arjesta. Ella Sihvosen mukaan huoli kadonneesta vanhemmuudesta on tosin leimannut koko 2000-luvun vanhemmuuskeskustelua.⁶³⁸ Jo aiempien teemojen yhteydessä on käynyt ilmi, ettei huoli vanhemmuudesta tai äideistä ole vain lähihistorian juonne. Suomessa huolen herääminen liittyi sääty-yhteiskuntaa määrittäneiden patriarkaalisten sidonnaisuuksien löystymiseen 1800-luvun lopulla, jonka myötä perheestä tuli poliittinen kysymys ja yhteiskunnallisen säätelyn kohde.⁶³⁹ Kun huoli 1900-luvun alussa liittyi väestöpoliittisiin kysymyksiin esimerkiksi korkean lapsikuolleisuuden vuoksi, liittyi valistus etenkin työläisperheiden hygienia- ja ravitsemuskasvatukseen.⁶⁴⁰ Sotien jälkeen perheille tarjottu tuki ammatillistui ja samalla ammattilaisten mielenkiinto alkoi kiinnittyä äidin ja lapsen väliseen suhteeseen. Katja Yesilovan mukaan tämän kehityksen myötä syntyi 1950-luvulla ydinperheontologia, jonka peruspilareita olivat vanhemman (äidin) ja lapsen välinen suhde sekä vanhempien parisuhde.⁶⁴¹ Sihvosen mukaan yhteiskunnallinen kiinnostus vanhemmuutta kohtaan kasvoi merkittävästi siirryttäessä 1990-luvulta uudelle vuosituhannele. Esimerkiksi vanhemmuutta koskeva lehtikirjoittelu on 1990-luvun alusta 2010-luvulle jopa viisinkertaistunut ja kysymys vanhemmuuden tukemisesta on vuodesta 1999 lähtien sisällytetty jokaiseen hallitusohjelmaan puoluekokoonpanosta riippumatta.⁶⁴² Sihvosen huomio jäljittelee Jallinojan

⁶³⁷ Aamulehti.fi 27.4.2017 ”Jos äiti tai isä on kiinni älypuhelimessa, lapsi tekee jommankumman näistä: ”Ei ole hyvä asia””. <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/jos-aiti-tai-isa-on-kiinnialypuhelimessa-lapsi-tekee-jommankumman-naista-ei-ole-hyva-asia-24443260/>. Luettu 8.10.2018.

⁶³⁸ Sihvonen 2016, 72.

⁶³⁹ Sihvonen 2016, 72; Yesilova 2009; Vuori 2001.

⁶⁴⁰ Sihvonen 2016, 72. Ks. myös Markkola 1994; Helén & Jauho 2003.

⁶⁴¹ Yesilova 2009, 135, 201–207.

⁶⁴² Sihvonen 2016, 73.

havaintoa familistisen käänteeseen sijoittumisesta vuosituhaten vaihteeseen: 1990-luvun lopulta vahvistui perheasian korostuminen julkisessa keskustelussa.⁶⁴³ Tultaessa 2010-luvulle huolta on alkanut määrittää erityisesti mediateknologia rooli perheen aikuisten elämässä. Se, mihin huoli milloinkin kohdistuu, vaihtelee ajassa, mutta huolenaiheisiin on aina reagoitu valistamalla ja ohjeistamalla vanhempia – useimmiten juuri äitejä.

Mediateknologian kasvavan roolin ja sen vaikutusten ymmärtämisestä on tullut osa digitalisoituvassa yhteiskunnassa toimivilta kansalaisilta odotettua osaamista. Osaamiseen liittyy olennaisena mediateknologioiden käyttäminen tavoilla, jotka eivät vie liikaa aikaa tai tuo negatiivisia vaikutuksia muuhun elämään. Näitä ”digitaalista hyvinvointia” edistäviä taitoja on alettu viime vuosina peräänkuuluttaa myös mediakasvatukseen liittyvässä tutkimuksessa.⁶⁴⁴ Tasapainon löytymisen edellytys ei siis liitty julkisessakaan keskustelussa yksinomaan äitien mediateknologian käyttöön. Blogiäidit liittivät sen kuitenkin erityisesti hyvään äitiyteen. Yksi blogiäideistä korosti mediateknologian käytön tasapainon tärkeyttä toteamalla, ettei ”halua olla äiti, jonka lapsi näkee aina koneella hajamielisenä näpyttelemässä ja vastailemassa toiveisiin ja kyselyihin katsetta ruudulta kääntämättä”.⁶⁴⁵ Äiti kuvasi konetta asiantuntijapuheesta tuttua tahmeana medialaitteena, joka sulki pois kanssakäymiseen pyrkivän lapsen. Äiti jatkoi kertomustaan pohtimalla myös sitä, että teknologian roolin yhteiskunnassa vain lisääntyessä sen yhteensovittaminen perhe-elämään vaatisi entistä enemmän harjoittelua – ”ettei tietokone valtaa omasta tai sitten lapsen elämästä liian suurta osaa”.⁶⁴⁶ Tärkeänä välineenä rajanvedolle hyvän ja huonon äitiyden välillä toimi oman toiminnan kriittisen tarkastelun ymmärtäminen: oli jatkuvasti kiinnitettävä huomiota siihen, miten tasapaino säilyi mediateknologian ja muun elämän välillä.

Iilana Aalto muistutti isien isyyskertomuksia käsittelevässä tutkimuksessaan, että vaikka tavallisten ihmisten kirjoitukset ovat kulttuurissa jaettujen merkitysten läpäisemiä, ei se kuitenkaan tarkoita automaattisesti sitä, että esimerkiksi asiantuntijoiden käsitykset sellaisinaan valuisivat arkipäiväisiin tulkintoihin. Kyse on vuoropuhelusta, jossa omakohtaisilla kokemuksilla osallistutaan merkitysten tuottamiseen.⁶⁴⁷ Vaikka äitien mukautuminen kulttuuriin hyvän äidin ja hyvän mediateknologian käyttäjän narratiivien mukaiseen kerrontaan vaikutti yksisuuntaiselta, osallistuivat äidit yhtäläillä tähän merkitysten tuotantoon. Tasapainon löytäminen mediateknologian käytön ja muun elämän välille on

⁶⁴³ Jallinoja 2006,

⁶⁴⁴ Gui, Fasoli & Carradore 2017.

⁶⁴⁵ BLOG2013Äi03.

⁶⁴⁶ BLOG2013Äi03.

⁶⁴⁷ Aalto 2012, 237.

neuvotteluprosessi, jota käydään julkisen keskustelun ja subjektiivisten kokemusten välillä, mutta myös arvioimalla omaa toimintaa suhteessa muihin äiteihin. Tähän keskityn seuraavaksi.

4.2.3 Epäkorrektista nettiäidistä erottautuminen

Edellisen osion lopussa siteerattu äiti ei ainoastaan mukailnut hyvän äidin ja mediateknologian käytön narratiiveja korostaessaan tasapainon tärkeyttä vaan hän halusi myös erottautua hajamielisesti konettaan näpyttelevistä ”muista” äideistä. Äitien teknologiakertomuksissa kolmas tapa asettaa oma toiminta ja siitä kertominen mukailemaan niin hyvän äidin kuin hyvän mediateknologian käytön narratiivia olikin tehdä ero niihin äiteihin, jotka käyttivät mediateknologiaa ”väärin”. Äidit saattoivat esimerkiksi puolustella omaa käyttöönsä vetoamalla siihen, että joihinkin muihin verrattuna oma käyttö oli kohtuullista:

Niin kuin olen kertonutkin, käytän itse paljon nettiä kotona ollessa. En kuitenkaan surffaa tuntikausia jatkuvasti, enemmän käyttö on hetkittäistä. Sitä en ymmärrä, miten joillain äideillä tuntuu olevan aikaa Facebookkaukselle koko päivän. Jos postaille päivytyksiä toisensa jälkeen, ei voi jäädä kovin paljon aikaa lapsille. Kyllä se pelottaa, miten nämä lapset isompina osaavat ottaa muut ihmiset huomioon jos ovat itse jääneet sitä ilman.⁶⁴⁸

Vaikka blogiäiti tunnusti itsekin käyttävänsä paljon nettiä, hän alleviivasi, ettei kuitenkaan surffannut jatkuvasti tuntikausia tai ehtinyt postaillemaan päivytyksiä, kuten ”joillain äideillä” tuntui olevan tapana. Oma toiminta tehtiin hyväksyttäväksi erottautumalla niistä äideistä, jotka käyttivät aikansa enemmän Facebookissa kuin olemalla läsnä lapselle. Sosiaalista mediaa liikaa käyttävien äitien lisäksi blogiäidit halusivat erottautua niistä äideistä, jotka käyttäytyivät netissä mediajulkisuuden tuottaman nettiäitiekuvaston tavoin: riitelivät erilaisista äitiyden valinnoista ja käyttäytyivät muuten epäkorrektisti tai fanaattisesti. Kiistanalaisista äitiyden valinnoista ja niistä käydystä taistelusta on tullut osa populaaria nettiäitiekuvastoa, jota tuotetaan monilla tahoilla. Kuvaston mukaan kiistelyä käydään erityisesti keskustelupalstoilla kaikesta, mikä liittyy äitinä olemiseen, ja jossa viime kädessä on kyse siitä, mitä on tai ei ole hyvä äitiyys.⁶⁴⁹ Kiistat eivät kuitenkaan ole vain äitien välisiä, vaan niitä myös tuotetaan ja tulkitaan mediajulkisuudessa.

Kuvaston mukaan nettiäidit ”riitelevät ja trollaavat”, kuten myös eräs blogiäideistä kuvasi äitien toimintaa netin keskustelupalstoilla:

⁶⁴⁸ BLOG2013Äi09.

⁶⁴⁹ Vrt. Warner 2010, 6.

Aika usein palstoilla myös riidellään ja trollataan, mutta sekin on viihdyttävää. Olen huomannut, että äitien itseironia on välillä huikeaa ja jutuille saa nauraa ihan vedet silmissä. Onkohan se keino selvittää raskaista pikkulapsi vuosista?⁶⁵⁰

Kertoja toi riitelyn ja trollauksen esiin viihtymisen yhteydessä ja korosti äitien palstoilla viljelemää huikeaa itseironiaa. Itseironian näkeminen selviytymiskeinona on tulkinta, joka mediajulkisuuden nettiäitiekuvastossa ohitetaan, kuten vähän myöhemmin tulen osoittamaan. Yllä siteerattu äiti ei tehnyt eksplisiittisesti eroa itsensä ja trollaavien ja riitelevien äitien välille, mutta asetti itsensä kuitenkin hyvän äidin ja hyvän mediateknologian käytön narratiivin mukaisesti enemmän sivustaseuraajaksi kuin kiistoihin osallistuvaksi. Seuraavaksi tarkastelen sitä, miten kuva nettiäideistä on suomalaisessa mediajulkisuudessa syntynyt ja kehittynyt sellaiseksi, että siitä koettiin tarve erottautua.

Epäkorrektiksi käyttäytyvän nettiäitihahmon syntymisen voi paikantaa vuoteen 2008 Kaks Plus -lehden keskustelupalstan Mitäs nyt -alueella syntyneeseen vertaistuelliseen performanssiin. Performanssi sai alkunsa, kun eräs palstalla aikaansa viettänyt äiti aloitti keskusteluketjun, jossa ehdotti palstalaisten paljastavan rintansa.⁶⁵¹ Aloittaja ei perustellut sen tarkoitusta, mutta muiden äitien lähdettyä mukaan siitä muodostui hetkeksi vertaistuellinen ilmiö: äidit kokivat helpottavana nähdä, miten muidenkin rinnat olivat muuttuneet raskauksien ja imetyksen myötä. Uutinen ”tissiketjusta” levisi pian myös muille keskustelupalstoille⁶⁵² ja pääsi lopulta iltalehtien lööppeihin⁶⁵³. Leviämisen jälkeen ketjun luonne muuttui vertaistuesta tirkistelyperformanssiksi, kun äitien kesken jaetut kuvat päätyivät suuren yleisön seurattaviksi. Kaksplus-sivusto kaatui ja muilla palstoilla kohistiin epäsovinnaisesti käyttäytyvistä äideistä. Saman tyyppisiä performansseja on alkuperäisen ”tissiketjun” jälkeen ilmestynyt äideille suunnatuille keskustelupalstoille aika ajoin: äidit ovat esitelleet rintojaan, alapäitään,

⁶⁵⁰ BLOG2013Äi27.

⁶⁵¹ KaksPlus.fi, Mitäs nyt -palstan keskustelu 22.6.2008. ”Laitettaisiinko ketujallinen kuvia palstalaisten tisseistä?”. <http://kaksplus.fi/keskustelu/plussalaiset/mitas-nyt/1083293-laitettaisiinko-ketujallinen-kuvia-palstalaisten-tisseista/>. Luettu 2.3.2015.

⁶⁵² Ks. esim. Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu 24.6.2008. ”Onko kaksplussalla joku tissiketju?”.

http://www.vauva.fi/keskustelu/23046/ketju/onko_kaksplussalla_joku_tissiketju. Luettu 2.3.2015.; Meidänperhe.fi -palstan keskustelu 24.6.2008. ”Onko kaksplussalla joku tissiketju?”.

http://www.meidanperhe.fi/keskustelu/23046/ketju/onko_kaksplussalla_joku_tissiketju_. Luettu 2.3.2015.

⁶⁵³ Iltalehti.fi. 24.6.2008. ”Naiset innostuivat paljastamaan rintansa keskustelupalstalla”. http://www.iltalehti.fi/uutiset/200806247848580_uu.shtml. Luettu 2.3.2015.

takapuoliaan ja myös miestensä sukuelimiä. Usein ketjut joutuivat sivuston ylläpitäjän sensuroimiksi tai kuvia poistettiin oma-aloitteisesti, joten varsinkaan kuvamateriaalia ei ole juuri säilynyt.⁶⁵⁴ Usein näitä ketjuja seurasi myös iltapäivälehdistön uutisointi aiheesta. Tämä vahvisti ilmiötä, jossa toimittajat aktiivisesti etsivät uutisaiheita äideille suunnatuilta keskustelupalstoilta. Iltapäivälehtien aktiivinen uutisointi äitien keskustelupalstoilla käymistä keskusteluista alkoi aiheuttaa palstoilla myös epäilyjä siitä, että toimittajat tekivät itse aloituksia aiheista, joiden ajattelivat aiheuttavan kiistaa tai muuten huvittavia reaktioita äitien keskuudessa.⁶⁵⁵ Huomionarvoista on, että lehdet uutisoivat pääasiassa keskusteluja, jotka asettivat äidit naurettavaan valoon joko vertaistuen, neuvojen pyytämisen tai muuten palstojen ulkopuolisten ihmisten silmissä järjettömänä näyttäytyvien keskustelujen perusteella.⁶⁵⁶ Äitien nettikäyttäytymisestä uutisoitiin siis erityisesti viihdenäkökulmasta, joka rakentui nettiäitien hullunkurisuudelle.

Keskustelupalstoilla epäkorrektisti ja hullunkurisesti käyttäytyvät äidit ovat toimineet inspiraationa myös populaarimusiikissa. Kalevauva.fi -yhtyeen musiikillinen tuotanto perustui sen alkuaikoina täysin vauvupalstoilla oikeasti käytyihin keskusteluihin.⁶⁵⁷ Pääosin Youtube-videopalvelussa musiikkiaan julkaisevan yhtyeen yleisö muodostuu luonnollisesti paljon verkkopalveluja käyttävistä ihmisistä, joille myös ensimmäisten sanoitusten lähteenä toiminut

⁶⁵⁴ Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu 19.7.2011 ”Penisketju!”

<https://www.vauva.fi/keskustelu/1435636/ketju/penisketju>. Luettu 2.3.2015.

⁶⁵⁵ Ks. esim. Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu 20.4.2009. ”Tätä palstaa lukee toimittajat, kirjoitin päivällä tänne ja nyt se on Ilta-Sanomissa”.

https://www.vauva.fi/keskustelu/984148/ketju/tata_palstaa_lukee_toimittajat_kirjoitin_paivalla; Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu 28.6.2010. ”Eikö nuo toimittajat osaa itse keksiä aiheita kun aina tältä palstalta niitä hakevat??”.

https://www.vauva.fi/keskustelu/1191614/ketju/eiko_nuo_toimittajat_osaa_itse_keksia_aih_eita_kun. Luettu 17.11.2017; Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu 14.5.2017.

”Iltasanomien toimittajat aloittavat ketjuja palstalle!”

<https://www.vauva.fi/keskustelu/2870215/iltasanomien-toimittajat-aloittavat-ketjuja-palstalle>. Luettu 17.11.2017.

⁶⁵⁶ Ks. esim. Iltasanomat.fi 27.9.2012 “Kuinka tyhmä mies saa olla? Ja muut Vauva.fi -sivuston hauskimmat keskustelut”. <https://www.is.fi/viihde/art-2000000543475.html>.

Luettu 8.12.2016.; Iltasanomat.fi 8.12.2016 “Kyläilijä söi lasten kalenterisuklaat – Vauva.fi:ssä roihahti uskomaton keskustelu”. <https://www.is.fi/perhe/art-2000004998539.html>. Luettu 8.12.2016.; Iltasanomat.fi 24.6.2014 “Vauva.fi-keskustelija tuottui: ”Mieheni on suluttaja!””. <https://www.is.fi/viihde/art-2000000773231.html>. Luettu 8.12.2016.; Iltasanomat.fi 27.11.2014 “Uskomaton riisiväittely jatkunut Suomessa jo 6 vuotta: Mitä oikeasti tarkoittaa 1 osa riisiä, 2 osaa vettä?”. <https://www.is.fi/perhe/art-2000000841173.html>. Luettu 8.12.2016.

⁶⁵⁷ Yhtye perustettiin vuonna 2016 vain yhtä Kaustisen kansanmusiikkifestivaalien esiintymistä varten, mutta suuren suosion myötä yhtye keikkailee edelleen.

Vauva.fi -keskustelupalsta on ollut tuttu ja äitien toiminta siellä tunnistettavaa.⁶⁵⁸ Yhtye kertoi Yleisradiolle antamassaan haastattelussa, että “kappaleiksi päätyvät sellaiset keskusteluketjut ja kommentit, jotka ovat koskettavia ja rehellisiä. Selkeät vitsit, tahalliset provosoinnit ja trollaukset pyritään jättämään vähemmälle huomiolle”.⁶⁵⁹ Tästä huolimatta yhdeksi suurimmaksi yhtyeen hitiksi on noussut kappale “Pitääkö synnytyksessä todellakin olla alapää paljaana?”⁶⁶⁰, jonka sanoitus on peräisin yhdestä Vauva.fi -keskustelupalstan Aihe vapaa -alueen maineikkaimista huumorimieleissä tehdyistä keskusteluista.⁶⁶¹ On vaikea pelkän lehtihaastattelun perusteella arvioida, oliko juuri kyseisen kappaleen kohdalla tehty poikkeus ja tartuttu selkeään vitsiin, vai oliko kyse siitä, että keskustelupalstan muodostaman diskursiivisen yhteisön käytännöt olivat ulkopuolisille vaikeasti hahmotettavia. Joka tapauksessa yhtye nosti tuotantoonsa keskusteluja samoin motiivein kuin iltapäivälehdistö.

Mediatutkija Kim Akass on tutkimuksessaan purkanut amarikkalaisen *mommy wars* -diskurssin historiallisia taitekohtia mediakirjoittelussa ja osoittanut, että mediassa on taloudelliset vaikuttimensa lietsoa äitien sodankäyntiä. Sen sijaan, että mediassa aktiivisesti tuotaisiin esiin esimerkiksi epätasa-arvoisia sosiaalisia ja taloudellisia rakenteita äitien työssäkäynnin esteenä, on se tehnyt vanhemmuudesta arvolutautuneen elämäntavan, jolla myydään mediasisältöjä.⁶⁶² Suomalaisessa populaarissa mediassa työssäkäynti ei naisten laajamittaisen työssäkäynnin vuoksi saa samanlaista roolia vaan konflikteja luodaan myös muiden valintojen avulla.⁶⁶³ Kun otsikoihin nostetaan äitien epäkorrekti käytös vertaispalstoilla tai kiistoja oikeanlaisista äitiyden valinnoista sen sijaan, että palstatilaa saivat keskustelupalstoilla päivittäin esiin nousevat äitiyden henkilökohtaiset tai yhteiskunnalliset kipukohdat, tuotetaan äiteihin liittyvää mediasisältöä niin ikään viihdyttävien ja taloudellisin motiivein. Samalla netissä liikaa aikaa viettävästä ja siellä epäkorrektisti käyttäytyvästä nettiäidistä on näiden sisältöjen

⁶⁵⁸ Myöhemmin yhtye on kerännyt sanoitusmateriaalia myös muilta keskustelupalstoilta ja sosiaalisen median keskusteluista. Wikipedia-artikkeli Kalevauva.fi.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Kalevauva.fi>. Luettu 8.4.2020.

⁶⁵⁹ Yle.fi. 22.7.2016. “Bändi, joka ottaa sanoituksensa vauva.fi-palstalta: ”Kyllähän sille foorumille helposti ajautuu””. <https://yle.fi/uutiset/3-9042665>. Luettu 8.4.2020.

⁶⁶⁰ YouTube.com, ”Kalevauva.fi - Pitääkö synnytyksessä todellakin olla alapää paljaana?”. Julkaistu 13.8.2016. <https://www.youtube.com/watch?v=Ose9v5k52b8>. Katsottu 8.4.2020.

⁶⁶¹ Vauva.fi, Aihe vapaa -palstan keskustelu 4.2.2011. ”Pitääkö synnytyksessä todellakin olla alapää paljaana?”.

https://www.vauva.fi/keskustelu/1326524/ketju/pitaako_synnytyksessa_todellakin_olla_alapaa_palja. Luettu 8.4.2020.

⁶⁶² Akass 2013, 58–60.

⁶⁶³ Lehto & Kaarakainen 2016.

myötävaikutuksesta tullut aktiivisesti mediateknologiaa hyväkseen käyttävän ja sosiaalisen median omakseen ottaman äidin stereotyyppi.

Stereotyypit ovat useimmiten hauskoja yksinkertaistuksia kuvaamistaan ihmisryhmistä, mutta myös elimellinen osa määrittelyvallan ja merkityksenannon mekanismeja. Stereotyypit rakentuvat subjektiivisten, mutta kulttuurissa jaettujen päättelyprosessien kautta kuvastoksi, joka alkaa määrittää tiettyä ihmistyyppiä tai -ryhmää. Ne ovat kiinteä osa populaarikulttuuria ja toimivat usein naurajaposition määrittämänä naurun kohteena.⁶⁶⁴ Nettiäitistereotyypin avulla on määritelty erityisesti sitä, mikä on normaalia, sallittua ja hyväksyttyä: lapselleen omistautuva ja omaa toimintaansa monitoroiva äiti ei sortuisi nettiäidille tyypilliseen käytökseen. Stereotyyppien synnyn taustalla vaikuttaa usein niitä synnyttävien päättelyprosessien perustuminen virheellisiin tulkintoihin, joita faktatieto tai asioihin perehtyminen eivät stereotyypin jo synnyttyä enää helposti kumoja.⁶⁶⁵ Äitien nettikäyttäytymistä kommentoivien uutisten kohdalla tämä näkyi tapana jättää huomioitta keskustelupalstojen kulttuuriset konventiot. Kuten aivan tämän osion alussa siteeratun blogiäidin kertomuksesta kävi ilmi, on ironia tavallinen sosiaalisen median ympäristöissä käytetty sisällön tuottamisen ja keskustelun muoto.⁶⁶⁶

Suosituimpien suomalaisten keskustelupalstojen mielikuvia tutkineen Elina Vaahensalon mukaan esimerkiksi Vauva.fi -sivuston saavuttama asema mediainhokkina liittyy juuri kollektiivisesti jaettuihin mielikuviin sivustosta naisten ilkeämielisenä juorupalstana ja suoranaisten trollitehtävinä.⁶⁶⁷ Äideille suunnatuilla keskustelupalstoilla tietynlainen ironia ja sen ymmärtämisen taju toimivat yhteisöllä ylläpitävänä voimana, rajaten ulos samaan diskursiiviseen yhteisöön kuulumattomat.⁶⁶⁸ Luvun alussa siteerattu blogiäiti tunnisti ironian helposti, koska kuului itse samaan diskursiiviseen yhteisöön. Omaan äitiyteensä peilaten blogiäiti pystyi myös näkemään toiminnan raskaista pikkulapsivuosisista selviämisen keinona. Kun ironia ja itseironia sekä niiden kautta syntyvät provokaatiot ja suoranaiset trollit jäävät mediajulkisuuden tuottamassa kuvastossa tunnistamatta, muodostuu kuva äitien nettitoimijuudesta ohueksi ja ulkoapäin määritellyksi. Ajatus äitien riitaisasta käytöksestä on muodostunut nykyäitiyttä määrittäväksi normiksi, jota vasten äitien toimintaa arvioidaan.

Äideille suunnattujen keskustelupalstojen keskusteluista iltapäivälehdistöön nousseita nettiuutisia selitti osaltaan medioiden synergiapyrkimykset.⁶⁶⁹

⁶⁶⁴ Ks. esim. Karvonen 1999, 141–143; Herkman 2000, 381.

⁶⁶⁵ Apte 1985, 113.

⁶⁶⁶ Maasilta 2012, 39.

⁶⁶⁷ Vaahensalo 2018, 18–19.

⁶⁶⁸ Ks. esim. Hutcheon 1994, 92–101.

⁶⁶⁹ Esimerkiksi Vauva.fi -sivusto kuuluu samaan Sanomakonserniin kuin Ilta-Sanomat, joka on hyödyntänyt palstan keskustelua puheenaiheiksi nostamissaan jutuissa aktiivisesti

Nettiäitikuvastoa tarkastelemalla intermediaalisuus näyttäytyi tietynlaisen määrittelyvallan mekanismina, kun keskustelupalstoilla huonosti käyttäytyvien äitien kuvastoa kierrätettiin erilaisissa verkkosisällöissä. Esimerkiksi satiirisivusto Uutissirkus julkaisi vuonna 2014 nettiäitiyttä kuvaavan ”uutisen”, jossa uutisoitiin kadonneen perheenäidin löytyneen netin keskustelupalstalta. Satiiri mukaili iltapäivälehdistön tapaa uutisoida nettiäitien tunnuspiirteitä:

Perheensä kanssa rauhallista koti-iltaa viettänyt nainen oli kadonnut Pikkukakkosen aikoihin. Katoaminen huomattiin vasta ohjelman loputtua, kun perheen pienimmät lapset olisivat halunneet iltapalaa. Perheen isä havahtui tapahtuneeseen, kun kukaan ei vastannut nälkäisten pikkuihmisten riisimuroja-huutoihin eikä tarjonnut edes hänelle kahvia.

Neuvokas perheenisä laittoi Facebookiin vaimonsa tuntomerkit ja kiertoviestin hänen katoamisestaan. Tuntia myöhemmin Vaasan poliisi vastaanotti puhelun, jossa kerrottiin havainto tuntomerkkejä vastaavasta naisesta.

Havainto tehtiin Kaksplussan keskustelupalstalla, jossa suuri joukko äitejä oli keskustelemassa äitien tatuointien yhteydestä lasten vilja-allergioihin. Palstalle kirjautunut nimimerkki ”Mammelimymmeli79” vastasi täysin katoamisilmoituksen tuntomerkkejä, kuten einesruokien vastustamista, tatuointien paheksuntaa sekä siivous- ja lastenkasvatusvinkkien tauotonta jakelua.⁶⁷⁰

Satiiriuutisessa stereotyyppiä rakennettiin monilla nettiäitiyttä määrittävillä tavoilla: velvollisuudet jäivät hoitamatta, kun äiti liveasti keskustelupalstalle kiistelemään järjettömistä lastenkasvatuksellisista seikoista. Einesruokien vastustaminen, tatuointien paheksunta sekä siivous- ja lastenkasvatusvinkkien tauoton jakelu toimivat jutussa humoristisena vastineena niille tosielämän kiistoille, joita nykyajan vanhemmuuskulttuurissa erilaisista kasvatusvalinnoista käydään. Huumori rakentui myös isän avuttomuuden ja sosiaalisen median aikakaudelle tyypillisen huomiotalouden varassa, mutta sen ydin kohdistui äiteihin. Satiirissa nettiäitiys näyttäytyi uskonnon kaltaisena vakaumuksena, joka Judith Warnerin mukaan

vuodesta 2009 lähtien, jolloin äidit julkaisivat kuvia omista alapäistään. Vaahensalo 2018, 17.

⁶⁷⁰ Uutissirkus 13.08.2014. ”Kadonnut perheenäiti löytyi internetin keskustelupalstalta”. <http://cheatingu.com/uutissirkus/?p=1874>. Luettu 21.11.2017.

ilmenee modernissa äitiyskulttuurissa omien mielipiteiden ja valintojen tyrkyttämisellä, joilla pyritään korostamaan omaa omistautumista äitiydelle.⁶⁷¹

Käsitykset vertaispalstojen kiivaan tunnelman ja keskenään tappelevien äitien naurunalaisuudesta ovat viime vuosina tuottaneet sisältöä myös televisiovihteeseen: sketsiohjelmiin ja paneelishow-tyyppisiin keskusteluohjelmiin. Esimerkiksi Nelosen *Hyvät ja Huonot Uutiset* -paneelishow'ssa⁶⁷² nettiäitien kustannuksella naurettiin vuonna 2015, kun hyväksi tai huonoksi uutiseksi arvioitava uutinen koski britannialaisnaisten vähäistä imetysaktiivisuutta.⁶⁷³ Juontajana ja pääpanelistina toiminut Henkka Hyppönen aloitti juontonsa toteamalla, että "seuraavat kahdeksan minuuttia yritämme tuoda järkeä rintaruokintakeskusteluun ja epäonnistumme siinä surkeasti". Uutisen esiteltyään, hän jatkaa:

Ja tässä aiheessa on yksi iso ongelma. Sanoi tästä mitä tahansa, niin joku loukkaantuu tai sekoaa. Rintojen muodosta, täyhteistä, suhteesta maan vetovoimaan tai esillepanosta saa puhua mitä vaan, mutta tappouhkaukset lähtevät bittiavaruuteen nanosekunneissa, jos alkaa puhua niiden varsinaisesta tehtävästä, eli siitä että niillä ruokitaan lasta.

Ensimmäinen kommentointivuoro annettiin koomikko Pirjo Heikkilälle, mutta hän kieltäytyi lapsettomana naisena vastaamasta, sillä "ei halua kuolla nuorena". Heikkilä jatkoi perustelujaan: "en todellakaan sano tästä aiheesta yhtään mitään. Tunnen jo, kuinka vauva.fi -palstan lieskat lyö jo tuolla varpaissa". Myös toinen panelisti muusikko Mikko Kuustonen siirsi kommentoinnin eteenpäin arvellen, että "siellä [vauva.fi:llä] nyt jo varmaan puuhataan jotain voodooonukkeja". Sen sijaan kirjailija Tuomas Kyrö uskalsi tarttua aiheeseen:

Ne voodooonuket tulee ja mä olen se, jota pistetään. Mut siis kysehän on siitä, että noin kolme minuuttia sitten synnyttäneet naiset läiskii toisiaan istukalla [muiden panelistien naurua] ja hormoonihuruissaan pohtivat tätä: yhdel on tissi, yhdel on pullo ja molemmil on vauva.fi. I rest my case.

⁶⁷¹ Warner 2010, 6.

⁶⁷² Ohjelman ideana on, että suosituista näyttelijöistä, kirjailijoista ja muusikoista koostuvat paneeli kommentoi esitettyä uutista, jonka jälkeen he yrittävät päästä "kansan pulssille" arvaamalla, oliko uutinen suomalaisten katsojien mielestä hyvä vai huono.

⁶⁷³ Uutisen mukaan vain noin yksi neljästä brittinaisista imetti lastaan pidempään kuin kaksi kuukautta tähän pyrittiin saamaan muutos tarjoamalla 200 punnan ostoskuponki naisille, jotka jatkaisivat imetystä vähintään puoli vuotta. Hyvät ja Huonot Uutiset, kausi 4jakso 8. Uusintaesitys 6.3.2018. Ensiesitys 2015.

Imetysuutisen ympärillä käyty keskustelu osoitti, miten itsestään selvästi nettiäiteihin liitetty riitaisa ja fanaattinen kuvasto oli jaettua panelistien, mutta myös yleisön keskuudessa. Kollektiivisesti jaettu käsitys mahdollisti ymmärrettävän huumorin rakentamisen aiheen ympärille. Ohjelmassa nauru myös kohdistui johonkin sellaiseen, mitä kukaan panelisteista ei itse ollut – äiteihin. Kulttuurihistorioitsija Anu Korhosen mukaan huumorilla on tärkeä sija identiteettien ja kulttuuristen asemien määrittelijänä. Korhonen viittaa varhaismodernin ajan tutkija Elizabeth Foysteriin täsmentäessään, että huumoria on käytetty erityisesti sukupuolittuneen kontrollin välineenä.⁶⁷⁴ Korhonen ei pidä huumoria kaikkein tyypillisimpänä toiseuttamisen mekanismina, koska toiseutta on totuttu ajattelemaan erityisesti viholliskuvien kautta.⁶⁷⁵ Äitien mediateknologian käytön kohdalla huumori on toiminut kuitenkin tyypillisimpänä toiseuttamisen keinoista: asettamalla äitien toiminta naurunalaiseksi tuotettiin samalla kuvaa siitä, mitä kunnollinen äiti ei tekisi. Toiseuttavalla puheella oli myös toinen ulottuvuus: kun äitien toimintaa arvioitiin ulkoapäin, se vahvisti äitiyteen liitettyjä odotuksia siitä, että omaa toimijuuttaan äitinä oli aina monitoroitava suhteessa muiden mielipiteisiin ja odotuksiin.

Humoristisia ohjelmia tai huumoriyhtyeen nettiäitilyriikkaa voidaan pitää melko harmittomana pilkantekona, johon myös äidit itse osallistuvat nauramalla itselleen. Korhonen on todennut, että huumorille tyypillinen ominaisuus vallankäytön näkökulmasta onkin juuri se, että se on erityisen vaikuttavaa lähietäisyydellä.⁶⁷⁶ Hauskinta siis on, kun pilkkaa tehdään jostain, mikä on itselle tarpeeksi tuttua ja läheistä. Äitien kohdalla lähietäisyyden voi sanoa syvenevän samuudeksi. Usein nettiäiteihin kohdistuvan pilkan taustalla ovat myös muut äidit – ne, jotka eivät aktiivisesti toimi netissä tai toimivat siellä toisin. Tällöin huumori paitsi toimii erottautumisen välineenä, saa myös erityisen vaikuttavan luonteen samaan sosiaalisen kategoriaan kuuluvien pilkatessa ”omiaan”. Äitien kokemuksen ja subjektiivisen toimijuuden kontekstissa äidit ovat tutkimusten mukaan usein hyvin tietoisia heidän toimintaansa liitettyihin odotuksiin ja pyrkivät myös toiminnallaan täyttämään nämä odotukset.⁶⁷⁷ Itselleen nauramisen – ja siten toimintansa naurettavaksi tunnustamisen – voi ajatella olevan yksi tapa asettua normeihin. Tätä normeihin asettumista blogiäidit eivät kertomuksissaan kuitenkaan osoittaneet.

Blogiäitien kertomuksissa nettiäideistä erottauduttiin melko hienovaraisesti, ilman eksplisiittistä pilkantekoa, mutta eronteon tarve oli ilmeinen:

⁶⁷⁴ Korhonen 2013, 304; Foyster 1993, 6–7.

⁶⁷⁵ Korhonen 2013, 303.

⁶⁷⁶ Korhonen 2013, 304.

⁶⁷⁷ Lehto 2019; Mannevuori 2015; Morrison 2010.

Esikoisen synnyttyä joskus koetin etsiä verkosta ohjeita mm. imetyksestä ja kestovaipoista, mutta koin että tieto oli enimmäkseen liian ylimalkaista tai liian fanaattista. Harsovaipan taitteluohje nimellä ”origami” jätti parantumattomat arvet sieluuni ja ”keskustelupalstojen ”äippä- ja ”mamma” -teemat tuntuivat liikkuvan imbesiliteetin tuolla puolen.⁶⁷⁸

Nettiäidin stereotyyppiin ja ”mammalapaileiluun” liitetty piirre, fanaattisuus, joka blogiäidin kertomuksessa ilmeni harsovaipan taitteluohjeiden kaltaisina ”hurahtamisina” äitiyteen, vertautuu Warnerin kuvaamaan uskonnon kaltaiseen vakaumuksellisuuteen, johon kertoja halusi tehdä omasta äitiydestään kertoessaan selvän eron. Toinen blogiäiti kommentoi vauvapaileilun olevan ”huvittavia” ja korosti itse pitävänsä sosiaalisessa mediassa vain ammatillisen roolin.⁶⁷⁹ Eronteon tarve ilmeni myös siinä, miten vauvapaileilun kerrottiin toimivan viihteenä kuten jo luvun alussa siteerattu äiti kuvasi. Viihdyttävänä elementteinä kuvattiin paitsi äitien huvittavaa riitaisuutta ja tappeluita, myös nykyäitien avuttomuutta lastenhoidossa.⁶⁸⁰ Eronteon kuvauksissa toistuivat mediajulkisuudessakin tuotettu kuvasto epäkorrekkeista, riitaisista tai huvittavista nettiäideistä, jollaisiksi äidit itse eivät halunneet samaistua. Erottautumalla nettiäitikuvasi tuotettiin omaa kunnollisuutta niin äitinä kuin mediateknologian käyttäjänkin.

Keskustelupalstoilla seikkaillut ja sieltä laajaan mediajulkisuuteen nostettu nettiäiti sai myös fiktiivisen muodon Siskonpeti-sarjan *Äiti on nyt koneella* -sketsin myötä vuoden 2014 alussa.⁶⁸¹ Näyttelijä Niina Lahtisen tähdittämässä sketsissä äiti päivittää sosiaaliseen mediaan ruusuista kuvaa arjestaan: ”Ihana päivä tänään lasten kanssa. Aurinko paistoi, käytiin pyöräretkellä”.⁶⁸² Näppäimistön äärellä äiti käyttäytyi kuitenkin perhettään kohtaan tiuskimalla, komentamalla ja arvostelemalla. Huumori rakentui sosiaalisen median valheellisen todellisuuden ja oikean elämän ristiriidan varaan, mutta erityisesti tätä ristiriitaa tuottaneen äititoimijuuden kautta. Jos äidin tilalla olisi ollut isä, olisi huumori rakentunut sukupuolirooleilla leikkittelyn kautta, mutta nauru olisi edelleen kohdistunut äitiin: naurun kohde olisi ollut isän äititapainen sosiaalisen median käyttö.

Sen sijaan, että huumori oli sketsissä vain äitien yleiseksi käsitetylle nettikäyttäytymiselle nauramista, sen voi sanoa ”toiseuttaneen pehmeämmin”, jolla Korhonen viittaa siihen, että hyväksyttävän ja vakavasti otettavan sekä

⁶⁷⁸ BLOG2013Äi06.

⁶⁷⁹ BLOG2013Äi18.

⁶⁸⁰ BLOG2013Äi01; BLOG2013Äi02; BLOG2013Äi18.

⁶⁸¹ YouTube.com, ”Siskonpeti - Äiti koneella”. Julkaistu 18.2.2014.

<https://www.youtube.com/watch?v=vqXnqxQ18wY>. Katsottu 8.4.2020.

⁶⁸² YouTube.com, ”Siskonpeti - Äiti koneella”. Julkaistu 18.2.2014.

<https://www.youtube.com/watch?v=vqXnqxQ18wY>. Katsottu 8.4.2020.

huolestuttavan rajoja koetellaan sosiaalisen kontrollin keinoin.⁶⁸³ Rajoja koeltiin etenkin nauramalla äidin tyyliä käytökselle lastaan kohtaan. Kun sketsin äiti kuvasi blogiinsa ihanaa päivää, tuli lapsi viereen kysymään, mitä tämä tekee. Äiti vastasi lapsen kysymykseen tiuskaisemalla: ”Mitä sä teet, mitä sinä vielä siinä teet, mä sanoin ajat sitten, että nyt hampaiden pesuun!”. Lapsi poistuu ja äiti jatkaa kirjoittamistaan: ”Ja Ellakin osaa jo ajaa ilman apupyöriä, kuinka aika kuluukaan! Nyt täytyy osata nauttia, kun he ovat pieniä.” Kirjoittaminen keskeytyi jälleen, kun lapsi huutaa taustalta, ettei saa laitettua hammastahnaa harjaan. Äidin pinna kiristyy ja tämä huutaa lapselle: ”Iso tyttö, mikä siinä voi olla niin vaikeaa?! Otat sen harjan, otat sen tahnan, laitat sitä tahnaa siihen harjaan! Äiti on nyt koneella!”. Epäsopiva käytös lasta kohtaan ja se, että sketsin äiti vääristeli todellisuutta blogipostauksessaan, herätti yleisön reaktioissa myös nykyäitiyteen laajemmin kohdistuvaa huolta. Sketsi otettiin vastaan hauskana ja tarkkanäköisenä huomiona sosiaalisen median mahdollistamasta valheellisuudesta arjen kuvauksissa, mutta samanaikaisesti todenmukaisena kuvauksena nykyäitien nettikäyttäjyymisestä, joka johti lasten laiminlyömiseen.⁶⁸⁴

Edellä olen esittänyt, miten äitien elämää määrittävien *hyvän narratiivien* mukaisen – oikeanlaisen ja kunnollisen – toimijuuden mukaileminen ilmeni äitien teknologiakertomuksissa ja miten narratiiveja mediajulkisuudessa tuotettiin. Hyvän narratiiveja haluttiin noudattaa, koska mediateknologian käytön yhteydessä oli jatkuvasti läsnä vaara siitä, että käyttö uhkaa äidin intensiivistä kiinnittymistä lapseen, kotiin ja perheeseen, mutta ennen kaikkea omaan äitiyteen. Kuten edellisessä luvussa kuvasin, asiantuntijapuheessa äitejä pyrittiin psykososiaalisen tiedon avulla ohjailemaan intensiivisen äitiyden ihanteen suuntaan. Intensiivinen äitiys piti sisällään ajatuksen äidin ensisijaisuudesta lapsen hoivaajana ja erityisesti äidin tekemien valintojen – mutta myös tämän kokemien tunteiden – merkityksestä lapsen ja perheen hyvinvoinnille.⁶⁸⁵ Äitien pyrkimys mukautua hyvän äidin narratiiviin kertoo psykososiaalisen tiedontuotannon tehokkuudesta ja sen merkittävästä roolista tavallisten äitien kertoessa omasta toiminnastaan jokapäiväisessä arjessa.

Hyvän mediateknologian käytön narratiivin kautta sen sijaan piirtyi kuva mediateknologian käytöstä, joka niin ikään vaati jatkuvaa oman toiminnan monitorointia sen suhteen, milloin mediateknologiaa oli hyvä käyttää, mihin tarkoitukseen, miten lapset sitä käyttivät, oliko käyttö hyödyllistä, oliko oma

⁶⁸³ Korhonen 2013, 304.

⁶⁸⁴ Ks. esim. Naurunappula.com 13.2.2014. Äiti on koneella -videoklipin kommenttiosio. <https://m.naurunappula.com/1174946/aiti-koneella>. Luettu 20.4.2014. [sivusto suljettu vuonna 2017]

⁶⁸⁵ Ks. esim. Hays 1996; Aalto 2012; Lehto 2018; Mustomäki & Sihto 2019.

osaaminen riittävää ja miten pysyä mukana teknologisessa kehityksessä. Osa tätä oman toiminnan arviointia oli myös sen ymmärtäminen, että mediateknologian käyttö saattoi aiheuttaa säröjä perhesuhteisiin, jos sitä ei säädellyt. Toisin kuin asiantuntijapuheesta voi päätellä, äidit olivat hyvin tietoisia omasta toiminnastaan mediateknologioiden parissa ja taipuvaisia asettamaan lapsen ja perheen edun ensisijaiseksi myös niitä käyttäessään. Hyvänä äitinä ja hyvänä mediateknologian käyttäjänä esiinnyttiin myös erottaumalla nettiäidin stereotyypistä, jota mediajulkisuudessa tuotetaan. Voimaantunut ja äitiytensä tueksi tai itseilmaisun välineenä nettiä hyväksikäyttävä äiti ei vaikuta mediajulkisuuden nettiäitiekuvastoa vasten uskottavalta. Ristiriita edellisessä luvussa kuvattuihin äitien kokemuksiin nähden on suuri: äideille netin käyttö, vertaispalstat ja sosiaalinen media olivat tärkeitä sosiaalisen tuen välineitä, jotka mahdollistivat myös itseilmaisun ja osallisuuden kodin ulkopuoliseen elämään lasten ollessa pieniä. Näistä merkityksistä huolimatta omaa mediateknologian käyttöä refleктоitiin suhteessa mediajulkisuuden negatiivisiin nettiäitiekuvastoihin ja sovittiin mediateknologian käytön kertomisen tavat noudattamaan hyvän äidin ja mediateknologian käytön kulttuurisia narratiiveja.

Sari Östman tarkasteli elämäjulkaisijuuden kulttuurisen omaksumisen tapahtuvan pääosin Mikael Hårdin ja Andrew Jamisonin teorian mukaan käytännöllisellä tasolla. Östmanin mukaan se sisältää käytön, normittamisen ja merkityksellistämisen.⁶⁸⁶ Näillä tasoilla Östmanin tutkimat elämäjulkaisijat omaksuivat toimijuutensa alustavasta omaksumisesta syvenevän omaksumisen kautta syväomaksumiseen. Tätä jakoa seuraten normittaminen näyttäytyi äitien teknologiakertomuksissa niissä tavoissa, joiden kautta äidit kertoivat mediateknologian arkisesta käytöstään ”kunnollisesti”. He mukailivat kerronnassaan samanaikaisesti hyvän äidin ja hyvän mediateknologian käytön kulttuurisia narratiiveja. Östmanin mukaan normittamisen tasolla elämäjulkaisijuus rutinoitui ja muodostui hyvän elämäjulkaisijuuden toimijarooliksi. Äitien kohdalla voi sanoa tapahtuneen saman tyyppisen toimijaroolin syntymisen tiedostavan ja itseään monitoroivan mediateknologian äitikäyttäjän muodossa.⁶⁸⁷ Ne käsitykset, joiden varassa normittamista tapahtui, muodostuivat diskursiivisella tasolla mediajulkisuuden asiantuntijapuheesta ja nettiäitiekuvastoissa.

⁶⁸⁶ Östman 2015, 230.

⁶⁸⁷ Vrt. Östman 2015, 230–231.

5 Lopuksi - Rajoille ja niiden yli

Tutkimukseni tavoitteena oli tehdä näkyväksi se, miten moninaiset tekijät ovat määritelleet äitien mahdollisuuksia muodostaa toimijuuttaan suhteessa mediateknologiaan ajanjaksolla, joka ulottuu 1980-luvulta 2010-luvulle. Analysoin äitien teknologiakertomuksia paikantamalla niistä yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja kulttuurisia yhteyksiä, jotka rajasivat äitien mediateknologista toimijuutta sekä sitä, miten äidit itse tuottivat toimijuuttaan suhteessa niihin. Kysyin myös, miten toimijuus rakentui äitien omassa kerronnassa ja miten mediateknologian käyttö muuttui ajanjakson aikana. Tutkimukseni konteksteiksi muodostuivat työelämä, arki ja (mediajulkisuuden) kulttuuriset määrittelyt. Kussakin kontekstissa hahmottui äideille erityisiä mediateknologiasuhteita ja niiden muodostumista määrittäviä yhteyksiä, jotka myös muutuivat ajassa.

Tutkimusta aloittaessani yksi ennakoajatuksistani oli, että mediateknologialla olisi ollut emansipatorisia vaikutuksia äitiyden alueella, koska se mahdollisti äitien kodin piiriä laajemman osallisuuden ja mukaanpääsyn julkiseen äitiyden määrittelyyn. Melko nopeasti yhdeksi tutkimukseni pääjuonista muodostui päinvastaisesti tämän mediateknologian näennäisesti mahdollistaman vapauden ja toimijuuden laajenemisen kriittinen tarkastelu. Kaikilla niillä yhteyksillä, joissa äiti ja mediateknologia kohtasivat, vaikutti olevan yksi yhteinen tekijä: kohtaamiset pitivät sisällään aina jonkinlaisen ambivalenssin liittyen äitien mediateknologisen toimijuuden toteuttamiseen. Väitänkin, että samalla, kun äitien toimijuus mediateknologioiden ansiosta on laajentunut, ovat sen moraaliset rajat entisestään tiukentuneet. Tähän sisältyy julmaa konstruktiota muistuttava paradoksi: laajan näkyvyyden ja osallisuuden vuoksi äidit ovat myös laajemman arvioinnin ja arvostelun kohteita. Nykyinen intensiiviseksi luonnehdittu äitiyskulttuuri on monin tavoin suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin teknologisoitumisen tuotosta. Seuraavaksi vedän yhteen tutkimukseni tulokset.

Tarkastelin äitien mediateknologista toimijuutta ohjailevia tekijöitä Mikael Hårdin ja Andrew Jamisonin muotoileman teknologian kulttuurisen omaksumisen teorian pohjalta. Sen avulla pystyin jäsentämään, miten toimijuus muodostui erilaisissa yhteiskunnallisissa, sosiaalisissa ja kulttuurisissa yhteyksissä. Taulukkoihin 3, 4 ja 5 olen koonnut keskeisimmät tekijät, jotka äitien

mediateknologisen toimijuuden muodostumiseen liittyivät kulttuurisen omaksumisprosessin viitekehyksessä kussakin tutkimukseni kontekstissa.

Taulukko 3. Äitien teknologisen toimijuuden muodostuminen työelämäkontekstissa.

Analyttinen taso (toiminnan perspektiivi)	Yhteiskunnalliset rajat & ajallinen muutos Työelämä		
	1980–1990-luku	1990–2000-luku	2010–luku
organisatorinen/ institutionaalinen taso	Teknologinen kehitys: - henkilökohtaiset tietokoneet naisvaltaisille aloille Prekaari työelämäasema: - äitiyslomat - vanhempainvapaat - kotiäitiys Kodin teknologinen varustelu Teknologinen epätasa-arvo	Teknologinen kehitys: - internet - kotitietokoneiden yleistyminen Etätyömahdollisuudet	Teknologinen kehitys: - mobiiliteknologia - sosiaalinen media Uudet työn muodot
käytännön taso	Työtapojen teknologisoituminen Työelämäkatkokset Koneiden kohtaaminen/käyttäminen/ merkityksellistäminen: - oppiminen (omat strategiat) - perheenjäsenet opettajina	Teknologian hallinta: - työn helpottuminen Etätyö: - työn ja perheen yhteensovittaminen - arjen helpottuminen	Bloggaus: - itsensä kehittäminen - ammattilaisuuteen pyrkiminen - äitiys taloudellis- teknologisena resurssina Työn ja perheen yhdistäminen Arjen intensivoituminen
diskursiivinen taso	Innostus Oman arvon muodostus	Hyvän äidin narratiivi: - läsnäolo lapselle	Uuden työn julkisuus Uusliberalistinen eetos Hyvän äidin narratiivi: intensiivinen äitiys

Työelämäkontekstissa äidin rajoiksi 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa muodostuivat ensinnäkin äitiyslomien ja kotiäitivuosien aiheuttamat katkokset työelämässä. Ne määrittivät pitkälti sitä, minkälaisia mahdollisuuksia äideillä oli oppia työpaikoille tullutta uutta teknologiaa tai ylläpitää osaamistaan. Teknologisoitua työelämä muodosti pakottavan rakenteen, jossa äitien arvoa määritti teknologinen osaaminen ja johon äidit joutuivat suhtautumaan innostuneesti pärjätäkseen, pysyäkseen mukana, päästäkseen takaisin työelämään ja oppiakseen. Äitien toimijuutta rajasivat myös kodin materiaaliset puitteet: kotien tietotekninen varustelu ei ollut vielä itsestäänselvyys, mikä vaikeutti osaamisen kartuttamista.

Myöhemmin 1990-luvun puolivälistä 2000-luvulle kotitietokoneiden ja internetin levittäytyessä suomalaiskoteihin ei työelämän vaatiman teknologisen osaamisen saavuttaminen enää samalla tavalla muodostanut digitaalisen eriarvoisuuden alueita – koneita käytettiin yhä enemmän työn ulkopuolella ja ymmärrys niistä kasvoi myös muissa yhteyksissä. Myös kehittyvien tietokoneiden yhä helppokäyttöisemmät sovellukset ja järjestelmät muuttivat niiden käytön edellyttämän osaamisen tasoa. Kotien tietotekninen varustelu mahdollisti myös etätöiden tekemisen aiempaa helpommin. Sosiaalinen media alkoi 2000-luvun lopulla mahdollistaa uusia työnteon muotoja. Bloggaus alkoi näyttäytyä ratkaisuna yhdistää aiemmin toisilleen vastakkaiset ihanteet – työssäkäynnin ja lapsilleen omistautuvan äitiyden. Teknologisen osaamisen tuomat hyödyt bloggauksen muodossa konkretisoituivat mahdollisuuksina yhteensovittaa perhe ja työ sekä saada taloudellista hyötyä itseään toteuttamalla: äitiydestä itsessään tuli taloudellisteknologinen resurssi.

Kulttuurisen omaksumisen organisatorisella tasolla, jolla teknologiat välittyvät käyttäjille erilaisten instituutioiden, järjestelmien ja rakenteiden teknologisoituessa, työelämän teknologisoituminen synnytti käsityksiä uusien teknologioiden mahdollisuuksista ja vaatimuksista. Ne muokkasivat myös äitien ymmärrystä oman teknologisen osaamisen tarpeesta ja ohjasivat toimintaa sen kehittämiseksi: 1980- ja 1990-luvulla ATK:n opetteluun omien strategioiden avulla ja myöhemmin 2010-luvulla ammattimaisen bloggauksen vaatimien taitojen ja kykyjen kehittämiseen. Näiden taitojen opettelu ja oppiminen tapahtui käytännöllisellä tasolla. Vanhempainvapaa- ja kotihoidontukijärjestelmiin kytkeytyvät ideologiat äidistä ensisijaisena hoivaajana tekivät työelämääsemasta myös moraalisen ja poliittisen kysymyksen, joista käytiin neuvottelua omaksumisen diskursiivisella tasolla. Diskursiivisella tasolla tapahtui myös teknologiseen osaamiseen kytkeytynyt oman arvon (työntekijänä ja kansalaisena/ihmisenä) muodostaminen, kuten aiemmin toin esiin.

Arjen kontekstissa äitien mediateknologisen toimijuuden rajat olivat erityisen ambivalentit. Mediateknologian tarjoamat mahdollisuudet laajensivat 1990-luvulta alkaen äidin rajoja – ulottivat ne kodin fyysisten rajojen ja asiantuntijalähtöisen

tiedon rajojen yli tavoilla, jotka eivät olleet aiemmin mahdollisia. Internetin yleistymisen myötä 1990-luvun loppupuoliskolla monet arkiset käytänteet helpottuivat, kun niiden hoitaminen ei ollut enää riippuvainen ajasta ja paikasta. Kiinteähintaisen internetin yleistyttyä 2000-luvun alussa ja myöhemmin mobiiliteknologian myötä asioiden hoitaminen helpottui entisestään. Samalla vertaistiedon jatkuva saavutettavuus teki kokemukseen perustuvan vertaistiedon jakamisesta vertaisasiantuntijuutta, jonka puoleen äidit usein ensimmäisenä kääntyvät ongelmia tai arjen pulmia kohdatessaan. Se teki äitiydestä myös *tietointensiivistä*, jota määrittää erityisesti omaehtoisuus: tietoa halutaan etsiä ja arvioida itse, omien tarpeiden lähtökohdista. Siirtymä mursi asiantuntijatiedon ja sukupolvien välisen tiedonsiirron asemaa.

Samanaikaisesti kehitys toi kuitenkin äitien arkeen uusia vaatimuksia: oman ajan ja mediateknologian käytön monitorointia, läsnäolon arviointia, kasvatuksen uusia muotoja ja aiempaa kiinteämpiä suhteita kouluun ja lasten harrastuksiin. Taulukossa 4 arjen intensivoituminen havainnollistuu kaikilla analyttisillä tasoilla: mitä lähemmäs nykyaikaa tullaan, sitä enemmän äitien arkea määrittäviä mediateknologioihin kytkeytyviä käytänteitä aineistosta löytyi. Äitien teknologiakertomuksista oli luettavissa ratkaisemattomalta vaikuttava paradoksi siitä, että arjen helpotusta varten kehitetty teknologia lopulta johti uusien, äitien arkea intensiivisemmin kuormittavien käytänteiden – *digitaalisen metatyön* – syntyyn.

Taulukko 4. Äitien teknologisen toimijuuden muodostuminen arjen kontekstissa.

Analyttinen taso (toiminnan perspektiivi)	Sosiaaliset rajat & ajallinen muutos (Perhe)arki		
	(1980)–1990-luku	1990–2000-luku	2010-luku
organisatorinen/ institutionaalinen	Teknologinen kehitys: - kotitietokoneet - internet Toimeentulo Työelämäasema Perhemuoto Kasvatusvastuu	Teknologinen kehitys: - kannettavat koneet - web 2.0 - kiinteähintainen internetyhteys - laajakaistayhteydet - mobiiliteknologia Etätyömahdollisuudet	Teknologinen kehitys: - mobiiliteknologia - mobiilisovellukset - sosiaalinen media Uudet työn muodot Työn ja perheen yhteensovittaminen
käytännön taso	Perhesuhteet Aika(pula)	Perhesuhteet Aika(pula) Digitaaliset palvelut Sosiaaliset suhteet Vertaistuki Tiedonhaku Etätyö Lasten opettaminen	Perhesuhteet Aika(pula) Digitaalinen metatyö Sosiaaliset suhteet Kokemusasiantuntijuus Tietointensiivisyys Lasten käytön monitorointi Itseilmaisu/ arjen tallentaminen Äitiyden performointi Arjen jakaminen
diskursiivinen taso	<i>Hyvän äidin narratiivi:</i> Perheen ensisijaisuus Läsnäolo <i>Hyvän mediateknologian käytön narratiivi:</i> kohtuullisuus	<i>Hyvän äidin narratiivi:</i> Perheen ensisijaisuus Läsnäolo Oma aika Kunnollisuus <i>Hyvän mediateknologian käytön narratiivi:</i> hyöty tasapaino kohtuullisuus	<i>Hyvän äidin narratiivi:</i> Perheen ensisijaisuus Intensiivinen äitiys Aito läsnäolo Oma aika Tunnustuksellisuus Kunnollisuus <i>Hyvän mediateknologian käytön narratiivi:</i> netin vaarat hyötykäyttö tasapaino kohtuullisuus

Hårdin ja Jamisonin mukaan käytön omaksuminen tapahtuu käytännöllisellä tasolla kolmivaiheisesti: totuttelusta ja harjoittelusta teknologian kesyttämiseen ja kotouttamiseen ja lopulta sen sisäistämiseen ja omaksi tekemiseen. Arkisen käytön kuvauksissa käytön rajat olivat kuitenkin myös äitiyden kulttuuristen odotusten ja etenkin läsnä olevan ja intensiivisen äitiyden ihanteen mukaisia: käytännöllinen taso sekoittui diskursiiviseen tasoon, jossa äitiyden kulttuuriset määritykset rakentuvat. Tutkimukseni valossa näyttää siltä, että äitiyden kontekstissa mediateknologiat eivät voi saavuttaa sellaista arkipäiväistymistä ja itsestään selväksi muotoutumista, jossa niiden käyttöä, sisäistämistä ja merkityksiä ei joutuisi jatkuvasti arvioimaan suhteessa muihin – useimmiten lapseen ja perheeseen, mutta myös ulkoapäin tuleviin odotuksiin. Äidit myös refleктоivat omaa toimintaansa tiivistä. Tästä huolimatta, mitä näkyvämmän suhteen äidit muodostivat mediateknologiaan, sitä vahvemmin siitä tuli myös julkinen moraalinen kysymys, jossa neuvoteltiin äidin tehtävästä. Nämä äitien mediateknologisen toimijuuden kulttuuriset määritykset olen koonnut taulukkoon 5.

Taulukko 5. Äitien teknologisen toimijuuden muodostuminen kulttuuristen määritysten kontekstissa.

Analyttinen taso (toiminnan perspektiivi)	Kulttuuriset rajat & ajallinen muutos Kulttuuriset määritykset		
	1980–1990-luku	2000–luku	2010-luku
organisatorinen/ institutionaalinen	Teknologinen kehitys Vanhemmuuden asiantuntijuus Psykososiaalinen tieto	Teknologinen kehitys Teknologinen asiantuntijuus Vanhemmuuden asiantuntijuus Psykososiaalinen tieto Mediajulkisuus: nettikirjoittelu (verkko)lehtiartikkelit	Teknologinen kehitys Teknologinen asiantuntijuus Vanhemmuuden asiantuntijuus Psykososiaalinen tieto Mediajulkisuus: nettikirjoittelu (verkko)lehtiartikkelit valistuskampanjat tv-ohjelmat/ sketsit poplyriikat
käytännön taso	Oman käytön merkityksellistäminen Hyvän mediateknologian käytön narratiivi: Hyötykäyttö Hyvän äidin narratiivi: Syyllisyys ja huono omatunto	Oman käytön merkityksellistäminen Hyvän mediateknologian käytön narratiivi: hyötykäyttö Hyvän äidin narratiivi: Syyllisyys ja huono omatunto	Oman käytön merkityksellistäminen Hyvän mediateknologian käytön narratiivi: hyötykäytön korostaminen tasapainon löytyminen Hyvän äidin narratiivi: Syyllisyys ja huono omatunto väärinkäytön tunnustaminen nettiäidin stereotyypistä erottautuminen
diskursiivinen taso	Tietoyhteiskuntapuhe Tiedon valtatie Psykososiaalinen tieto	Teknologiset puhetavat Psykososiaalinen tieto	Psykososiaalinen tieto Intensiivinen äitiys Vuorovaikutussuhteen häiriintyminen Äiti ensisijaisena hoivaajana Aito läsnäolo Kunnollisuus Nettiäitistereotyyppi

Toin tutkimuksessani esiin, että äiteihin kohdistuvan julkisen valistuksen ja arvioinnin syyllistävä juoni elää vahvasti myös nykyäitiyttä arvosteltaessa. Mediateknologisen toimijuuden kulttuurisia määräyksiä tuotettiin tutkimusajanjakson viimeisellä kolmanneksella erityisesti mediajulkisuuden tuottamissa humoristisissa nettiäitiekuvastoissa tai huolta herättävissä vanhemmuuden asiantuntijoiden teknologiakäsityksissä, joiden kautta kysymys äitien älylaitteiden käytön reunaehdoista on muodostunut ennen kaikkea moraaliseksi. Äitien teknologinen toimijuus ei enää ollut ainoastaan mediateknologian konkreettiseen käyttöön liittyvää rajanvetoa, vaan siitä tuli myös äitien kunnollisuutta määrittelevä kamppailu, johon ottivat osaa niin äidit itse, populaarikulttuurin äitiesitykset kuin vanhemmuuden asiantuntijatkin. Väitän, että tämä on väistämättä vauhdittanut siirtymää aiemmasta kasvatuskulttuurista, jossa on ollut kyse vanhemman (äidin) ja lapsen suhteesta, kohti intensiivistä äitiyskulttuuria, jossa ensisijaiseksi on muodostunut äidin suhde omaan vanhemmuuteensa. Oma toimintaa on alettu arvioidaan ja reflektoidaan aiempaa herkemmin – myös suhteessa mediateknologiaan.⁶⁸⁸

Tutkimuksessani osoitin, että perinteisen vanhemmuus- ja kasvatustieteiden alueelle on mediateknologian myötä paikantunut myös teknologinen asiantuntijuus. Psykologit, psykiatrit ja kättilöt ovat hyvän vanhemmuuden lisäksi alkaneet määritellä julkisuudessa sitä, miten mediateknologiaa käytetään ”oikein”. Psykososiaalisen tiedon avulla mediajulkisuuden välittämässä asiantuntijapuheessa suostuteltiin vanhempia toimimaan mediateknologioiden parissa vastuullisesti. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että juuri äitien oli syytä monitoroida omaa käyttöönsä suhteessa lapsen hyvinvointiin. Äitiyspuheen laajeneminen ja moniäänistyminen teknologisen kehityksen myötä on murtautunut asetelmaa, jossa psykososiaalista tiedontuotantoa ja äitien ohjausta tapahtuisi vain perinteisten vanhemmuuden ammattilaisten ja asiantuntijoiden taholta. Sen sijaan ohjaaminen on pirstaloitunut monilla tahoilla ja aiemmin asiantuntijuutta määritelleet ammattitieteeseen perustuneet ehdot ovat hämärtyneet. Keskitetyn ohjauksen murtuminen ei ole kuitenkaan kasvattanut yksilöiden vapautta, vaan vahvistanut uusliberalistiseen ideologiaan kytköksissä olevaa oletusta, jonka mukaan yksilöiden on itse arvioitava omaa toimintaansa ja muutettava sitä yhteiskunnan eri tasoilta annettujen ohjeistusten mukaiseksi.⁶⁸⁹ Myös tämä kehitys näkyy äitiyden intensivoitumisena. Tutkimukseni vahvisti jo aiemmin äitiyden kulttuurisessa tutkimuksessa todettua käsitystä, jonka mukaan äidit toimivat ja asemoivat itsensä ympäröivään maailmaan kulttuuristen odotusten

⁶⁸⁸ Ks. myös. Kaarakainen & Lehto 2018; Aalto 2012; Furedi 2002, 5.

⁶⁸⁹ Vrt. Vuori 2012, 79–80. Ks. myös Furedi 1997.

varassa ja usein pyrkivät vastaamaan näihin odotuksiin.⁶⁹⁰ Äidit asettuivat kertomuksissaan noudattamaan niin hyvän äidin kuin hyvän mediateknologian käytönkin kulttuurista narratiivia. Hyvän äidin ja hyvän mediateknologian käytön kulttuurisiin narratiiveihin mukautuminen oli aineistossani tavallisin tapa, jolla äidit tuottivat omaa toimijuuttaan. Se, miten vahvasti näihin narratiiveihin mukauduttiin, vaihteli kertomuksen konteksteista riippuen.

Lauren Berlant on todennut, että ambivalenssiin ei ole parannuskeinoa.⁶⁹¹ Äititoimijuuden kohdalla se vaikuttaa todella olevan niin. Tutkimusta tehdessäni törmäsin jatkuvasti siihen, että kaikkea äitien toimintaa määrittävät toisiaan poissulkevat ristiriitaiset odotukset hyvästä toimijuudesta. Parannuskeinon löytämistä tärkeämpää lieneekin se, miten ambivalenssin kanssa oppii elämään. Ambivalenssia vastaan voi taistella monissa arkisissa tilanteissa, kuten itse tein – näin jälkeen päin ajateltuna – kun en tартunut äitiysneuvolan terveydenhoitajan ohjeeseen pysyä pois internetistä äitiyteni alkutaipaleella. Se on myös esimerkki siitä, miten äiteihin kohdistuva ammatillinen ohjaus tai kulttuurissa elävät odotukset eivät sellaisenaan säätele äitien elämää yksilötasolla, mutta ovat joka tapauksessa osa äitien omaa merkityksenantoa ja toimijuuden arvioimista. Nykyarjen ambivalenssiksi on muodostumassa yhä voimakkaammin aineistoni äitienkin esiin nostama tasapainon säilyttäminen mediateknologian käytössä niin, ettei se asetu hallitsemaan elämäämme tai tuo arkeemme liikaa uusia kuormittavia käytäntöjä. Aivan kuten vuoden 1995 Tietokoneaineiston ja kotitietokoneiden yleistymisen aikaan, on tänäkin päivänä jatkuvasti tasapainoiltava sen kanssa, ettei uusista kaikkialle levinneistä älylaitteista tulisi isäntiä, vaan ne pysyisivät rengin roolissa.

Tutkimukseni keskeinen tehtävä oli tehdä näkyväksi, miten teknologian kulttuurisen omaksumisen prosesseissa sillä, minkälaisissa yhteiskunnallisissa asemassa teknologiaa kohdataan, on keskeinen merkityksensä prosessin muodostumisessa. Hårdin ja Jamisonin teorettinen viitekehys (taulukko 1.) toimi tutkimusasetelmani inspiraationa, mutta osoittautui lopulta sellaisenaan liian tekniseksi, jotta sen avulla olisi saanut kuvattua äitien mediateknologisen toimijuuden muotoutumista käyttämäni aineistojen pohjalta. Sen sijaan Sari Östmanin versio Hårdin ja Jamisonin teoriakehyksestä tuodessaan esiin teknologian kulttuurisen omaksumisprosessin syventymisen ajassa⁶⁹² oli hedelmällinen teorettinen työkalu. Östmanin elämäjulkaisijoiden identiteetin kehittymisen tavoin äitien teknologinen toimijuus intensivoitui ajassa arjen digitalisoitumisen ja äitiyskulttuurin kietoutuessa yhä tiukemmin yhteen.

⁶⁹⁰ Kaarakainen & Lehto 2018; Sevón 2011; Andrews 2002.

⁶⁹¹ Berlant 2011, 685.

⁶⁹² Östman 2015, 232.

Työssäni osoitankin monia sellaisia yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja sosiaalisia yhteyksiä, joiden kautta myös muiden sosiaalisten kategorioiden tai käyttäjäryhmien teknologiasuhteita ja niiden muodostumisen ehtoja olisi mahdollista purkaa. Digitalisaation ja kehittyvän teknologian myötä myös teknologian kulttuurisen omaksumisen prosessit ovat jatkuvassa muutoksessa. Juuri nyt digitaalisen eriarvoisuuden kysymykset ovat ajankohtaisempia kuin koskaan. Digitaalinen eriarvoisuus näkyy eri ihmisryhmien kohdalla eri tavoin. Lasten ja nuorten kohdalla se näkyy digitaalisten taitojen epätasaisena jakautumisena, mikä aiheuttaa epätasarvoisia mahdollisuuksia käyttää ja hyödyntää digitaalisia teknologioita osana elämää ja sen vaikutukset näkyvät myös muun muassa sukupuolittuneina uravalintoina.⁶⁹³ Viime vuosina digitalisaation aiheuttama eriarvoisuus on tunnustettu myös vanhusten keskuudessa.⁶⁹⁴ Työelämän kontekstissa teknologisen osaamisen kartuttaminen työurakatkosten aikana saattaa edelleen aiheuttaa haasteita aloilla, joilla työ edellyttää spesifiä teknologista osaamista tai joilla työtehtävät digitalisoituvat. Vaikka 1980-lukuun verraten erilaiset mediateknologiat ovat kodeissa nyt itsestään selvyiksiä, ei niiden helppokäyttöisyys enää riitä ylläpitämään työelämän vaatimia käyttötaitoja.⁶⁹⁵ Kuten tässäkin tutkimuksessa osoitin, ei digitaalinen epätasa-arvo näyttäydy kaikille samanlaisena, vaan sen muodot ja vaikutukset ovat sidoksissa ihmisen yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen asemaan ja sitä määrittäviin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin ja puhetapoihin. Tämän kaltaisiin kysymyksiin tarttumiseen ja niiden purkamiseen myös historiallistaen – ja sen kautta ratkaisujen etsimiseen – toivon tutkimukseni antavan inspiraatiota tieteenalasta riippumatta.

Omassa tutkimuksessani tarkemman analyysin ulkopuolelle jäivät aineistojen luonteesta ja näkökulmastani johtuen muun muassa se, miten kertojien muut mahdolliset kategoriat tai yhteiskunnalliset asemat vaikuttivat teknologisen toimijuuden muotoutumiseen. En myöskään päässyt kovin hyvin kiinni siihen, miten äidit miten toteuttivat itseään digitaalisissa ympäristöissä – mitä he niissä tekivät ja millaisia rajoja niihin liittyi – ja miten se mahdollisesti vaikutti toimijuuden muodostumiseen. Tämän kaltaista tutkimusta on tehty etenkin kansainvälisesti sosiaalisen median tutkimusta ja äitiystutkimusta yhdistävissä tutkimuksissa. Tutkimus on osoittanut oman tutkimukseni tavoin, että käyttäessään sosiaalista mediaa yhteydenpitoon muiden äitien kanssa sillä on hyvinvointia edistäviä vaikutuksia.⁶⁹⁶ Toisaalta, tutkimus on osoittanut, että vaikka sosiaalinen media on lisännyt äitien mahdollisuuksia ilmaista omia kokemuksiaan ja osallistua, korostuu

⁶⁹³ Kaarakainen 2019.

⁶⁹⁴ Jyrkämä 2007.

⁶⁹⁵ Vrt. Kaarakainen 2019.

⁶⁹⁶ Arnold ja Martin 2016; Johnson ja Quinlan 2015; McDaniel, Coyne & Holmes 2012.

verkkokeskusteluissa vastakkainasettelu erilaisten äitinä toimimisen tapojen välillä.⁶⁹⁷ Tuloksista on tulkittavissa sama äitien toimijuuteen keskeisenä liittyvä ambivalenssi, joka läpäisi oman tutkimukseni lähtökohdista muodostuneita tuloksia.

Tutkimuksen ulkopuolinen haaste työlleni oli rahoituksen katkonaisuus. Pitkä prosessi mahdollisti kuitenkin lopulta ajallisen etäisyyden myös vuoden 2013 aineistoon, mikä auttoi paremmin hahmottamaan ne lähimenneisyyden merkitykselliset kerronnat, joita aineistossa esille nostettiin. Myös muutos tuli selvemmin näkyviin: äitien teknologinen toimijuus muotoutuu kussakin ajassa hyvin erilaisten reunaehtojen vallitessa. Vuonna 2021 reunaehdot muodostuvat maailmanlaajuisen pandemian asettamalla rajoja ihmisten työelämälle ja arjelle, ja etenkin näiden yhteensovittamiselle. Niin ikään kulttuurisia määrittäjiä sille, miten poikkeuksellisessa tilanteessa toimitaan oikein, tuotetaan mediajulkisuudessa tiuhaan.

Rahoituksen ollessa katkolla sain työskennellä tutkijana opetuksen ja koulutuksen digitalisoitumiseen liittyvissä hankkeissa. Pääsin työssäni tutustumaan digitalisaation moniin ulottuvuuksiin – niin poliittisiin, alueellisiin ja hallinnollisiin kuin arkisiin käytäntöihin kouluissa ja lasten ja nuorten elämässä. Näkökulman laajentuminen mediateknologian merkityksistä myös muissa kuin äitiyden kontekstissa herätti kiinnostukseni nykypäivän digitalisaation polttavaan aiheeseen: digitaaliseen hyvinvointiin. Viittasin tutkimuksessani ohimennen siihen, että digitaalisen hyvinvoinnin kysymykset ovat alkaneet kiinnostaa yhteiskunta- ja kasvatustieteiden tutkimusaloilla.⁶⁹⁸ Niin ikään teknologiayritykset ovat heränneet kehittämään erilaisia sovelluksia, joiden avulla ihmiset voisivat rajoittaa arkea liiallisesti kuormittavaa älylaitteiden käyttöään. Tätä koskevat tutkimukset ovat antaneet ristiriitaisia tuloksia siitä, miten tehokkaita teknologian käyttöä säätelemään kehitetyt teknologiset ratkaisut ovat.⁶⁹⁹

Digitaaliseen hyvinvointiin liittyvien kysymysten kokonaisvaltainen hahmottaminen vaatisi myös sen huomioimista, minkälaisien yhteiskunnallisten ja sosiaalisten käytänteiden sekä kulttuuristen puhetapojen kohteena käyttäjinä olemme. Digitaalinen hyvinvointi on monitahoinen ilmiö, johon on kytköksissä teknologian kehitys arvotuksineen, ihmiskuva (joka on jatkuvan uudelleenmäärittelyn kohteena monien eri alojen keskusteluissa), erilaiset käyttäjäryhmät ja niitä määrittävän psykososiaalisen tiedon muodot, uusliberalistinen markkinatalous (joka myy meille ideaalisubjektia mitä moninaisimmissa yhteyksissä), työelämän rakenteet sekä ne arkiset sosiaaliset ja materiaaliset tilanteet, joissa digitaalista teknologiaa käytämme. Jatkotutkimuksena

⁶⁹⁷ Abetz ja Moore, 2018; Arnold ja Martin, 2016: 4.

⁶⁹⁸ Gui, Fasoli & Carradore 2017.

⁶⁹⁹ Ks. esim. Rofarello & De Russis 2019.

kohteena digitaalinen hyvinvointi tarjoaa rajattomasti näkökulmia ja myös metodologisia lähtökohtia. On tärkeää, että näkökulmasta riippumatta digihyvinvoinnin kysymyksiä lähestytään myös historiallistaen. Siten menneisyyden ymmärtäminen osana ilmiötä nousee keskeiseksi keinoksi ymmärtää nykyhetkeä ja sen muodostumiseen johtaneita ajallisia kerrostumia. Näin olisi mahdollista myös hahmotella uusia – ja mahdollisia – digitaalisia tulevaisuuksia.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Tietokone – Isäntä vai renki -kilpakeruu.

SKS/Kansanrunousarkisto/Toimihenkilöjärjestöjen Sivistysliitto. Arkistotunnus: SKS
KRA. S Toimihenkilöjärjestöjen Sivistysliitto 1–719.1995.

Tietokone – Isäntä vai renki -kilpakeruun äitivastaajat:

SKS KRA TIR1995Äi01 [sivunumero puuttuu]

SKS KRA TIR1995Äi02 [sivunumero puuttuu]

SKS KRA TIR1995Äi03 s. 291–294

SKS KRA TIR1995Äi04 [sivunumero puuttuu]

SKS KRA TIR1995Äi05 s. 363–369

SKS KRA TIR1995Äi06 s. 93–95

SKS KRA TIR1995Äi07 s. 116–118

SKS KRA TIR1995Äi08 s. 4–10.

SKS KRA TIR1995Äi09 s. 617–619

SKS KRA TIR1995Äi10 s. 530–532

SKS KRA TIR1995Äi11 s. 110–114

SKS KRA TIR1995Äi12 s. 322–329

SKS KRA TIR1995Äi13 s. 204–209

SKS KRA TIR1995Äi14 s. 119–122

SKS KRA TIR1995Äi15 s. 682–684

SKS KRA TIR1995Äi16 s. 150–158

SKS KRA TIR1995Äi17 s. 62–71

SKS KRA TIR1995Äi18 s. 173–174

SKS KRA TIR1995Äi19 s. 31–37

SKS KRA TIR1995Äi20 s. 271–273

SKS KRA TIR1995Äi21 s. 211–220

SKS KRA TIR1995Äi22 s. 480–482

SKS KRA TIR1995Äi23 s. 698–701

SKS KRA TIR1995Äi24 s. 333–339

SKS KRA TIR1995Äi25 s. 461–471

SKS KRA TIR1995Äi26 s. 597–603

SKS KRA TIR1995Äi27 s. 415–421

SKS KRA TIR1995Äi28 s. 53–59

SKS KRA TIR1995Äi29 s. 234–239

SKS KRA TIR1995Äi30 s. 422–427

SKS KRA TIR1995Äi31 s. 376–379

SKS KRA TIR1995Äi32 s. 675–681

SKS KRA TIR1995Äi33 [sivunumero puuttuu]
SKS KRA TIR1995Äi34 [sivunumero puuttuu]
SKS KRA TIR1995Äi35 s. 302–307
SKS KRA TIR1995Äi36 s. 49–52
SKS KRA TIR1995Äi37 s. 497–501
SKS KRA TIR1995Äi38 s. 591–395
SKS KRA TIR1995Äi39 s. 353–358
SKS KRA TIR1995Äi40 s. 396–402

Yleisradio (YLE) & Jyväskylän yliopisto & Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS): Yksi päivä mediaa 2001 [sähköinen tietoaineisto]. Versio 2 (2009-06-15).
Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1306>.

Yksi päivä mediaa vuonna 2001 -kilpakeruun äitivistäajat:

FSD1306 YPM2001Äi0006
FSD1306 YPM2001Äi0008
FSD1306 YPM2001Äi0014
FSD1306 YPM2001Äi0024
FSD1306 YPM2001Äi0026
FSD1306 YPM2001Äi0030
FSD1306 YPM2001Äi0032
FSD1306 YPM2001Äi0034
FSD1306 YPM2001Äi0042
FSD1306 YPM2001Äi0044
FSD1306 YPM2001Äi0048
FSD1306 YPM2001Äi0055
FSD1306 YPM2001Äi0056
FSD1306 YPM2001Äi0060
FSD1306 YPM2001Äi0076
FSD1306 YPM2001Äi0082
FSD1306 YPM2001Äi0084
FSD1306 YPM2001Äi0098
FSD1306 YPM2001Äi0107
FSD1306 YPM2001Äi0120
FSD1306 YPM2001Äi0154
FSD1306 YPM2001Äi0188
FSD1306 YPM2001Äi0193
FSD1306 YPM2001Äi0195
FSD1306 YPM2001Äi0205
FSD1306 YPM2001Äi0227
FSD1306 YPM2001Äi0241
FSD1306 YPM2001Äi0275
FSD1306 YPM2001Äi0298
FSD1306 YPM2001Äi0307
FSD1306 YPM2001Äi0329
FSD1306 YPM2001Äi0337
FSD1306 YPM2001Äi0344
FSD1306 YPM2001Äi0355
FSD1306 YPM2001Äi0376
FSD1306 YPM2001Äi0400

FSD1306 YPM2001Äi0427
FSD1306 YPM2001Äi0434
FSD1306 YPM2001Äi0437
FSD1306 YPM2001Äi0450
FSD1306 YPM2001Äi0474
FSD1306 YPM2001Äi0491
FSD1306 YPM2001Äi0492
FSD1306 YPM2001Äi0502
FSD1306 YPM2001Äi0526
FSD1306 YPM2001Äi0556
FSD1306 YPM2001Äi0569
FSD1306 YPM2001Äi0570
FSD1306 YPM2001Äi0572
FSD1306 YPM2001Äi0579
FSD1306 YPM2001Äi0599
FSD1306 YPM2001Äi0601
FSD1306 YPM2001Äi0630
FSD1306 YPM2001Äi0638
FSD1306 YPM2001Äi0649
FSD1306 YPM2001Äi0671
FSD1306 YPM2001Äi0688
FSD1306 YPM2001Äi0696
FSD1306 YPM2001Äi0706
FSD1306 YPM2001Äi0707
FSD1306 YPM2001Äi0725
FSD1306 YPM2001Äi0726
FSD1306 YPM2001Äi0731
FSD1306 YPM2001Äi0742
FSD1306 YPM2001Äi0743
FSD1306 YPM2001Äi0751

Yksi päivä mediaa vuonna 2001 -kilpakeruun isävastaajat, joihin viittasin luvussa 3.1:

FSD1306YPM0031
FSD1306YPM0037

Teknologisoituva äitiys – Murroksia informaatioteknologian aikakaudella -blogikeräys.
2013. Tekijän hallussa.

Blogiaineiston vastaajat:

BLOG2013Äi01
BLOG2013Äi02
BLOG2013Äi03
BLOG2013Äi04
BLOG2013Äi05
BLOG2013Äi06
BLOG2013Äi07
BLOG2013Äi08

BLOG2013Äi09
BLOG2013Äi10
BLOG2013Äi11
BLOG2013Äi12
BLOG2013Äi13
BLOG2013Äi14
BLOG2013Äi15
BLOG2013Äi16
BLOG2013Äi17
BLOG2013Äi18
BLOG2013Äi19
BLOG2013Äi20
BLOG2013Äi21
BLOG2013Äi22
BLOG2013Äi23
BLOG2013Äi24
BLOG2013Äi25
BLOG2013Äi26
BLOG2013Äi27
BLOG2013Äi28
BLOG2013Äi29
BLOG2013Äi30
BLOG2013Äi31
BLOG2013Äi32
BLOG2013Äi33

Digiajan peruskoulu 2020 -hankkeen haastatteluaineisto vuodelta 2019. Arkistoituna Tampereen yliopiston TRIM-tutkimusyksikössä.

Digitaaliset lähteet

Keskustelupalstat

KaksPlus.fi, Mitäs nyt? -palstan keskustelu: ”Muut kotiäidit? Teettekö jotain työtä kotonaolon lisäksi? Mitä?” 26.12.2008. <http://kaksplus.fi/threads/muut-kotiaeidit-teettekoe-jotain-tyoetae-kotonaolon-lisaeksi-mitae.1271844/>. Luettu 12.8.2016.

KaksPlus.fi Mitäs nyt? -palstan keskustelu: ”Wilma pilaa elämäni, mistä noi penskat näkee itse noi wilmaan tulleet jutut?” 21.4.2013. <http://kaksplus.fi/keskustelu/plussalaiset/mitas-nyt/2258928-wilma-pilaa-elamani-mista-noipenskat-nakee-itse-noi-wilmaan-tulleet-jutut/>. Luettu 2.3.2014.

Meidän Perhe.fi Sana vapaa -palstan keskustelu: ”Millä tavalla kotiäiti voi ansaita lisäansioita perheelle?”. 16.7.2007. http://www.meidanperhe.fi/keskustelu/702854/ketju/_milla_tavalla_kotiaiti_voi_ansaita_lisaansioita_p. Luettu 12.8.2016.

Meidänperhe.fi Sana vapaa -palstan keskustelu: ”Onko kaksplussalla joku tissiketju?” 24.6.2008.

http://www.meidanperhe.fi/keskustelu/23046/ketju/onko_kaksplussalla_joku_tissiketju_. Luettu 2.3.2015.

Vauva.fi. Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Onko kaksplussalla joku tissiketju?” 24.6.2008.
http://www.vauva.fi/keskustelu/23046/ketju/onko_kaksplussalla_joku_tissiketju_.
Luettu 2.3.2015.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Tätä palstaa lukee toimittajat, kirjoitin päivällä tänne ja nyt se on Ilta-Sanomissa”. 20.4.2009.
https://www.vauva.fi/keskustelu/984148/ketju/tata_palstaa_lukee_toimittajat_kirjoitin_paivalla_. Luettu 23.4.2016.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Eikö nuo toimittajat osaa itse keksiä aiheita kun aina niitä täältä palstalta hakevat?”. 28.6.2010.
https://www.vauva.fi/keskustelu/1191614/ketju/eiko_nuo_toimittajat_osaa_itse_keksi_a_aiheita_kun_. Luettu 17.11.2017.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Pitääkö synnytyksessä todellakin olla alapää paljaana?”. 4.2.2011.
https://www.vauva.fi/keskustelu/1326524/ketju/pitaako_synnytyksessa_todellakin_olla_alapaa_palja_. Luettu 8.4.2020.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Penisketju”. 19.7.2011.
https://www.vauva.fi/keskustelu/1435636/ketju/penisketju_. Luettu 2.3.2015.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Monelleko äidille netti on ainoa ”oma tila””. 3.5.2012.
http://www.vauva.fi/keskustelu/1614140/ketju/monelleko_aidille_netti_on_ainoa_oma_tila_. Luettu 17.8.2016.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Ideoita kotiäidille rahan ansaitsemiseksi!!! Auttakaa! Tässä osaamiseni”. 25.5.2012.
http://www.vauva.fi/keskustelu/1627234/ketju/ideoita_kotiaidille_rahan_ansaitsemiseksi_auttakaa_. Luettu 12.8.2016.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Fb-ryhmä ”Wilma pilasi elämäni”. 19.4.2014.
http://www.vauva.fi/keskustelu/3804098/ketju/fb_ryhma_wilma_pilasi_elamani_.
Luettu 2.3.2014.

Vauva.fi Aihe vapaa -palstan keskustelu: ”Iltasanomien toimittajat aloittavat ketjuja palstalle”. 14.5.2017. https://www.vauva.fi/keskustelu/2870215/iltasanomien-toimittajat-aloittavat-ketjuja-palstalle_. Luettu 17.11.2017.

Blogit

Alatalo, Anni 3.5.2013. ”Äiti, miksi laitoit mut nettiin?” Yle.fi
https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/05/03/aiti-miksi-laitoit-mut-nettiin_. Luettu 14.9.2017.

Helin, Sari 4.2.2015 “Wilma pilaa kodin ja koulun loputkin välit”. Yle.fi.
http://yle.fi/uutiset/sari_helin_wilma_pilaa_kodin_ja_koulun_loputkin_valit/7780204.
Katsottu 4.2.2015.

Juliaihminen-blogi, 17.11.2016 ”Käsi ylös: kenen mielestä #someäiti on halventava termi?”
<http://www.lily.fi/blogit/juliaihminen/kasi-ylos-kenen-mielesta-someaiti-halventavatermi>. Luettu 8.10.2018.

Kotipesä.vuodatus.net, 25.9.2011. ”Nettiäiti”.
<https://kotipesa.vuodatus.net/lue/2011/09/nettiaiti>.

Lehtinen, Jenny 29.10.2015. ”Metatyö räjäyttää äidin pään”. Yle.fi
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/jenny-lehtinen-metatyo-kunniaan>. Luettu 16.7.2020.

Lifeoflotta.fi, 16.2.2020. ”Äidin oma aika”. <http://www.lifeoflotta.fi/2020/02/aidin-oma-aika.html>. Luettu 27.7.2020.

Pekkamertala.wordpress.com, 6.6.2017. ”Pahat ja laiskat vanhemmat pilaavat medialla lastensa elämän?” <https://pekkamertala.wordpress.com/2017/06/06/pahat-ja-laiskat-vanhemmat-pilaavat-medialla-lastensa-elaman/>. Luettu 5.5.2020.

Poikien Äidit -blogi, 8.8.2017 ”Kännykkä kädessä leikkipuistossa. Tsot tsot äiti!”
<https://www.poikienaidit.fi/2017/08/08/kannykka-kadessa-leikkipuistossa-tсот-tсот-aiti/>. Luettu 8.10.2018.

Pro peruskoulu -blogi (<http://www.properuskoulu.net/>): Luettu 3.3.2014.
”Wilma – lasten rikosrekisteri?” 17.4.2013
”Wilma-kohu jatkuu” 5.5.2013.

Project Mama -blogi, 17.11.2016 ”Se parempi korppikampanja”.
<http://www.projectmama.info/2016/11/se-parempi-korppikampanja.html>. Luettu 8.10.2018.

Nettisivustot

Care.com 2.12.2015. ”Töitä kotoa käsin – 10 parasta uravaihtoehtoa”.
<https://fi.care.com/verkkolehti/tyonhakijalle/toita-kotoa-kasin-10-parasta-uravaihtoehtoa/>. Luettu 12.8.2016.

Finlex.fi:
Laki lapsen huollosta 190/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190190>.
Perusopetuslaki 628/1998. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#a13.6.2003-477>.

Hel.fi, Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan kotisivut 11.11.2016.
Välinpitämättömyys on tämän päivän väkivaltaa -kampanjan esittely. [sivu poistunut]

Imetys.fi Imetyksen tuki ry:n -verkkosivusto. <http://www.imetys.fi/index.php/tukea-tietoa/imetystukilista>. Luettu 2.3.2016.

- Imety.fi, Imetyksen tuki ry:n -verkkosivusto. <http://www.imety.fi/index.php/tukea-tietoa/imetystukilista>. Luettu 2.3.2016.
- Mamwork.fi. <http://www.mamwork.fi/asiantuntijoille.html>. Luettu 12.8.2016.
- Mediakasvatus.fi 2018. Kohti tasapainoista digiarkea
<https://mediakasvatus.fi/materiaali/vanhempainilta-kohti-tasapainoista-digiarkea/>.
Luettu 15.9.2020.
- Mll.fi 2019. Lapset ja media -tietopankki. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/>. Luettu 15.9.2020.
- Mtv.fi 26.10.2015. ”Ruotsalaiskätilöt varoittavat: Älypuhelimien käyttö vaikuttaa imetykseen”. <https://www.mtv.fi/lifestyle/hyvinvointi/artikkeli/ruotsalaiskatilot-varoittavatliiallinen-puhelimen-kaytto-vaikuttaa-imetykseen/5516206>. Luettu 8.10.2018.
- Mtv.fi 3.10.2013. ”Huoltajat tuhtuneita – Ben Furmanilta Wilma-opas opettajille”
<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/huoltajat-tuhtuneita---ben-furmanilta-wilmaopas-opettajille/2336258>. Katsottu 28.2.2014.
- Mtv.fi 11.6.2017. ”Tutkija: Vanhempia syyllistetään turhaan älypuhelimien räpläämisestä – ”Toivon, että mustamaalava keskustelu loppuisi””.
<https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/tutkija-vanhempia-syyllistetaan-turhaanalypuhelimen-raplaamisesta-toivon-etta-mustamaalava-keskusteluloppuisi/6462660#gs.VpOUtf8>. Luettu 8.10.2018.
- Naurunappula.com 13.2.2014. <https://m.naurunappula.com/1174946/aiti-koneella>. Luettu 20.4.2014. [sivusto suljettu vuonna 2017]
- Oph.fi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Opetushallitus 2014.
- Techcrunch.com 11.6.2018. “Facebook launches ‘Memories’, a new home for reminiscing”. <https://techcrunch.com/2018/06/11/Facebook-launches-memories-a-new-home-for-reminiscing/>. Luettu 23.10.2020.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012#HTK>.
- Unicef.fi, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista artikla 18. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.
- Uutissirkus 13.08.2014. ”Kadonnut perheenäiti löytyi internetin keskustelupalstalta”.
<http://cheatingu.com/uutissirkus/?p=1874>. Luettu 21.11.2017.
- Vau.fi [aikatunniste puuttuu] ”Katse ylös kännykästä, vanhemmat!”
<https://www.vau.fi/Perhe/Vanhemmuus/varastaako-kannykka-huomion-poislapsiltasi/>. Luettu 8.10.2018.

- Vau.fi 19.6.2018. ”Äidin oma aika, tuo arjessa jaksamisen edellytys”.
<https://www.vau.fi/blogit/aidin-oma-aika-tuo-arjessa-jaksamisen-edellytys/>. Luettu 27.7.2020.
- Web.archive.org iNET-hinnasto vuonna 1998.
<http://web.archive.org/web/19981205103739/http://www2.inet.fi/apu/info/kaytto/hinnasto/#open>. Katsottu 31.7.2020.
- Wikipedia-artikkeli Kalevauva.fi. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Kalevauva.fi>. Luettu 8.4.2020.
- Wilma pilasi elämäni -Facebook-yhteisö.
<https://www.Facebook.com/WilmaPilasiElamani?fref=ts>. Luettu 14.3.2014. [sivu poistettu]
- Yle.fi 13.5.2009. ”Koululaiset: Wilma on rikosrekisteri”.
http://yle.fi/uutiset/koululaiset_wilma_on_rikosrekisteri/5250971. Katsottu 28.2.2014.
- Yle.fi 26.5.2014. ”Kättilö: Nauti vauvasta ilman Facebookia”. <https://yle.fi/uutiset/3-7263732>. Luettu 8.10.2018.
- Yle.fi 28.4.2014. ”Vanhemmat raportoivat lastensa asiat verkossa – Lastensuojelun keskusliitto huolissaan”.
http://yle.fi/uutiset/vanhemmat_raportoivat_lastensa_asiat_verkossa__lastensuojelun_keskusliitto_huolissaan/7204605. Luettu 16.11.2017.
- Yle.fi 14.8.2015. ”Viekö älypuhelin huomion lapseltasi? – Lastenpsykiatri ehdottaa kahden viikon taukoa kännykästä”. <https://yle.fi/uutiset/3-8216380>. Luettu 8.10.2018.
- Yle.fi 22.7.2016. ”Bändi, joka ottaa sanoituksensa vauva.fi-palstalta: ”Kyllähän sille foorumille helposti ajautuu”” <https://yle.fi/uutiset/3-9042665>. Luettu 8.4.2020.
- YouTube.com, ”Kalevauva.fi - Pitääkö synnytyksessä todellakin olla alapää paljaana?”.
Julkaistu 13.8.2016. <https://www.youtube.com/watch?v=Ose9v5k52b8>. Katsottu 8.4.2020.
- YouTube.com, ”Siskonpeti - Äiti koneella”.
Julkaistu 18.2.2014.
<https://www.youtube.com/watch?v=vqXnqxQl8wY>. Katsottu 8.4.2020.

Digitaaliset lehtiartikkelit

- Aamulehti.fi 27.4.2017. ”Jos äiti tai isä on kiinni älypuhelimessa, lapsi tekee jommankumman näistä: ”Ei ole hyvä asia””. <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/jos-aiti-tai-isa-on-kiinnialypuhelimessa-lapsi-tekee-jommankumman-naista-ei-ole-hyva-asia-24443260/>. Luettu 8.10.2018.
- Hs.fi 13.1.2013. ”Wilma valtasi Suomen koulut”.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1389501404220?ref=hs-art-artikkeli>. Luettu 28.2.2014.

- Hs.fi 18.4.2013. ”Wilma-merkintöjä päivitellään netissä” –mielipidekirjoitus.
<http://www.hs.fi/mielipide/a1366209711677>. Katsottu 28.2.2014.
- Hs.fi 7.2.2013. ”Viisas aikuinen suoja lastaan internetissä”.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002611695.html>. Luettu 14.9.2017.
- Hs.fi 13.1.2014. ”Oppilas jää sivuraiteille Wilmassa”
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1389501867212>. Katsottu 28.2.2014.
- Hs.fi 21.7.2015. ”Älypuhelin voi uhata kiintymistä vauvaan. Pikkulapset eivät ymmärrä, miksi seurustelu keskeytyy koko ajan”.
<https://yrittysarkisto.sanoma.fi/article/HS20150721SI2YO01a8j/SFNfMjAxNV9fXzFfbGFwc2VuIGphIHZhbmlhW1hbiB2dW9yb3ZhaWt1dHVzXy1QVnk0>. Luettu 8.10.2018.
- Hs.fi 24.7.2015. ”Katsekontaktin puute häiritsee vauvan kehitystä.”
<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002840304.html>. Luettu 8.10.2018.
- Hs.fi 25.6.2017. ”Oma aika on tärkeää pienten lasten vanhemmille”.
<https://www.hs.fi/elama/art-2000005267082.html>. Luettu 27.7.2020.
- Iltalehti.fi. 24.6.2008. ”Naiset innostuivat paljastamaan rintansa keskustelupalstalla”.
http://www.iltalehti.fi/uutiset/200806247848580_uu.shtml. Luettu 2.3.2015.
- Iltalehti.fi 21.4.2013. ”Koululaisilla uusi villitys Facebookissa – ”Sairas ilmiö”
http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013042116927615_uu.shtml. Katsottu 28.2.2014.
- Iltalehti.fi 14.5.2015. ”Vanhemmat älypuhelin pauloissa – usein lapsi häviää laitteelle”.
http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015051419682027_uu.shtml. Luettu 8.10.2018.
- Iltalehti.fi 16.11.2016. ”Helsingin äitikampanja herätti someraivon – ”Tämä oli tietoinen valinta””.
https://www.iltalehti.fi/perhe/201611162200028191_pr.shtml. Luettu 8.10.2018.
- Iltalehti.fi 17.11.2016. ”Lukijat kohukampanjasta: ”Jos haluat olla äiti, luovu kaikesta elämästä””.
https://www.iltalehti.fi/perhe/201611172200028839_pr.shtml. Luettu 8.10.2018.
- Iltalehti.fi 15.11.2016. ”Helsingin kaupungin kampanja ihmetyttää: Miksi äiti ja tabletti yhdistetään väkivaltaan? Missä ovat isät?”.
https://www.iltalehti.fi/perhe/201611152200027757_pr.shtml. 8.10.2018.
- Iltalehti.fi 29.1.2017. ”Neurolat julistautuivat ”somevapaiksi vyöhykkeiksi” – vanhempien someraivo leimahti”.
http://www.iltalehti.fi/uutiset/201701292200061637_uu.shtml. Luettu 8.10.2018.
- Iltasanomat.fi 19.8.2008. ”Kouluhallinnon ohjelmistojen webitys vauhdittuu”.
<https://www.is.fi/digitoday/art-2000001585026.html?ref=og-ref-www.google.fi>. Luettu 7.7.2020.

- Iltasanomat.fi 19.8.2008. Kouluhallinnon ohjelmistojen webitys vauhdittuu.
<https://www.is.fi/digitoday/art-2000001585026.html?ref=og-ref-www.google.fi>.
Luettu 7.7.2020.
- Iltasanomat.fi 27.9.2012. "Kuinka tyhmä mies saa olla? Ja muut Vauva.fi -sivuston hauskimmat keskustelut". <https://www.is.fi/viihde/art-2000000543475.html>. Luettu 8.12.2016.
- Iltasanomat.fi 27.9.2012. <https://www.is.fi/viihde/art-2000000543475.html>. Luettu 8.12.2016.
- Iltasanomat.fi 19.4.2013. "Suomen koululaisten uusi villitys huolestuttaa: "Lasten rikosrekisteri" leviää kaikkien nähtäväksi". <http://www.iltasanomat.fi/perhe/art-1288558599629.html>. Katsottu 28.2.2014.
- Iltasanomat.fi 30.10.2013. "Älypuhelin vie huomion lapselta".
<https://yritysarkisto.sanoma.fi/article/IS20131030SLA1KTM03pc3/SFNJU1RTRVNFpJ0xOTkwMDEwMV9fXzFfw4RseXB1aGVsaW4gdmlIIgh1b21pb24gbGFwc2VsdGFfLVBWTQ>. Luettu 8.10.2018.
- Iltasanomat.fi 30.10.2013. "Älypuhelin vie huomion lapselta".
<https://yritysarkisto.sanoma.fi/article/IS20131030SLA1KTM03pc3/SFNJU1RTRVNFpJ0xOTkwMDEwMV9fXzFfw4RseXB1aGVsaW4gdmlIIgh1b21pb24gbGFwc2VsdGFfLVBWTQ>. Luettu 8.10.2018.
- Iltasanomat.fi 24.6.2014. "Vauva.fi-keskustelija tuohtui: "Mieheni on suluttaja!"".
<https://www.is.fi/viihde/art-2000000773231.html>. Luettu 8.12.2016.
- Iltasanomat.fi 24.6.2014. <https://www.is.fi/viihde/art-2000000773231.html>. Luettu 8.12.2016.
- Iltasanomat.fi 27.11.2014. "Uskomaton riisiväittely jatkunut Suomessa jo 6 vuotta: Mitä oikeasti tarkoittaa 1 osa riisiä, 2 osaa vettä?". <https://www.is.fi/perhe/art-2000000841173.html> Luettu 8.12.2016.
- Iltasanomat.fi 3.5.2015. "Vanhempi! Räpläätkö älylaitettasi liikaa? Yksi kysymys ratkaisee". <https://www.is.fi/perhe/art-2000000918364.html>. Luettu 8.10.2018.
- Iltasanomat.fi 3.5.2015. "Vanhempi! Räpläätkö älylaitettasi liikaa? Yksi kysymys ratkaisee". <https://www.is.fi/perhe/art-2000000918364.html>. Luettu 8.10.2018.
- Iltasanomat.fi 25.4.2015. "Älypuhelin vie vanhempaa".
<https://yritysarkisto.sanoma.fi/article/ISL20150425Suo1ISV240011/SFNJU1RTRVNfPj0xOTkwMDEwMV9fXzFfw4RseXB1aGVsaW4gdmlIIHhbmh1bXBhYV8tUFZN>. Luettu 8.10.2018.
- Iltasanomat.fi 5.9.2016. "Puhelimeen tuijottavat vanhemmat puhuttavat – tutkijat: "Laitteilla oma aikansa ja paikkansa". <https://www.is.fi/perhe/art-2000001254458.html>. Luettu 8.10.2018.

- Iltasanomat.fi 8.12.2016. "Kyläilijä söi lasten kalenterisuklaat – Vauva.fi:ssä roihahti uskomaton keskustelu". <https://www.is.fi/perhe/art-2000004998539.html>. Luettu 8.12.2016.
- Iltasanomat.fi 8.12.2016. <https://www.is.fi/perhe/art-2000004998539.html>. Luettu 8.12.2016.
- Iltasanomat.fi 5.9.2016. "Puhelimeen tuijottavat vanhemmat puhuttavat – tutkijat: "Laitteilla oma aikansa ja paikkansa"". <https://www.is.fi/perhe/art-2000001254458.html>. Luettu 8.10.2018.
- Iltasanomat.fi 22.11.2017. "Lastenpsykiatri moitti sometusta imetyksen aikana HS:ssa – onko tämä oikeasti pois lapselta?". <https://www.is.fi/perhe/art-2000005458531.html>. Luettu 8.10.2018.
- Image.fi 18.6.2013. "Luokan uudet häiriköt". <http://www.image.fi/image-lehti/luokan-uudethairikot>. Luettu 4.3.2013.
- Itä-Savo 8.3.2015. "Wilma jakaa mielipiteet". <http://uutisvirta.fi/uutiset/7802190-wilma-jakaamielipiteet?show=1>. Katsottu 9.3.2015.
- KaksPlus.fi 22.6.2008. "Laitettaisiinko kertujllinen kuia palstalaisten tisseistä". <http://kaksplus.fi/keskustelu/plussalaiset/mitas-nyt/1083293-laitettaisiinko-kerujllinen-kuvia-palstalaisten-tisseista/>. Luettu 2.3.2015.
- Keskisuomalainen 12.11.2015. "Rakastatko puhelintasi enemmän kuin lastasi?". <https://www.ksml.fi/mielipide/kolumni/Rakastatko-puhelintasi-enemm%C3%A4n-kuinlastasi/640844>. Luettu 8.10.2018.
- Kouvolansanommat.fi 26.1.2017. Kouvola julisti neuvolat some-vapaiksi – osa vanhemmista on ollut provosoivasta toteutuksesta näreissään. <https://kouvolansanommat.fi/uutiset/lahella/64ca70e2-427f-4aa3-b1eb-09b4e2f72361>. Luettu 8.10.2018.
- Länsiväylä.fi 10.11.2014. "Tuohtuneet vanhemmat menivät Wilma-lakkoon". <http://www.lansivayla.fi/artikkeli/248923-tuohtuneet-vanhemmat-menivat-wilma-lakkoon>. Katsottu 23.3.2015.
- Meidän Perhe 8/2016. "Pikkulasten äiti tunnustaa: "Roikun somessa, kun pitäisi olla lasten kanssa"". <https://www.vauva.fi/2697280/pikkulasten-aiti-tunnustaa-roikun-somessa-kun-pitaisi-olla-lasten-kanssa>. Luettu 20.3.2020.
- Potilaan lääkrilehti.fi 1.3.2018. "Viekö älylaite vauvalta vanhemman?". <http://www.potilaanlaakarilehti.fi/kommentit/vieko-alylaite-vauvalta-vanhemman/>. Luettu 8.10.2018.
- Raumalainen.fi 28.10.2015. "Rauman neuvola sai some-vapaan alueen". <https://ls24.fi/raumalainen/rauman-neuvola-sai-some-vapaan-alueen>. Luettu 8.10.2018.

- Raumalainen.fi 28.10.2015. Rauman neuvola sai some-vapaan alueen.
<https://ls24.fi/raumalainen/rauman-neuvola-sai-some-vapaan-alueen>. Luettu 8.10.2018.
- Seinäjoen Sanomat 30.12.2013 ”Sähköinen reissuvihko voi opettaa laiskaksi”.
<http://www.seinajoensanomat.fi/artikkeli/272312-sahkoinen-reissuvihko-voi-opettaa-laiskaksi>. Luettu 3.3.2014.
- Ts.fi 29.1.2011. ”Pitääkö ihan kaikki kirjata Wilmaan”.
<http://www.ts.fi/mielipiteet/lukijan+kolumni/192600/Pitaako+ihan+kaikki+kirjata+W+ilmaan>. Katsottu 28.2.2014.
- Ts.fi 5.5.2013 ”Wilma-riita on poliisin vanha tuttu”.
<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/481781/Wilmariita+on+poliisin+vanha+tuttu>. Katsottu 3.3.2014.
- UusiSuomi.fi 19.4.2013. ”Wilma-viestejä levitellään Facebookissa – ”Sairas ilmiö”.
<http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/58445-wilma-viesteja-levitellaan-Facebookissa-sairas-ilmio>. Katsottu 28.2.2014.
- UusiSuomi.fi 30.4.2013. ”Facebook-ilmiö oli liikaa: Wilma-viestit piiloon koululaisilta”.
<http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/58704-Facebook-ilmio-oli-liikaa-wilma-viestit-piiloonkoululaisilta>. Katsottu 28.2.2014.
- Vantaansanomat.fi 16.4.2013. ”Wilmasta on tehty lasten rikosrekisteri”.
<http://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/232795-%E2%80%9Dwilmasta-on-tehty-lastenrikosrekisteri%E2%80%9D>. Katsottu 28.2.2014.

Aikakaus- ja sanomalehdet

- Meidän Perhe 8/2016. ”Älypuhelin vie vanhempaa”.
- Vauva 8/2013. ”Jumituitko verkkoon?”.

Televisio-ohjelmat

- Hyvät ja Huonot Uutiset jakso 8, kausi 4. Uusintaesitys 6.3.2018. Ensiesitys 2015.
- Äitien sota -tv-puffi. 29.12.2014. Liv.fi -internetsivusto. <http://www.livtv.fi/ohjelmat/aitien-sota/2042-aitien-sota--sarjassa-aidit-arvostelevaltoistensa-kasvatusmetodeja-ja-kodinhoitotaitoja---katso-tv-puffi>. Katsottu 1.11.2015.

Tutkimuskirjallisuus

- Aalto, Ilana (2012): *Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyys-keskustelussa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

- Aaltojärvi, Inari (2014): *Making Domestic Technology Meaningful. From Purification to Emotions*. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 1454. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96086/978-951-44-9555-7.pdf?sequence=1>.
- Aaltonen, Taina (2014): *Tietoa vertaistuesta*. Verkkoartikkeli <https://bin.yhdistysavain.fi/>. Luettu 14.10.2020.
- Abetz, Jenna & Moore, Julia (2018): 'Welcome to the Mommy Wars, Ladies': Making Sense of the Ideology of Combative Mothering in Mommy Blogs. *Communication, Culture and Critique* 11(2), 265–281. doi: 10.1093/ccc/tsy008.
- Adkins, Lisa (2003): Reflexivity: Freedom or Habit of Gender? *Theory, Culture & Society* 20(6), 21–42. doi: 10.1177/0263276403206002.
- Aho Anna Liisa, Lönnberg Rosanna & Kaunonen Marja (2013): Äitien vertaistuki internetin keskustelupalstalla lapsen kuoleman jälkeen. *Tutkiva hoitotyö* 11(4), 13–22.
- Aho Anna Liisa, Paavilainen Erja & Kaunonen Marja (2012): Mothers' experiences of peer support via an Internet discussion forum after the death of a child. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 26, 417–426. doi: 10.1111/j.1471-6712.2011.00929.x.
- Assass, Kim (2013): Motherhood and the Media Under the Microscope. The Backlash Against Feminism and the Mommy Wars. *Imaginations* Issue 4(2), 47–69. doi: 10.17742/IMAGE.mother.4-2.3.
- Alasuutari, Pertti (2006): Median arkikäyttö ja julkinen ohjelmatoiminta. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 4, 361–372.
- Anderson Robert H., Bikson Tora K., Law Sally Ann & Mitchell Bridger M. (1995): *Universal Access to E-Mail: Feasibility and Societal Implications*. Rand: Santa Monica, CA.
- Andersson, Arja (1991): Postäiti – postmodern. Teoksessa Sinikka Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Werner Söderström Osakeyhtiö: Juva, 27–48.
- Antaki, Charles & Widdicombe, Sue (1998): Identity as an Achievement and as a Tool. Teoksessa Charles Antaki & Sue Widdicombe (toim.) *Identities in talk*. Sage Publications: London, 1–14.
- Anttila, Anu-Hanna (2011): Joutenolo ja ei-minkään tekeminen toimintana. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 6, 620–632.
- Anttonen, Anneli (2003): Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus: Helsinki, 159–185.
- Apo, Satu (2001): Viinan voima. *Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja –kulttuuriin*. Suomalaisen Kirjallisuuden seuran toimituksia 759. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Apte, Mahadev (1985): *Humor and Laughter. An Anthropological Approach*. Cornell University Press: Ithaca.
- Archer, Catherine (2019): How influencer 'mumpreneur' bloggers and 'everyday' mums frame presenting their children online. *Media International Australia* 170(1), 47–56. doi: 10.1177/2F1329878X19828365.
- Archer, Catherine & Harrigan Paul (2016): Prosumers with passion: learning what motivates bloggers as digital influencer stakeholders. *Prism* 13(1), 1–14. <http://www.prismjournal.org/homepage.html>.
- Arnold, Lorin Basden & Martin, Bettyann (2016): Introduction: Mothering and Social Media: Understanding, support and resistance. Teoksessa Lorin Basden Arnold & Bettyann Martin (toim.) *Taking the Village Online: Mothers, Motherhood, and Social Media*. Bradford. Demeter Press: ON, 1–10.
- Ayass, Ruth & Gerhardt, Cornelia (toim.) (2012): *The Appropriation of Media in Everyday Life*. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam/Philadelphia.
- Bassin Donna, Honey Margaret & Kaplan Meryle Mahrer (toim.) (1994): *Representations of Motherhood*. Yale University Press: New York.
- Bell, Daniel (1974): *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*. Penguin Books: Harmondsworth.

- Bergholm, Tapio (2014): Automaatiopaniikki, SAK ja SDP. *Työelämän tutkimus – Arbetstlivsforskning* 14(2) – 2016, 140–152. <http://www.tyoelamantutkimus.fi/wp-content/uploads/2014/10/Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4n-tutkimus-2-2016.pdf>.
- Berlant Lauren (2008): *The Female Complaint: The Unfinished Business of Sentimentality in American Culture*. Duke University Press: Durham.
- Berlant, Lauren (2011): *Cruel Optimism*. Duke University Press: Durham.
- Berg, Kristiina (2008): *Äitiys kulttuurisina odotuksina*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48/2008. Väestöliitto: Helsinki.
https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/5f27f4b6f52080f91f974dfb441e8e13/1606130455/application/pdf/8644656/Äitiys%20kulttuurisina%20odotuksina_Berg_2008.pdf.
- Birns, Beverly (1999): Attachment Yheory Revisited: Challenging Conceptual and Methodolgcial Sacred Cows. *Feminism & Psychology* 9(1), 43–52. doi: 10.1177/0959353599009001002.
- Bourdieu, Pierre (1998): *Järjen käytännöllisyys*. Vastapaino: Tampere.
- Braidotti, Rosi (1989): The Politics of Ontological Difference. Teoksessa Teresa Brennan (toim.) *Between Feminism and Psychoanalysis*. Routledge: London & New York, 89–105.
- Cacciatore, Raisa & Janhunen, Kristiina (2008): Täydelliset äidit – 11 myyttiä. Teoksessa Kristiina Janhunen ja Minna Oulasmaa (toim.) *Äidin kielletyt tunteet*. Väestöliitto: Helsinki, 12–27.
- Carrigan, Marilyn & Duberley, Joanne (2013): Time triage: Exploring the temporal strategies that support entrepreneurship and motherhood. *Time & Society* 22(1), 92–118. doi: 10.1177/0961463X11402314.
- Chaiwoo, Lee & Coughlin, Joseph F. (2014): Perspective: Older Adults' Adoption of Technology: An Integrated Approach to Identifying Determinants and Barriers. *The Journal of Product Innovation Management* 32(5), 747–759. doi: 10.1111/jpim.12176.
- Cohodrow, Nancy (1982): The Fantasy of the Perfect Mother. Teoksessa Barry Thorne & Marilyn Yalom (toim.) *Rethinking the Family: Some feminist questions*. Longman: New York.
- Cohodrow, Nancy (1974): Family structure and Feminine personality. Teoksessa Michelle Zimbalist Rosaldo & Luise Lamphere (toim.) *Woman, Culture and Society*. Stanford University Press: Stanford, 241–263.
- Collins, Ava (1994): Intellectuals, power, and quality television. Teoksessa Henry Giroux & Peter McLaren (toim.) *Between borders. Pedagogy and the politics of cultural studies*. Routledge: New York and London, 56–73.
- Cowan, Ruth Schwartz (1983): *More Work for Mother : the Ironies of Household Technology from the Open Hearth to the Microwave*. Basic books: New York.
- Dhillon Amrit S., Albersheim Susan G., Alsaad Sulaiman, Pargass Nisha S. & Zupancic John. A. F. (2003): Internet Use and Perceptions of Information Reliability Be Parents in a Neonatal Intensive Care Unit. *Journal of Perinatology* 23, 420–424. doi: 10.1038/sj.jp.7210945.
- DiMaggio, Paul & Hargittai, Eszter (2001): From the ‘digital divide’ to ‘digital inequality: Studying internet use as penetration increases. *Working paper series* 15. Princeton, NJ: Princeton.
- Donath, Judith S. (2000): Identity and deception in the virtual community. Teoksessa Marc A. Smith & Peter Kollock (toim.) *Communities in cyberspace*. Routledge: New York, 27–57.
- Dudley-Marling, Curt (2001): School Trouble: A mother's burden. *Gender and Education* 13(2), 183–197. doi: 10.1080/09540250120051196.
- Ekholm Kai, Haasio Ari & Heinisuo Rami (1995): *Tiedon valtatiät ja kinttupolut. Kansalaisen uudet tietoympäristöt*. Suomen ATK-kustannus: Jyväskylä.
- Ekinsmyth, Carol (2011): Challenging the boundaries of entrepreneurship: The spatialities and practices of UK ‘Mumpreneurs’. *Geoforum* 42(1), 104–114. doi: 10.1016/j.geoforum.2010.10.005.
- Elshtain, Jean Bethke (1981): *Public man, Private Woman: Woman in social and political thought*. Princeton University Press. doi: 10.2307/j.ctv131bvkg.
- Ermi Laura, Mäyrä Frans & Heliö Satu (2005): Mediakasvu ja pelaamisen hallinta. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Pentti Hietala, Tommi Inkinen, Marjatta Kangassalo, Riikka Kivimäki ja Frans

- Mäyrä (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Gaudeamus: Helsinki, 129–144.
- Faxén Karl-Olof, Odhner Clas-Erik & Spånt Roland (1987): *Palkanmuodostus 1990-luvun kansantaloudessa*. Talousneuvosto: Helsinki.
- Felski, Rita (2000): *Doing Time: Feminist Theory and Postmodern Culture*. NYU Press: New York. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/warw/detail.action?docID=865460>.
- Fingerroos, Outi (2004): *Haudatut muistot: rituaalisen kuoleman merkitykset Kannaksen muistitiedossa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Flinck aune, Rantanen Heidi & Paavilainen Eija (2019): Äitien kokemuksia neuvolapalveluista ja neuvolan kyselylomakkeista. Analyysi äitien kirjoituksista sosiaalisessa mediassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84(3), 322–331. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138275/YP1903_Flinckym.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
- Fornäs, Johan (1998): *Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia*. Vastapaino: Tampere.
- Fornäs, Johan (1999): Digitaaliset rajaseudut. Identiteetti ja vuorovaikutus kulttuurissa, mediassa ja viestinnässä. Teoksessa Aki Järvinen & Ilkka Mäyrä (toim.) *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Vastapaino: Tampere, 29–50.
- Forsberg, Hannele (2003): Hajottavat ja koossapitävät tunteet. Teoksessa Hannele Forsberg ja Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus: Helsinki, 86–102.
- Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.)(2003): *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus: Helsinki.
- Foucault, Michel (1995): *Discipline and Punish. The birth of the Prison*. Vintage Books, Random House inc: New York.
- Foucault, Michel (2014): *Parhaat. Niin & näin -kirjat*: Tampere.
- Foyster, Elizabeth (1993): A laughing Matter? Marital discord and Gender Control in Seventeenth Century England. *Rural History* 1/4, 5–21. doi: 10.1017/S0956793300003459.
- Friedman, May (2013): *Mommyblogs and the Changing Face of Motherhood*. University of Toronto Press: Toronto.
- Friedman, Stewart D. & Greenhaus, Jeffery H. (2000): *Work and family - allies or enemies: What happens when business professionals confront life choices?* Oxford University Press: Oxford.
- Furedi, Frank (1997): *Culture of Fear. Risk-taking and the Morality of Low Expectation*. Continuum: London.
- Furedi, Frank (2002): *Paranoid Parenting: Why ignoring the experts may be best for your child*. Chicago Review Press: Chicago.
- Furedi, Frank (2009): Precautionary culture and the rise of possibilistic risk assessment. *Erasmus Law Review* 2(2), 197–220. doi: 10.553/ELR221026712009002002005.
- Gardner, Anthony (2004): Introduction: Social agency, power, and being human. Teoksessa Andrew Gardner (toim.) *Agency Uncovered: Archaeological perspectives on social agency, power, and being human*. Cavendish Publishing: London & Portland & Coogee, 1–18.
- Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society*. Polity Press: Cambridge.
- Graham, Elaine (2001): *Cyborgs or Goddesses? Becoming Divine in a Cyberfeminist Age*. Routledge: New York.
- Gui Marco, Fasoli Marco, & Carradore Roberto (2017): “Digital Well-Being”. Developing a New Theoretical Tool for Media Literacy Research. *Italian Journal of Sociology of Education* 9(1), 155–173. doi: 10.14658/pupj-ijse-2017-1-8.
- Haapala, Pertti (1990): Talous, valta ja valtio – johdatus vinoon katseeseen. Teoksessa Pertti Haapala (toim.) *Talous, valta ja valtio. Tutkimuksia 1800-luvun Suomesta*. Vastapaino: Tampere, 9–16.
- Hacking, Ian (2004): Between Michel Foucault and Erving Goffman: Between discourse in the abstract and face-to-face interaction. *Economy and Society* 33(3), 277–302.

- Hacking, Ian (2009): Mitä sosiaalinen konstruktionismi on? Vastapaino: Tampere.
- Haddon, Leslie (2003): Domestication and Mobile Telephony. Teoksessa James E. Katz (toim.) *Machines that Become Us. The Social Context of Personal Communication Technology*. Transaction Publishers: New Brunswick, 43–55.
- Hakim, Catherine (2000): *Work-Lifestyle Choices in the 21st Century: Preference Theory*. Oxford University press: Crompton.
- Hämäläinen, Pauli (2013): *Näkökulmia nuukuuteen. Sterotyyppeihin perustuvien viestien metaviestit ja nonkommunikaatio huumorin kehyksessä*. Jyväskylän yliopisto, Folkloristiikan pro gradu - tutkielma. URN:NBN:fi:jyu-201303101315.pdf.
- Hanhike, Tiina (1999): *ESR-etätyöhankkeiden kartoitus*. ESR-julkaisu 55/99. Edita: Helsinki.
- Hapuli, Ritva & Leskelä-Kärki, Maarit (2005): Kirjallisia edelläkävijöitä. Virginia Woolf, oma huone ja naisten traditiot. Teoksessa Hanna Järvinen & Kimi Kärki (toim.) *Avaintekstejä kulttuurihistoriaan*. Cultural History – Kulttuurihistoria 6: Turku, 69–80.
- Haraway, Donna (1990): A manifesto for cyborgs: science, technology, and socialist feminism in the 1980s'. Teoksessa Linda J. Nicholson (toim.) *Feminism/Postmodernism. thinking Gender*, 190–224.
- Haraway, Donna (1991): *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. Routledge: New York and London.
- Hargittai, Eszter & Hinnant, Amanda (2008): Digital Inequality Differences in Young Adults' Use of Internet. *Communication Research* 35(5), 602–621. doi: 10.1177/0093650208321782.
- Hargittai, Eszter (2010): Digital Na(t)ives? Variation in Internet Skills and Uses among Members of the “Net Generation”. *Sociological Inquiry* 80(1), 92–113. doi: 10.1111/j.1475-682X.2009.00317.x.
- Harni, Esko (2014): Valotuksia aikamme viitatuimman yhteiskuntatieteilijän ajatteluun. *Kasvatus & Aika* 2/2014. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68616/29951>.
- Hitlin, Steven & Elder, Glen H. Jr. (2007): Time, self, and the curiously abstract concept of agency. *Sociological Theory* 25(2), 170–191.
- Hård, Mikael & Jamison, Andrew (2005): *Hubris and Hybrids. A Cultural History of Technology and Science*. Routledge: New York.
- Hänninen, Vilma (2000): *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Heikkilä, Sanna (1999): Varhaishoivaa koskeva populaari valistuskirjoittelu Suomessa 1900-luvulla. Teoksessa Sari Näre (toim.) *Tunteiden sosiologiaa II. Historiaa ja säätelyä*. Tietolipas 157. SKS: Helsinki, 229–248.
- Heinonen, Ulla (2008): *Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV. Turun yliopisto: Pori.
- Heiskanen, Tuula (2004): Tietointensiivisyys ja osaaminen teollisuudessa. Teoksessa Riitta Lavikka (toim.) *Sopeudu ja vaikuta. Työn tietoistuminen ja sukupuolen pysyvyys*. Tampere University Press: Tampere, 21–49.
- Helén, Ilpo (1997): *Äidin elämän politiikka. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Gaudeamus: Helsinki.
- Helén, Ilpo & Jauho, Mikko (toim.) (2003): *Kansalaisuus ja kansanterveys*. Gaudeamus: Helsinki.
- Helsti, Hilka (2005): Hedelmällisen tiedon jäljillä – Teemakirjoitukset tutkimuksen lähteinä. Teoksessa Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson & Helena Ruotsala (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin*. Ethnos: Helsinki, 148–159.
- Henriksson, Irja (1987): *Etäistyö Päijät-Hämeessä työntekijöiden näkökulmasta*. Etäistyö ja sen tulevaisuuden näkymät Päijät-Hämeessä, osa 3. Päijät-Hämeen KATT-projekti. Päijät-Hämeen seutukaavaliitto: Lahti.
- Herkman, Juha (2000): Huumorin ja vallan keskeneräinen kysymys – populaarin kokemuksen jäljillä. Teoksessa Anu Koivunen, Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.) *Populaarin Lumo – mediat ja arki*. Turun yliopisto, Mediatutkimus: Turku, 372–388.

- Herkman, Juha (2008): Intermediaalisuus ja televisiotutkimuksen metodologia: haasteita, mahdollisuuksia ja ongelmia. Teoksessa Heidi Keinonen, Marko Ala-Fossi ja Juha Herkman (toim.) *Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa*. Tampere University Press: Tampere, 153–166.
- Herkman, Juha (2010): Poliittikan julkisuus viestinten välissä: intermediaalisuus ja vaalit. *Media & viestintä* 33(2), 5–22. 62936-Artikkelin teksti-69899-1-10-20170322.pdf
- Herkman, Juha (2012): Introduction: Intermediality as a theory and methodology. Teoksessa Juha Herkmantaisto Hujanen & Paavo Oinonen (toim.) *Intermediality and media change*. Tampere University Press: Tampere, 10–27.
- Hiitola, Johanna (2015): *Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyyshuostaanottoasiakirjoissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampere University Press: Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9721-6>.
- Hoffman, Donna & Novak, Thomas (1998): Bridging the Racial Divide on the Internet. *Science* 17/1998: 280(5362), 390–391. doi: 10.1126/science.280.5362.390.
- Honey, Margaret (1994): The Maternal Voice in the Technological Universe. Teoksessa Donna Bassin, Margaret Honey & Meryl Mahrer Kaplan (toim.) *Representations of Motherhood*. Yale University Press: New York, 220–239.
- Hunter, Andrea (2016): Monetizing the mommy: mommy blogs and the audience commodity. *Information, Communication & Society* 19(9), 1306–1320. doi: 10.1080/1369118X.2016.1187642.
- Hutcheon, Linda (1994): *Irony's Edge. The Theory and Politics of Irony*. Routledge: Lontoo & New York.
- Hyväri, Susanna (2005): Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino: Tampere, 214–235.
- Immonen, Kari (1996): *Historian länsäolo*. Turun yliopiston historian laitos, julkaisuja n:o 26: Turku.
- Immonen, Kari (2001): Uusi kulttuurihistoria. Teoksessa Kari Immonen & Maarit Leskelä-Kärki (toim.) *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. SKS: Helsinki, 11–25.
- Isohookana-Asunmaa, Tytti (2006): *Maalaisliitto-Keskustan historia. Maalaisliitosta Keskustapuolue 1963–1981 / 5, Virolaisen aika*. WSOY: Helsinki.
- Isomursu, Anne (2007): Valokuva-albumiin säilötty juuret. Teoksessa Touko Yrttimaa (toim.) *Syntymäpäiviä*. Musta taide: Helsinki, 113–120.
- Jakku-Sihvonen, Ritva (2005): Kasvatustieteiden opetus ja asiantuntijan arkipätevyys. Teoksessa Ritva Jakku-Sihvonen (toim.) *Uudenlaisia maistereita. Kasvatusalan koulutuksen kehittämislinoja*. PS-kustannus: Jyväskylä, 125–150.
- Jallinoja, Riitta (2004): Familistisen käänteen rakentajat: Arlie Hochschild ja suomalainen mediajulkisuus. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.) *Sosiologisia nykykeskusteluja*. Gaudeamus: Helsinki, 64–98.
- Jallinoja, Riitta (2006): *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Gaudeamus: Helsinki.
- Jallinoja, Riitta (2009): Perhe yhdessä vapaa-aikana. Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat*. Gaudeamus: Helsinki, 49–77.
- Jenkins Henry, Purushotma Ravi, Weigel Margaret, Clinton Katie & Robison Alice (toim.) (2009): *Confronting the challenges of participatory culture. Media Education for the 21st Century*. MacArthur: Chicago.
- Johnson Bethany & Quinlan Margaret (2019): *You're Doing it Wrong! Mothering, Media, and Medical Expertise*. Rutgers University Press: New Brunswick, NJ.
- Johnston, Deirde D. & Swanson, Debra H. (2003): Invisible Mothers: A Content Analysis of Motherhood Ideologies and Myths in Magazines. *Sex Roles* 49(1–2), 21–33.
- Johnston, Deirdre D. & Swanson, Debra H. (2004): Moms Hating Moms: The Internalization of Mother War Rhetoric. *Sex Roles* 51(9/10), 497–509. doi: 10.1007/s11199-004-5460-x.

- Juuti, Pauli (1984): *Työ, tekniikka ja konttoritoimihenkilö: tutkimus kaupan toimialalla työskentelevien konttoritoimihenkilöiden työhön kohdistuvista arvoista, työasenteista ja työhön sopeutumisen muodoista konttoritekniiikan eri vaiheissa 1980-luvun alun Suomessa*. Sosiaalipoliittinen yhdistys: Turku.
- Jäppinen, Maija (2015): *Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus. Etnografinen tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naistenauttamistyöstä Venäjällä*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2015:3. Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto: Helsinki.
- Jean, Melissa & Forbes, Caroline (2012): An Exploration of the Motivations and Expectation Gaps of Mompreneurs. *The Journal of Business Diversity* 12(2), 112–130.
- Jokinen Arja, Huttunen Laura & Kulmala Anna (toim.) (2004): *Puhua vastaan ja vaieta: Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Gaudeamus: Helsinki.
- Jokinen, Eeva (1997): *Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. WSOY. Helsinki.
- Jokinen, Eeva (2003): Arjen kyseenalaisuus. *Naistutkimus* 1/2003, 4–17.
- Jokinen, Eeva (2005): *Aikuisten arki*. Gaudeamus: Helsinki.
- Jokinen, Eeva (2015): Tohkeisuus. Teoksessa Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen (toim.) *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuuri. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 31–52.
- Jokinen Eeva, Könönen Jukka, Venäläinen Juhana & Vähämäki Jussi (2011): *”Yrittäkää edes!” Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Episteme. Tutkijaliitto: Helsinki.
- Jokinen, Eeva & Venäläinen, Juhana (toim.) (2015): *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuuri. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Julkunen, Raija & Lintilä, Kaisa-Leena (1982): *Työaika naisnäkökulmasta*. Työaikakomitean varjokomitean raportti. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Valtioneuvoston kanslia: Helsinki.
- Julkunen Raija, Nätti Jouko & Anttila Timo (2004): *Aikanyrjähdys. Keskiluokka työn puristuksessa*. Vastapaino: Tampere.
- Jyrkämä, Jyrki (2007): Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa Marjaana Seppänen, Antti Karisto & Teppo Kröger (toim.) *Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä*. PS-kustannus: Jyväskylä, 195–217.
- Kaarakainen, Meri-Tuulia (2019): *Education and inequality in digital opportunities - Differences in Digital Engagement among Finnish Lower and Upper Secondary School Students*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 82. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE: Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148433/diss2019Kaarakainen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Kaarakainen Meri-Tuulia, Kivinen Osmo & Tervahartiala Katja (2013): Kouluikäisten tietoteknologian vapaa-ajan käyttö. *Nuorisotutkimus* 31(2), 20–33.
- Kaarakainen, Suvi-Sadetta & Kaarakainen, Meri-Tuulia (2018): Tulevaisuuden toivot – Digitaalisten medioiden käyttö nuorten osallisuuden ja osaamisen lähteenä. *Media & viestintä* 41(4), 235–254. doi: 10.23983/mv.77458.
- Kaarakainen, Suvi-Sadetta & Lehto, Mari (2018): Lähisuhdeväkivaltaa ja muita kertomuksia – Äitien älylaitteiden käyttö mediajulkisuudessa. *WiderScreen* 3/2018: Inhokki – The Dislikey. <http://widerscreen.fi/numerot/2018-3/lahisuhdevakivaltaa-ja-muita-kertomuksia-aitien-alylaitteiden-kaytto-mediajulkisuudessa/>.
- Kaarakainen, Suvi-Sadetta (2015): Wilma-puheen analyysillä kohti parempia käytäntöjä. Tuovi 13: Interaktiivinen tekniikka koulutuksessa 2015-konferenssin tutkijatapaamisen artikkelit. *TRIM Research Reports* 15: Tampereen yliopisto.
- Kaartinen, Marjo & Korhonen, Anu (2005): *Historian kirjoittamisesta*. Kirja-Aurora: Turku.
- Kaarti, Noora & Korvela, Pirjo (2014): Aika- ja perhekäsitykset ruuhkavuosien määrittäjänä. Teoksessa Terttu Tuomi-Gröhn & Pirjo Korvela (toim.) *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohdissa*. Kuluttajatutkimuskeskus: Helsinki, 146–167.

- Kaila-Behm, Arja (1997): *Miehestä esikoisen isäksi*. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 49. Kuopion yliopisto, Hoitotieteen laitos: Kuopio.
- Kangasniemi Mari, Mynttinen Mari, Rytönen Minna & Pietilä Anna-Maija (2015): Vertaistuki terveyden edistämisessä – pikkulapsiperheiden äitien näkökulma. *Tutkiva hoitotyö* 13(3), 13–19.
- Kannisto, Maiju (2016): Uusi, ehempi, paras? Digitaaliset tekstilouhinnan työkalut televisiotutkimuksessa. *Lähikuva* 1, 62–70. doi: 10.23994/lk.56578.
- Kannisto, Maiju (2018): *Ohjelmayhtiöstä ”merkintekijäksi”*. *MTV ja kaupallisen television tuotantokulttuurin muutos Suomessa 1980-luvulta 2000-luvulle*. Turun yliopiston julkaisuja sarja - ser. c osa - tom. 461. Scripta Lingua Fennica Edita: Turku.
- Kanter, Rosabeth (1977): *Work and Family in the United States: A Critical Review and Agenda for Research and Policy*. Russell Sage Foundation: New York.
- Kaplan, Ann E. (1992): *Motherhood and Representation. The Mother in Popular Culture and Melodrama*. Routledge: London & New York.
- Kaplan, Ann E. (1994): Sex, Work and Motherhood: Maternal Subjectivity in Recent Visual Culture. Teoksessa Donna Bassin, Margaret Honey & Meryl Mahrer Kaplan (toim.) *Representations of Motherhood*. Yale University Press: New York, 256–271.
- Karvonen, Erkki (1999): *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestys-tekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Gaudeamus: Helsinki.
- Karvonen, Erkki (1999): Teknologinen determinismi. *Tiedotustutkimus* 22(4), 82–89.
- Kasvio, Antti (1994): Uusi työn yhteiskunta: suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. Gaudeamus: Helsinki.
- Katvala, Satu (2001): *Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa*. Jyväskylän studies in education, psychology and social research 186. Jyväskylä.
- Kavenius, Mauri (1980): Teknisen kehityksen vaikutus työhön ja ammatteihin. Uusi teknologia, koulutus, kasvatus. *Kansalaiskasvatuksen Keskuksen vuosikirja* 1980.
- Keinonen, Heidi (2008): ”Metodologia prosessina. Tutkimusasetelman rakentuminen televisiohistorian tutkimuksessa”. Teoksessa Heidi Keinonen, Marko Ala-Fossi & Juha Herkman (toim.) *Radio- ja televisiotutkimuksen metodologiaa*. Tampere University Press: Tampere, 121–136.
- Keinonen, Heidi (2011): *Kamppailu yleis-TV:stä. TES-TV:n, Mainos-TV:n ja Tesvision merkitykset suomalaisessa televisiokulttuurissa 1956–1964*. Tampere University Press: Tampere.
- Kempe Jouni, Kivimäki Riikka & Otonkorpi-Lehtoranta Katri (2008): *Työn ja perheen yhteensovittamisen kehittäminen työpaikoilla. Enemmän joustoa yrityksiin*. Työraportteja 81/2008. Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto: Tampere.
- Kevätsalo, Kimmo (1988): *Selviytymistä, vastarintaa ja vapauspyrkimyksiä: työpaikalla toimimisen muuttuvat ehdot 1980-luvun Suomessa*. Tutkijaliitto: Helsinki.
- Kinnunen, Ulla & Mauno, Saija (2002): Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. PS-kustannus: Jyväskylä, 99–118.
- Kinnunen Ulla, Feldt Taru, Geurts Sabine & Pulkkinen Lea (2006): Types of work-family interface: Well-being correlates of negative and positive spillover between work and family. *Scandinavian Journal of Psychology* 47(2), 149–162. doi: 10.1111/j.1467-9450.2006.00502.x.
- Kivimäki, Riikka (1996): Yrittäjät, Perhe ja Sukupuoli. Teoksessa Merja Kinnunen & Päivi Korvajärvi (toim.) *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*. Vastapaino: Tampere, 109–118.
- Kivimäki, Riikka (2009): *Vanhemmuus työpaikoilla*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis: 907. Tampere University Press: Tampere. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7898-7>.
- Knuutila, Seppo (2003): Arjen ongelma tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Sanna Tajja & Sari Tuuva (toim.) *Tietotekniikka suhteet. Kulttuurinen näkökulma*. Tietolipas 196. SKS: Helsinki, 195–216.
- Kontturi, Katve-Kaisa & Taira, Teemu (2007): Affekti. Käsitteen säikeet, keskustelun lonkerot. *Niin & näin* 2/2007, 43–45. <https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn072-12.pdf>.

- Korhonen, Anu (2013): Vitsien vanhat naiset. Huumori toisetuttajana varhasimodernissa Englannissa. Teoksessa Marja-Leena Hänninen (toim.) *Vieras, outo, vihollinen. Toiseus antiikista uuden ajan alkuun*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 301–326.
- Korhonen, Merja (1994): *Keski-ikäisten naisten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus*. Psykologian tutkimuksia 15. Joensuun yliopisto: Joensuu.
- Korhonen, Merja (1999): *Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus*. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 39. Joensuun yliopisto: Joensuu.
- Korhonen, Merja (2002): Aina oli joku kotona. Teoksessa Laura Kolbe & Katriina Järvinen (toim.) *Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä*. Tammi: Helsinki, 53–74.
- Korhonen, Tiina & Lavonenjari (2014): Tieto- ja viestintäteknikka kodin ja koulun yhteistyön tukena. Teoksessa Hannele Niemi & Jari Multisilta (toim.) *Rajaton luokkahuone*. PS-kustannus: Jyväskylä, 131–151.
- Korsgaard, Steffen (2007): Mompreneurship as a Challenge to the Growth Ideology of Entrepreneurship. *Kontur* 16, 42–45. doi: 10.1.1.627.5357&rep=rep1&type=pdf.
- Korvajärvi, Päivi (1990): *Toimistotyöntekijän yhteisöt ja muutoksen hallinta*. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Korvajärvi, Päivi (2004): Tietotekniikan lumoama ja sukupuolen rajoittama palvelutyö. Teoksessa Riitta Lavikka (toim.) *Sopeudu ja vaikuta. Työn tietoistuminen ja sukupuolen pysyvyys*. Tampere University Press: Tampere, 159–219.
- Koski, Kaarina & Ukkonentaina (2007): Saatteeksi: Folkloristiikka ja kertovat tekstit. *Elore* vol. 14, 1/2007, 1–6. <https://journal.fi/elore/article/view/78624/39523>.
- Kouri Pirkko, Saarikoski Seppojauhainen Helena, Heiskanen Päivi & Kulin Helena (2001): Nettineuvola osana äitiyshuollon palvelua. *Kättilölehti* 2/2001, 53–55.
- Kouri, Pirkko & Saarikoski, Seppo (2001): Nettineuvola. *Sairaala* 1–2, 32–33.
- Lahikainen Anja, Mälkiä Tiina & Repo Katja (2015): *Media lapsiperheessä*. Vastapaino: Tampere.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2014): Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki, 38–51.
- Lampjane M. & Howard, Patricia A. (1999): Guiding parents` use of the internet for newborn education. *The American Journal on Maternal Child Nursing* 24(1), 33–36.
- LaPlante, Debi A. (2012): Technology and its relationship to the addiction syndrome. Teoksessa Howard J. Shaffer (toim.) *Recovery, Prevention and Other Issues*. APA Addiction Syndrome Handbook Vol 2, 273–296. doi: 10.1037/13750-012.
- Lavikka, Riitta (2000): Palvelukseen halutaan ”hyvä tyyppi”. Eli osaaminen perinteisessä teollisuudessa. *Sosiologia* 37(1), 1–17.
- Lavikka, Riitta (2004): *Verkostosihteerien oppiva yhteisö: yhdessä unelmaa toteuttamaan*. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Lefebvre, Henri (2001): *The Production of Space*. Padstow: Blackwell: Oxford UK.
- Lehto, Anna-Maija (1989): *Tietotekniikka työssä: Muutoksia 1980-luvulla*. Tutkimuksia 163. Tilastokeskus: Helsinki.
- Lehto, Anna-Maija (1992): *Työelämän laatu ja tasa-arvo*. Työolokomitean liiteselvitys. Komiteamietintö 1991:39. Tilastokeskus tutkimuksia 189. Tilastokeskus: Helsinki.
- Lehto, Mari (2019a): Bare Flesh and Sticky Milk: An Affective Conflict Over Public Breastfeeding. *Social Media + Society*. October-December 2019, 1–10. doi: 10.1177/2056305119881696.
- Lehto, Mari (2019b): Bad is the new good: negotiating bad motherhood in Finnish mommy blogs. *Feminist Media Studies* 20(5), 657–671. doi: 10.1080/14680777.2019.1642224.
- Lehto, Mari & Kaarakainen, Suvi-Sadetta (2016): Epäonnistunut sodanjulistus ja pullantuoksuiset äidit: hyvä äitiys Äitien Sota -tv-sarjassa. *Kasvatus & Aika* 10(1), 87–99.
- Leskelä-Kärki, Maarit (2006): *Kirjoittaen maailmassa. Krohnin sisaret ja kirjallinen elämä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

- Leskelä-Kärki Maarit, Sjö Karoliina & Lalu Liisa (2020): Kirjoitetun minän monet kasvot. Teoksessa Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö & Liisa Lalu (toim.) *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Vastapaino: Tampere, 321–326.
- Letourneau Nicole, Secco Loretta, Colpitts Jennifer, Aldous Sarah, Stewart Miriam & Dennis Cindy-Lee (2015): Quasi-experimental evaluation of a telephone-based peer support intervention for maternal depression. *Journal of Advanced Nursing* 71(7), 1587–1599. doi: 10.1111/jan.12622.
- Lichtenstein, Therese (1994): Images of the Maternal: An Interview with Barbara Kruger. Teoksessa Bassin Donna, Honey Margaret & Mahrer Kaplan Meryl (toim.) *Representations of Motherhood*. Yale University Press, New York, 198–203.
- Lie, Merete & Sørensen, Knut H. (toim.) (1996): *Making Technology Our Own? Domesticating Technology into Everyday Life*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Littler, Jo (2019): Mothers Behaving Badly: Chaotic Hedonism and the Crisis of Neoliberal Social Reproduction. *Cultural Studies* 34(4), 499–520. doi: 10.1080/09502386.2019.1633371.
- Livingstone, Sonia (2004): The Challenge of Changing Audiences: Or, What Is the Researcher To Do in the Age of the Internet. *European Journal of Communication* 19(1), 75– 86. doi: 10.1177/0267323104040695.
- Lopez, Lori Kido (2009): The radical act of 'mommy blogging': redefining motherhood through the blogosphere. *New Media and Society* 11(5), 729–747. doi: 10.1177/14614444809105349.
- Lulljames (1990): *Inside Family Viewing. Ethnographic research on television's audiences*. Routledge: London & New York.
- Lumijärvi, Suvi-Sadetta (2010): *Tietoyhteiskuntaa etsimässä. Tietoyhteiskuntapuhe Suomen Kuvalehdessä ja virallisissa tietoyhteiskuntastrategioissa vuosina 1995–2001*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turun yliopisto.
- Luomanenari (2010): *Living With the Media. Analysing Talk about Information and Communication Technology*. Meidatutkimuksen väitöskirja. Tampere University Press: Tampere.
- Luukinen, Ari (1987): *Uusi teknologia ja työelämän muutos. Kirjallisuusselvitys*. Etäsistyö ja sen tulevaisuuden näkymät Päijät-Hämeessä, Osa 1. Päijät-Hämeen seutukaavaliitto: Lahti.
- Maasilta, Mari (2012): *Perinteinen ja sosiaalinen media ruokkivat toinen toisiaan*. Tampere University Press: Tampere.
- Makkonen, Anna (1993): Lukijani, lähdekö mukaani? Lajitietoisuus naisten omaelämäkertoissa. Teoksessa Ulla Piela (toim.) *Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omalelmäkerroista*. Tietolipas 127. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 9–34.
- Mannevuuo, Mona (2015): *Affektitehdas. Työn rationalisoinnin historiallisia jatkumia*. Turun yliopiston julkaisuja, Annales Universitatis Turkuensis. Sarja - ser. - C osa - tom 406. Scriptat Lingua Fennica Edita. Turun yliopisto: Turku. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/113529/AnnalesC406Mannevuuo.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Mantere, Eerik & Raudaskoski, Sanna (2015): Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Tiina Mälkiä & Katja Repo (toim.) *Media lapsiperheessä*. Vastapaino: Tampere, 205–226.
- Markkola, Pirjo (1994): *Työläiskodin synty: tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910 luvulle*. Suomen Historiallinen Seura: Helsinki.
- Masuda, Yoneji (1983): *The Information Society as a Post-Industrial Society*. World future society: Washington, D.C.
- May, Vanessa (2001): *Lone motherhood in Finnish women's life stories. Creating meaning in a narrative context*. Åbo Akademi University Press: Turku.
- McDaniel Brandon, Coyne Sarah & Holmes Erin (2012): New mothers and media use: Associations between blogging, social networking, and maternal well-being. *Maternal and Child Health Journal* 16(7), 1509–1517. doi: 10.1007/s10995-011-0918-2.

- McLeish, Jenny & Redshaw, Maggie (2017): Mothers' accounts of the impact on emotional well-being of organized peer support in pregnancy and early parenthood: a qualitative study. *BMC Pregnancy and Childbirth* 17(28), Published online 2017 Jan 13. doi: 10.1186/s12884-017-1220-0.
- McQuail, Denis (1994): *McQuail's Mass Communication Theory*. Sage: London.
- Meriläinen, Mikko (2020): *Kohti pelisivistystä Nuorten digitaalinen pelaaminen ja pelihaitat kotien kasvatuskysymyksenä*. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 66. Helsingin yliopisto: Helsinki.
- Mertala Pekka (2019): Wonder children and victimizing parents: preservice early childhood teachers' beliefs about children and technology at home. *Early child development and care* 189(3), 392–404. doi: 10.1080/03004430.2017.1324434.
- Mertala, Pekka & Salomaa, Saara (2018): Tietoista pelikasvatusta. Teoksessa Tommi Tossavainen, Aino Harvola, Ville Sohn, Heikki Marjomaa, Mikko Meriläinen, Pasi Tuominen, Helmi Korhonen & Pia Göös (toim.) *Pelikasvattajan käsikirja 2*. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti: Helsinki, 15–30. <https://pelikasvatus.fi/pelikasvattajankasikirja2.pdf>.
- Metso, Tuija (2004): *Koti, koulu ja kasvatus – kohtaamisia ja rajankäyntejä*. Suomen kasvatustieteellinen Seura: Turku.
- Mikkola, Kati (2009): *Tulevaisuutta vastaan: uutuuksien vastustus, kansantiedon keruu ja kansakunnan rakentaminen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Miller, Peter & Rose, Nikolas (2010): *Miten meitä hallitaan*. Vastapaino: Tampere.
- Moilanen, Johanna (2015): *Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista. Relationaalinen näkökulma*. Jyväskylän studies in education, psychology and social research 533. University of jyväskylä: Jyväskylä.
- Morrison, Aimée (2010): Autobiography in Real Time: A Genre Analysis of Personal Mommy Blogging. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 4(2), Article 5. <https://cyberpsychology.eu/article/view/4239/3285>.
- Montgomery Phyllis, Mossey Sharolyn, Adams Sara & Bailey Patricia H. (2012): Stories of women involved in a postpartum depression peer support group. *International Journal of Mental Health Nursing* 21, 524–532. doi: 10.1111/j.1447-0349.2012.00828.x.
- Munnukka, Terttu & Kiikkala, Irma (2001): Virtuaalilihekkalaatikko – Äitien kokemuksia internetin postituslistoista arjen apuna. *Yhteiskuntapolitiikka* 66 6, 513–522.
- Mustomäki, Armi & Sihto, Tiina (2019): Äitiyden katuminen intensiivisen äitiyden kulttuurissa. *Sosiologia* 56(2), 157–173.
- Mäensivu, Vesa (2002): *Ikääntyvien viestintävalmiudet digitalisoituvassa palvelukulttuurissa*. Turun yliopisto, sosiaalipolitiikka: Turku.
- Mäkinen, Ilkka (2013): Why people read: Jean Jacques Rousseau on love of reading. Teoksessa Dorrit Gustafsson & Kristiina Linnovaara (toim.) *Essays on Librarie, Cultural Heritage and Freedom of Information*. Publications of the National Library of Finland 2242-8097; 81, 127–136.
- Mälkiä, Tiina & Arminen, Ilkka (2015): Perheruokailu, media ja sosiaalisuus. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Tiina Mälkiä & Katja Repo (toim.) *Media lapsiperheessä*. Vastapaino: Tampere, 132–156.
- Närvi, Johanna (2014): *Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus: Sukupuolittuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut*. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö: Tampere.
- Naskali, Päivi (1998): *Tyttö, äiti, kasvatus: kohti feminiistä kasvatusfilosofiaa*. Lapin Yliopisto: Rovaniemi.
- Naskali, tiia & Silvast, Antti (2014): Tietokonekerhoista blogosfääriin, Pöytäkoneista älypuhelimiin. Kokemuksia tietokoneharrastamisen arkipäiväistymisestä. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman julkaisuja 44, Turun yliopisto. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/96884/tietokonekerhoista_blogosfaariin.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

- Niemelä, Raimo (2006): *Ikääntyneiden informaatiokäyttytyminen. Laadullinen tutkimus arkielämän informaatiokäytännöistä ja toimintaan aktivoitumisesta*. Acta Universitatis Ouluensis b Humaniora 74. Oulun yliopisto: Oulu.
- Niemi, Iiris ja Pääkkönen, Hannu (2001): *Ajankäytön muutokset 1990-luvulla*. Tilastokeskus: Helsinki.
- Nivala, Asko & Mähkä, Rami (2012): Johdanto: Lähde, menetelmä, tulkinta. Teoksessa Asko Nivala ja Rami Mähkä (toim.) *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*. Cultural History – Kulttuurihistoria 10. Turun yliopisto: Turku, 7–21.
- Nopola, Sinikka (1991): Esipuhe. Teoksessa Nopola Sinikka (toim.) *Äiti tuu ikkunnaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* WSOY: Helsinki, 7–8.
- Noppi, Elina & Hautakangas, Mikko (2012): *"Kovaa työtä olla minä" Muotibloggaajat mediamarkkinoilla*. Tampere University Press: Tampere.
- Norris, Pippa (2001): *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Nousiainen, Kirsi (2004): *Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja*. SoPhi 89. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Nurmela, Juha (2001): *Kolme vuotta tietoyhteiskunnassa. Pitkittäistutkimus uuden tieto- ja viestintätekniiikan käytöstä*. Katsauksia 2001/2. Tilastokeskus: Helsinki.
- Nylund, Marianne (2005): Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa MariAnne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino: Tampere, 195–213.
- Nätkin, Ritva (1997): *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset*. Gaudeamus: Helsinki.
- Oinonen, Paavo (2004): *Pitkä matka on Tippavaaraan...: suomalaisuuden tulkinta ja Yleisradion toimintaperiaatteet radiosarjoissa Työmiehen perhe, Kalle-Kustaa Korkin seikkailuja ja Kankkulan kaivolla 1945–1964*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Opetusministeriö (1981): *Kouluhyteisty- ja kerhotoimikunnan mietintö = Betänkande avgivet av Kommissionen för skolsamarbete och klubbverksamhet*. Opetusministeriö: Helsinki.
- Orton-Johnson, Kate (2017): Mummy Blogs and Representations of Motherhood: “Bad Mummies” and Their Readers. *Social Media + Society* 3(2), 1–10. doi: 10.1177/2056305117707186.
- Paasonen, Susanna (1999): Naisongelma, eli kuinka naispuolisia verkkokäyttäjiä puhutellaan. *Tiedotustutkimus* 4/1999, 34–48. doi: 10.23983/mv.62768.
- Paasonen, Susanna (2006): Mikä maa, mikä media? Verkkoviestinnän tutkimus ja mediaymmärrys. Teoksessa Pekka Aulajanne Maikainen & Mikko Villi (toim.) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki University Press: Helsinki, 23–41.
- Paasonen, Susanna (2014): Juhannustanssien nopea roihu ja Facebook-keskustelun tunneintensiteetit. *Media & viestintä* 37(4), 22–39. doi: 10.23983/mv.62836.
- Paasonen, Susanna (2017): Affekti suhteina ja intensiteettinä. *Tieteessä tapahtuu* 2/2017, 42–43. <https://journal.fi/tt/article/view/62067>.
- Palin, Tutta (1997): Kuvia menneisyydestä. Muistojen tuottamisesta 1800-luvun loppupuolen säätyläiskulttuurissa. Teoksessa Katarina Eskola & Eeva Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 254–268.
- Pantzar, Mika (2000): *Tulevaisuuden koti. Arjen tarpeita keksimässä*. Otava: Helsinki.
- Parviainen Kaisa, Kaunonen Marja & Aho Anna Liisa (2012): Vanhempien kokemuksia yksilövertaistuesta lapsen kuoleman jälkeen. *Hoitotiede* 24(2), 150–162.
- Pedwell, Carolyn & Whitehead, Anne (2012): Affecting feminism: Questions of feeling in feminist theory. *Feminist Theory* 13(2), 115–129. doi: 10.1177/1464700112442635.
- Pekkola, Juhani (2002): *Etätyö Suomessa. Fyysiset, virtuaaliset, sosiaaliset ja henkiset työtilat etätyöympäristöinä*. Skrifter utgivna vid Svenska handelshögskolan. Ekonomi och samhälle 104: Svenska handelshögskolan: Helsinki.

- Peltola, Marja (2014) *Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvi ja yhteiskunnallinen asema*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseuran Julkaisuja 147: Helsinki.
- Peltonen, Ulla-Maija (1996): *Punakapinan muistot. Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 657. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki.
- Peteri, Virve (2006): *Mediaksi kotiin*. Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta. Tampere University Press: Tampere.
- Peteri, Virve (2010): Suomalainen teknobuumi ja vastatarinat. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Vastapaino: Tampere, 206–209.
- Prensky, Marc (2001): “Digital Natives, Digital Immigrants Part 1.” *On the horizon* 9(5), 1–6. doi: 10.1108/10748120110424816.
- Pöysä, Jyrki (1997): *Jätkän synty. Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 669. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Pöysä, Jyrki (2003): Tietokone – Isäntä vai renki? Analyysi retrospektiivisen muistelun rekenteista kilpikirjoitusaineistossa. Teoksessa Sanna Taija & Sari Tuuva (toim.) *Tietotekniikkasuhteet*. Kulttuurinen näkökulma. Tietolipas 196. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 148–194.
- Pöysä, Jyrki (2006): Kilpikirjoitukset muistitietotutkimuksessa. Teoksessa Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 221–244.
- Pöysä, Jyrki (2015): *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Suomen kansantietouden tutkijain seura: Joensuu.
- Pyöriä, Pasi (2003): Eriarvoinen tietoyhteiskunta. Teoksessa Harri Melin & Jouko Nikula (toim.) *Yhteiskunnallinen muutos*. Vastapaino: Tampere, 193–205.
- Quesenberry, Jeria L. & Trauth, Eileen M. (2006): Understanding the Mommy Tracks in the IT Workforce. *Encyclopedia of Gender and Information Technology*. IGI Global. doi: 10.4018/978-1-59140-815-4.ch186.
- Radwayjanice A. (1991): *Reading the Romance Women, Patriarchy, and Popular Literature*. 2nd ed. University of North Carolina Press: Chapel Hill.
- Rantalaiho, Liisa (1986): *Toimistotyö, toimistotyöntekijät ja toimistoautomaatio*. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Rantanen, Johanna & Kinnunen, Ulla (2005): Työ, perhe-elämä ja hyvinvointi. Teoksessa Ulla Kinnunen, Taru Feldt & Saija Mauno (toim.) *Työ leipälajina: työhyvinvoinnin psykologiset perusteet*. PS-Kustannus: Jyväskylä, 229–264.
- Reckwitz, Andreas (2002): Toward a theory of social practices: A development in culturalist theorizing. *European Journal of Social Theory* 5(2), 243–263. doi: 10.1177/13684310222225432.
- Reich, Jennifer (2005): *Fixing Families. Parents, Power, and the Child Welfare System*. Routledge: New York & London.
- Repo, Anni (2012): *Ensimmäiset muistot sinusta. Vauvakirjan sisältö, visuaalinen ilme ja taitto*. Opinnäytetyö, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, muotoilun koulutusohjelma. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/45564/Vauvakirjan%20ulkkoasun%20ja%20tekstin%20suunnittelu%20ja%20taitto.pdf?sequence=1>
- Rofarello, Alberto Monge & De Russis, Luigi (2019): The Race Towards Digital Wellbeing: Issues and Opportunities. *CHI 2019 Paper CHI 2019*, May 4–9, 2019, Glasgow, Scotland, UK. doi: 10.1145/3290605.3300616.
- Rojola, Lea (2000): Kauhean ihanaa: lukuvimman pauloissa. Teoksessa Anu Koivunen, Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.) *Populaarin lumo – media ja arki*. Turun yliopisto, mediatutkimus, sarja A, no. 46: Turku, 50–73.
- Rojola, Sanna (2010): Teknologia ja sukupuoli. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuija Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Vastapaino: Tampere, 197–205.

- Rokkonen, Lilli Aino (2015): *Moratorio*. Teoksessa Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen (toim.) *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 113–133.
- Rokkonen, Lilli Aino (2020): *Prekaari äitiys. Kertomuksia palkkatyön reunamilta*. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 235. Joensuun yliopisto: Joensuu.
- Rosaldo, Michelle Zimbalist & Lamphere, Luise (toim.)(1974): *Woman, Culture and Society*. Stanford University Press: Stanford.
- Ruohomaa, Erja (2002): *Yksi päivä mediaa 29.11.2001: päiväkirjat tutkimuksen kohteina*. Tutkimuksia 1/2002. YLE Yleisötutkimus: Helsinki.
- Saarikangas, Kirsi (1991): Äitiyden tila; nainen ja moderni asunto. Teoksessa Sinikka Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan*. WSOY: Juva, 233–256.
- Saariketo, Minna (2020): *Kuvitelmia toimijuudesta koodin maisemissa*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 241. Yliopistopaino: Tampere.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/120383/978-952-03-1531-3.pdf?sequence=5&isAllowed=y>.
- Saarikoski, Petri (2004): *Koneen lumo. Mikrotietokoneharrastus Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 83. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Saarikoski, Petri (2009a): Verkonpunontaa – tietoverkkojen esihistoria ja Suomi. Teoksessa Petri Saarikoskijaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus: Helsinki, 23–72.
- Saarikoski, Petri (2009b): Visio – maailmantelevisiosta tiedon valtateille. Teoksessa Petri Saarikoskijaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus: Helsinki, 73–115.
- Saarikoski Petri, Suominen Jaakko, Turtiainen Riikka & Östman Sari (toim.) (2009): *Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus: Helsinki.
- Salmi, Hannu (1996): *“Atoomipommilla kuuhun!” Tekniikan mentaalihistoriaa*. Kleio ja Nykypäivä. Edita: Helsinki.
- Salmi, Hannu (1998): 'Juna saapuu raiteelle 2': Odottamisen historiaa. *Tieteessä tapahtuu* 8, 43–48.
- Salmi, Hannu (2006a): Johdanto: Tietotekniikan välimuisti. Teoksessa Hannu Salmi, Petri Paju, Jussi Parikka, Petri Saarikoski, Tanja Sihvonen & Jaakko Suominen (toim.) *Välimuistiin kirjoitetut. Lukuja Suomen tietoteknistymisen kulttuurihistoriaan*. K&h, kulttuurihistoria, Turun yliopisto: Turku, 7–17.
- Salmi, Hannu (2006b): Televisio, tietokone ja tietämisen politiikka. Tietämisen teknologiat vuoden 1975 tv-dokumentissa Maailmantelevisio. Teoksessa Hannu Salmi, Petri Paju, Jussi Parikka, Petri Saarikoski, Tanja Sihvonen & Jaakko Suominen (toim.) *Välimuistiin kirjoitetut. Lukuja Suomen tietoteknistymisen kulttuurihistoriaan*. K&h, kulttuurihistoria, Turun yliopisto: Turku, 55–80.
- Salmi, Minna (1996): Työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen palapelit. Teoksessa Merja Kinnunen ja Päivi Korvajärvi (toim.) *Työelämän sukupuolittavat käytännöt*. Vastapaino: Tampere, 211–231.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2014a): Lapsiperheiden vanhemmat työelämässä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki, 26–36.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2014b): Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki, 38–50.
- Salmi Hannu, Paju Petri, Parikka Jussi, Saarikoski Petri, Sihvonen Tanja & Suominen Jaakko (2006): *Välimuistiin kirjoitetut. Lukuja Suomen tietoteknistymisen kulttuurihistoriaan*. K&h, kulttuurihistoria, Turun yliopisto: Turku.
- Salmi-Niklander, Kirsti (2006): Tapahtuma, kokemus ja kerronta. Teoksessa Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 199–220.

- Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu (2007): *Meidan vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Mediakasvatusseura: Helsinki. <https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>.
- Sanakulov, Nodir (2019): *Mobile Technology Adoption and the Effects of Cultural Factors*. University of Jyväskylä: Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/62633/978-951-39-7676-7%20_vaitos_2019_02_07.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Sappinen, Eero (2000): *Arkielämän murros 1960- ja 1970-luvuilla*. Knsatieteellinen arkisto 46. Suomen muinaismuistoyhdistys: Helsinki.
- Savolainen, Reijo (1998): *Tietoverkot kansalaisten käytössä. Internet ja suomalaisen tietoyhteiskunnan arki*. Finnish International Studies 12. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Scott, Joan W. (1999): *Gender and the Politics of History*. Revisted edition. Columbia University Press: New York.
- Sevón, Eija & Notko, Marianne (toimi.)(2008): *Perhesuhteet puntarissa*. Palmenia: Helsinki.
- Sevón, Eija (2009): *Maternal responsibility and changing relationality at the beginning of motherhood*. Jyväskylä University Printing House: Jyväskylä.
- Sevón, Eija (2012): 'My life has changed, but his life hasn't': Making sense of the gendering of parenthood during the transition to motherhood. *Feminism & Psychology* 22(1), 60–80. <http://fap.sagepub.com/content/22/1/60>.
- Siivonen, Jonita (2006): Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Gaudeamus: Helsinki, 226–243.
- Sihvonen, Ella (2016): Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatus ja vastuullinen vanhemmuus. *Kasvatus & Aika* 10(5), 72–86. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a5_sihvonen_1403160953.pdf.
- Siltala, Juha (2004): *Työelämän huonontumisen lyhyt historia*. Otava: Helsinki.
- Silverstone, Roger (1994): *Television & Everyday life*. Routledge: London.
- Sipilä, Jorma (2012): Lasten kotihoidon tuki poliittisena kysymyksenä. Teoksessa Jorma sipilä, Minna Rantalaiho, Katja Repo & Tapio Rissanen (toim.) *Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidontuki*. Vastapaino: Tampere, 25–63.
- Sipilä Jorma, Rantalaiho Minna, Repo Katja & Rissanen Tapio (2012): Kitkerän ristiriitaista perhepolitiikkaa. Teoksessa Jorma sipilä, Minna Rantalaiho, Katja Repo & Tapio Rissanen (toim.) *Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidontuki*. Vastapaino: Tampere, 7–23.
- Sitra (1998): *Elämänlaatu, osaaminen ja kilpailukyky – Tietoyhteiskunnan strategisen kehittämisen lähtökohdat ja päämäärät*. Sitra 206: Helsinki.
- Skeggs, Beverly (1997): *Formations of Class and Gender. Becoming Respectable*. Sage Publications: London.
- Skeggs, Beverly (2014): *Elävä luokka*. Vastapaino: Tampere.
- Smith, Dorothy E. (1988): *The Everyday World as Problematic. A Feminist Sociology*. Oxford Open University Press: Milton Keynes.
- Stanley, Liz & Wise, Sue (1990): Method, Methodology and Epistemology in feminist research processes. Teoksessa Liz Stanley (toim.) *Feminist Praxis. Research, Theory and Epistemology in Feminist Sociology*. Routledge library editions: Feminist studies: New York.
- Stenholm, Mira (2002): *Aikalisä perheelle*. Stakes: Helsinki.
- Suler, John (2004): The online disinhibition effect. *Cyberpsychology & behavior* 7(3), 321–326. doi: 10.1089/1094931041291295.
- Sulkunen, Pekka (2009): *The Saturated Society. Governing Risk and Lifestyle in Consumer Culture*. Sage: London.
- Suomen Vanhempainliitto (2013): *Tieto- ja viestintätekniikka kodin ja koulun yhteistyössä*. Muistio opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä Opetushallitukselle. <http://www.vanhempainliitto.fi/filebank/1527->

- Suominenjaakko (2003): *Koneen kokemus. Tietoteknistyvä kulttuuri modernisoituvassa Suomessa 1920-luvulta 1970-luvulle*. Vastapaino: Tampere.
- Suominenjaakko (2007): *Tietokoneen takapuoli - Kirjoituksia teknologisesta mielihyvästä*. Verkkokirja, <https://jaasuo.wordpress.com/tietokoneen-takapuoli/>.
- Suominenjaakko (2009): Kaiken maailman tieto? Internet tietämisen kohteena, lähteenä ja välineenä. Teoksessa Petri Saarikoskijaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus: Helsinki, 116–156.
- Suominenjaakko (2011): Mediasta kysymässä. Radiota, televisiota, puhelinta ja tietokonetta käsittelevät keruukutsut aineistoina. Teoksessa Sami Lakomäki, Pauliina Latvala & Kirsi Laurén (toim.) *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 233–258.
- Suominen Jaakko, Saarikoski Petri & Vaahensalo Elina (2019): *Digitaalisia kohtaamisia. Verkko keskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan*. Gaudeamus: Helsinki.
- Suopajarvi, Tiina (2014): ”Maailma menee eteenpäin ja pakko roikkua siinä mukana.” Ikääntymisen kokeminen suhteessa tieto- ja viestintäteknologioihin. *Kulttuurintutkimus* 31(1), 3–13.
- Suuranta, Juha (1998): Kriittinen pedagogiikka ja mediakasvatus. *Tiedotustutkimus* 21(1), 32–45.
- Tarkka, Marja-Terttu (1996): *Äitiys ja sosiaalinen tuki*. Acta Universitatis Tamperensis ser. A vol. 518. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Taylor, Carolyn (2004): Underpinning knowledge for child care practice: reconsidering child development theory. *Child and Family Social Work* 9, 225–235.
- Toffler, Alvin (1980): *The Third Wave*. William Morrow Co.: London.
- Tossavainen Tommi, Harvola Aino, Sohn Ville, Marjomaa Heikki, Meriläinen Mikko, Tuominen Pasi, Korhonen Helmi & Göös Piia (toim.) (2018): *Pelikasvattajan käsikirja 2*. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti: Helsinki, 15–30.
- Tuominen, Marja (1991): *’Me ollaan kaikki sotilaitten lapsia’ Sukupuovihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa*. Otava: Helsinki.
- Turkle, Sherry (1997): *Life on the Screen. Identity on the Age of the Internet*. Touchstone: New York.
- Tuuva-Hongisto, Sari (2007): *Tilatut tarinat: Etnografinen tutkimus pohjoiskarjalaisesta tietoyhteiskunnasta*. Joensuun yliopisto: Joensuu.
- Töyry, Maija (2006): Käytösoppaasta naistenlehteen. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puus-tinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow*. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Gaudeamus: Helsinki, 207–225.
- Ulkuniemi, Seija (2005): *Valotetut elämät: perhevalokuvan lajityyppiä pohtivat tilateokset dialogissa katsojien kanssa*. Taiteiden tiedekunta. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 36. Lapin yliopisto: Rovaniemi.
- Uotinen, Johanna (2003): ”Agricolan päivänä se kannettiin meidän makuuhuoneen pöydälle”. Tietotekniikka, kokemus ja kertomus. Teoksessa Sanna Taija & Sari Tuuva (toim.) *Tietotekniikka suhteet. Kulttuurinen näkökulma*. Tietolipas 196. SKS: Helsinki, 118–147.
- Uotinen, Johanna (2005): *Merkillinen kone. Informaatioteknologia, kokemus ja kertomus*. Joensuun yliopisto: Joensuu.
- Vaahensalo, Elina (2018): Keskustelufoorumit mediainhokkeina – Suositut suomenkieliset keskustelufoorumit mediassa. *WiderScreen* 3/2018: Inhokki – The Dislikey. <http://widerscreen.fi/numerot/2018-3/keskustelufoorumit-mediainhokkeina-suositut-suomenkieliset-keskustelufoorumit-mediassa/>.
- Valtiovarainministeriö (1996): *Suomi tietoyhteiskunnaksi – Kansalliset linjaukset*. Toinen painos. Valtiovarainministeriö: Helsinki.
- van Deursen, Alexander J. A. M. & Helsper, Ellen J. (2015): The Third-Level Digital Divide: Who Benefits Most from Being Online? *Communication and Information Technologies Annual* 10, 29–52. doi: 10.1108/S2050-206020150000010002.

- van Dijkjan A.G. M. (2005): *The deepening divide. Inequality in Information Society*. Sage Publications, Thousand Oaks: London.
- Vehviläinen, Marja (1996) ”Maailmoista ilman naisia” Tietotekniikan sukupuolieroihin. Teoksessa Merja Kinnunen & Päivi Korvajärvi (toim.) *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*. Vastapaino: Tampere, 143–170.
- Vehviläinen, Marja (1997): *Gender, Expertise and Information Technology*. Department of Computer Science. A-1997-1. University of Tampere: Tampere.
- Vehviläinen, Marja (1999): Naisten tietotekniikkaryhmä: yhteisöllisestä ja paikallisesta kansalaisuudesta (Women’s information technology group: on communal and local citizenship, in Finnish) Teoksessa Päivi Eriksson & Marja Vehviläinen (toim.) *Tietoyhteiskunta seisakkeella: teknologia, strategiat ja paikalliset tulkinnat*. SoPhi: Jyväskylä, 187–202.
- Vehviläinen, Marja (2002): Teknologinen nationalismi. Teoksessa Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Vastapaino: Tampere, 211–229.
- Vilkko, Anni (1997): *Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämä ja kerronta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Vuori, Jaana (2001): *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Vuori, Jaana (2003): Äitiyden ainekset. Teoksessa Hannele Forsberg ja Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus: Helsinki, 39–63.
- Vuori, Jaana (2010): Äitiys sukupuolikysymyksenä. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuija Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Vastapaino: Tampere, 109–119.
- Vuori, Jaana (2012): ”Tekstilajit kansalaisten valituksessa.” Teoksessa Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä ja Mikko Lounela (toim.) *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käytäntöä*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 29, 78–100. <http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/>.
- Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (2007): *Perhetyön tieto*. Vastapaino: Tampere.
- Wajcman, Judy (2004): *Technofeminism*. Polity Press: Cambridge, UK Oxford.
- Walker Rettberg, Jill (2014): *Seeing Ourselves Through Technology: How We Use Selfies, Blogs and Wearable Devices to See and Shape Ourselves*. Palgrave MacMillan: Hampshire/New York.
- Warner, Judith (2005): *Perfect Madness: Motherhood in the age of Anxiety*. Riverhead: New York.
- Warner, Judith (2010): Forewords. Teoksessa Sheila Lintott (toim.) *Motherhood - Philosophy for everyone, the Birth of Wisdom*. Wiley-Blackwell: Chichester.
- Webb, Lynne & Lee, Brittney (2011): Mommy blogs: the centrality of community in the performance of online maternity. Teoksessa Michelle Moravec (toim.) *Motherhood Online: How Online Communities Shape Modern Motherhood*. Cambridge Scholars Publishing: Cambridge, 244–257.
- Wertheim, Margaret (1999): *The Pearly Gates of Cyberspace: A History of Space from Dante to the Internet*. Virago Press: London.
- Wetherell, Margaret (2012): *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. SAGE: London.
- Williams, Joanna (2005): Skill as metaphor: an analysis of terminology used in Success for All and 21st Century Skills. *Journal of Further and Higher Education* 29(2), 181–190. doi: 10.1080/03098770500103598.
- Woodward, Kathryn (1997): Motherhood: Identities, Meanings and Myths. Teoksessa Kathryn Woodward (toim.) *Identity and Difference Culture, Media and Identities*. Sage: London, 240–347.
- Woolf, Virginia (1999): *Oma huone*. Tammi: Helsinki. Englanninkielinen alkuteos (1928) *A Room of One’s Own*.
- Ylipulli, Johanna (2014): *Smart Futures Meet Northern Realities: Anthropological Perspectives on the Desing and Adoption of Urban Computing*. Acta Universitatis Ouluensis. B Humaniora 126. Oulun yliopisto: Oulu. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526207483.pdf>.
- Yesilova, Katja (2009): *Ydinperheen politiikka*. Gaudeamus: Helsinki.

- Zimmerman Toni Scindler, Aberle Jennifer T., Krafchick Jennifer I. & Harvey Ashley M. (2008): Deconstructing the “Mommy Wars”: The Battle Over the Best Mom. *Journal of Feminist Family Therapy* 20(3), 204–219. doi: 10.1080/08952830802264524.
- Östman, Sari (2009): Onko netille aikaa? Teoksessa Petri Saarikoskijaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus: Helsinki, 157–192.
- Östman, Sari (2015): ”Minkälaisen päivityksen tästä sais?” *Elämäjulkaisijuuden kulttuurinen omaksuminen*. Nykykulttuuri. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 119. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Liitteet

Liite 1. Tietokone – Isäntä vai renki -aineiston vastausohjeet

Tietokoneet vaikuttavat kaikkien suomalaisten elämään. Ne ovat muuttaneet tapojamme ja tottumuksiamme niin työssä kuin vapaa-aikanakin. Kerro tietokoneistumisen vaikutuksesta elämääsi.

Kysymyksiä:

- Miten sinut perehdytettiin tietotekniikkaan työpaikallasi? Kirjoita ensiaskelistasi tietotekniikan parissa, kokemuksistasi atk-kursseilla, opettajista, oppimateriaaleista ja opetuksen laadusta. Miten olet opetellut ja oppinut tarvitsemasi ohjelmat? Kuvaile sekä hauskoja että harmillisia hetkiä.
- Miten suhtauduit uuteen työkaluusi? Rakastuitko oikopäätä vai herättikö se pelkoja? Onko suhtautumisesi ajan myötä muuttunut? Mitä koneelta toivoit? onko se helpottanut työtäsi, koetko keksimisen ja oivaltamisen iloa? Vai onko se kenties vaikeuttanut työtäsi tehnyt siitä turhauttavan, fyysisesti ja henkisesti puuduttavan?
- Miten tietokoneistuminen on vaikuttanut työsi laatuun ja määrään? entä työpaikkasi ihmissuhteisiin? onko työsi vaikuttanut käyttämiisi ohjelmiin ja laitteisiin?
- Kerro laitteen tai ohjelman aiheuttamista yllätyksistä vähällä piti tilanteistä ja täydellisistä katastrofeista. Miten selvisit?
- Pysytkö ajan tasalla laitteissa ja ohjelmistoissa tapahtuvissa muutoksissa? oletko syrjäytynyt työpaikalla toteutetuista laite- ja ohjelmistohankinnoista?
- Liittyvätkö oma tai perheesi harrastukset atk-laitteisiin tai ohjelmiin? miten tietokoneet vaikuttavat elämääsi kotona? vietätkö vapaa-aikaa atk-friikkien parissa? surffailenko joku perheenjäsenistäsi internetissä? onko joku tuttavasi hurahtanut harrastukseen kokonaan?

- Miten tietokoneet vaikuttavat muuten elämääsi, asioiden hoitoon ja arkisiin askareisiin?
- Hallitsetko ammattislangin tietokonekielen ja sanaston, oletko joutunut hankaliin tai hassunkurisiin tilanteisiin väärinymmärrysten vuoksi?

Oletko kuullut tietokoneisiin liittyviä kaskuja tarinoita ja uskomuksia, kirjoita niistäkin.

Kilpailun tarkoitus

Kilpailun tarkoituksena on kerätä aineistoa suomalaisten omakohtaisista kokemuksista tietokoneistumisen vaikutuksesta arkeen sekä työssä että vapaa-aikana. Kertomukset tallennetaan tutkimuskäyttöön Kansanrunousarkistoon, jossa ne täydentävät suomalaisten elämäntapaa, työtä ja perinteitä koskevia aineistoja.

Vastausohjeet

Merkitse kirjoituksen alkuun

- oma nimi
- ammatti ja koulutus
- syntymäaika ja paikka
- osoite ja puhelinnumero
- maininta siitä, voiko kirjoituksesi tai osia siitä julkaista
- kilpailuun voi myös osallistua nimimerkillä, mutta silloin oikeat nimi- ja osoitetiedot on liitettävä arkistointia, tutkimusta ja mahdollista palkintoa varten kirjoituksen mukaan suljetussa kirjekuoressa.

Kirjoitusohjeet

- Kirjoita enintään 10 sivua suomeksi tai ruotsiksi normaalikokoisen paperin (A4) toiselle puolelle. Jätä paperin vasempaan laitaan marginaaliksi n. 4 cm. Kirjoituksia ei palauteta, joten ota itsellesi kopio.

Kirjoitusten julkaisemisesta

- Kilpailun järjestäjillä on oikeus kirjoittajien luvalla käyttää kertomuksia mahdollisissa julkaisuissa. Erillisiä tekijänpalkkioita ei makseta.

Liite 2. Yksi päivä mediaa vuonna 2001 -aineiston vastausohjeet

Mitä katsoin, kuuntelin ja luin torstaina 29. marraskuuta 2001?

Yleisradion Yleisötutkimus, Jyväskylän yliopiston Nyky-kulttuurin tutkimuskeskus ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkisto julistavat yhteistyössä kirjoitushankkeen Yksi päivä mediaa vuonna 2001.

Kutsumme sinua kertomaan yhdestä mediapäivästäsi, tarkemmin vielä torstaista 29.11.2001.

Millainen rooli lehdillä, radiolla, televisiolla, kirjalla, Internetillä ja muulla mediallylla on suomalaisten arkipäivässä digitaalisen aikakauden kynnyksellä? Onko media arjen seuralainen, elämysten antaja, ajatusten herättäjä, tiedonvälittäjä, taustakohinaa vai kaikkea tätä? Miten paljon mediaa päivään mahtuu? Herättääkö media keskustelua kotona tai työpaikalla, miten sitä kommentoidaan, mitä perheessä puhutaan? Onko media ennen kaikkea hyvin yksityisiä kokemuksia ”oman” kirjan, kanavan, ohjelman tai lehden äärellä vai yhteisiä kokemuksia perheen tai hyvän ystävän seurassa vai molempia? Seurataanko eri medioista eri aiheita vai samoja kaikista? Saako tavallisena arkipäivänä mediasta uutta tietoa, herättääkö media pohdintoja, antaako ajattelemisen aihetta, iloa, myötätuntoa, hyvää oloa, ärtymystä, pelkoa vai valuuko median tulva ohi jälkiä jättämättä? Millä tavalla media voi yllättää vai voiko se?

Kirjoitushanke on tarkoitettu kaikenikäisille - nuorille ja aikuisille. Toivomme, että pidät päiväkirjaa mediakokemuksistasi yllä mainittuna päivänä ja teet siitä kirjoituksen. Mitä kaikkea katsoit, kuuntelit tai luit tuona päivänä, millaisia havaintoja, ajatuksia ja tunteita media sinussa tuon päivän aikana herätti. Ja mitä muuta median seuraamiseen liittyi. Toivomme, että kuvaat päivän mediakulu- 2 tustasi ja mediakokemuksiasi kattavasti ja samalla mahdollisimman henkilökohtaisesti sitä, miten sinä median koit. Kirjoituksen pituus on vapaa, mielellään reilu vasen marginaali. Lähetetyt päiväkirjat siirretään tutkijoiden käyttöön Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa ja Yleisradion Yleisötutkimus-osastolla. Myöhemmin ne arkistoidaan vastaajan nimellä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon, missä ne ovat tutkijoiden käytettävissä. Kirjoituksista laaditaan myös kokoomateos, jonka kustantaa Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Julkaisuun valituilta kirjoittajilta pyydetään lupa. Tekijänpalkkioita ei ole mahdollista maksaa. Liitä mukaan yhteystietosi, myös mahdollinen sähköpostiosoiteesikä syntymävuotesi.

FSD1306 YKSI PÄIVÄ MEDIAA 2001

<https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD1306/PIP/wiF1306.pdf>

Liite 3. Blogiaineiston vastausohjeet ja teemat

TEEMA 1:

Blogin tarkoituksena on kerätä mahdollisimman kattava aineisto äitien tietoteknologiakokemuksista. Mukaan tarvitaan kaikenlaisia ja kaikenikäisiä äitejä eripuolelta Suomea. Osallistuminen ei vaadi erityistietämystä tietoteknologiasta vaan riittää, että omaat jonkinlaisen kokemuksen siitä juuri äitinä olemisen/toimimisen kautta. Keruu toteutetaan 7.5.-7.9.2013 välisenä aikana.

Tarkoitus on kerätä äitien muistoja, mielipiteitä, ajatuksia, kokemuksia ja käyttötottumuksia. Tietoteknologialla keruussa tarkoitetaan tietokoneita ja niihin rinnastettavissa olevia laitteita (älypuhelimia, tabletteja jne.), tietoteknologisia sovelluksia ja internetiä sisältöineen (mm. sosiaalinen media, keskustelupalstat, sähköpostilistat jne.).

Keruun ensimmäiseen vaiheeseen osallistuminen tapahtuu kertomalla oma kokemuksesi tai tarinasi äitiydestä ja tietoteknologiasta **joko sähköpostitse** (suvisadetta@gmail.com) **tai tämän postauksen kommenttiboksiin**, joka on avoinna 29.5. asti. Tämän jälkeen annan n. parin viikon välein uusia teemoja, joten toivon, että jatkat tutkimukseen osallistumisista loppuun asti. Se ei kuitenkaan ole pakollista: voit osallistua niin pitkään kuin haluat. Jos et halua käyttää bloggerin nimimerkkiäsi tai sinulla ei ole sellaista, vastaa anonyymina ja keksi vastausta varten oma nimimerkki (ei siis tarvitse rekisteröityä). Käytä sitä aina, jos vastaat useammin kuin kerran.

Pohtiessasi omaa kokemustasi, voit käyttää apuna yhtä tai useampaa annetuista kysymyksistä. Voit myös kirjoittaa niiden ulkopuolelta. Kirjoitusmuodolla ei ole väliä: kirjoita vapaasti omalla tyylilläsi, äläkä välitä oikeinkirjoituksesta. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että mahdollisimman moni innostuisi pohtimaan äitiyden ja tietoteknologian suhdetta.

- Miten käytät/käytit tietoteknologiaa äitinä?
- Mitä laitteita, sovelluksia tai internetin sisältöjä käytät? Miksi?
- Miten tietoteknologian käyttösi on muuttunut äitiyden myötä?
- Muistele, millaista oli ennen kotitietokoneita tai internetiä!
- Miten ympäristö suhtautuu tietoteknologian käyttöösi?
- Miten itse suhtaudut siihen/onko suhtautumisesi muuttunut äitiyden eri vaiheissa/vuosien varrella?

- Kerro myös, jos koet, ettei äitiydellä ole ollut erityistä vaikutusta tietoteknologian käyttöösi.

Lisää ensimmäiseen vastaukseesi taustatiedot:

ikä
 asuinpaikka
 lasten lukumäärä (ja syntymävuodet)
 koulutus
 työtilanne
 siviilisääty

Jos käytät blogger-nimimerkkiäsi, etkä halua antaa taustatietoja julkisesti, voit lähettää ne myös sähköpostitse. Nimimerkkejä ei yhdistetä tutkimuksessa taustatietoihin. Blogin sulkeutumisen jälkeen aineisto jää tekijän haltuun mahdollista myöhempää digitaalista arkistointia varten. Kaikkea blogin sisältöä voidaan käyttää tutkimuksen aineistona, mutta vastaajien anonymiteetti suojataan – myös arkistoitaessa.

TEEMA 2:

On aika esittää uusia teemoja, joiden kautta voitte pohtia suhdettanne tietoteknologiaan. Jos tulet vasta nyt mukaan, voit vastata myös ensimmäisessä postauksessa esittämiini kysymyksiin. Kaikki teemat ja kysymykset siis pysyvät "auki" koko aineistonkeruuaajan - aina syyskuulle asti!

Tällä kertaa teemana on tietoteknologian suhde muuhun kodintekniikkaan. Voit pohtia vastaustasi esimerkiksi seuraavien kysymysten kautta:

- Mitä kodintekniikkaa kotoasi löytyy? (esim. kodinkoneet, viihde-elektroniikka, turvajärjestelmät jne.)
- Mikä kodin teknologioista (mukaanlukien tietoteknologia) on tärkeintä? Miksi?
- Kuka päättää kodin teknologioiden hankkimisesta?
- Entä niiden sijoittumisesta kodissa?
- Kuka/ketkä niitä käyttävät ja miksi juuri he?
- Onko tietokone vienyt tilaa/aikaa muun kodintekniikan käytöltä? Minkä, miten ja miksi?

Tässä siis uutta pohdittavaa. Muistathan, että voit kertoa vapaasti myös antamieni kysymysten ulkopuolelta. Kaikki kokemukset ja kertomukset ovat tärkeitä! Toivottavasti jo mukaan lähteneet pysyvät matkassa ja uudet tulokkaat - lämpimästi tervetuloa. Ensimmäisestä postauksesta löytyy yleisemmät ohjeet vastaamiselle, käykää kurkkaamassa. Toivoisin vastauksia myös kommenttiboksiin, mutta edelleen voitte laittaa vastauksenne myös sähköpostiin suvisadetta@gmail.com. Jos haluatte vastata perinteisemmin kynä-paperi -yhdistelmällä, kysykää osoitetiedot sähköpostilla.

TEEMA 3:

Tämänkertaiset kysymykset liittyvät vertaistukeen ja äitiyteen/kasvatukseen liittyvän tiedon saamiseen. Voit jälleen pohtia teemoja antamieni kysymysten kautta tai siten, kuin aihe juuri sinua koskettaa.

- Millaista vertaistukea kaipaavat/kaipasit äitinä?
- Millaista vertaistukea olet saanut/saat?
- Mistä olet saanut vertaistukea?
- Onko tietotekniikka korvannut aiempia vertaistuen tapoja?
- Miten vertaistuen tarve on muuttunut lasten eri ikäkausina?
- Keneltä kysyt/kysyt kun eteen tuli/tulee äitiyteen/lapsiin liittyviä ongelmia?
- Mistä koit/koet saavasi luotettavinta tietoa?
- Onko tietoa helppo saada/löytää?

TEEMA 4:

Nyt on viimeisten aiheiden aika! Tietoteknologiaan ja sen käyttöön liittyy monenlaisia tunteita. Tällä kertaa toivon sinun kertovan, millaisia – arkisiatai ehkä omaa elämänpiiriä laajempia.

- Mikä tietoteknologiassa pelottaa/arveluttaa?
- Millaisia toiveita/unelmia siihen liittyy?
- Mitä muita tunteita se herättää/aiheuttaa?

Voit vaikka tarkkailla omia tunnetilojasi yhden päivän ajantai muistella, millaisia tunteita se on herättänyt joskus aiemmin. Voit myös miettiä, mistä tietyt tunteet johtuvat.